

การเสนอวาระสารานุกรมขององค์การภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับ
ผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์

นางสาวชนิดา รอดอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE SETTING OF PUBLIC AGENDA BY CIVIC ORGANIZATIONS IN THE CASE ON
COMPULSORY LICENSING OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS, AND THE
FRAMING THE ISSUE OF NEWSPAPERS

Miss Chanida Rodyhou

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Journalism and Information

Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเสนอวาระสาธารณะ ขององค์กรภาคประชาสังคม
กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา
และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์

โดย

นางสาวชนิดา รอดอยู่

สาขาวิชา

วารสารสนเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุธา เบญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สถาปิตานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิรงรอง รามสูต)

..... กรรมการ ภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ รจิตลักษณ์ แสงอุไร)

ชนิดา รอดหญ่ : การเสนอมวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิตาม
 สิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์ (The Setting of Public
 Agenda by Civic Organizations in the case on Compulsory Licensing of Pharmaceutical
 Products, and the Framing the Issue of Newspapers) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.
 พิรงรอง งามสุต, 214 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อเสนอมวาระสาธารณะของกลุ่มองค์กร
 ภาคประชาสังคม 6 องค์กร และเพื่อศึกษาลักษณะการใช้กรอบนำเสนอประเด็นสิทธิบัตรยาของหนังสือพิมพ์
 3 ฉบับ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบการศึกษาเอกสาร
 และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรภาคประชาสังคมได้ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบาย CL ในลักษณะเครือข่าย โดย
 อาศัยการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเสนอมวาระสาธารณะ ซึ่งรูปแบบการเคลื่อนไหวขององค์กร
 ภาคประชาสังคมนั้นไม่ได้มีการวางแผนและกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่จะเคลื่อนไหวตามสถานการณ์หรือ
 ประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการประกาศ CL ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างกระบวนการรับรู้ของสาธารณชน
 เกี่ยวกับประเด็นความสำคัญของการเข้าถึงยา และเมื่อมีการประกาศใช้ CL แล้วการเคลื่อนไหวทางสังคมก็มี
 เป้าหมายเพื่อการสนับสนุนนโยบายรัฐ และเสริมแรงในกรณีที่เกิดภาวะกดดันหรือคัดค้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย
 ขณะเดียวกันก็มีการวางยุทธศาสตร์ในการสร้างการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน ไปพร้อม ๆ กับการเคลื่อนไหวทาง
 สังคม อย่างไรก็ตามการวางแผนเสนอแนวทางการเคลื่อนไหว และการกำหนดยุทธศาสตร์การเข้าถึงพื้นที่
 สื่อมวลชนนั้นยังเป็นบทบาทของกลุ่มนักวิชาการ และนักกิจกรรมเป็นหลัก ขณะที่องค์กรประชาชนที่เกิดจาก
 การรวมตัวกันของผู้ประสบปัญหาการเข้าถึงยาโดยตรง ยังขาดความเชื่อมโยงกับสื่อมวลชน แต่การร่วม
 เคลื่อนไหวในลักษณะองค์กรเครือข่าย สามารถทำให้การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคมปรากฏเป็น
 ข่าวและเนื้อหาในสื่อมวลชนได้

สำหรับการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์ พบว่า ในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกรณีสิทธิบัตรยา
 หรือ CL หนังสือพิมพ์นำเสนอกรอบเนื้อหาที่มีลักษณะของการชี้ให้เห็นปัญหามากที่สุด โดยในการนำเสนอ
 เนื้อหาในกรณีดังกล่าว สื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าข่าว และมีความแตกต่างกันไปตามนโยบายการ
 นำเสนอข่าวของแต่ละองค์กร นอกจากนี้ยังพบว่าในการนำเสนอเนื้อหากรณี CL สื่อมวลชนได้ใช้แหล่งข่าว
 แหล่งข้อมูลจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด ซึ่งการศึกษาในประเด็นของแหล่งข่าวแหล่งข้อมูล ก็พบว่า
 นักข่าวมีความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวแหล่งข้อมูลใน 3 ลักษณะ คือ 1) สนิทสนม 2) เป็นทางการ และ 3)
 คู่เคียงจากการร่วมงาน

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ.....ลายมือชื่อนิติ.....ชนิดา รอดหญ่.....

สาขาวิชา.....วารสารสนเทศ.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....พิรงรอง งามสุต.....

ปีการศึกษา.....2552.....

5084678828 : MAJOR JOURNALISM AND INFORMATION

KEYWORDS : CIVIL SOCIETY / COMPULSORY LICENSING/ SOCIAL MOVEMENT

CHANIDA RODYHOU : THE SETTING OF PUBLIC AGENDA BY CIVIC ORGANIZATIONS IN THE CASE ON COMPULSORY LICENSING OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS, AND THE FRAMING THE ISSUE OF NEWSPAPERS. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. PIRONGRONG RAMASOOTA, Ph.D., 214 pp,

This research studies movements in setting public agenda on compulsory licensing of pharmaceutical products as staged by six civic organizations, as well as the framing of these issues in three selected newspapers - *Maitichon*, *Thai Rath*, and *Krungthep Thurakit*. The study is qualitative in nature, using in-depth interviews, document research and content analysis.

The research finds that the studied organizations projected the CL policy into a public agenda under civic networking framework. There is no clear planning and determination of course of action. The movements are generally designed in response to changing situations or emerging issues that may affect the CL enforcement. Most of the movements are aimed at creating public awareness about the importance of access to the medicine. Meanwhile, the studied organizations are found to have clear strategies in accessing the media coverage, and in staging social movements. Those who assume leading role in mapping these strategies are academics, and activists (NGO workers) while civic groups who are directly affected by the lack of access to the medicine have limited capacity in reaching the media. However, under a civic networking co-operation, the more vulnerable HIV-positive persons and other patients are able to get media coverage and become featured in the news.

As for the framing of CL in newspapers, the study finds that the studied newspapers tend to use the "frame define problem" the most. In presenting news about CL, the newspapers draw upon different sets of news values in accordance with their editorial policy in each organization. In addition, the study also finds that the three studied papers rely on sources from government agencies and government officials the most.

Department : Journalism.....
Field of Study : Journalism and Information.....
Academic Year : 2009.....

Student's Signature Chanida Rodyhou
Advisor's Signature Pirongrong Ramasoota

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูผู้ซึ่งกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา สถาปิตานนท์ และรองศาสตราจารย์ รจิตลักษณ์ แสงอุไร ประธานและกรรมการสอบ ที่กรุณาสละเวลามาสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้

ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์ และให้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ชุมทอง นพพันธ์ ถมทอง ทองนอก สมสกุล เลหาะกาญจน์ศิริ จณัญญา นภาพงษ์ รวมถึงเพื่อน ๆ นิสิตภาควิชาวารสารสนเทศ และพี่ ๆ ในภาคทุกคนที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา นอกจากนี้ขอบคุณเพื่อน ๆ มอ. ที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอ

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณพ่อและแม่ ที่พยายามเข้าใจ ให้กำลังใจ และดูแลเอาใจใส่ผู้วิจัยด้วยความรักความอบอุ่นเสมอมา ตลอดจนให้การสนับสนุนในการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท จนผู้วิจัยประสบความสำเร็จและมีภาคภูมิใจในวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1) คำถามวิจัย.....	12
2) วัตถุประสงค์.....	12
3) ขอบเขตการวิจัย.....	12
4) นิยามศัพท์.....	13
5) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
1) ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper).....	15
2) การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting).....	18
3) การกำหนดกรอบ (Framing).....	22
4) คุณค่าข่าว (News Values).....	24
5) ผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร (Primary Definers).....	26
6) ประชาสังคม (Civil Society).....	28
7) การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement).....	30
8) พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere).....	32
9) การรณรงค์ (Campaign).....	35
10) การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (Media Advocacy).....	38
11) การระดมพลังสังคม (Social Mobilization).....	41
12) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	46
2) กรอบแนวคิดการวิจัย.....	48
3) การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
4) การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
5) การนำเสนอข้อมูล.....	55
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	56
1) ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์กรภาคประชาสังคม.....	57
1. กลุ่มศึกษาปัญหาฯ (กศย.).....	57
2. คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.).....	60
3. มุขนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)	63
4. เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)	65
5. องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย.....	69
6. ชมรมแพทย์ชนบท.....	72
2) การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม	74
1. กลุ่มศึกษาปัญหาฯ (กศย.).....	74
2. คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.).....	81
3. มุขนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)	84
4. เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)	88
5. องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย.....	91
6. ชมรมแพทย์ชนบท.....	94
3) ประเด็นข่าวสารกรณี CL ที่ปรากฏในสื่อมวลชน	99
4) การกำหนดกรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์.....	103
1. รูปแบบการนำเสนอ.....	103
2. ลักษณะกรอบที่ให้นำเสนอ.....	104
3. เปรียบเทียบกรอบการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ.....	133
4. แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล.....	139
5. เปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ.....	150

5) ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าว CL ของหนังสือพิมพ์.....	156
1. ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว.....	156
2. ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร.....	158
3. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าว.....	161
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	164
1) สรุปผลการวิจัย.....	164
2) อภิปรายผล.....	181
3) ข้อเสนอแนะ.....	189
รายการอ้างอิง.....	190
ภาคผนวก.....	193
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	214

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่		หน้า
1	ประเด็นข่าวสารของภาคประชาชนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์.....	99
2	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอข่าว CL ในหนังสือพิมพ์มติชน	105
3	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอขบพรรคณาธิการเกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์ มติชน	109
4	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอขบความ/ขบวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ใน หนังสือพิมพ์มติชน.....	112
5	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอข่าว CL ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.....	116
6	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอขบความ/ขบวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ใน หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.....	121
7	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอข่าว CL ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	125
8	แสดงการใช้กรอบการนำเสนอขบความ/ขบวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ใน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	129
9	แสดงการใช้กรอบของข่าวในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ.....	133
10	แสดงการใช้กรอบของขบพรรคณาธิการในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ.....	135
11	แสดงการใช้กรอบของขบความ/ขบวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพ ธุรกิจ และไทยรัฐ.....	137
12	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL ในหนังสือพิมพ์มติชน.....	139
13	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากขบพรรคณาธิการเกี่ยวกับ CL ใน หนังสือพิมพ์มติชน.....	140
14	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากขบความ/ขบวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์มติชน.....	142
15	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL หนังสือพิมพ์กรุงเทพ ธุรกิจ.....	144
16	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากขบความ/ขบวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ในหนังสือกรุงเทพธุรกิจ.....	145
17	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ...	147

ตารางที่	หน้า
18	แสดงการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 148
19	แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 150
20	แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 152
21	แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 154
22	แสดงรูปแบบการเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีสิทธิบัตรยา (CL)..... 165
23	แสดงสาระข่าวสารของภาคประชาสังคมและช่วงเวลากการปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชน..... 168
24	แสดงการใช้กรอบของเนื้อหาที่พบในหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ..... 169
25	แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่พบในหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ 167
26	แสดงการใช้กรอบประเภท “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 171
27	แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่พบในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 172
28	แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล 3 อันดับแรกในข่าว ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ..... 174
29	แสดงการประเมินประเด็นคุณค่าข่าวในการเลือกนำเสนอเนื้อหากรณี CL ของหนังสือพิมพ์..... 177

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา.....	10
2	กระบวนการประตูข่าวสารของสื่อมวลชน.....	18
3	การกำหนดวาระแบบสองบทบาทของสื่อมวลชน.....	20
4	การกำหนดวาระข่าวสารในสื่อมวลชนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม.....	21
5	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม.....	32
6	สัญลักษณ์องค์กรคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.).....	61
7	สัญลักษณ์มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access).....	63
8	การรวมกลุ่มประสานความสัมพันธ์เครือข่ายผู้ติดเชื้อ.....	66
9	สัญลักษณ์เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย.....	67
10	สัญลักษณ์องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) MSF.....	70
11	สัญลักษณ์ชมรมแพทย์ชนบท.....	72
12-13	เคลื่อนไหวของเครือข่ายคนทำงานด้านเอดส์.....	82
14	การเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข.....	86
15	การประชุมประท้วงต่อต้านการเปิดเขตการค้าเสรี FTA.....	87
16-17	การเคลื่อนไหวของเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย.....	89
18	การดำเนินงานตามโครงการกุงิณารายณ์	91
19	การดำเนินโครงการมุสลิม	91
20	ชมรมแพทย์ชนบทวางพวงพริดและดอกไม้จัน หน้ากระทรวงสาธารณสุข.....	95
21	น.พ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ ในรายการโทรทัศน์ คมชัดลึก	99

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงการเปรียบเทียบปริมาณการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ.....	104
2	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน.....	105
3	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน.....	109
4	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน.....	112
5	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.....	116
6	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.....	122
7	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.....	126
8	แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.....	130
9	แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ.....	134
10	แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ.....	136
11	แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ.....	138
12	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน.....	140
13	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน.....	141
14	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน.....	143

15	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์ กรุงเทพมหานคร.....	145
16	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์ของ หนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร.....	146
17	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ.....	148
18	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์ของ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.....	149
19	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติ ชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	151
20	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของ หนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	153
21	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของ หนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	155
22	แสดงเปรียบเทียบการใช้กรอบการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	170
23	แสดงการเปรียบเทียบการใช้กรอบ “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ (คิดเป็นร้อยละ).....	171
24	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่พบในเนื้อหาของ หนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	173
25	แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติ ชน กรุงเทพมหานคร ไทยรัฐ (คิดเป็นร้อยละ).....	175
26	แสดงปริมาณความแตกต่างของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ของ หนังสือพิมพ์ทั้งมติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ.....	179

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาสังคม (Civil Society) เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีบทบาทและความสำคัญมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาการ และนักกิจกรรม NGO ที่เสื่อมศรัทธาในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมภายใต้บริบทของชนชั้น ตามแนวคิดมาร์กซิสต์ในทศวรรษที่ 80 ประชาสังคมจึงเป็นแนวทางที่คนกลุ่มดังกล่าว เชื่อว่าจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้

วอลเดน เบลโล¹ ให้คำจำกัดความ ประชาสังคม ไว้ว่าเป็นองค์กรที่ไม่อยู่บนพื้นฐานด้านผลกำไร มิได้เป็นของภาครัฐบาล ให้การสนับสนุนหรือดำเนินการเพื่อบางภาคส่วนของสังคม ไม่ใช่ทั้งภาคธุรกิจและรัฐ แต่รับใช้ชุมชนจำนวนหนึ่ง มักมีรูปแบบเป็นองค์กรที่เป็นทางการ และถ้าไม่ให้บริการชุมชนก็จะทำหน้าที่สะท้อนความต้องการเป็นทางการของชุมชน

ใกล้เคียงกับ เอนก เหล่าธรรมทัศน์² ที่ให้นิยามประชาสังคมว่า หมายถึง เครือข่ายกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับปัจเจกชน (individuals) โดยจุดเน้นของประชาสังคม ได้แก่ (1) ไม่ชอบหรือไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้หน้า กำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร (2) ไม่ชอบลัทธิปัจเจกนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งผลให้คนเห็นแก่ตัว ต่างคนต่างอยู่ แกร่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธหรือแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วน เฉพาะกลุ่ม

¹ วอลเดน เบลโล และคณะผู้เขียน. *วิกฤติกระแสโลกาภิวัตน์ : บทวิเคราะห์และแม่แบบการพัฒนา*. พจนี กริชไกรวรรณ. บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2542). หน้า 71.

² เอนก เหล่าธรรมทัศน์. "ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม" ใน *ขบวนการประชาสังคมไทย ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. อนุชาติ พวงสำลี และ กฤตยา อาชวนิจกุล. บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542). หน้า 35

การเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาสังคมในประเทศไทย เริ่มมีบทบาทชัดเจนตั้งแต่ช่วงการเรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516³ กระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (พฤษภาคม 2535)⁴ โดยมีเหตุผลไม่ต่างจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในประเทศต้นแบบ อย่างเช่น เหตุการณ์พฤษภาแดงในปี 1968 ของฝรั่งเศส⁵ การต่อสู้ของคนผิวดำในสหรัฐ⁶ การต่อสู้ของขบวนการกู้ชาติไอร์แลนด์⁷ และการต่อสู้ของกรรมมาชีพโปแลนด์⁸ เป็นต้น กล่าวคือเกิดภาวะเสื่อมศรัทธาในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน และไม่เชื่อว่ารัฐสภาจะเป็นคำตอบของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคมได้ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในยุคแรก ยังคงเป็นการเคลื่อนไหวภายใต้กรอบของชนชั้น เนื่องจากนักเคลื่อนไหวส่วนใหญ่จำกัดอยู่ในกลุ่มนักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และคนชั้นกลาง

วิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาพของภาคประชาสังคมในประเทศไทยชัดเจนขึ้น และไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มชนชั้นกลางที่มีการศึกษาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเคลื่อนไหวของประชาชนระดับรากหญ้า ที่ร่วมกันเรียกร้องให้รัฐแก้ปัญหาปากท้อง วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่ถูกคุกคามจากกระแสโลกาภิวัตน์ และระบอบทุนนิยม ที่มีรัฐเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับการแสวงหาผลประโยชน์ของนายทุน โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน และสภาพแวดล้อมของประเทศ

³ เป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษาและประชาชนในประเทศไทย มากกว่า 5 แสนคน ได้รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลเผด็จการจอมพลถนอม กิตติขจร

⁴ เป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนเคลื่อนไหวประท้วงรัฐบาลที่ พล.อ.สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีและต่อต้านการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการรัฐประหารรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 นำไปสู่เหตุการณ์ปราบปรามและปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารกับประชาชนผู้ชุมนุม มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

⁵ การประท้วงใหญ่ของนักศึกษาฝรั่งเศส ในปี 1968 (ที่ถูกตั้งฉายาว่า Almost Revolution) ทำให้ปารีสและอีกหลายเมืองกลายเป็นอัมพาตและเป็นผลให้นายพล (เหล็ก) เดอโกลล์ ไม่สามารถจะอยู่ในอำนาจได้อีกนานต่อไป

⁶ ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1955-1968 ในสหรัฐอเมริกามีการต่อสู้เพื่อสิทธิความเท่าเทียมกันของคนผิวดำ ที่เรียกว่า ขบวนการสิทธิพลเมือง (Civil Rights Movement) ซึ่งก่อนหน้านั้นคนผิวดำและผิวดำต้องแยกใช้ห้องน้ำ ร้านอาหาร โรงเรียน โรงพยาบาล ย่านที่อยู่อาศัย รถประจำทาง โดยเฉพาะในรัฐทางใต้จะใช้งานร่วมกันไม่ได้ การต่อสู้เหล่านี้เพื่อกดดันรัฐบาลกลาง จนนำมาสู่การออกกฎหมายสิทธิเลือกตั้ง (Voting Rights Act) ค.ศ. 1965 และกฎหมายสิทธิพลเมือง (Civil Rights Act) ค.ศ. 1968 ที่ให้สิทธิเท่าเทียมกันระหว่างคนผิวดำและคนผิวดำ

⁷ ขบวนการกู้ชาติไอริช หรือ Irish Republican Army : IRA เป็นขบวนการที่ใช้ความรุนแรงในการรณรงค์ให้ไอร์แลนด์เหนือแยกตัวออกจากสหราชอาณาจักร

⁸ พ.ศ. 2532 การเลือกตั้งถึงเสรีครั้งแรกในโปแลนด์ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดการดิ้นรน เพื่อเสรีภาพของขบวนการโซลิดาริตี (Solidarity movement) และเป็นการพ่ายแพ้ ของผู้นำคอมมิวนิสต์ของโปแลนด์ มีการก่อตั้ง สาธารณรัฐโปแลนด์ที่ 3 (Third Polish Republic)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาสังคมต่าง ๆ ไม่ได้เป็นไปตามระบอบการเมืองปกติ เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง เช่นเดียวกับกลุ่มผลประโยชน์ หรือพรรคการเมือง ดังนั้นการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมประท้วง การเปิดเวทีเจรจากับรัฐบาล หรือการแสดงออกที่เรียกกันว่า ดื้อแพ่งนั้น นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อการต่อสู้เรียกร้องแล้ว ยังเป็นความพยายามที่จะสื่อสารกับสาธารณะ เพื่อสร้างความสนใจจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม ให้หันมาติดตามปัญหาข้อเรียกร้อง รวมไปถึงการเข้าอกเข้าใจ และร่วมสนับสนุน ซึ่งจะนำไปสู่การกดดันให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองเห็นความสำคัญ และสนใจแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยจำเป็นต้องอาศัยช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวต่อข้อเรียกร้อง และวิเคราะห์ตีความสถานการณ์ให้สังคมเกิดความเข้าใจ

อย่างไรก็ตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองของสื่อมวลชนที่ถูกผูกขาดจากอำนาจทางการเมืองและทุน มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางเนื้อหา วาระข่าวสารที่ปรากฏทางสื่อมวลชนส่วนใหญ่จึงมาจากแหล่งข่าวที่มีบทบาททางการเมือง หรือธุรกิจ เป็นการสื่อสารในลักษณะบนลงล่าง (Top Down) ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีโอกาสน้อยมากในการสื่อสารเรื่องราวชีวิตปัญหาปากท้องกับสาธารณะ เพราะคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่อำนาจต่อรองทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งในลักษณะของภาคประชาสังคม และแสดงตัวตนด้วยการเคลื่อนไหวทางการเมือง แม้จะไม่เป็นไปตามระบอบปกติ แต่ก็ใช่วิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างการเป็นข่าวได้

อิทธิพลสำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda setting) เสนอว่าสื่อมวลชนมีอำนาจมากในการทำให้ประชาชนคิดถึงประเด็นที่สื่อบอก โดยการให้พื้นที่ในการนำเสนอประเด็นนั้นเป็นเวลาติดต่อกันระยะหนึ่ง จากการศึกษาของ McCombs และ Shaw (1972)⁹ ใน กรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในปี 1968 โดยการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวการเมืองในสื่อมวลชน ได้แก่ Time, Newsweek, The New York Times, และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจาก Raleigh และ Durham, North Carolina และจากข่าวภาคค่ำของ CBS และ NBC รวมทั้งได้สำรวจความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใด ผลการสำรวจพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่ปรากฏเป็นวาระในสื่อมีความสำคัญต่อความคิดของผู้มีสิทธิลงคะแนน

⁹ John F. Cragan and Donald C. Shields. *Understanding Communication Theory The Communication Forces For Human Action* (A Viacom Company Needham Height, MA 02194, 1998). P.264

อย่างไรก็ตาม 2 ทศวรรษ หลังจากการศึกษาของ McCombs และ Shaw มีการศึกษาของ Rogers, Dearing, และ Bregman (1993)¹⁰ ซึ่งพบว่านอกจากสื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระให้สังคมแล้ว สังคมโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำ นักการเมืองก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระในสื่อมวลชนด้วยเช่นกัน ซึ่งตามแนวคิดของนักคิดสายสื่อและวัฒนธรรมศึกษา เรียกคนกลุ่มนี้ว่า “Primary Definers” หมายถึง คนที่มีอำนาจในการที่จะกำหนดวาระให้สังคม คิดหรือพูดถึงประเด็นต่าง ๆ การศึกษาข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนของ Stuart Hall พบว่าสื่อได้อธิบายและถ่ายทอดสำนวนหรือคำพูดและทัศนคติของ Primary Definers หรือผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร ซึ่งอาจจะเป็นรัฐบาล ผู้นำทางเศรษฐกิจ นักวิทยาศาสตร์ หรือกลุ่มอิทธิพลสื่อมวลชนได้แสดงบทบาทร่วมกับผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร โดยใช้หลักความกลาง และความสมดุลเป็นบรรทัดฐานควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ผลิตซ้ำสัญลักษณ์โครงสร้างอำนาจทางสังคมของชนชั้นปกครองให้ดำรงอยู่ต่อไป

หลังจากมีการนำเสนอแนวคิดการเมืองแบบใหม่ในทศวรรษ 1970s ในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าจากซีกโลกตะวันตก ซึ่งต่างไปจากระบบการเมืองเดิม ที่มีลักษณะการแยกอำนาจออกเป็น 2 ขั้วเด็ดขาด หรือเรียกว่า “Binary Opposition” เห็นได้จากความต้องการแยกภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ให้เป็นขั้วตรงข้ามกับรัฐเสมอ ไม่ว่าจะประชาชน หรือเอกชน แต่การเมืองแบบใหม่จะไม่ศรัทธาในระบบรัฐสภา เพราะเห็นว่าไม่มีที่ว่าง หรือพื้นที่ให้กับประชาชนธรรมดาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง

แนวคิดการเมืองแบบใหม่ทำให้ประชาชนมีบทบาทการเคลื่อนไหวแบบต่าง ๆ และไม่จำกัดตัวเองอยู่ในขั้วใดขั้วหนึ่งของการเมืองแบบเก่า ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายของรัฐหรือเอกชนก็ตาม แต่เป็นความพยายามที่จะหาจุดร่วมของ 2 ขั้ว เพื่อเป็นทางออกให้กับปัญหาสังคมที่ไม่สามารถฝากให้เป็นภาระของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น เช่น เรื่องของสุขภาพอนามัย สิทธิมนุษยชน คนกลุ่มน้อย คนด้อยโอกาส เรื่องเพศ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การปลุกฝังความเชื่อและระบบคิดในกรอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างยาวนาน ทำให้แนวคิดการเมืองแบบใหม่และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่มักไม่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็หนังสือพิมพ์รายวัน วิทยุ หรือโทรทัศน์ สื่อ

¹⁰ John F. Cragan and Donald C. Shields. (อ้างแล้ว)

ยังคงมีความคิดติดกับกรอบที่มองว่า รัฐชาติเป็นศูนย์กลาง จึงไม่เห็นความสำคัญของขบวนการภาคประชาชน การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ จึงมุ่งที่จะช่วงชิงพื้นที่ในสื่อมวลชนพร้อม ๆ ไปด้วยการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง เพื่อแสวงหาแนวร่วมหรือความเห็นอกเห็นใจจากสาธารณะ

ขบวนการประชาสังคมที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จในการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนเพื่อสื่อสารกับสาธารณะในประเทศไทย ได้แก่ สมัชชาคนจน กลุ่มต่อต้านการเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) และกลุ่มเรียกร้องการประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา (CL) เป็นต้น โดยสาเหตุหลัก ๆ ส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาสังคมในปัจจุบัน เกิดจากวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ถูกคุกคามจากกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการเผยแพร่อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ให้ความสำคัญกับระบบตลาด และการเข้ามาครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จของบรรษัทข้ามชาติ โดยใช้สถาบันเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ อย่างธนาคารโลก (World Bank) องค์การการค้าโลก (WTO) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นเครื่องมือสร้างแรงกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งไทยปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจและอศัยกลไกของกฎหมายคุ้มครอง “สิทธิบัตร” จากผลิตภัณฑ์ด้านอุตสาหกรรม อาหาร และยา เพื่อตอบสนองผลประโยชน์โดยตรงแก่บรรษัทข้ามชาติ

สิทธิบัตร¹¹ คือเอกสารที่รัฐ (โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์) ออกให้แก่ผู้ที่ได้ลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าทางอุตสาหกรรมและสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ โดยรัฐให้สิทธิผูกขาดแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรในการผลิต นำเข้า จำหน่าย หรือใช้ประดิษฐ์กรรมนั้นเป็นเวลา 20 ปีนับแต่วันยื่นจดสิทธิบัตร สิทธิผูกขาดนี้แตกต่างกับการที่ผู้ประดิษฐ์จะต้องเปิดเผยรายละเอียดของสิ่งประดิษฐ์ต่อสาธารณะ สิทธิบัตรนี้ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาชนิดหนึ่ง แต่เนื่องจากสิทธิผูกขาดดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาในการที่ประชาชนจะได้บริโภคสินค้าที่จำเป็น หรือเกิดอุปสรรคในการจัดการบริการสาธารณสุขบริโภค เกิดการขาดแคลนอาหารและยา และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะต่าง ๆ รวมเป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหาในยามฉุกเฉินหรือสงคราม ดังนั้นในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิบัตรไทย จึงกำหนดให้มีมาตรการยืดหยุ่นที่จะให้ผู้อื่นหรือรัฐ ใช้สิทธิแทนผู้ทรงสิทธิได้

¹¹ เอกสารเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยในเรื่องสิทธิบัตรยา. กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. 2550. (ออนไลน์)

ผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพของผู้ป่วยในประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา ที่เกิดจากการผูกขาดสิทธิบัตรยาของบริษัทยา เป็นแรงผลักดันสำคัญให้นักวิชาการ นักกิจกรรม และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ได้ร่วมมือกันรวบรวมเครือข่ายสมาชิกผู้เดือดร้อนจากปัญหาดังกล่าวให้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อความอยู่รอดและสิทธิอันชอบธรรมในการเข้าถึงยารักษาโรค ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องของเครือข่ายภาคประชาสังคมให้รัฐบาลบังคับใช้สิทธิกับผลิตภัณฑ์ยา หรือซีแอล

CL¹² ย่อมาจากคำว่า Compulsory Licensing หมายถึง มาตรการใช้สิทธิต่อยาที่มีสิทธิบัตรหรือมาตรการบังคับใช้สิทธิ เป็นมาตรการที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) และ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3)

มาตรา 51¹³ (พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522) บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐ ซึ่งสอดคล้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์

มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับข้อตกลงการค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา (trade-related aspects of intellectual property rights หรือ TRIPs) ภายใต้ข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งประเทศสมาชิกได้ร่วมกันประกาศปฏิญญาโดฮา (Doha Declaration on TRIPs and Pub Health) โดยมีสาระสำคัญ คือประเทศสมาชิกมีอำนาจผลิตหรือนำเข้ายาที่ติดสิทธิบัตรได้ ในกรณีเร่งด่วน การเกิดวิกฤติด้านสาธารณสุข หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ

¹² วิทยา กุลสมบุญรัตน์. "สิทธิเพื่อการเข้าถึงยา" ใน *ข่าวสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ*. (กรุงเทพฯ : อาคารจามจรี 9 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551). หน้า 10.

¹³ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). *ยุทธศาสตร์เพื่อเข้าถึงยาของภาคประชาสังคม*.

การขอใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา หรือ CL ตามกฎหมายของไทยและปฏิญญาสากลนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยที่มีรายได้น้อย สามารถเข้าถึงยาได้มากขึ้น เพราะยาที่ผลิตโดย บริษัทฯ ข้ามชาติที่นำเข้ามาขายในประเทศนั้นมีราคาแพงมาก จึงทำให้มีผู้ป่วยจำนวนมากที่ไม่สามารถรับการรักษาและใช้ยาที่มีประสิทธิภาพได้

หลักการเบื้องต้นของ CL คือการดำเนินการเจรจาขอซื้อเทคโนโลยีแต่ไม่ขอซื้อผลิตภัณฑ์ โดยจ่ายค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามเปอร์เซ็นต์ของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีที่ขอซื้อ หลักการดังกล่าวถูกออกแบบขึ้นเพื่อ 1)¹⁴ให้มีการพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ต่อยอดได้ และ 2) ป้องกันการผูกขาดที่ไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านเทคโนโลยีได้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยาจะถูกต้องตามกฎหมายและข้อตกลงระดับนานาชาติ แต่การดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวเต็มไปด้วยอุปสรรคและแรงกดดันทั้งจากบริษัทผู้ผลิตยาเอง และประเทศที่เป็นฐานการผลิตอย่างสหรัฐอเมริกา ธุรกิจยาเป็นธุรกิจที่สร้างกำไรอย่างมหาศาลให้กับบรรษัทยาักษ์ใหญ่ทั้งจากประเทศอเมริกาและยุโรป โดยเฉพาะในสหรัฐฯ ธุรกิจยาเป็นธุรกิจที่ทำกำไรสูงถึง¹⁵ 21.2-58.6% ซึ่งสูงกว่าธุรกิจชนิดอื่นๆ อย่างมาก โดยมีค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเฉลี่ยเพียงแค่ 13.9% เท่านั้น กลยุทธ์ที่ธุรกิจยาข้ามชาติสามารถทำกำไรได้สูงขนาดนี้ คือ การผูกขาดตลาดภายใต้ระบบสิทธิบัตร

ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของกฎหมายสิทธิบัตรยาเกือบ 20 ปี ด้วยแรงกดดันด้านเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ไทยได้ยอมแก้กฎหมายสิทธิบัตรในปี 2535 ด้วยการเพิ่มรายการคุ้มครองยาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ถือครองกรรมสิทธิได้โดยผู้ยื่นขอจดสิทธิบัตร และขยายอายุสิทธิบัตรจาก ๑๕ ปี เป็น ๒๐ ปี ทำให้ยาที่จำเป็นต่อการรักษาโรค โดยเฉพาะโรคร้ายแรง เช่น เอชไอวี มะเร็ง และหัวใจ เป็นต้น มีราคาแพงมาก ผู้ป่วยจึงไม่สามารถเข้าถึงยาและได้รับการรักษาอย่างทั่วถึง

การทำ CL ของไทยครั้งแรกเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เมื่อเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งในขณะนั้นนายแพทย์มงคล ณ สงขลา ดำรงตำแหน่ง

¹⁴ จีราพร ลัมปานานนท์. ซีแอลของไทย : อธิปไตยและโลกาภิวัตน์, 2551. (ออนไลน์)

¹⁵ จีราพร ลัมปานานนท์. ตั๋วฉวยอู่บาทว์แห่งความกลัวและกับดักทาส : กรณีซีแอลยา. (หน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.) (ออนไลน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยรัฐบาลได้ประกาศเรื่อง¹⁶ “การใช้สิทธิตามสิทธิบัตรโดยรัฐ” (government use) หรือเรียกกันว่า “การบังคับใช้สิทธิ” (Compulsory Licensing , CL) ต่อยาที่มีสิทธิบัตร 3 รายการ ได้แก่ยาเอฟาเวเรนซ์ (Efavirenz – บริษัท MSD) ยาโคลพิดาเกรล (Clopidogrel - บริษัท BMS) และ ยาโลพินาเวียร์ (Lopinavir) + ริโทนาเวียร์ (Ritronavir) (บริษัท Abbott Laboratory) โดยอ้างหลักการใช้สิทธิตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฯ

หลังจากที่รัฐบาลขอใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาทั้ง 3 รายการ เป็นผลให้ราคายาลดลงทันที ยาเอฟาเวเรนซ์ลดจาก 1,300 บาท เหลือ 650 บาท ยาหลายลิมเล็ดโคลพิดาเกรลที่เดิมเคยมีราคาเม็ดละ 70 บาท เหลือเพียง 1.10 บาทเท่านั้น และยาโลพินาเวียร์ร่วมกับยาริทอนาเวียร์ จากราคา 11,580 บาท เหลือ 2,027 บาท ราคาที่ถูกลงอย่างเห็นได้ชัดของยาทั้ง 3 รายการ แสดงให้เห็นว่าชีวิตของผู้ป่วยจำนวนมากตกเป็นเครื่องมือแสวงหากำไรของบรรษัทข้ามชาตินานามากแล้ว

การประกาศบังคับใช้สิทธิโดยรัฐต่อยาของประเทศไทย ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่พอใจ เนื่องจากยาทั้งสามตัวนั้นเป็นยาที่บริษัทยาสัญชาติอเมริกันครอบครองสิทธิ เหตุการณ์นี้จึงนำไปสู่การเจรจาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของทั้งสองฝ่าย โดยกระทรวงสาธารณสุขของไทยได้เดินทางเข้าพบเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อชี้แจงการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา เป็นเหตุให้ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ลดลำดับสถานะประเทศคู่ค้าของประเทศไทยจากเดิมไทยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มจับตา (Watch List: WL) และหลังจากการประกาศดังกล่าว ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้มาตรการทางเศรษฐกิจตอบโต้โดยการจัดให้ไทยอยู่ในกลุ่มต้องจับตาดูเป็นพิเศษ (Priority Watch List: PWL) ซึ่งทำให้ไทยเสียประโยชน์ในเรื่องสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไปขายในสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ประเทศไทยต้องเสียภาษีนำเข้าในรายการสินค้าที่เคยได้รับการยกเว้น การที่ต้องเสียภาษีนั่นทำให้ราคาสินค้าส่งออกของไทยสูงขึ้นในสายตาผู้นำเข้า และอาจทำให้ผู้นำเข้าหันไปนำเข้าสินค้าจากประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ที่มีราคาถูกลงกว่า

GSP¹⁷ เป็นชื่อย่อของ Generalized System of Preferences หมายถึง ระบบการให้สิทธิ พิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปที่ประเทศที่พัฒนาแล้วให้แก่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดใน

¹⁶ วิทยา กุลสมบูรณ์. (อ้างแล้ว)

¹⁷ <http://www.thaifactory.com/Manage/GSP.htm>

ประเทศที่กำลังพัฒนา โดยลดหย่อนหรือยกเว้นอากรขาเข้าแก่สินค้าที่มีอยู่ในข่ายได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า ทั้งนี้ประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษฯ จะเป็นผู้ให้แต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปแก่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป จากสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐอเมริกายกเว้นภาษีนำเข้าในรายการที่ให้สิทธิ GSP ประมาณ 4,600 รายการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรม กึ่งอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรบางรายการ จากสิทธิประโยชน์ดังกล่าวส่งผลให้ไทยส่งออกสินค้าไปสหรัฐอเมริกาได้มากขึ้น (อ้างจากศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย : ออนไลน์)

นับว่าการตอบโต้ด้วยมาตรการทางการค้าที่สหรัฐฯ ใช้กับไทยนั้นส่งผลกระทบต่อธุรกิจการส่งออกหลายด้าน เนื่องจากการเสียผลประโยชน์ในเรื่องสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) จะส่งผลกระทบต่อราคาส่งออก มูลค่าการส่งออก มูลค่าการผลิต และรายได้ของปัจจัยการผลิตทางด้านบริษัทเจ้าของสิทธิบัตรยาต่าง ๆ ได้ขอเข้าพบที่มงานของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อเจรจาต่อรองยอมลดราคา ยา รวมถึงเสนอเงื่อนไขพิเศษอื่น ๆ แลกกับการประกาศยกเลิกการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา

การประกาศใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาของกระทรวงสาธารณสุขไทยแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมที่จะช่วยเหลือคนไทยให้มีสิทธิเข้าถึงยาซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยของการดำรงชีวิต โดยภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในแสดงบทบาทการต่อสู้เพื่อช่วยเหลือคนไทยในครั้งนี้ คือ ภาคประชาสังคมไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายเอดส์ และเครือข่ายวิชาชีพด้านเภสัชศาสตร์ที่ยืนหยัดเรียกร้องและเป็นพลังสนับสนุนให้รัฐต่อสู้ด้วยความเข้มแข็งและจริงจัง เพื่อช่วยเหลือคนไทยให้ได้ใช้ยาที่จำเป็นต่อการรักษาโรคในราคาที่ถูกลง

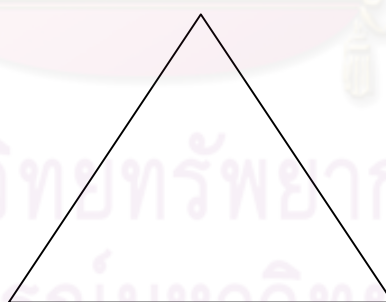
การต่อสู้ในกรณี CL เป็นกรณีหนึ่งที่ทำให้เห็นบทบาทที่ชัดเจนขององค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นพลังทางสังคมที่เคลื่อนไหวอย่างเข้มแข็ง เพราะมีประชาชนที่เดือดร้อนจากภาวะการเจ็บป่วย และไม่มีเงินในการรักษาตัวจำนวนมาก ประกอบกับราคายาที่จำเป็นต่อการรักษามีราคาสูงมาก ผลกระทบโดยตรงที่คนกลุ่มนี้ได้รับจึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ประสบปัญหา ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐและความเห็นใจจากภาคส่วนอื่นของสังคม

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี เสนอทฤษฎี “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย โดยอธิบายว่า

แม้นักคิด นักวิชาการจะพยายามสร้างองค์ความรู้ให้กับสังคมได้ดีขนาดไหนก็ตาม แต่มันจะไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ โดยขาดความเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเรียนรู้ทางสังคม ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ปราศจากองค์ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ความรู้ที่มาจากการวิจัยต้องใช้รูปแบบและภาษาที่สร้างพลังสาธารณะ นักวิชาการจำนวนมากปฏิเสธที่จะระดมความคิดร่วมกับนักการเมือง เพราะเชื่อว่านักการเมืองส่วนใหญ่เป็นคนไม่ดี แต่อย่างไรก็ตามนักการเมืองก็เป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ในเชิงนโยบายให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศ ถ้าขาดภาคการเมืองไป ปัญหาระดับโครงสร้างก็จะไม่สามารถแก้ได้ เช่นเดียวกับที่ภาคการเมืองก็ไม่สามารถขาดความรู้และการเคลื่อนไหวทางสังคมได้เช่นกัน ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วหรือด้อยพัฒนาต่างมีความจำเป็นต้องขับเคลื่อนทั้งสามส่วนไปพร้อม ๆ กัน ไม่เช่นนั้นก็ไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ (ประเวศ วะสี อ้างถึงใน กมลรัตน์ โชติสูงเนิน, 2550)

แผนภาพที่ 1 สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา

องค์ความรู้

การเคลื่อนไหวทางสังคม

อำนาจทางการเมือง

สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา^๑นี้ได้มีการประยุกต์ใช้และนำมาอธิบายการแก้ปัญหาสำคัญ ๆ ของชาติหลายครั้ง เพราะเชื่อว่าปัญหาระดับชาติเปรียบเสมือนภูเขาที่ใหญ่และหนัก การจะเคลื่อนย้ายต้องอาศัยการร่วมแรงกันของฝ่ายต่าง ๆ ตามบทบาทและหน้าที่ของตน หนังสือพิมพ์

ประชาชาติธุรกิจ¹⁸ ได้ใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาเป็นหลักอธิบายการแก้ปัญหาซีแอล โดยให้ความสำคัญกับสามส่วนซึ่งเป็นพลังผลักดันการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

- ภาครัฐ ผ่านกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ องค์การเภสัชกรรม สำนักคณะกรรมการอาหารและยา กรมทรัพย์สินทางปัญญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

- ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านเครือข่ายผู้ติดเชื้อซึ่งมีประสบการณ์มาอย่างยาวนานที่สุดในการยื่นหยัดและเรียกร้องให้การแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของคนเจ็บคนป่วย และการสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพร่างกาย เป็นกำลังพื้นฐานในการพัฒนาชาติและเศรษฐกิจ จากการต่อสู้เรื่องซีแอลครั้งนี้ ได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายใหม่ ๆ ของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ผู้ป่วยโรคหัวใจ และผู้ป่วยมะเร็ง

- ภาคประชาสังคม ประกอบไปด้วย นักวิชาการทางการแพทย์และเภสัชศาสตร์ กฎหมาย ซึ่งเกาะติดสถานการณ์เรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2528 อาทิ กลุ่มศึกษาปัญหา ยา (กศย.), หน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม (วจภส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มูลนิธิเภสัชชนบท, มูลนิธิแพทย์ชนบท, สภานายความ, องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ ด้านสิทธิผู้บริโภค, มูลนิธิเข้าถึงเอดส์, มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา รวมถึงกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (FTA WATCH)

การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ของภาคประชาสังคม นอกจากจะมีวัตถุประสงค์ที่จะผลักดันให้การทำ CL เกิดเป็นนโยบายของรัฐแล้ว องค์กรต่าง ๆ ยังต้องการที่จะสื่อสารกับสาธารณะ เพื่อสร้างส่วนร่วมจากสังคมให้เข้ามาสนใจ ติดตามปัญหาข้อเรียกร้อง ตลอดจนเห็นอกเห็นใจ และสนับสนุน เพื่อนำไปสู่การสร้างแรงกดดันให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองตระหนักถึงความสำคัญ และกำหนดให้การทำ CL เป็นวาระจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ

ความพยายามที่จะสื่อสารกับสาธารณะของภาคประชาสังคม ย่อมต้องอาศัยช่องทางสื่อมวลชน แม้ว่าองค์กรต่าง ๆ จะสื่อสารกับสาธารณะผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต บนหน้าเว็บไซต์ แต่

¹⁸ อ้างจากกรรณิการ์ กิจติเวชกุล และอวยพร แต่ชุตระกุล. อีกก้าวที่กล้า...ของหมอม้ามาไกล, 2550. หน้า 108

อย่างไรก็ตามอินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงของคนส่วนใหญ่ในสังคม ขณะเดียวกันพื้นที่ และช่องทางของสื่อกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ก็ไม่ได้เปิดเป็นเวทีสาธารณะให้กลุ่มทางสังคมที่ไม่มีอำนาจการต่อรองทางการเมืองมากพอ ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสื่อสารสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มต่าง ๆ จึงพยายามอย่างมากที่จะเข้าถึงพื้นที่สื่อกระแสหลัก กลยุทธ์ทางการสื่อสารขององค์กรภาคประชาสังคมจึงเป็นไปในรูปแบบการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เพราะการสร้างความสำเร็จให้กับการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาหนึ่ง สามารถเรียกร้องความสนใจและเป็นเนื้อหาทางสื่อมวลชน ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ของผู้รับสาร

ขณะเดียวกันสื่อมวลชนเองก็มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดวาระข่าวสารที่เป็นไปตามนโยบาย หลักวิชาชีพ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว ซึ่งการกำหนดกรอบข่าวสารของสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งกรอบการนำเสนอและปัจจัยที่ส่งผลการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็น CL ของหนังสือพิมพ์ มีความน่าสนใจ และจะเป็นประโยชน์ทั้งทางวิชาการและต่อสังคมต่อไป

คำถามวิจัย

1. องค์กรภาคประชาสังคมเสนอวาระสาธารณะกรณีสิทธิบัตรยา (CL) เพื่อสื่อสารกับสาธารณะอย่างไร
2. หนังสือพิมพ์กำหนดกรอบเนื้อหากรณีสิทธิบัตรยา (CL) อย่างไร และเพราะเหตุใด
3. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลการนำเสนอเนื้อหากรณีสิทธิบัตรยา (CL) ในหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อเสนอวาระสาธารณะกรณีสิทธิบัตรยาของกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม
2. เพื่อศึกษาทิศทางการนำเสนอประเด็นสิทธิบัตรยาของหนังสือพิมพ์

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเก็บข้อมูลจากเครือข่ายภาคประชาสังคม ที่เคลื่อนไหวเรียกร้องการประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ซึ่งมีบทบาทเป็นแกนนำสำคัญในการเรียกร้องกรณี CL และให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มศึกษาปัญญา (กศย.)
2. คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)
3. มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)
4. เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)
5. องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย
6. ชมรมแพทย์ชนบท

ในส่วนของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากการนำเสนอข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเภท คือ ข่าว บทบรรณาธิการ และบทความ/บทวิเคราะห์ กำหนดระยะเวลาศึกษา เป็นช่วงก่อน และหลังการประกาศสิทธิบัตรยาครั้งแรก ประกอบกับการเก็บข้อมูลจากบรรณาธิการข่าวและนักข่าวสายสาธารณสุขของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ

นิยามศัพท์

1. องค์กรภาคประชาสังคม หมายถึง องค์กรเอกชนที่ดำเนินการโดยไม่แสวงหากำไร มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในสังคม ซึ่งในการศึกษานี้จะศึกษาเฉพาะองค์กรที่เคลื่อนไหวเรียกร้อง CL
2. สิทธิบัตรยา (CL) หมายถึง มาตรการใช้สิทธิต่อยาที่มีสิทธิบัตรหรือมาตรการบังคับใช้สิทธิ เป็นมาตรการที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) และ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3)
3. การเสนอวาระสาธารณะ หมายถึง การสร้างความสำคัญในประเด็น CL ขององค์กรภาคประชาสังคม และสร้างความสนใจจากสื่อมวลชน เพื่อสื่อสารกับสาธารณะโดยการปรากฏเป็นเนื้อหาในสื่อมวลชน

4. การกำหนดกรอบ หมายถึง อำนาจหน้าที่ของสื่อในการเลือกบางแง่มุม หรือบางมุมมองของความเป็นจริง มาทำให้มีลักษณะโดดเด่น ตลอดจนการนำเสนอประเด็น การใช้ภาษา การกำหนดแก่นเรื่อง และการตัดเส้นทางศีลธรรมต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย
5. การเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน หมายถึง การปรากฏเป็นข่าว หรือเนื้อหาในสื่อมวลชน
6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอ หมายถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน เช่น นโยบายองค์กร หลักวิชาชีพ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและปฏิสัมพันธ์ของสื่อมวลชนในกรณีการเคลื่อนไหวดังกล่าว
2. เป็นแนวทางให้ภาคประชาสังคมพัฒนากลยุทธ์ เพื่อช่วงชิงพื้นที่สาธารณะในหน้าหนังสือพิมพ์
3. เป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวภาคประชาคมในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบกับสังคม และบทบาทของสื่อในบริบทดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์ อาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)
2. การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting)
3. การกำหนดกรอบ (Framing)
4. คุณค่าข่าว (News Values)
5. ผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร (Primary Definers)
6. ประชาสังคม (Civil Society)
7. การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement)
8. พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)
9. การรณรงค์ (Campaign)
10. การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (Media Advocacy)
11. การระดมพลังสังคม (Social Mobilization)

1. ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญมากในปัจจุบัน เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งการเมืองภาคประชาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวในวาระต่าง ๆ มีทั้งการสนับสนุนและต่อต้านจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมนั้นย่อมสร้างผลกระทบต่อสาธารณะ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้กำหนดนโยบาย และงานวิจัยหลายชิ้นระบุว่าความสำเร็จขององค์กรภาคประชาสังคมอย่างหนึ่ง คือการผ่านประตูข่าวสาร (Gatekeeper) จนได้รับพื้นที่จากสื่อมวลชน เพราะถือเป็นวิธีการหนึ่งในการสื่อสารถึงผู้บริหารระดับนโยบาย และสาธารณชน

การที่สื่อได้เลือกนำเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น สื่อได้ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ในการบอกให้ผู้รับสารทราบว่าประเด็นใดสำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่ระดับแรกของการกำหนดวาระข่าวสาร ดังที่ Wanta ,Golen ,และ Lee (2004)¹⁹ อธิบายว่า

“การเลือกข่าวเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร ประเด็นที่ไม่ผ่านประตูข่าวสารก็จะเป็นความโดดเด่นที่จะเชื่อมโยงความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ”

ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) หมายถึง ผู้เฝ้าหรือนายประตูข่าวสาร (นายทวารข่าวสาร) ในกระบวนการคัดเลือก กลั่นกรอง ปูรงแต่ง (ควบคุม) ข่าวสารประจำวันของสื่อมวลชน (หรือในการสื่อสารในสถานการณ์อื่นๆ ที่มีการส่งทอด ถ่ายทอด หรือ กระจายข่าวสาร ผ่านช่องทางหรือตัวกลางต่าง ๆ)

“Gatekeeper” มีบทบาทต่อความถูกต้อง แม่นตรง คงที่และสมบูรณ์ของข่าวสาร (เช่นเดียวกับ ความลำเอียง บิดเบือน คลาดเคลื่อน ที่อาจเกิดขึ้น) ตลอดทุกขั้นตอนที่ข่าวสารไหลผ่านหรือแพร่กระจายจากต้นตอไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่ง Gatekeeper ไม่ว่าจะบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรมักมีกฎเกณฑ์ แนวทาง อุดมคติ จิตสำนึก หรืออาจมีอคติในการตัดสินใจต่อการทำหน้าที่ประตูข่าวสาร

เคิร์ท เลวิน นักสังคมศาสตร์ชาวอเมริกัน เป็นผู้ริเริ่มศึกษาและใช้คำว่า “Gatekeeper” ต่อมา แมนนิ่ง ไวท์ (1950) ก็นำแนวคิดนี้มาศึกษาการคัดเลือกข่าวที่มาจากสำนักข่าวต่าง ๆ ของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ในสหรัฐฯ ที่ไวท์เรียกว่า Mr. Gates แนวคิดนี้ได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญในการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาการหนังสือพิมพ์หรือวารสารศาสตร์ (พีระ จิระโสภณ, 2551)

นอกจากนี้ไวท์ ยังได้ระบุถึงปัจจัยที่กำหนดการทำหน้าที่รักษาประตูไว้ดังต่อไปนี้

1. มูลค่าหรือคุณค่าข่าว (news values) คือองค์ประกอบของเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ที่ทำให้เหตุการณ์เรื่องราวนั้นมีค่าในเชิงข่าว (news worthiness) คือทำให้คนสนใจอยากรู้ เช่น เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก มีการขัดแย้งต่อคู่แข่งกัน มีความใกล้ชิดหรือมีความผูกพันทาง

¹⁹ อ้างถึงใน Matthew Hale .Superficial Friend : A Content Analysis of Nonprofit and Philanthropy Coverage in Nine Major Newspapers (research ,2007)

สังคมวัฒนธรรม มีความทันสมัย ทันเวลา เป็นสิ่งไม่คาดคิดคาดฝัน เป็นเรื่องแปลก เรื่องลึกลับมีเงื่อนงำ เป็นเรื่องทางร้าย ทางลบ เป็นเรื่องของคนดัง คนสำคัญมีชื่อเสียง เป็นเรื่องอื้อฉาว และเรื่องทางเพศ และเป็นเรื่องเร้าอารมณ์ความสนใจของมนุษย์ปุถุชนทั่วไป เป็นต้น

2.นโยบายองค์กร/นโยบายข่าว ที่กำหนดขึ้นมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานข่าว

ปัจจัยกำหนดการทำหน้าที่รักษาประตู

3.ผู้รับสาร (ตลาดผู้ซื้อ ผู้บริโภค) ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาสื่อในทางอ้อม เนื่องจากผู้จัดทำสื่อต้องสำรวจความต้องการของผู้ซื้อหรือผู้เปิดรับเสมอ

4.กฎหมายและนโยบายของรัฐ/นักรการเมือง ซึ่งมีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามบรรทัดฐานต่างๆ

5.ผู้ซื้อเนื้อหา/เวลา โฆษณา ที่มีอิทธิพลในฐานะเป็นรายได้หลักของสื่อมวลชนที่ขาดไม่ได้

6.มาตรฐานข้อกำหนดทางวิชาชีพ (องค์กรวิชาชีพ/เพื่อนร่วมวิชาชีพ) ควบคุมจรรยาบรรณที่ตกลงกันขึ้นมา

7.เจ้าของ/ผู้ลงทุน มักมีอิทธิพลทั้งทางตรงหรือโดยอ้อม

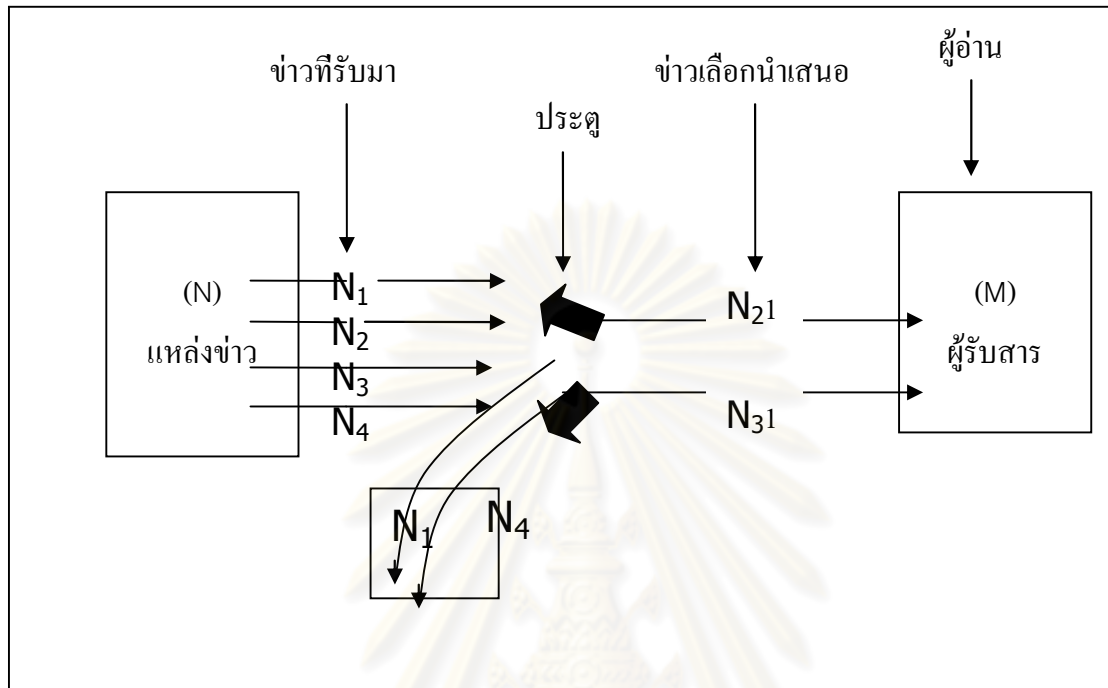
8.บรรทัดฐานทางสังคม/วัฒนธรรมที่สื่อมวลชนนั้นดำรงอยู่

9.กลุ่มกดดันทางสังคมต่างๆ กลุ่มต่างๆ ในสังคม เช่น องค์กรเอกชนกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ

10. ข้อจำกัดทางเทคโนโลยี/ปริมาณ เนื้อที่เวลาของสื่อ/เส้นตายของเวลาการส่งต้นฉบับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2 กระบวนการประตูข่าวสารของสื่อมวลชน

- N = แหล่งข่าวต่าง ๆ
 N1, 2, 3, 4 = ข่าวแต่ละชิ้น
 N₂₁, N₃₁ = ข่าวที่ถูกคัดเลือก
 N_{1, 4} = ข่าวที่ไม่ถูกคัดเลือก

ที่มา : กระบวนการประตูข่าวสารของสื่อมวลชน (แมนนิ่ง ไวท์, 1950)

2. การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting)

การกำหนดวาระข่าวสาร หมายถึง การที่สื่อสามารถกำหนดให้สาธารณะชนให้ความสำคัญต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งได้ผ่านการนำเสนอข่าวอย่างซ้ำ ๆ หรือให้พื้นที่อย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญกับข่าว หรือประเด็นใดเป็นพิเศษ ผู้รับสารก็จะมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าประเด็นนั้นมีความสำคัญและจดจำ จนกลายเป็นวาระทางสังคม

ในการศึกษาเรื่องสื่อและนโยบายต่างประเทศของ Cohen (1963)²⁰ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ (สื่อมวลชน) มีบทบาทที่สำคัญกว่าการเป็นผู้นำเสนอข่าวสารและความคิดเห็น เพราะแม้สื่อมวลชนไม่ประสบความสำเร็จมากนักในการบอกให้ประชาชนคิดอย่างไร (what to think.) แต่มักจะประสบความสำเร็จอย่างมากในการบอกให้ประชาชน (ผู้อ่านหนังสือพิมพ์) คิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร (what to think about.)

McCombs และ Shaw (1972)²¹ ศึกษาการนำเสนอข่าวการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในปี 1968 โดยการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวการเมืองในสื่อมวลชน ทั้ง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และโทรทัศน์ แล้วสัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 100 คน ที่ยังไม่ตัดสินใจว่าจะเลือกใคร ผลการสำรวจพบว่า ลำดับความสำคัญของประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏใน สื่อมวลชน จะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับประเด็นที่ประชาชนเห็นว่าสำคัญ

ขณะเดียวกันสื่อก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาข่าวจากประชาชนในชุมชนด้วย ในระดับ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเด็นที่สื่อเป็นผู้กำหนดวาระขึ้น กับประเด็นที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนให้ ความสำคัญและทำให้โดดเด่นขึ้นนั้น ไม่ชัดเจนที่จะบอกได้ว่า สื่อมีอิทธิพลในการกำหนดวาระ ทางสังคมหรือสาธารณะมีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระข่าวสารทางสื่อมวลชน แม้ว่า McCombs และ Shaw จะสรุปว่าสื่อมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร แต่ก็ยังมีข้อโต้แย้งที่เชื่อว่า สื่อรายงานข่าวตาม ประเด็นที่สาธารณะให้ความสนใจ

ดังที่แม็คเควล์และวินดาห์ล ได้เสนอไว้ว่าต้องมองให้ลึกลงไปว่า วาระต่าง ๆ ที่สื่อ นำเสนอนั้นมีที่มาจากใครบ้าง เช่น บางวาระอาจถูกกำหนดโดยสถาบันหรือองค์กรทางการเมือง อย่างพรรคการเมือง หรืออาจถูกกำหนดโดยกลุ่มพลเมือง หรือกลุ่มนักธุรกิจหรือปัจเจกบุคคล ซึ่ง แต่ละกลุ่มก็มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดวาระของตนที่แตกต่างกันออกไป แม็คเควล์และวินดาห์ล ต้องการชี้ให้เห็นว่า สถาบันหรือองค์กรอย่างพรรคการเมืองกำหนดวาระผ่านสื่อเพื่อการ สร้างสาธารณมติในเรื่องที่พรรคต้องการ ในขณะที่ถ้าเป็นวาระที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มพลเมืองหรือปัจเจกบุคคล เป็นการกำหนดวาระเพื่อสื่อสารจากคนไปสู่ชนชั้นนำในสังคมและการเมือง แม็ค

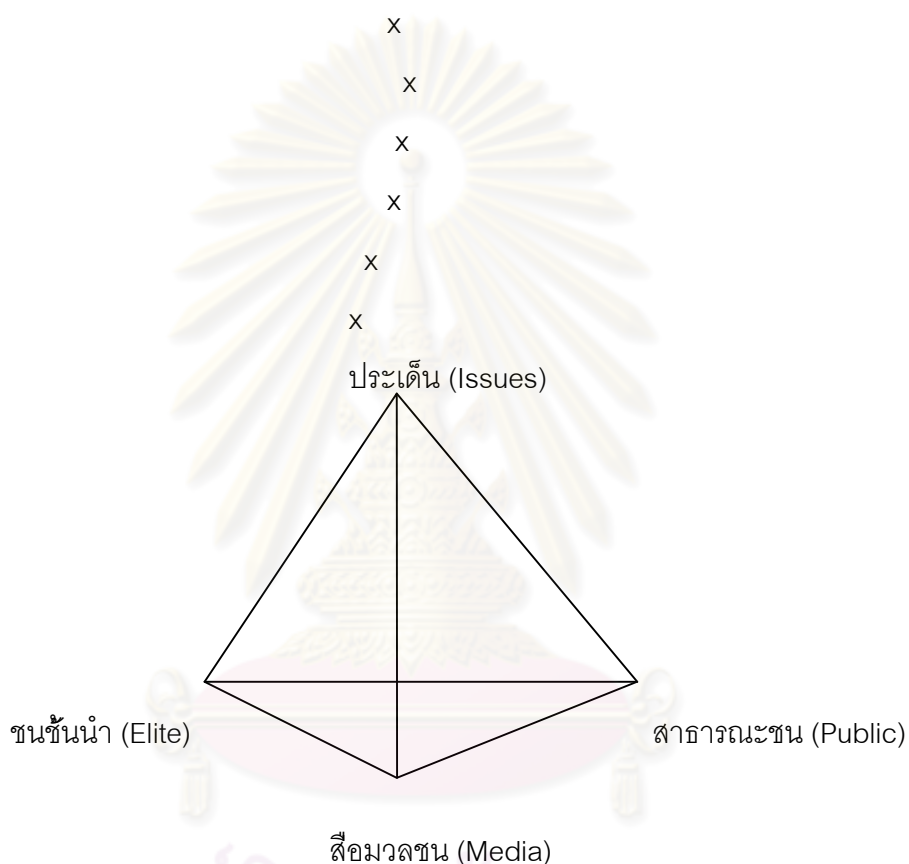
²⁰ Kevin Williams .Understanding Media Theory . (Arnold, a member of the Hodder Headline Group, 338 Euston Road, London NW1 3BH, 2003). P.181

²¹ John F. Cragan and Donald C. Shields. (อ้างแล้ว)

เควีลและวินดาห์ล เสนอว่าลักษณะการกำหนดวาระเช่นนี้ น่าจะเรียกว่าเป็นการทำงานแบบสองบทบาทของสื่อมวลชน (dual role model) (McQuail & Winahl, 1986)²²

แผนภาพที่ 3

การกำหนดวาระแบบสองบทบาทของสื่อมวลชน

ที่มา : Dual role model (McQuail & Winahl's, 1986)

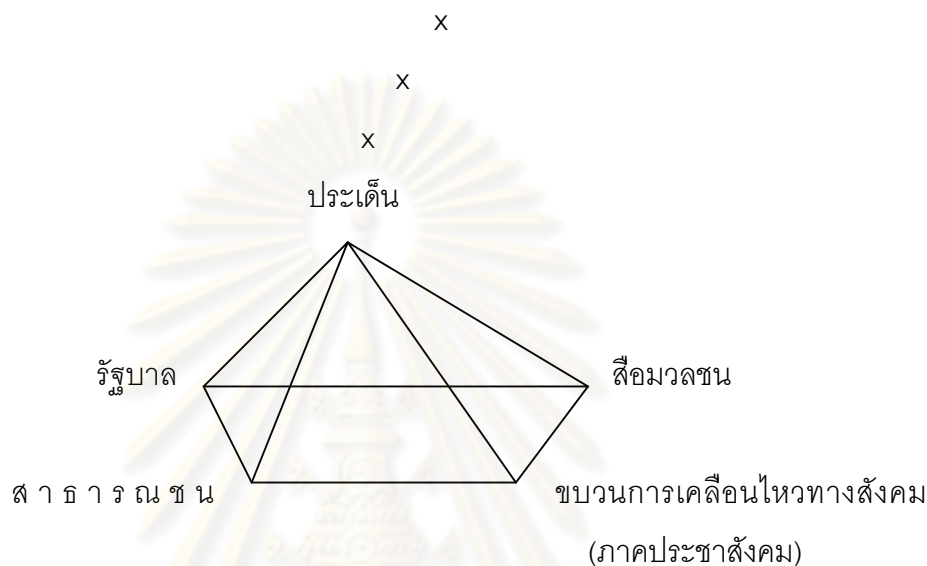
นอกจากนี้พื้นที่ของสื่อยังเป็นพื้นที่ของกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ที่พยายามสร้างวาระ (agenda building) การกำหนดวาระของสื่อจึงเป็นการแข่งขันของประเด็นต่าง ๆ ในสังคมและสัมพันธ์กับอำนาจอื่น ๆ ในสังคม สื่อจึงไม่ได้เป็นเพียงระบบการกระจายข่าวสารของสังคมแต่เป็น “เวทีทางวัฒนธรรม” (cultural forum) ซึ่งมีเรื่องราวของผลประโยชน์สาธารณะต่าง ๆ จะต้องถูก

²² อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะผู้เขียน. **สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม**. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547). หน้า 15.

นำมากล่าวถึงให้ชัดเจนและแข่งขันกัน (Jensen, et al., 1991 อ้างถึงใน นิสาชล ทวนทอง, 2549)

แผนภาพที่ 4

การกำหนดวาระข่าวสารในสื่อมวลชนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

รูปแบบการเมืองที่เปลี่ยนไปจากอดีต ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นตัวแสดงที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดวาระข่าวสารไม่น้อยไปกว่ารัฐบาล หรือ สาธารณชน ประกอบกับการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่ต้องการการมีส่วนร่วมในการปกครองและการกำหนดนโยบายสำคัญของประเทศ ตามแต่วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ทำให้การสร้างวาระข่าวสาร เป็นสิ่งที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมให้ความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นช่องทางในการสื่อสารกับสาธารณชน และผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ขณะเดียวกันก็เป็น การรณรงค์ เพื่อสร้างแนวร่วมและความเข้าใจจากคนทุกชนชั้น

ประภาส ปันตกแต่ง (2547) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจะต้องใช้ช่องทางโดยอ้อม เพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ความสำเร็จอยู่ที่การเข้าไปเชื่อมต่อกับกลุ่มคนอื่น ๆ และฝ่ายที่สามที่เข้ามาร่วม เป็นการยืมอำนาจของฝ่ายที่สาม เช่น สื่อมวลชนในการสร้างพื้นที่ข่าว เพื่อกดดันรัฐบาล การสร้างพันธมิตรทางการเมือง คนชั้นกลางให้หันมากดดันรัฐบาล การเคลื่อนไหวต่อสู้จึงมักมีมิติของการสร้างมติมหาชนผ่านสื่อมวลชน

3. การกำหนดกรอบ (Framing)

การกำหนดกรอบเป็นอิทธิพลในระดับที่ลึกลงไปกว่าการกำหนดวาระข่าวสาร ในขณะที่สื่อทำให้ผู้รับสารคิดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น สื่อก็จะเลือกนำเสนอให้บางแง่มุมของเรื่องนั้นให้มีลักษณะที่โดดเด่นขึ้นมาด้วย เพื่อให้ผู้รับสารให้ความสำคัญและจดจำแง่มุมนั้นได้มากที่สุด การวางกรอบของหนังสือพิมพ์ในเรื่องต่าง ๆ จึงส่งผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้อ่าน

กรอบคือ ความคิดแกนหลักที่ถูกจัดระเบียบมาแล้วซึ่งจะปรากฏในเนื้อหาข่าวที่ให้ข้อมูล และชี้แนะว่าควรคิดถึงประเด็นใด โดยผ่านการคัดเลือก (selection) การเน้นย้ำ (emphasis) การคัดออก (exclusion) และ พรรณนารายละเอียด (elaboration) เมื่อกรอบที่ถูกสร้างขึ้นมานี้ ถูกส่งไปยังผู้อ่านจะมีผลในการชักนำความคิด และการรับรู้ประเด็นต่าง ๆ Robert Entmann (1993)²³ ระบุลักษณะกรอบ 4 ประเภท คือ “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” (frames define problems) “วิเคราะห์หาสาเหตุ” (frames diagnose causes) “ตัดสินทางจริยธรรม” (frames make moral judgments) และ “เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา” (frames suggest remedies)

อย่างไรก็ตามเนื้อหาที่ได้ถูกวางกรอบไว้แล้วนั้น อาจไม่ส่งผลอย่างที่คาดไว้ Entmann ได้อธิบายไว้ว่า แม้ว่าเนื้อหาบางส่วนไม่ได้รับการทำให้โดดเด่น แต่เนื้อหาส่วนนั้นเป็นส่วนที่สอดคล้องกับกรอบความคิดที่ผู้รับสารมี ก็อาจทำให้ผู้รับสารสามารถจดจำรายละเอียดส่วนนั้น ๆ ได้ดี เพราะสำหรับ Entmann กระบวนการเกี่ยวกับการวางกรอบนั้นประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวบท และวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า Entmann เชื่อว่าสื่อไม่ได้มีอิทธิพลอย่างสมบูรณ์ในการถ่ายทอดความคิดหรือความรู้ต่อมวลชน

Iyengar (1991)²⁴ อธิบายว่า กรอบมี 2 ประเภท คือกรอบเชิงเหตุการณ์ (episodic) เป็นการชี้ให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของเรื่องราวสำคัญในลักษณะเป็นตอน ๆ ซึ่งมักปรากฏเป็นข่าวโทรทัศน์ของสหรัฐอเมริกา โดยจะนำเสนอในลักษณะการบรรยายประเด็นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเจาะจงไปที่บุคคลในข่าว สถานที่ และเวลา เช่น การรายงานข่าวอาชญากรรม ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับกรอบเชิงประเด็น (thematic) ที่นำเสนอประเด็นสาธารณะในบริบทกว้าง

²³ Robert M. Entmann. "Framing : Toward Clarification of a Fractured Paradigm" (Journal of Communication, 1993)

²⁴ อ้างถึงใน Matthew Hale. "Superficial Friend : A Content Analysis of Nonprofit and Philanthropy Coverage in Nine Major Newspapers" (research, 2007.) p.467

ๆ ตามสภาพทั่ว ๆ ไป เช่น การรายงานแนวโน้มภาวะความยากจน กรอบเชิงประเด็น จะบอกผู้รับสารว่าเหตุการณ์จะดำเนินต่อไปอย่างไร และส่งผลกระทบต่ออย่างไรกับสังคม และให้ข้อมูลที่มากขึ้นแก่ผู้รับสารในการตัดสินใจคุณค่าเกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องราว แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นว่ากรอบเชิงเหตุการณ์จะปรากฏในสื่อมากกว่ากรอบเชิงประเด็น และเป็นบรรทัดฐานของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

การศึกษาถึงกรอบข่าวสาร เป็นการศึกษาที่เจาะจงไปกว่าการมองว่าข่าวเป็นแค่เรื่องราวหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงแง่มุมของข่าว ในงานวิจัยนี้ต้องการศึกษากรณีของการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นการเรียกร้อง CL ขององค์กรภาคประชาชน ที่นับทั้งปริมาณที่ประเด็นดังกล่าวปรากฏในหนังสือพิมพ์ และเจาะลึกลงไปถึงแง่มุมของประเด็น ซึ่งเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน หรือการแก้ปัญหาของรัฐ โดยอาศัยหน้าที่ของกรอบ 4 ประการ ตามแนวคิดของ Entmann เพื่อพิจารณาแง่มุมของประเด็น CL ว่าสื่อต้องการให้ผู้รับสารคิดถึงเรื่องนี้อย่างไร

แม้ว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับองค์การการกุศลอยู่ไม่มากนัก และแทบจะไม่มีการศึกษาที่อาศัยทฤษฎีการกำหนดกรอบข่าวสารในการวิเคราะห์อยู่เลยก็ตาม แต่ในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับองค์การดังกล่าว มักจะกล่าวถึงคุณสมบัติ คุณลักษณะ และคุณภาพขององค์กร อย่างเช่น งาน 3 ชิ้นที่เป็นการศึกษาในสหรัฐฯ (Gould et al., 2003; Kensicki, 2004; Martens, 1996) ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวขององค์การการกุศลที่ปรากฏเป็นข่าว เป็นลักษณะของท้องถิ่นที่ต่อต้านนโยบายระดับชาติ และ 2 ใน 3 ของงานวิจัยดังกล่าว (Gould et al., 2003; Martens, 1996) รวมถึงอีกหนึ่งงานจากฝั่งอังกฤษ (Deacon, 1996) ล้วนแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมหารายได้ที่ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในข่าว ซึ่งกิจกรรมการหารายได้นั้นก็เป็นแง่มุมหนึ่งของข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับองค์การการกุศล (Matthew Hale ,2007)²⁵

วรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า สื่อมักจะกำหนดกรอบข่าวสารในด้านลบมากกว่าด้านบวก (Addatto, 1994; Bennett, 1988; Cappella & Jamieson, 1997; Graber, 2001) แต่ข้อสรุปนี้ก็ไม่สามารถนำมาอธิบายกับกรณีข่าวขององค์การการกุศลได้ ตัวอย่างเช่น Deacon (1999) พบว่าเพียง 1 % ของข่าวทั้งหมดในการศึกษาเกี่ยวกับองค์การการกุศลของสื่ออังกฤษเจาะจงในการ

²⁵ อ้างแล้ว

กล่าวถึงระบบการจัดการที่ไม่ซื่อสัตย์และไร้ประสิทธิภาพ ส่วนอีก 36% ของชาวทั้งหมด เน้นในเรื่องของการแสวงหารายได้ ชาวเกี่ยวกับองค์การการกุศลจึงค่อนข้างมีลักษณะของการประณีประนอม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในสหรัฐอเมริกา 2 งาน (Gould et al., 2003; Martens, 1996) ที่ระบุว่าสื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับองค์การการกุศลในน้ำเสียงที่เป็นบวกมากกว่าลบ (Matthew Hale, 2007)²⁶

4.คุณค่าข่าว (News Values)

องค์ประกอบของเหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอเป็นข่าว ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทันต่อเหตุการณ์ (Immediacy) หมายถึงความรวดเร็วในการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ผู้อ่านได้ ทราบอย่างทันทีทันควัน คือนับจากระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับการรายงานข่าว ควรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ยิ่งรายงานได้เร็วเท่าไรคุณค่าของความสดของข่าวก็จะมีมากขึ้น
2. ความใกล้ชิด (Proximity) หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้กับตัวผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ทั้งด้าน ระยะทาง เวลา และความคิด ถ้าใกล้มากก็จะมีคุณค่าทางข่าวสูงกว่าเหตุการณ์ที่เกิดไกลออกไป ความใกล้ชิดอาจเป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางจิตใจ ความคิดสถานที่หรือบุคคลซึ่งมีความผูกพันทางใดทางหนึ่งกับผู้อ่าน
3. ความเด่น (Prominence) ครอบคลุมถึงความเด่นของบุคคล สถานที่ หรือเวลาของเหตุการณ์ หรือบุคคลในเหตุการณ์ เช่น ช่วงเวลาของการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร ช่วงเวลาของการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีเดินทางไปต่างประเทศ นางสาวไทยเดินทางไปประกวดนางงามจักรวาล เป็นต้น เหตุการณ์ใดที่มีองค์ประกอบของความเด่นดังกล่าวมากก็มักได้รับความสนใจในคุณค่าเชิงข่าวสูง ได้รับการพิจารณาตัดสินใจให้ลงพิมพ์ก่อนเสมอ
4. ความผิดปกติ (Unusualness) โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มักสนใจต่อสิ่งใดก็ตามที่แปลกหรือไม่เคยเห็นมาก่อน เช่น แม่คนหนึ่งให้กำเนิดลูกแฝดถึง 8 คน หรือ เด็กอายุ 5 ขวบสามารถคำนวณเลขหลักล้านได้ภายใน 5 วินาที เป็นเรื่องที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก คนจึงอยากรู้ใน

²⁶อ้างแล้ว

รายละเอียดมากกว่าเหตุการณ์ปกติ เหตุการณ์ประเภทนี้จะปรากฏ บนหน้าหนังสือพิมพ์เป็นครั้งคราวแล้วแต่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด

5. สิ่งที่มีมนุษย์สนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human interest) สิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ด้วยกันเอง หรือเกิดกับสิ่งมีชีวิตในโลก องค์ประกอบข้อนี้เป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ทางอารมณ์ จิตใจ เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั่วไป เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมทางอารมณ์กับบุคคลในข่าวด้วย เช่น ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ เห็นใจ เข้าใจ สงสาร อยากร่วมส่วนร่วมช่วยเหลือ ถ้าเหตุการณ์ทำนองเดียวกันอาจเกิดกับตนเองแล้วควรทำอย่างไร หรือเป็นเหตุการณ์ที่อาจมีโอกาสเกิดกับทุกคนได้

6. ความขัดแย้ง (Conflict) ข่าวจากหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย เช่น ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ขัดแย้งทางอุดมการณ์ ขัดแย้งทางด้านความคิด ทางเพศ ความขัดแย้งมีคุณค่าทางข่าวสูง เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์อยากรู้ อยากรทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้ง กระจายที่จะติดตามถึงที่สุด ตัวอย่างใกล้ตัวที่เห็นได้ชัด ก็คือ หากเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกัน ณ ถนนสายหนึ่งสายใด จะมีคนเข้าไปมุงดูกันมากมายเพียงเพื่ออยากรทราบว่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันได้อย่างไร ใครผิด ใครถูก เพราะนั่นก็คือเหตุของการขัดแย้งอย่างหนึ่ง หรือข่าวฆาตกรรมที่เกิดขึ้น จากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรคการเมือง ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความสนใจได้เสมอ

7. ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วยังไม่สามารถคลี่คลายให้กระจ่าง หรือยังไม่สามารถเสาะหาสาเหตุที่แท้จริงแล้ว มักกระตุ้นให้ผู้อ่านสงสัยใคร่ติดตามให้ถึงที่สุด จากตัวอย่างกรณีรถชนกัน ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ผู้คนก็มักจะรีรอๆ ฟังจนทั้งสองฝ่ายแยกย้ายกันไป หรือข่าวเกี่ยวกับการฆาตกรรมลึกลับซ่อนเงื่อน ต้องเสาะแสวงหาหลักฐานพยาน ผู้สื่อข่าวจะต้องติดตามอย่างต่อเนื่องละเอียดละออและคลี่คลายเงื่อนปมจนหายสงสัย หรือคลายความน่าสนใจไปซึ่งจะทำให้ข่าวนั้นอ่อนคุณค่าลงก็จะทำให้การวินิจฉัยคุณค่าตกอยู่ในลำดับรองๆ ลงไป

8. ความกระทบกระเทือน (Consequence) เป็นผลกระทบบของเหตุการณ์ที่เกิดกับมวลชน อาจเป็นผลกระทบทางความเป็นอยู่ การครองชีพหรือทางสังคม ผลกระทบกระเทือนนี้ อาจเกิดโดยตรงหรือทางอ้อม เช่น การปรับอัตราภาษี มีผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนผู้มีรายได้

น้อย ไฟไหม้ย่านสลัมทำให้คนชาติที่อยู่อาศัยจำนวนมาก ชาว อุทกภัย ภัยพิบัติ เป็นต้น รายละเอียดของผลกระทบดังกล่าว จะได้รับการรายงานทั้งในเรื่องของความเสียหายทางทรัพย์สิน และชีวิตตลอดจนสาเหตุ การป้องกัน

9. ความก้าวหน้า (Progress) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณาคุณค่า ชาว โดยเฉพาะการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษา ฯลฯ ย่อมเป็นผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสิ้น มนุษย์ทั้งหลายย่อมมีความสนใจอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น ใน หนังสือพิมพ์หลายฉบับ จึงเปิดคอลัมน์วิทยาการก้าวหน้าขึ้น เพื่อรายงานความก้าวหน้าทางการ แพทย์บ้าง การค้นพบวิจัย การประดิษฐ์ อุตสาหกรรม หรือเครื่องทุ่นแรงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ในอาชีพสาขาต่างๆ เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการย่อมมีผลต่อความหวังใหม่ในชีวิตของ ประชาชนด้วย

10. เพศ (Sex) ในโลกนี้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายมีอยู่เพียง 2 เพศ คือ ชายและหญิง ความสนใจใน เพศตรงข้าม จึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ จัดเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากที่สุดก็ว่าได้ ความ ผิดปกติทางเพศ หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน จึงมักได้รับความสนใจเป็นพิเศษ องค์ประกอบข้อนี้มีได้ หมายถึง เฉพาะเรื่องระหว่างหญิงกับชายเท่านั้น แต่รวมไปถึง กิจกรรมต่างๆทางสังคมด้วย เช่น การต่อสู้เพื่อแก้กฎหมายที่เสียเปรียบของสตรี การเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชาย การเรียกร้องให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นต้น

5. ผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร (Primary Definers)

ฮอลล์และคณะศึกษา เรื่อง Policing the Crisis (Hall et al, 1978) ได้เสนอแนวคิดไว้ ว่า Primary Definers คือบุคคลที่มีอำนาจในการกำหนดและให้ความหมายปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นในสังคม เป็นแหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่นักข่าวใช้ หรือเลือกใช้บ่อย ๆ หรือแทบจะ ตลอดเวลาในการรายงานข่าว เนื่องจากสื่อมีอำนาจจำกัดในการนำเสนอและกำหนดรูปแบบ เนื้อหาโดยอิสระ ซึ่งไม่ได้เป็นเพราะสาเหตุทางธุรกิจเท่านั้น แต่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ด้านโครงสร้างอำนาจในสังคม

มีเหตุการณ์มากมายที่มีคุณค่าให้ปรากฏเป็นข่าวในแต่ละวัน และจงใจให้นักข่าว เลือกรายการที่มีทัศนคติขึ้นเป็นหัวข้อข่าว ฮอลล์และคณะได้ใช้ทฤษฎีสื่อตามบรรทัดฐานของมาร์กซิสต์ เป็นฐานของโครงสร้างทฤษฎีนี้ ซึ่งปฏิเสธความเชื่อที่ว่านักข่าวและบรรณาธิการข่าวแต่ละคน ไม่ได้มีอำนาจในการควบคุมข่าวที่เกิดขึ้น เพราะแท้จริงแล้วสื่อตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ถือหุ้นในบริษัท Policing the Crisis แย้งว่าสื่อไม่ได้นำเสนอเนื้อหาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และความ เป็นไปของเหตุการณ์นั้นเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ แต่ภายใต้อิทธิพลของ Primary Definers สื่อ มักมีอำนาจในชี้นำการตีความความเข้าใจในเหตุการณ์ทั้งหลาย

การศึกษาก่อนหน้านี้ อาทิ งานของ Carter ก็ปรากฏแนวความคิดที่ใกล้เคียงกัน แต่ติดที่ ความคิดเรื่อง แบบแผนของอิทธิพลและความกดดันในห้องข่าว ที่ไม่ได้มองนอกเหนือไปจาก อุตสาหกรรมสื่อ ซึ่งเป็นความจำเป็นสำหรับการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับสื่อ อย่างเช่น ฮอลล์และคณะได้ค้นพบสิ่งยึดเหนี่ยวเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่ความมีคุณค่าข่าว คือแหล่งข่าวและ บุคคลในข่าวนั้นเอง

แนวคิดผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร หรือ Primary Definers ชี้ให้เห็นว่าในการผลิตข่าว ของสื่อมวลชนได้รับแรงกดดันจาก 2 ทางคือ 1) หลักวิชาชีพที่บอกให้สื่อเป็นกลาง นำเสนอข้อมูล อย่างไม่ลำเอียง สมดุล และเป็นวัตถุวิสัย และ 2) การบีบบังคับจากองค์กรด้วยเงื่อนไขของเวลา เป็นเหตุให้สื่อมวลชนต้องพึ่งพาผู้ที่สามารถให้ความหมายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้ทันที สื่อจึงแสดงบทบาทร่วมกับผู้ให้นิยามของสถาบัน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกันก็รับใช้คนกลุ่มดังกล่าวอย่างซื่อสัตย์ และไม่ถือว่าลำเอียง เพราะสื่อได้ผลิตซ้ำ สัญลักษณ์ของโครงสร้างอำนาจให้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

Primary Definers จึงอาจหมายถึง รัฐบาล ผู้มีบทบาทด้านเศรษฐกิจของประเทศ นักวิทยาศาสตร์ หรือกลุ่มผู้มีอิทธิพล (Stuart Hall, 1978) เพราะฉะนั้นข้อสรุปของฮอลล์และ คณะ คือชนชั้นปกครองหรือผู้มีอำนาจในสังคมสามารถควบคุมข่าวสารและสร้างความจริงให้ สังคมเข้าใจได้

นอกจากนี้ฮอลล์ยังเชื่อว่า Primary Definer สามารถที่จะกำหนดกรอบข่าวสาร ตาม หน้าทีของกรอบ ที่ Entmann ได้เสนอไว้คือ การระบุถึงปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (frames

define problems) เพราะ Primary Definer จะมีความเข้าใจ สามารถให้ข้อมูล และมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้มากกว่าคนทั่วไป

อย่างไรก็ตามมีข้อโต้แย้งจากการศึกษา เรื่อง Rethinking the Sociology of journalism ของ Schlesinger (Schlesinger. P,1990) ที่มองว่าฮอลล์และคณะนั้นประเมินค่าชนชั้นกลางและชนชั้นล่างในสังคมต่ำเกินไป คนเหล่านี้ก็มีโอกาสที่จะเป็นผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร โดยเฉพาะในสื่อประเภทจุลสาร วิทยุกระจายเสียง สื่อที่มีความสดหรือมีชีวิตได้เช่นกัน อย่างเช่น การรณรงค์ หรือการอภิปรายสาธารณะ Schlesinger จึงแย้งว่างานของฮอลล์และคณะนั้น ละเลยพลังของกลุ่มดังกล่าว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการให้นิยามหลักแก่ข่าวสารในชั้นแรก

แม้ว่าฮอลล์และคณะจะอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับสื่อในการครองความเป็นเจ้า หรือ “Hegemony” เป็นเครื่องมือช่วยในการปฏิเสธข้อโต้แย้งของ Schlesinger โดยในความคิดเห็นที่หลากหลาย ก็พอจะทำให้เห็นภาพของการใช้แหล่งข่าวที่เป็นคนทั่วไป หรือเป็นคนที่มีอำนาจทางการต่อรองน้อยมาเป็นคนชี้นำความคิดแก่สาธารณะผ่านสื่อ การรวบไหลของข้อมูลข่าวสาร การโต้แย้งและการแย้งชิงพื้นที่ของแหล่งข่าว การไม่เปิดเผยชื่อผู้แสดงความเห็น การแสดงทัศนคติขัดแย้งกันผ่านสื่อ รวมถึงการใช้สิทธิพิเศษของผู้ให้การสนับสนุน สามารถทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายได้ แต่ก็เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เห็นภาพของ “อำนาจบุคคล” ซึ่งฮอลล์ไม่ให้ความสำคัญในประเด็นนี้ และฮอลล์และคณะก็ต้องยอมรับอย่างไม่เต็มใจนัก ในข้อสังเกตที่ว่า นักข่าวและบรรณาธิการข่าวเองบางครั้งก็ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล

6. ประชาสังคม (Civil Society)

วิกฤตศรัทธาในแนวคิดมาร์คซิส ช่วงศตวรรษที่ 80 ทำให้นักวิชาการฝ่ายซ้าย และนักกิจกรรม NGO. เปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิดที่หลุดออกจากการต่อสู้ตามกรอบชนชั้นทางสังคม เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยและเป็นธรรมในสังคม โดยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะพลเมือง ตามแนวคิดประชาสังคม หรือ Civil Society ประชาสังคมเป็นพื้นที่ที่มีการคานอำนาจกันอย่างสันติระหว่างขบวนการอิสระต่าง ๆ และรัฐ เพื่อไม่ให้รัฐตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Cohen & Arato 1997, Keane 1998 ; 6 & 8,

Touraine 2001 ; 99) นักวิชาการได้ให้นิยามประชาสังคมไว้อย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วอลเดน เบลโล²⁷ ให้คำจำกัดความ ประชาสังคม ไว้ว่าเป็นองค์กรที่ไม่อยู่บนพื้นฐานด้านผลกำไร มิได้เป็นของภาครัฐบาล ให้การสนับสนุนหรือดำเนินการเพื่อบางภาคส่วนของสังคม ไม่ใช่ทั้งภาครัฐกิจและรัฐ แต่รับใช้ชุมชนจำนวนหนึ่ง มักมีรูปแบบเป็นองค์กรที่เป็นทางการ และถ้าไม่ให้บริการชุมชนก็จะทำหน้าที่สะท้อนความต้องการเป็นทางการของชุมชน

เอนก เหล่าธรรมทัศน์²⁸ นิยามประชาสังคมว่า หมายถึง เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับปัจเจกชน (individuals) โดยจุดเน้นของประชาสังคม ได้แก่ (1) ไม่ชอบหรือไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้หน้า กำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร (2) ไม่ชอบลัทธิปัจเจกนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งผลให้คนเห็นแก่ตัว ต่างคนต่างอยู่ แข่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธหรือแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วน เฉพาะกลุ่ม

นิธิ เอียวศรีวงศ์²⁹ กล่าวว่า การที่จะเป็นประชาสังคมได้ ต้องสามารถ identify ร่วมกันได้ว่าเราเป็นพวกเดียวกัน สามารถมีความสัมพันธ์โดยไม่ต้องรู้จักกันได้ โดยอาศัยฐานของสิทธิ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช³⁰ สรุปความหมายของคำว่า ประชาสังคม หมายถึง ส่วนของสังคมทุกส่วนที่มีใช้ภาครัฐ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์สังคม ส่วนอื่นๆของสังคมที่อยู่นอกรัฐ (ภาคที่มีใช้ประชาชนทั่วไป) แต่เป็นประชาชนที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน โดยเฉพาะในส่วนพาณิชยกรรม เกษตรกรรม หากหมายถึงองค์กรก็เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่ใช้อำนาจรัฐ ไม่มีอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในสังคมไทยจะพบว่าภาครัฐไปจัดตั้งสนับสนุนในรูปแบบของกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการที่ภาครัฐไปให้บริการสาธารณะด้วย

²⁷ วอลเดน เบลโล และคณะผู้เขียน.(อ้างแล้ว)

²⁸ เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (อ้างแล้ว)

²⁹ มนทกานต์ ตปนียางกูร. พัฒนาการของสื่อประชาสังคมไทยบนอินเทอร์เน็ต. (วิทยานิพนธ์ สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ ปีการศึกษา 2545)

³⁰ บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. ประชาสังคม ... จากฐานการพัฒนาประเทศ.(คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์เทิร์นเซียงใหม่ ปีการศึกษา 2549 : ออนไลน์)

การเรียกร้องกรณีซีแอลยานับเป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้เราเห็นบทบาทที่ชัดเจนของภาคประชาสังคมในประเทศไทย การเคลื่อนไหวขององค์กรต่าง ๆ ได้รับความสนับสนุนจากนักวิชาการ นักกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้รัฐได้เร่งดำเนินนโยบายและประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยาได้สำเร็จ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในแต่ละช่วงเวลาทั้งก่อนและหลังการประกาศสิทธิบัตรยาครั้งแรก ก็มีวาระและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งการสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาล ซึ่งดำเนินนโยบายต่างกันออกไป กรณี CL จึงถือเป็นการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่ครอบคลุมคำจำกัดความตามที่นักวิชาการได้ให้ไว้เป็นอย่างดี เพราะเป็นภาคส่วนที่ดำเนินการระหว่างรัฐและประชาชน และไม่อยู่ภายใต้การควบคุมจากอำนาจรัฐ

7. การเคลื่อนไหวทางสังคมนรูปแบบใหม่ (New Social Movement)

การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาชนที่เรียกร้อง CL มีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมนรูปแบบใหม่ (New Social Movement หรือ NSM) ที่หลุดออกจากกรอบทางชนชั้นที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ประชาชนที่เข้าร่วมในกลุ่มมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน ทั้งผู้ป่วยที่ประสบปัญหาด้วยตัวเอง และนักวิชาการ นักกิจกรรมที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และเล็งเห็นความจำเป็นที่รัฐจะต้องประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา

การเคลื่อนไหวของขบวนการภาคประชาชนในอดีตมีการจำแนกรูปแบบไว้ว่า เป็นการก่อม็อบ เป็นกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงและกระทำการอย่างไม่มีเหตุผล เช่น การเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล ซึ่งเป็นการให้ความหมายจากมุมมองของฝ่ายอำนาจรัฐ ความหมายในแบบที่สองซึ่งแตกต่างอย่างมากจากรูปแบบแรก คือการมองว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนเกิดจากกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม เช่น ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร การรวมตัวและการแสดงออกในลักษณะของการประท้วงแบบสไตรค์ (strike) ของสหภาพแรงงาน การยึดที่ทำการของราชการหรือสำนักงาน (occupation) การเดินขบวน (demonstration) การทำงานแบบเตะถ่วง (slow down) หรือการยึดถนนขัดขวางการจราจร (traffic blocking) เป็นการกระทำที่มีการคิดไตร่ตรองและวางแผน เพื่อที่จะสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาลให้จัดสรรทรัพยากรหรือแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ในความหมายนี้จึงเป็นการมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจากมุมมองของฝ่ายประชาชนที่เสียเปรียบในสังคม

สำหรับรูปแบบที่ 3 ซึ่งเกิดจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ เห็นว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement - NSM) ที่ดำเนินไปอย่างกว้างขวางในหลายประเทศเป็นความก้าวหน้าที่ก้าวหน้าหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองภาคประชาชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ หรือขบวนการประชาชนร่วมสมัย หรือการเมืองภาคประชาชน เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในฐานะผู้กระทำทางการเมือง ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองที่ไปไกลกว่าการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายในการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขแบบประชาธิปไตย เพื่อสร้างประชาสังคม (civil society) ที่เข้มแข็ง ตีนตัว การเคลื่อนไหวมีลักษณะต่อต้านรัฐ และต่อต้านระบบราชการ พร้อม ๆ กับการแสดงออกในด้านที่เชื่อมั่นศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน และประสงค์จะเป็นพื้นที่การเมืองให้ประชาชนธรรมดาามีบทบาทมากขึ้น

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ให้ความสนใจกับเรื่องการลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน และเรียกร้องการปกครองที่มีมิติของความเป็นมนุษย์มากขึ้น ไม่ใช่เห็นประชาชนเป็นเพียงพลเมืองใต้อำนาจการปกครองและสั่งการของรัฐเช่นอดีต และยังต้องการให้รัฐเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่เลือกปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมให้มีความอดทน อดกลั้นต่อความแตกต่างกันของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เพื่อสร้างประชาธิปไตยแบบใหม่ หรือประชาธิปไตยแบบเข้มข้น ซึ่งเปิดพื้นที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลาย (radical and plural democracy) ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยของขบวนการโซลิดาริตี (Solidarity) ในประเทศโปแลนด์ ขบวนการสังเวดล้อม เช่น เอิร์ธเฟิร์สในสหรัฐอเมริกา ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการมนุษยชน หรือขบวนการสันติภาพในหลายประเทศ เป็นต้น ความสำคัญจึงอยู่ที่การเคลื่อนไหวรวมกลุ่มของพลเมือง การสร้างจิตสำนึกใหม่ และการสร้างบรรยากาศของความเสมอภาคและภราดรภาพของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (ไชยรัตน์ เจริญสินโฮฟาร์, 2545)

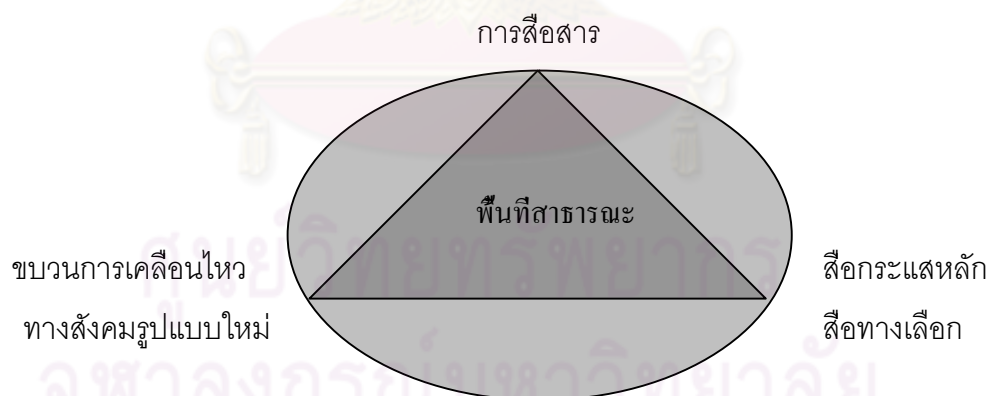
สำหรับประเทศไทย มีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่หลากหลายและกว้างขวางเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มของเครือข่ายเกษตรกรและคนจนทั่วประเทศเป็นสมัชชาคนจน เรียกร้องสิทธิทำกินและการจัดการทรัพยากรป่า ที่ดิน และน้ำ สิทธิในที่อยู่อาศัย และเรียกร้องสิทธิในการดำรงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชนไว้ การรวมกลุ่มของผู้หญิงกับเอดส์ เรียกร้องสิทธิทางเพศ การมีอำนาจเหนือเรือนร่างตนเอง การ

รวมกลุ่มของแรงงานหญิงและการเคลื่อนไหวของสหภาพแรงงาน และการเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญใหม่ ในปี พ.ศ. 2539-2540 (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2545)

จะเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่มีเครือข่ายที่ต้องติดต่อสื่อสารและรณรงค์เคลื่อนไหวต่อสาธารณะ เพื่อการรวมกลุ่มและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาของขบวนการ การสื่อสารและพื้นที่สาธารณะจึงมีความสำคัญอย่างสูงต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการส่วนหนึ่งจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าขึ้นอยู่กับบทบาทของสื่อทางเลือกและสื่อกระแสหลักที่ปะทะสังสนธ์และแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ สื่อทางเลือกและสื่อกระแสหลักที่มีต่อการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ และในอีกด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิการสื่อสารของประชาชนก็กำลังขยายตัวควบคู่ไปกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มอื่น ๆ เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน และให้เรื่องสิทธิการสื่อสารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 5

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

8. พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)

การออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องซีแอลยาของภาคประชาสังคม มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยพื้นที่สาธารณะทางสื่อมวลชน เพื่อเป็นเวทีในการสร้างแนวร่วมจากส่วนต่าง ๆ ในสังคม ความพยายามที่จะช่วงชิงพื้นที่สาธารณะจึงถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ภาคประชาสังคมต้องตระหนัก นอกเหนือจากการเป็นผู้สร้างวาระข่าวสาร และให้นิยามหลักแก่ข่าวสารแล้ว ตัวแทน

หรือแกนนำภาคประชาสังคมยังให้ความสำคัญกับการเป็นผู้เขียนหรือแหล่งข้อมูลในบทความ บทวิเคราะห์ ที่มักปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในหนังสือพิมพ์ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีบทบาทสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมบางกลุ่ม การเป็น “ข่าว” ในแต่ละครั้งอาจต้องแลกมาด้วยความเสี่ยง ทั้งความเสี่ยงต่อร่างกายทางกายภาพและความเสี่ยงต่อความรู้และความเข้าใจของสังคม เช่น การชุมนุมประท้วง เดินขบวน ปิดถนนต่าง ๆ เสี่ยงต่อความยืดเยื้อที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงจนนำไปสู่การปะทะและจบลงด้วยการใช้ความรุนแรงของภาครัฐในที่สุด ตลอดจนความเสี่ยงต่อภาพที่ออกไปสู่สาธารณะชนและการนำไปบิดเบือนของรัฐบาล อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นข่าวออกไปและสื่อได้เปิดพื้นที่ในการเป็นแหล่งข่าวให้กับกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวก็เป็นโอกาสที่จะได้นำข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่งเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบและอาจส่งผลให้เกิดความเห็นใจหรือสนในในหมู่สาธารณชน จนผลักดันประเด็นต่อไป (นิศาชล ทวนทอง, อ้างแล้ว)

พื้นที่สาธารณะ (public sphere) เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากฮาเบอermaส (Habermas) นักวิชาการชาวเยอรมัน ซึ่งมองเห็นความสำคัญของโลกการสื่อสารและบทบาททางการเมืองของกลุ่มชนชั้นใหม่ในสังคมยุโรปช่วงรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบบการเมืองรูปแบบประชาธิปไตยในคริสต์ศตวรรษที่ 18 การสื่อสารตามร้านกาแฟ ร้านตัดผม หรือร้านค้าในชุมชน เป็นศูนย์รวมการวิพากษ์วิจารณ์อำนาจรัฐ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้าและนายทุน (bourgeois) มีโอกาสนำเรื่องการเมืองมาตรวจสอบและกดดันให้เกิดความโปร่งใส พื้นที่สาธารณะ หรือ Öffentlichkeit ในภาษาเยอรมัน ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า public sphere มีความหมายตรงกันข้ามกับพื้นที่ในราชสำนัก (royal court) ซึ่งอำนาจการเมืองมีการรวมศูนย์ และการตัดสินใจทางการเมืองดำเนินไปภายในปริวิตถลที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ (secrecy) และจำกัดในวงแคบ (seclusion) (Downing, et al., 2001, กาญญา แก้วเทพ, 2543)³¹

ประการสำคัญ พื้นที่สาธารณะยังประกอบด้วยสื่อหนังสือพิมพ์ ทีวี และสิ่งพิมพ์ขนาดเล็กที่เป็นเวทีกลางในการเชื่อมต่อพื้นที่สาธารณะในทางกายภาพจากกลุ่มคนในร้านกาแฟ

³¹ อุบลรัตน์ ศิริยุคศักดิ์ และคณะผู้เขียน. (อ้างแล้ว)

และย่านต่าง ๆ ให้มีโอกาสพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นผ่านพื้นที่สาธารณะในทางสัญลักษณ์ (public sphere in the media world)

ในระยะต่อมา ฮาเบอร์มาส์เห็นว่าสภาพของสังคมการเมืองในช่วงครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่มีพื้นที่สาธารณะในความหมายข้างต้นหลงเหลืออยู่ เนื่องจากรัฐทุนนิยมและบริษัทขนาดใหญ่ได้เข้าครอบงำการเมืองในพื้นที่สาธารณะไปจนหมดสิ้น อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการตะวันตก อาราโตและโคเฮิน (Arato & Cohen, 1992) เชื่อว่ามีพื้นที่สาธารณะที่เป็นเวทีประชาธิปไตยในความหมายของฮาเบอร์มาส์อยู่ แต่เป็นเวทีอยู่ในโลกการสื่อสารของกลุ่มที่เรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ หรือ new social movement ซึ่งกำลังมีบทบาทและอิทธิพลในการเคลื่อนไหวและสร้างวาระสาธารณะทางการเมืองและสังคมในหลายประเทศทั่วโลก

อีกด้านหนึ่งก็มีข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับกับแนวความคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะว่า เป็นแนวความคิดที่มองโลกของการสื่อสารสาธารณะอย่างจำกัด กล่าวคือมองเห็นเพียงกระบวนการที่มีการพูดจา อภิปราย หรือโต้แย้งกันด้วยหลักเหตุผล ซึ่งเรื่องเหตุผลถือว่าเป็นโลกของผู้ชายล้วน ๆ ไม่ได้หมายรวมถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงเข้าไปในโลกของการสื่อสารสาธารณะด้วย ทำให้แนวความคิดนี้ไม่เปิดกว้าง และการเน้นเฉพาะวิธีการโต้แย้งกันด้วยเหตุผลก็ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลกของการสื่อสารสาธารณะว่ามีการใช้รูปแบบอื่น ๆ อีกมาก การเสียดีสี นินทา วิธีการและรูปแบบสื่อสารที่หลากหลายเหล่านี้ก็ทรงประสิทธิภาพในการเมืองพอ ๆ กับวิธีการใช้เหตุผลในการสื่อสาร (Downing, et al., 2001)³²

ด้วยเหตุที่แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจกับสภาพการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมือง จึงมีนักวิชาการให้ความสนใจนำมาขยายความคิดต่อ และได้มีข้อเสนอให้นิยามเรื่องพื้นที่สาธารณะใหม่ ดังนี้

1) พื้นที่สาธารณะไม่ใช่พื้นที่ซึ่งผูกขาดโดยเพศชาย ในโลกความเป็นจริงพื้นที่สาธารณะมีลักษณะที่เปิดกว้าง ประกอบด้วยผู้คนที่เป็นเพศหญิง ชนกลุ่มน้อย คนด้อยโอกาส หรือคนที่เสียเปรียบและไม่มีอำนาจทางการเมือง

³² อูบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะผู้เขียน. (อ้างแล้ว)

2) พื้นที่สาธารณะในสมัยปัจจุบันมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างใกล้ชิด กลุ่มที่เข้ามามีอุดมและขยายบทบาททางการเมืองของพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเรื่องสิ่งแวดล้อม กลุ่มสิทธิสตรี เรื่องเกษตรกรรม เรื่องต่อต้านพลังงานและอาวุธนิวเคลียร์ และเรื่องสันติภาพ เป็นต้น

3) พื้นที่สาธารณะในปัจจุบันประกอบด้วยสื่อหลายประเภท ได้แก่

- สื่อกระแสหลัก (mainstream media) หรือสื่อทางการในพื้นที่ของฝ่ายอำนาจรัฐ (official public sphere) ที่ครอบงำการสื่อสารทางการเมือง
- สื่อกระแสทางเลือก (alternative media) หรือสื่อที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารภายในเครือข่ายและสื่อสารกับสาธารณะ (alternative public sphere) เช่น ตัวอย่างการสื่อสารของกลุ่มผู้คัดค้านเขื่อนปากมูลสู่สาธารณะ ซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มและมีเครือข่ายของการสื่อสาร และสื่อหลากหลายรูปแบบ (พวงพนา คุณวัฒน์, 2546)

นิยามของพื้นที่สาธารณะเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ของภาคประชาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่าเป็นพลังทางสังคมที่เข้ามามีบทบาทในการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อแสดงจุดยืน และเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐและสาธารณะ ซึ่งถือเป็นแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น เนื่องจากการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องถือเป็นการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองที่พึงกระทำได้ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้รัฐทำ CL เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกและมนุษยธรรมของผู้มีส่วนร่วมและคนในสังคม

9. การรณรงค์ (Campaign)

Rogers (1993 อ้างถึงในกิตติ กัญญ, 2543) ให้ความหมายของการรณรงค์ว่า การรณรงค์เป็นชุดกิจกรรมการสื่อสารที่ถูกวางแผนเอาไว้ก่อนล่วงหน้า ได้รับการออกแบบโดยผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม

Atkin (1981 อ้างถึงในกิตติ กันภัย, 2543) กล่าวว่า การรณรงค์เผยแพร่ข่าวสารมักจะเกี่ยวข้องกับชุดเนื้อหาสารที่มีลักษณะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสาธารณชน สารดังกล่าวถูกแพร่กระจายผ่านช่องทางสื่อมวลชนต่างๆ ไปสู่ผู้รับสารเป้าหมาย

กิตติ กันภัย (อ้างแล้ว) ได้สรุปลักษณะของการรณรงค์ไว้ ดังนี้

1. การรณรงค์เป็นการกระทำที่มีเป้าหมายประสงค์

ลักษณะของการรณรงค์ที่มีเป้าหมายประสงค์นี้ สอดคล้องกับที่มาของคำว่า “รณรงค์” ที่เป็นศัพท์ทางทหารแปลว่า “การต่อสู้” ทั้งนี้โดยอาศัยการสื่อสารเป็นอาวุธ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ ผลที่ได้จากการรณรงค์มีความหลากหลายตั้งแต่ผลกระทบระดับความนึกคิดของปัจเจกบุคคล (individual-level cognition effects) จนไปถึงการเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้างทางสังคม (societal-level structural changes) ผลนั้นจะเป็นประโยชน์กับผู้ส่งสารหรือผู้รับสารในกระบวนการรณรงค์

2. การรณรงค์พุ่งเป้าไปที่คนจำนวนมาก หรือกลุ่มคนขนาดใหญ่

การรณรงค์ไม่ได้ทำในการสื่อสารระหว่างคนสองคน หรือในหมู่ไม่กี่คน ผู้รับสาร (campaign audience) นั้นถูกกำหนดว่าเป็นใคร จำนวนประมาณเท่าใด โดยมีเป้าหมายของการรณรงค์เป็นเกณฑ์ เช่น โครงการรณรงค์งดสูบบุหรี่ 100% มีเป้าหมายที่ผู้ชายไทยในวัยสิบพันธุ์ ซึ่งมีจำนวนหลายล้านคน อีกเหตุผลหนึ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องมีขนาดใหญ่ก็คือ เรื่องเงินทุนและทรัพยากรที่ใช้ไปกับการรณรงค์ต้องคุ้มค่า กล่าวคือมีผลต่อคนจำนวนมากหรือคนไม่กี่กลุ่ม การรณรงค์นั้นมักจะถูกออกแบบ ใช้งานโดยองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่แล้วหรือโดยองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่เพื่อการรณรงค์เฉพาะเรื่อง ค่าใช้จ่ายและสรรพกำลังทุ่มเทไปในการรณรงค์มักจะถูกวัดความคุ้มค่าด้วยจำนวนผู้รับสารเป้าหมาย

3. การรณรงค์มีการระบุระยะเวลาการกระทำที่ชัดเจน

ช่วงระยะเวลาของการรณรงค์ หมายถึง ช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มมีการวางแผนคิดทำงานถึงขั้นประเมินผลการรณรงค์ที่เป็นขั้นตอนสุดท้าย ระยะเวลาการรณรงค์อาจเป็นได้ตั้งแต่ 2-3 สัปดาห์ 2-3 เดือน ซึ่งจัดว่าเป็นการรณรงค์ระยะสั้น และ 5-10 ปีสำหรับรณรงค์ระยะยาว อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการรณรงค์อาจจะไม่ชัดเจน หากมีการวางแผนประเมินสถานการณ์ที่ละเอียดและใช้เวลามาก (extensive formative research) หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายเป็นผลระยะยาวที่ต้องใช้เวลาสังเกตต่อเนื่องใช้เวลามาก ผลเสียของการที่ไม่

สามารถกำหนดระยะเวลาในการทำการรณรงค์ให้ชัดเจนได้ คือปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรและเงินทุน รวมทั้งความยากลำบากในการปรับแผนงานเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

4. การรณรงค์นั้นเกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมการสื่อสารที่มีการจัดการวางแผนการใช้ไว้ล่วงหน้า

กิจกรรมการสื่อสารหลักๆ ได้แก่ การผลิตเนื้อหาสาร (message production) และการเผยแพร่กระจายสาร (message distribution) ผ่านช่องทางการสื่อสารแบบต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้ถูกวางแผนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องรณรงค์ ที่สื่อและองค์กรที่รับผิดชอบกับเรื่องที่จะรณรงค์กำหนดไว้ โดยปกติไม่อาจทำได้ด้วยกำลังที่มีอยู่โดยสรุปอาจนิยาม “การรณรงค์” ว่า 1) เป็นเจตจำนงในการทำให้เกิดผลลัพธ์หรือผลกระทบบางประการ 2) ในกลุ่มปัจเจกบุคคลจำนวนค่อนข้างมาก 3) ในช่วงเวลาที่มีระบุไว้ชัดเจน และ 4) โดยอาศัยชุดกิจกรรมการสื่อสารที่มีการออกแบบจัดการเอาไว้ล่วงหน้า

Rogers and Storey (1987 อ้างในกิตติ กันภัย, 2543) นักวิชาการด้านการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงและควบคุมสังคม ได้อธิบายถึงมิติต่างๆ ของวัตถุประสงค์และผลกระทบของการรณรงค์ว่าสามารถพิจารณาได้ 3 ระดับ ได้แก่

4.1. ระดับของวัตถุประสงค์

ระดับของวัตถุประสงค์อาจจัดเป็นพวกได้ 3 ระดับ ระดับแรก คือ การรณรงค์เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร (to inform) เป็นการพยายามเพื่อเพิ่มระดับความรู้ของผู้รับสาร เพื่อสร้างสำนึกที่ถูกต้องทางเลือกที่เป็นไปได้ที่จะแสดงพฤติกรรมลักษณะอื่นๆ ที่ไม่เป็นและไม่สร้างปัญหา ระดับที่สอง คือ การรณรงค์เพื่อโน้มน้าวใจ (to persuade) จำเป็นต้องอาศัยวัตถุประสงค์ระดับต้น (to inform) เป็นฐาน แต่ในขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายเพื่อสร้างทัศนคติหรือพฤติกรรมใหม่ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงของเก่า และระดับที่สาม คือ การรณรงค์เพื่อระดมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (to mobilize overt behavior change) จำเป็นต้องใช้ฐานการตั้งเป้าประสงค์ตั้งแต่ระดับข้อมูลข่าวสาร ระดับโน้มน้าวใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อผลในระดับสูงสุดที่ต้องการ คือทำให้เกิดหรือป้องกัน การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจนในวงกว้าง ผลที่ชัดเจนที่เกิดจากการรณรงค์เป็นได้ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่าง หรือการกระตุ้นรื้อให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลมากขึ้น

4.2. ระดับ สถานที่การณเปลี่ยนแปลง (locus of change) ในพฤติกรรมของผู้รับสาร

ผลของการรณรงค์สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ระดับภายในบุคคล (intra-personal) ไปถึงระดับโครงสร้างสถาบัน (institutional) กล่าวคือ ระดับ/สถานะของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในระดับรู้ (perception changes) ของปัจเจกบุคคลไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่โครงสร้างของระบบสังคม (structure of a social system)

4.3. ผู้รับประโยชน์จากผลของการรณรงค์

ผู้รับประโยชน์ของการรณรงค์อาจเป็นได้ทั้งผู้รับหรือผู้ส่งสาร หรืออาจเป็นไปได้ที่จะมีมือที่สามที่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ไปด้วย ในกรณีของการรณรงค์ขายสินค้า ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร อาจได้รับประโยชน์ด้วยกันทั้งคู่ จากข้อมูลเกี่ยวกับตัวสินค้าที่ส่งจากคนขายไปถึงมือผู้บริโภค กล่าวคือ คนซื้อ (ผู้รับสาร) มีข้อมูลเอาไว้ช่วยตัดสินใจซื้อสินค้า ในขณะที่คนขาย (ผู้ส่งสาร) ก็ได้โอกาสขายสินค้าผ่านโฆษณา ในทางกลับกันหากพิจารณาการรณรงค์เพื่อสาธารณสุข จะพบว่าคนที่ได้ประโยชน์เต็มๆ คือ ปัจเจกบุคคลผู้รับสาร ในขณะที่สังคมและองค์กรผู้ส่งสารอาจจะได้ประโยชน์จากการยกระดับการสาธารณสุขอยู่บ้าง แต่ก็ไม่โดยตรง

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้รูปแบบการรณรงค์ที่หลากหลาย เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม กรณี CL จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อมวลชนและการรับรู้ของสาธารณชนนั้น เป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย นอกจากนี้ยังได้อาศัยช่องทางจากสื่อใหม่ คือสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นช่องทางในการสื่อสาร เพื่อเพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าประสงค์ของการเรียกร้องมากขึ้น

10. การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (Media Advocacy)

การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ หรือการเรียกร้องประเด็นผ่านสื่อ เป็นการแสวงหาแนวทางในการใช้สื่อมวลชนในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันให้เกิดการริเริ่มใหม่ ๆ ในเชิงนโยบายด้านสังคมหรือนโยบายสาธารณะ (Wallace et al, 1993)³³

³³ อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. รายงานการวิจัย ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชนไม่ต้องการให้มองว่า แนวทางดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์ โดยมองว่าการรณรงค์มักดำเนินการโดยกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม และมีเป้าหมายของตนอย่างชัดเจน

นอกจากนั้น ยังมองว่า การรณรงค์ส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล และระดับพฤติกรรม ซึ่งมักเน้นหนักด้านการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปแบบการใช้ชีวิต และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล โดยมองข้ามเรื่องแรงกดดันทางสังคม (social pressure) การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน (collective action) และการผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย (policy change) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระดับกลุ่มและระดับชุมชน และสามารถส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางอ้อม

ปารีชาต สถาปิตานนท์ (2551)³⁴ กล่าวว่า พวกเขา มองว่า การรณรงค์ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลึกซึ้งได้ เพราะปัญหาพฤติกรรมบุคคล เชื่อมโยงกับปัญหาเชิงนโยบายและสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงต้องเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและสภาวะแวดล้อมของสมาชิกในสังคม

จากความเชื่อต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชนให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน และระดับโครงสร้างสังคม โดยมองว่าปัญหาสาธารณะ ต่าง ๆ มิใช่เป็นปัญหาส่วนบุคคล แต่เป็นปัญหาด้านความยุติธรรมในสังคม ดังนั้นแนวทางดังกล่าวจึงมองว่า การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงนั้น จำเป็นต้องดำเนินการผ่านการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน ควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้ชุมชนเข้าร่วมในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

ดังนั้นหัวใจของการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ จึงอยู่ที่กระบวนการกำหนดวาระ (agenda-setting process) และการวางกรอบประเด็น (framing) โดยเฉพาะการชี้แนะประเด็นเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาแนวทางในการทำให้วาระหนึ่ง ๆ กลายเป็นวาระในสื่อมวลชน (media agenda) วาระในหมู่สาธารณชน (public agenda) และวาระเชิงนโยบาย (policy agenda) ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการวางกรอบประเด็นโดยคำนึงถึงมุมมองและผลประโยชน์ของสาธารณะ

³⁴ อ่างแล้ว

หลักปฏิบัติในการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน (Step in Media Advocacy)

กระบวนการการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักได้แก่ การกำหนดวาระ การปรับแต่งประเด็นตอบโต้ และการพัฒนานโยบาย

- การกำหนดวาระ (setting the agenda)

การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมุ่งเน้นให้สื่อมวลชนเกาะติดกับการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประเด็นปัญหาสู่สาธารณชน และทำหน้าที่เป็นเวทีกลางในการชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสังคมจำเป็นต้องขบคิดกันอย่างรอบคอบ

การกำหนดวาระในสื่อมวลชนช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมให้แก่ประเด็นและกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่วยให้ประเด็นปัญหาที่ขยายวงผ่านสื่อมวลชน สามารถเข้าสู่ผู้นำทางความคิดกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น การกระทำดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนประชามติ โดยเฉพาะในด้านการกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความจำเป็นในการควบคุมสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ และการแสวงหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็สร้างแรงกดดันให้กับผู้กำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนนโยบายต่าง ๆ พร้อม ๆ กับการที่ประชาชนเองก็ตัดสินใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสมเช่นกัน

ดังนั้นเทคนิคสำคัญ ก็คือ การแสวงหาวิถีทางในการทำให้ประเด็นปัญหา ปรากฏเป็นวาระในสื่อมวลชน ซึ่งการกระทำดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของนักข่าว การติดตามวาระข่าวต่าง ๆ การเข้าใจคุณค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นข่าว การจัดกิจกรรมที่สามารถเป็นข่าวได้ เป็นต้น

- การวางกรอบในการถกเถียงกัน (shaping the agenda)

ขั้นตอนดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากความเชื่อที่ว่าข่าวต่าง ๆ มักให้ความสนใจกับเหยื่อ หรือผู้เคราะห์ร้าย ดังนั้นแนวทางที่สำคัญ ก็คือ การปั้นแต่งประเด็นส่วนบุคคลให้กลายเป็นประเด็นปัญหาสาธารณะ โดยการเน้นให้เห็นความชอบธรรมทางสังคม และความรับผิดชอบของสังคม หรือการบ่งชี้ไปยังบุคคลหรือองค์กรที่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อปัญหาดังกล่าว ตลอดจนการชี้ให้เห็นทางออกเชิงนโยบายที่ชัดเจน

การกระทำดังกล่าวมักเป็นการกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงกันอย่างรอบคอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ผ่านทางสื่อมวลชน

นอกจากนั้น การวางกรอบในการถกเถียงยังเกี่ยวข้องกับการระดมพลังภาคีพันธมิตร และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ให้ออกมาสนับสนุนประเด็นหนึ่ง ๆ หรือนโยบายหนึ่ง ๆ ที่สื่อมวลชนกำลังติดตามนำเสนอ การกระทำดังกล่าวมักช่วยให้เรื่องราวต่าง ๆ ดูหนักแน่นมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้ภาพ เสียงผู้เชี่ยวชาญ เสียงที่แท้จริงของผู้เผชิญปัญหา (authentic voice of those who face the problem) ตลอดจนการจัดส่งข้อสรุปต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลพื้นฐาน ข้อเสนอเชิงนโยบาย ให้กับสื่อมวลชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการนำเสนอเรื่องราวได้หลากหลาย มุมมอง

- การพัฒนานโยบาย (advancing the policy)

กระบวนการจัดทำนโยบายในเรื่องหนึ่ง ๆ มักเป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ในช่วงเวลาดังกล่าวก็ยังคงจำเป็นต้องมีการกระตุ้นให้สื่อมวลชนสนใจติดตามความคืบหน้าต่าง ๆ ในการจัดทำนโยบาย และกระตุ้นให้การวางกรอบนโยบายเป็นไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์ต่อสาธารณชน นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญในช่วงเวลานี้ ยังได้แก่ การจัดระบบการกระจายข้อมูล ข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารแบบต่าง ๆ อาทิ การประสานงานกับคนรู้จักในการเจรจาเฉพาะ (lobby) กับผู้กำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรมเชิงสัมมนา การแข่งแรลลี่ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของสื่อมวลชน

รูปแบบการณรงค์ที่ได้ถูกประยุกต์ใช้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าประสงค์ขององค์กรภาคประชาสังคมในการเคลื่อนไหวประเด็น CL อาจเป็นจุดร่วมการสื่อสารของการณรงค์ตามความหมายดั้งเดิม กับการณรงค์ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (media advocacy) ในความหมายข้างต้น จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สอดคล้องกับการเสนอวาระสาธารณะในกรณีนี้

11. การระดมพลังสังคม (Social Mobilization)

การระดมพลังสังคม (social mobilization) หรือการพัฒนาพันธมิตรในชุมชน (community partnership) เป็นกระบวนการวางแผนงานอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงความเป็นไป

ได้ในการสร้างพันธมิตรทางการเมือง และการจัดกิจกรรมในชุมชน (UNICEF, 1993, Wallace, 1989, McKee, 1992)³⁵

หลักการสำคัญในการระดมพลังสังคม (Key Concepts of Social Mobilization)

การระดมพลังทางสังคมดำเนินการบนพื้นฐานความเชื่อว่า การมีส่วนร่วมของพลเมือง (citizen participation) เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับชีวิตสาธารณะ และวิถีปฏิบัติของสังคมประชาธิปไตย ดังนั้น พลเมืองที่ตื่นตัวจึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มกัน และเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดยในทางปฏิบัติ การระดมพลังทางสังคมประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ การวิเคราะห์ชุมชน การออกแบบและการริเริ่มกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม การรักษาความต่อเนื่องของโครงการ และการแสวงหาความต่อเนื่อง (Bracht, 2001)³⁶

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2551)³⁷ ได้สรุปไว้ว่า การระดมพลังทางสังคมให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรจากทุกภาคส่วนในสังคมซึ่งมีความพร้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับการตัดสินใจท้องถิ่นและการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนในการรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะเป็นเสมือนกันร่วมมือกันยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สนับสนุนการถ่ายโอนทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานของความยั่งยืน และการพึ่งตนเอง

นอกจากนี้การระดมพลังทางสังคม มีจุดร่วมที่ใกล้เคียงการชี้แนะประเด็นในสื่อมวลชน กล่าวคือ การระดมพลังทางสังคมเน้นการพัฒนาสัมพันธ์กับกลุ่มสื่อมวลชนในฐานะพันธมิตรกลุ่มหนึ่ง การร่วมมือของสื่อมวลชนในการนำเสนอวาระทางสื่อมวลชน (media agenda) มักช่วยเติมแต่งพลังของกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของตนควบคู่กันไป อย่างไรก็ตามการระดมพลังต่างจากการชี้แนะประเด็นในสื่อมวลชน กล่าวคือ การชี้แนะประเด็นในสื่อมวลชน มุ่งเน้นการร่วมมือกับสื่อมวลชนในการสร้างกระแสกดดันผู้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ในขณะที่การระดมพลังทางสังคมให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับพันธมิตรที่หลากหลาย ซึ่ง

³⁵ อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์.(อ้างแล้ว)

³⁶ อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์.(อ้างแล้ว)

³⁷ อ้างแล้ว

รวมถึงพันธมิตรที่เป็นองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ในการร่วมมือกันผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงในสังคม

การขับเคลื่อนนโยบาย CL ถือเป็นกระดุมพลังทางสังคม (social mobilization) ที่มีการร่วมมือจากพันธมิตร ในภาครัฐและภาคประชาชน กล่าวคือในขณะที่มีการประกาศ CL ครั้งแรก โดยนายแพทย์มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่สังเกตได้ว่า องค์กรภาคประชาสังคมได้ออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุน ให้กำลังใจรัฐบาลในขณะนั้นอย่างชัดเจน อีกทั้งต่อต้านฝ่ายที่สร้างภาวะกดดันคัดค้าน CL นอกจากนี้การเคลื่อนไหวในกรณีนี้ยังเป็นการร่วมมือกันขององค์กรภาคประชาสังคมหลายองค์กร โดยทุกองค์กรล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การเรียกร้องการเข้าถึงยาของคนไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Matthew Hale (2007) ศึกษาเรื่อง Superficial Friends : A Content Analysis of Nonprofit and Philanthropy Coverage in Nine Major Newspapers ได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะเด่นของเนื้อหาเกี่ยวกับองค์กรการกุศลปรากฏเรื่องราวในระดับท้องถิ่นมากกว่าในระดับรัฐ ประเทศ หรือระหว่างประเทศ 2) เนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอเกี่ยวกับองค์กรการกุศลส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ 3) หนังสือพิมพ์นำเสนอเรื่องราวขององค์กรการกุศลตามบทบาทตัวละครในข่าวมากกว่าการนำเสนอให้เป็นผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร 4) หนังสือพิมพ์กำหนดกรอบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับองค์กรการกุศลในลักษณะกรอบเชิงเหตุการณ์ (episodic) มากกว่าการนำเสนอกรอบเชิงประเด็น (thematic) 4) การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วสื่อหลักเพียงที่จะนำเสนอข่าวเกี่ยวกับองค์กรการกุศล และบอกว่ามันไม่มีความสำคัญ

อริน เจียจันทร์พงษ์ (2546) ศึกษาเรื่อง การเข้าถึงสื่อมวลชนกระแสหลักของสำนักข่าวประชาธรรม พบว่า สำนักข่าวประชาธรรมซึ่งเป็นองค์กรสื่อทางเลือกที่มุ่งเสนอข่าวสารและข้อมูลจากภาคประชาชนไปสู่สาธารณะยังไม่สามารถเข้าถึงสื่อมวลชนกระแสหลักได้มากนัก เนื่องจากนิยามคุณค่าข่าวที่ต่างไปจากสื่อกระแสหลักเชิงพาณิชย์ รวมถึงการบริหารจัดการและการผลิตข่าวที่ยังไม่เข้มแข็ง ทำให้การเสนอข่าวข่าวแก่สมาชิกที่เป็นสื่อกระแสหลักไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร นอกจากนี้การทำงานของบรรณาธิการข่าวสำนักข่าวประชาธรรมยังมีแรงกดดัน

มากกว่าสื่อกระแสหลักมาก ทั้งด้วยปัจจัยภายใน เรื่องการจัดตั้งองค์กร แนวคิดนโยบายองค์กร การบริหารจัดการองค์กร การบริหารรายได้ ประกอบกับปัจจัยภายนอก ได้แก่ การแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อ รายได้ของการขายโฆษณา เจ้าของทุน ผู้อ่าน และบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ธีระพล อันมัย (2543) ศึกษาเรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนปากมูล พบว่า การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ กรณีโครงการสร้างเขื่อนปากมูล ในระยะเวลา 1 ปี เน้นนำเสนอเหตุการณ์ความขัดแย้งและการต่อต้านเขื่อน มีทิศทางการนำเสนอด้านลบกับรัฐบาลและการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ผู้ชุมนุมต้องการพึ่งพาข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ส่วนกลางและโทรทัศน์มากกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่น ๆ และแกนนำผู้ชุมนุมเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงสุดที่ชาวบ้านต้องการพึ่งพาข่าวสาร โดยผู้ชุมนุมได้ประเมินบทบาทของหนังสือพิมพ์ส่วนกลางในระดับกลาง ๆ แต่ประเมินบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในทางลบ

กระสุน สกุลโพน (2544) ศึกษาเรื่อง กรอบเนื้อหาเชิงลบของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับรัฐบาล ช่วงปลายสมัยรัฐบาลบรรหาร ชวลิต และชวน พบว่า ในช่วงปลายของรัฐบาลหนังสือพิมพ์จะนำเสนอเนื้อหาเชิงลบเกี่ยวกับรัฐบาลมากกว่าเนื้อหาอื่น ๆ ซึ่งปัญหาของทั้งสามรัฐบาลจะถูกกรอบแตกต่างกันไป โดยที่สาเหตุของความแตกต่างกันในกรอบของแต่ละรัฐบาลมาจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งลักษณะเฉพาะของรัฐบาลเอง บริบททางสังคมในเวลานั้น และปัจจัยเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

นิตาชล ทวนทอง (2549) ศึกษาเรื่อง การเสนอวาระสาธารณะกรณีคัดค้านการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในสื่อมวลชนและสื่อของสหภาพแรงงาน พบว่า การนำเสนอข่าวของสื่อกระแสหลัก เช่น ช่อง 7 และ 9 ไม่มีส่วนผลักดันวาระคัดค้านมากเท่าที่ควร ในขณะที่สถานีโทรทัศน์เนชั่น แชนแนล ซึ่งให้พื้นที่ สร.กฟผ. อย่างสม่ำเสมอมีผู้ชมจำนวนมากัดสำหรับสื่อหนังสือพิมพ์ ไทยโพสต์, มติชน, กรุงเทพธุรกิจ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพได้เปิดพื้นที่สาธารณะให้ฝ่ายคัดค้าน แต่หนังสือพิมพ์ประชาชนคือไทยรัฐยังนำเสนอข่าวในเชิงประนีประนอมกับรัฐบาล ทำให้วาระการคัดค้านจำกัดอยู่ในวงแคบและขาดประสิทธิภาพ ซึ่งการเคลื่อนไหวของ สร.กฟผ. มีลักษณะการเคลื่อนไหวในรูปแบบของขบวนการสังคมรูปแบบใหม่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสนอวาระสาธารณะ ขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัย 3 วิธีในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร (documentary research) เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานขององค์กรและความ เป็นมาที่นำไปสู่การเรียกร้อง CL 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แกนนำ เครือข่ายการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมหรือแกนนำกลุ่ม NGO ที่เรียกร้องกรณี CL ประกอบ กับ ในแง่มุมมองของการเสนอประเด็นหรือวาระสาธารณะเพื่อสื่อสารกับสังคม และบรรณาธิการข่าว และนักข่าวสายสาธารณสุข ในแง่มุมมองของปัจจัยในการเลือกนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL 3) การ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหา คำตอบเกี่ยวกับบทบาทและทิศทางการนำเสนอข่าว CL ของหนังสือพิมพ์

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม ที่เคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ในแง่มุมมองการเสนอวาระสาธารณะ ซึ่งประเด็นที่จะได้รับพื้นที่จากสื่อ นั้นจะต้องมีความโดดเด่น สำคัญและมีผลกระทบต่อสังคม โดยภาคประชาสังคมในฐานะผู้สร้างวาระข่าวสารต้องอาศัยกล ยุทธ์ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นข่าว และได้รับความสนใจ ตลอดจน การสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม

การศึกษาในส่วนของหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำซีแอลยา ผู้วิจัยได้แบ่ง เนื้อหาออกเป็น 3 ประเภท คือข่าว บทบรรณาธิการ และบทความ/บทวิเคราะห์ โดยกำหนด ระยะเวลาการศึกษา เป็นช่วง 1 ปีก่อนและหลังการประกาศสิทธิบัตรยาครั้งแรก ซึ่งจะนำเสนอ ในรูปแบบการวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์

สำหรับในส่วนของบรรณาธิการข่าวและนักข่าวสายสาธารณสุขนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษา ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำข่าวและคัดเลือกเนื้อหาในประเด็น CL ซึ่งจะทำให้สามารถอภิปรายผล การศึกษาในส่วนของข้อสรุปจากภาคประชาสังคมและเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. กรอบแนวคิดการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่จะศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ประเภทบุคคล

1.1 นักเคลื่อนไหวทางสังคม ในเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวเรียกร้องการประกาศสิทธิบัตรยา ซึ่งมีบทบาทเป็นแกนนำสำคัญในการเรียกร้อง โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) จากองค์กรภาคประชาชนที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวกรณี CL มักปรากฏชื่อองค์กรในเนื้อหาของสื่อมวลชน และให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ จำนวน 6 องค์กรดังต่อไปนี้

1. กลุ่มศึกษาปัญหา ยา (กศย.)
2. คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)
3. มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)
4. เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)
5. องค์กรหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย
6. ชมรมแพทย์ชนบท

1.2 บรรณาธิการข่าวและนักข่าวสายสาธารณสุข โดยจะสุ่มตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ได้แก่ มติชน ไทยรัฐ และกรุงเทพธุรกิจ ซึ่งผู้วิจัยเลือกหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับที่มีฐานะเป็นประชากร โดยอาศัยคุณลักษณะของหนังสือพิมพ์ที่มีความแตกต่างกันด้านการนำเสนอเนื้อหาในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ยอดขายมากที่สุด 2 ฉบับ คือ ไทยรัฐ และมติชน และอาศัยคุณลักษณะเด่นในการนำเสนอเนื้อหาด้านธุรกิจของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจที่มียอดขายมากที่สุดเช่นกัน นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับก็มีผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือเจ้าของที่แยกค่ายแยกองค์กรกันอย่างชัดเจน

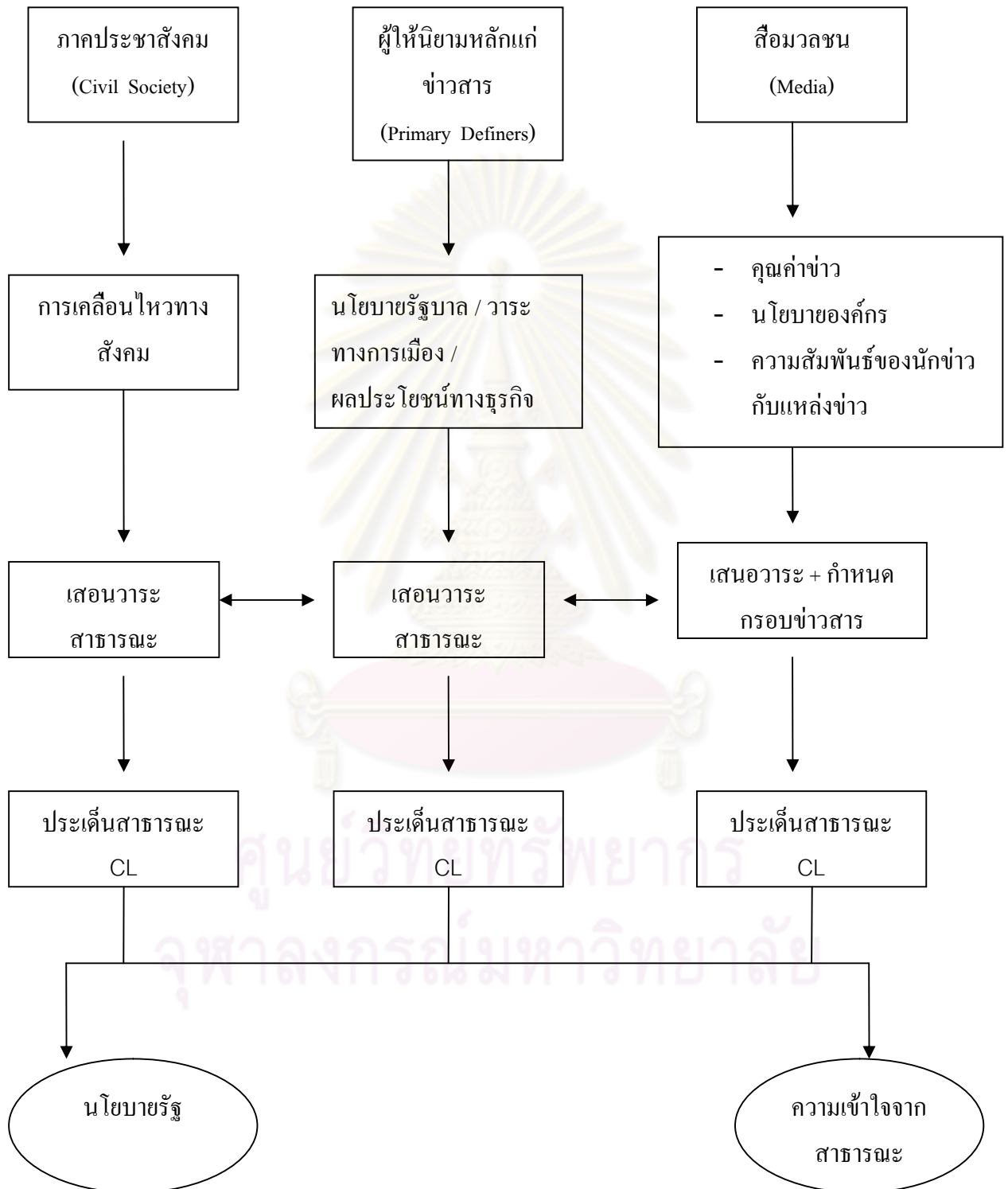
รายชื่อคานักหนังสือพิมพ์ผู้ให้สัมภาษณ์

1. ภาคภูมิ ป่องภัย บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มติชน
2. ชลธิดา ภูระหงส์ ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์มติชน
3. สิรินาฏ ศิริสุนทร หัวหน้าข่าวคุณภาพชีวิต หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
4. ดวงกมล สจิริวัฒน์กุล ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
5. จิตติวรรณ ไสวแสนยากกร หัวหน้าข่าวการศึกษาและสาธารณสุข หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
6. วันวิสาข์ ชูชนม์ ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

2. ประเภทเอกสาร ได้แก่เนื้อหาประเภท ข่าว บทบรรณาธิการ และบทวิเคราะห์ จากหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2549 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2550

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แยกการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทบุคคล เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบคัดเลือกตัวแทน (Quota Sampling)

1.1 นักเคลื่อนไหวทางสังคมจากองค์กรภาคประชาสังคมทั้ง 6 องค์กร องค์กรละ 1-2 คน เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับ CL ในประเด็นต่อไปนี้

- ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ขององค์กร
- แนวทางการเสนอวาระสาธารณะ
- การเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน

1.2 บรรณาธิการข่าว นักข่าวสายสาธารณสุข และที่เกี่ยวข้องจากหนังสือพิมพ์ตัวอย่าง 3 ฉบับ เกี่ยวกับปัจจัยที่นักข่าวเลือกทำข่าว CL และบรรณาธิการข่าวคัดเลือกข่าวหรือเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ลงหนังสือพิมพ์ โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

- ประเด็นนำเสนอเกี่ยวกับ CL
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอประเด็นดังกล่าว

2. ประเภทเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียกร้อง CL จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน กรุงเทพธุรกิจ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2549 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2550 ในประเด็นต่อไปนี้

- รูปแบบการนำเสนอ
- การกำหนดกรอบการนำเสนอ
- แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูล

การกำหนดกรอบนำเสนอ

หนังสือพิมพ์.....วันที่.....

เนื้อหาประเภท.....

ประเภทของกรอบ	กรอบที่พบ	ตัวอย่าง	ข้อสังเกตของผู้วิจัย
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)			
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)			
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)			
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)			

ประเภทของกรอบ	จำนวน (ข่าว)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	

ประเภทของกรอบ	จำนวน (บทบรรณาธิการ)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	

ประเภทของกรอบ	จำนวน (บทวิเคราะห์)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

- ชี้ให้เห็นถึงปัญหา คือเนื้อหาที่กล่าวถึงการเสียประโยชน์หรือความเสียหายที่เกิดจากกรณีสิทธิบัตรยา เช่น ปัญหายาราคาแพง ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงยาและการรักษาโรคได้ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับบริษัทยาที่เกิดจากการประกาศซีแอล การใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลกำไรของบริษัทข้ามชาติ

2. วิเคราะห์สาเหตุ คือเนื้อหาที่รุนแรงผลักดันหรืออำนาจที่ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การตีความถึงความจำเป็นของการประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยาของรัฐบาล และการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาสังคม การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่บริษัทยาต่อต้านการประกาศซีแอล
3. ตัดสินทางจริยธรรม คือเนื้อหาที่มี การประเมิหรือให้คุณค่ากับกิจกรรม หรือนโยบาย เช่น ประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงยาและการรักษาโรค และสิทธิโดยชอบตามกฎหมาย
4. เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา คือเนื้อหาที่เสนอและให้คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา และทำนายถึงผลหลังจากแก้ปัญหาแล้ว เช่น การระบุถึงวิธีการที่จะทำให้นโยบายซีแอลเป็นรูปธรรมได้ และแนวทางยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาแหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูลที่สื่อเปิดพื้นที่ให้สื่อสารกับสาธารณะด้วย เพื่อจะทำการศึกษาว่าสื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมเช่นเดียวกับผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสารจากภาคส่วนอื่นของสังคมหรือไม่ โดยอาศัยคุณลักษณะ (character) ตามบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นซีแอลเป็นหน่วยการวิเคราะห์

ตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูล

แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล

หนังสือพิมพ์.....วันที่.....

เนื้อหาประเภท.....

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	
รัฐบาล/นักรการเมือง	
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	
บริษัทเอกชน	
ประชาชน	
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	
องค์กรระหว่างประเทศ	
อื่น ๆ	

ข่าว

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	
รัฐบาล/นักการเมือง	
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	
บริษัทเอกชน	
ประชาชน	
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	
องค์กรระหว่างประเทศ	
อื่น ๆ	

บทบรรณาธิการ

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	
รัฐบาล/นักการเมือง	
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	
บริษัทเอกชน	
ประชาชน	
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	
องค์กรระหว่างประเทศ	
อื่น ๆ	

บทวิเคราะห์

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	
รัฐบาล/นักการเมือง	
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	
บริษัทเอกชน	
ประชาชน	
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	
องค์กรระหว่างประเทศ	
อื่น ๆ	

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง กลุ่มหรือบุคคลที่ทำงานให้กับองค์กรพัฒนาเอกชน
2. รัฐบาล/นักการเมือง หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง / สส. / สว.
3. นักวิชาการ/สถาบันการศึกษา หมายถึง นักวิเคราะห์/นักวิจัย/อาจารย์มหาวิทยาลัย และสถาบันระดับอุดมศึกษา
4. ประชาชน หมายถึง บุคคลทั่วไป
5. บริษัทเอกชน หมายถึง ผู้ผลิตและประกอบธุรกิจเกี่ยวกับยา และผู้ประกอบการ/ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการประกาศซีแอล
6. หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ หมายถึง องค์กรหรือบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การบริหารจัดการในระบบราชการ
7. องค์กรระหว่างประเทศ หมายถึง สถาบันที่สร้างขึ้นโดยข้อตกลงระหว่างรัฐหรือไม่ใช้รัฐก็ได้ เพื่อบรรลุจุดประสงค์และผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น องค์กรการค้าโลก (WTO) , องค์การอนามัยโลก (WHO)
8. อื่น ๆ หมายถึง แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลที่ไม่จัดอยู่ใน 6 ประเภทข้างต้น เช่น แหล่งข่าวจากต่างประเทศ แหล่งข่าวหรือบุคคลที่มีตำแหน่งเฉพาะกิจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในประเด็นการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม จะอาศัยการประมวลข่าวสารเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ให้เห็นภาพกว้างของประเด็นเกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏเป็นเนื้อหาทางสื่อมวลชนในช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้ ประกอบกับการสัมภาษณ์เจาะลึกนักเคลื่อนไหวทางสังคมจากองค์กรภาคประชาสังคมทั้ง 6 องค์กร เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและวิธีการสื่อสารกับสาธารณะ รวมถึงวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง

ในส่วนของการศึกษาการกำหนดกรอบข่าวสารของสื่อมวลชน วิเคราะห์จากเนื้อหาข่าว บทความ/บทวิเคราะห์ และบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์รายวัน โดยกำหนดให้ประเด็นหลัก (theme) เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งจะมีผู้ลงรหัสและตีความแนวคิดหลักของสารจำนวน 2 คน โดยจะตีความสารแต่ละประเภทตามลักษณะกรอบ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frames define problems) 2) วิเคราะห์หาสาเหตุ (frames diagnose causes) 3) ตัดสินทางจริยธรรม (frames make moral judgments) และ 4) เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา (frames suggest remedies) ลักษณะกรอบทั้ง 4 ประเภทนั้นจะส่งผลต่อการรับรู้ของผู้อ่าน ตามแนวคิดการกำหนดกรอบข่าวสารของสื่อมวลชน (Framing) ซึ่งเนื้อหาแต่ละประเภทที่ศึกษาอาจจะปรากฏกรอบการนำเสนอได้มากกว่า 1 ประเภท หรืออาจจะไม่ได้เข้าข่ายกรอบทั้ง 4 ประเภทได้เช่นกัน

5. การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอการศึกษาดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเพื่อเสนอวาระสาธารณะในสื่อกระแสหลักขององค์กรภาคประชาสังคมที่เรียกร้อย CL
2. กรอบข่าวสารที่หนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเรียกร้อย CL ขององค์กรภาคประชาสังคม
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวและเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์
4. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสนอวาระสาธารณะ ขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวเพื่อเสนอวาระสาธารณะกรณีสิทธิบัตรยาขององค์กรภาคประชาสังคม และลักษณะกรอบที่หนังสือพิมพ์ใช้ในการนำเสนอประเด็นสิทธิบัตรยา

ขอบเขตของการศึกษาครอบคลุมองค์กรภาคประชาสังคม 6 องค์กร คือ

1. กลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.)
2. คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)
3. มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)
4. เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)
5. องค์กรหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย
6. ชมรมแพทย์ชนบท

และหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ คือ

1. มติชน
2. ไทยรัฐ
3. กรุงเทพธุรกิจ

ในส่วนของหนังสือพิมพ์เป็นการศึกษาทั้งตัวเนื้อหาที่นำเสนอ และผู้ผลิตเนื้อหา คือ นักข่าวสายสาธารณสุขและหัวหน้าข่าวหรือบรรณาธิการข่าว

เนื้อหาในบทที่ 4 แบ่งออกเป็น 5 ตอนด้วยกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์กรภาคประชาสังคม นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1. ความเป็นมา
2. วัตถุประสงค์

ตอนที่ 2 การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม

ตอนที่ 3 ประเด็นข่าวสารกรณี CL ที่ปรากฏในสื่อมวลชน

ตอนที่ 4 การกำหนดกรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1. รูปแบบการนำเสนอ
2. ลักษณะกรอบที่ใช้นำเสนอ
3. เปรียบเทียบการกำหนดกรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ
4. แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล
5. เปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าว CL ของหนังสือพิมพ์ นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว
2. ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร
3. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าว

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์กรภาคประชาสังคม

จากการศึกษาเอกสาร เว็บไซต์ และสัมภาษณ์แกนนำองค์กรภาคประชาชน นำเสนอรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.1 กลุ่มศึกษาปัญหาฯ (กศย.)

ความเป็นมา

กลุ่มศึกษาปัญหาฯ หรือ กศย. นับเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรแรกที่ทำกรบุกเบิกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพของประเทศไทย ทำหน้าที่ศึกษาและแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสมในประเทศไทย และเป็นแนวร่วมสำคัญในการเสนอให้มีการศึกษาปัญหาสิทธิบัตรยาในประเทศไทย โดยเฉพาะการสนับสนุนข้อมูลทางด้านวิชาการ

กลุ่มศึกษาปัญหาฯ เริ่มต้น³⁸ โดยมี ญ.ลำลี ใจดี หรือที่รู้จักกันในนาม “อาจารย์ลำลี” เป็นหัวหน้ากลุ่ม ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2518 ซึ่งในปีนั้น อาจารย์และนิสิตในคณะเภสัชศาสตร์ ได้รวมตัวกันทำการศึกษาวิจัยและรณรงค์ปัญหาฯ ชูชอง และการใช้ยาที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายต่อสำนักงานอาหารและยา (อย.) และรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

จากนั้นกลุ่มศึกษาปัญหาฯ ยังคงทำงานต่อเนื่องในเรื่องของการให้การศึกษอบรมแก่ประชาชน เช่น เรื่องของยาที่ไม่เหมาะสม มาตรการในการรู้เท่าทันการโฆษณา ไม่หลงไปใช้ยาที่ผิดตามคำชักชวนของการโฆษณา ซึ่งระหว่างที่อบรมให้ความรู้กับประชาชนอยู่นั้น พบว่าการดูแลของหน่วยงานของรัฐ นโยบายของรัฐบาล ประกอบกับปัจจัยภายนอก และบริษัทยาเองนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอบรมไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของชาวบ้านได้

ในขณะที่กลุ่มศึกษาปัญหาฯ ได้ทำการอบรมนั้น บริษัทยาก็โฆษณามากขึ้น ประกอบกับแรงกดดันจากระบบการค้าระหว่างประเทศ (international trade) จนกระทั่งเห็นชัดขึ้นในปี 2528 นอกจากบริษัทยาในประเทศแล้ว ยังมีความพยายามของบริษัทยาในต่างประเทศด้วย โดยกลุ่มอุตสาหกรรมผลิตและวิจัยยาของสหรัฐฯ (PhRMA) พยายามเคลื่อนไหวกดดันให้ประเทศไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในสองประเด็นใหญ่ ๆ คือ ให้ขยายความคุ้มครองแก่ตัวผลิตภัณฑ์ และยืดอายุการคุ้มครองจาก 15 ปี เป็น 20-25 ปี ผ่านผู้แทนการค้า หรือ USTR ที่พยายามเข้ามาเจรจาการค้ากับประเทศไทย โดยมีข้อแลกเปลี่ยนในเรื่องสิทธิพิเศษทางการค้า

ในช่วงนั้นเองกลุ่มศึกษาปัญหาฯ ได้ศึกษาผลกระทบของการแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตร พบว่า จะทำให้ยาราคาแพง และประเทศต้องสูญเสียเงินนำเข้ายาเป็นจำนวนมหาศาล จึงได้ทำข้อเสนอแนะกับรัฐบาล และพยายามให้ข้อมูลการศึกษาแก่รัฐบาล ทำให้การเจรจาการค้าตอนนั้นใช้เวลาพอสมควร

³⁸ สรุปลงมาจากหนังสือมติประชาชาติ เรื่องในโอกาสที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษขกรหญิงลำลี ใจดี ได้รับปริญญาเภสัชศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขณะเดียวกันสหรัฐก็ใช้การกีดกันทางการค้าด้วยมาตรา 301³⁹ กัดต้นตลอดเวลา โดยอ้างถึงผลกระทบต่อด้านสุขภาพของคนไทย รัฐบาลสหรัฐใช้วิธีบีบบังคับโดยลดสิทธิพิเศษทางภาษีที่ลดรายการ เพราะฉะนั้นในระยะหลัง ๆ กลยุทธ์นี้ได้สร้างปัญหาให้กับอุตสาหกรรมไทยเป็นอย่างมาก กระทั่งอุตสาหกรรมสิ่งทอ อัญมณี และดอกไม้ประดิษฐ์ที่ส่งออกไปตลาดสหรัฐเป็นสิ่งสำคัญ ก็เห็นว่าตนเองได้รับผลกระทบจากมาตรา 301 จึงเคลื่อนไหวโดยการล็อบบี้ให้รัฐบาลในขณะนั้นเห็นใจและช่วยเหลือ

ในที่สุดไทยต้องยอมแก้ไขกฎหมายตามแรงกดดันและบีบบังคับของสหรัฐ ซึ่งส่งผลให้ต้องทำให้เป็นลักษณะเดียวกันกับทุก ๆ ประเทศ แต่ผลของการต่อสู้ของกลุ่มศึกษาปัญหาฯ ก็ทำให้สามารถยืดเวลาการแก้ไขกฎหมายออกไปได้หลายปี จนกระทั่งทุกวันนี้ภารกิจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาค้าขายขาดสิทธิบัตรของผลิตภัณฑ์ยา ก็ยังคงมีความเคลื่อนไหวและรณรงค์ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และการประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ก็ถือเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของการทำงานที่มีคุณประโยชน์อย่างสูงแก่คนไทย

วัตถุประสงค์

จากการศึกษาและวิจัยด้านเภสัชศาสตร์ ทำให้พบว่าประเทศไทยมีปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาอยู่จำนวนมาก อาจารย์และนิสิตคณะเภสัชศาสตร์จึงได้จัดตั้งกลุ่มศึกษาปัญหาฯ ขึ้นเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ที่มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. แก้ปัญหาการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม กลุ่มศึกษาปัญหาฯ ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและรณรงค์เพื่อแก้ปัญหายาชุด ยาชอง รวมถึงการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมในสังคมไทย และให้ความรู้แก่ประชาชนให้ใช้ยาที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ไม่ตกเป็นเหยื่อบริษัทยาทั้งในและนอกประเทศที่มัก

³⁹ กฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา เรียกกันเป็นการทั่วไปว่า มาตรา SPECIAL 301 ซึ่งเป็นมาตราที่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา มีกำหนดว่า ภายในวันที่ 30 เมษายนของทุกปี ผู้แทนการค้าของสหรัฐ (USTR) ต้องทำรายงานระบุรายชื่อประเทศที่ปฏิเสธการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ หรือไม่เปิดช่องให้แก่คนหรือวิสาหกิจของสหรัฐอเมริกาที่ต้องอาศัยมาตรการปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้าถึงตลาด ได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม โดยการจัดลำดับประเทศที่ถูกระบุชื่อให้อยู่ใน 3 กลุ่ม คือ 1) ระบุว่าประเทศที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน (PRIORITY FOREIGN COUNTRY : PFC) 2) ระบุว่าประเทศที่ต้องจับตามองอันดับแรก (PRIORITY WATCH LIST : PWL) และ 3) ประเทศที่ต้องจับตามอง (WATCH LIST : WL)

อาศัยช่องว่างจากความไม่รู้และวัฒนธรรมการบริโภคยาอย่างผิด ๆ ของประชาชนมาเป็นเครื่องมือ แสวงหาผลประโยชน์

2. แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยา กลุ่มศึกษาปัญหาความเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในการเสนอให้ร่างและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเรียกร้องการประกาศสิทธิตามสิทธิบัตรยา และขับเคลื่อนการแก้ไข พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ในปี พ.ศ. 2535, พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2549 เพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคที่ด้อยโอกาส โดยในปี พ.ศ. 2550 องค์กรภาคีเครือข่ายจัดทำร่าง พ.ร.บ. สิทธิบัตร ฉบับประชาชนขึ้น รวมทั้งการขับเคลื่อนทำการแก้ไขกฎหมายยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ในปี พ.ศ. 2544 และในปี พ.ศ. 2550 ได้ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายจัดทำร่าง พ.ร.บ. ยา ฉบับประชาชน

3. รณรงค์การเข้าถึงยาต้านไวรัสอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมของผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดยร่วมรณรงค์กับเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสังคม ในเรื่องความชอบธรรมของการประกาศสิทธิตามสิทธิบัตร และคุณสมบัติประโยชน์ของการรักษาผู้ติดเชื้อด้วยการให้ยาต้านไวรัส

1.2 คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอชไอวี (กพอ.)

ความเป็นมา

คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอชไอวี หรือ กพอ. เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีสนใจการทำงานประเด็นเอชไอวี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี⁴⁰ พ.ศ. 2532 เกิดขึ้นจากผู้ที่ทำงานด้านเอชไอวีมา รวมตัวกันเพื่อต่อต้านกฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิของผู้ติดเชื้อ การบังคับหาเชื้อเอชไอวีในหญิง อาชีพบริการพิเศษ ดำเนินการจัดประชุมร่าง พ.ร.บ. เอชไอวี ยื่นข้อเสนอต่อนายกรัฐมนตรีให้จริงจังต่อปัญหาเอชไอวี และการประสานงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับเอชไอวี เพื่อแก้ไข ปัญหาและป้องกันปัญหาเอชไอวี ปัจจุบันกพอ. มีจำนวนสมาชิกประมาณ 155 องค์กร และในปี พ.ศ. 2539 ได้แบ่งรูปแบบการประสานงานเป็น 3 ภาค คือ กพอ.ภาคเหนือ, กพอ.ภาคกลาง, กพอ.ภาคอีสาน โดยมีคณะกรรมการบริหาร กพอ.ชาติ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทน กพอ. ภาค ๆ ละ 2 คน และผู้แทนเครือข่ายผู้ติดเชื้อ 1 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 เกิด กพอ. ภาคใต้ ขึ้นเป็นอีกหนึ่งเครือข่ายในภูมิภาค ทั้งนี้คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอชไอวีมี

⁴⁰ สรุปลงมาจาก <http://www.tncathai.org>

บทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานงานภาคประชาสังคม และดำเนินงานควบคู่กับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาเอดส์ รวมถึงการเชื่อมโยงความร่วมมือเชิงมหภาคในภาพรวมนโยบายด้านเอดส์ของทั้งประเทศ

ภาพที่ 6 สัญลักษณ์องค์กรคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)

ยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งของ กพอ. คือการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงการป้องกันและดูแลรักษาผู้ติดเชื้อ เนื่องจากปัจจุบันยังมีกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง และเสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่อยู่มาก โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ผู้ใช้ยาเสพติด แรงงานต่างด้าว และกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน เป็นต้น

นอกจากนี้องค์กรได้ให้การดูแลรักษาผู้ติดเชื้อตามข้อตกลงสากล คือ ข้อตกลงจากการประชุมทั่วไปว่าด้วยเรื่องเอดส์ตามวาระของสหประชาชาติ (United Nation General Assembly Special Session on HIV/AIDS หรือ UNGASS) ซึ่งใช้หลักการ Universal Access คือการเข้าถึงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมตามหลักสากล จากการสำรวจและการร้องเรียนของผู้ติดเชื้อ ทำให้พบว่ามีผู้ป่วยจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงยา เพราะยา มีราคาแพง และติดสิทธิบัตร ซึ่งหลายฝ่ายมีความพยายามที่จะเจรจาต่อรองเรื่องราคายาโดยตลอด แต่บริษัทยาที่ไม่เคยลดราคายาให้หรือลดราคาให้แต่ก็ยังไม่เป็นราคาที่คนมีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงได้จริง จึงเป็นที่มาของการผลักดันให้รัฐใช้มาตรการตามมาตรา 51⁴¹ ใน ปีพ.ศ. 2542 กับยา DDI ที่ผู้ติดเชื้อมีความจำเป็นต้องการใช้มาก การเรียกร้องครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนนโยบาย CL จนถึงปัจจุบัน

⁴¹ มาตรา 51⁴¹ (พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522) บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้ มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐ ซึ่งสอดคล้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์

วัตถุประสงค์

จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่เพิ่มมากขึ้นในสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาองค์พัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านนี้โดยตรง ซึ่งคณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ หรือ กพอ. ก็เป็นหนึ่งในองค์กรที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวมาโดยตลอด วัตถุประสงค์สำคัญขององค์กร มีดังต่อไปนี้

1. พัฒนาความเข้มแข็งของพนักงานด้านเอดส์ เพื่อให้พนักงานมีความเท่าทัน มีศักยภาพ มีความสามารถในการทำงานด้านเอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. พัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการเรื่องเอดส์ได้มากขึ้น ทั้งเชิงป้องกันและดูแลคนที่ติดเชื้อในชุมชน โดยการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีแผนงานด้านเอดส์ในระบบ และการสนับสนุนงบประมาณ สำหรับส่งเสริมการป้องกันเอดส์ในกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน
3. ผลักดันนโยบาย CL ปัญหาสำคัญที่นักกิจกรรมพบมากเมื่อได้ลงพื้นที่สัมผัสกับผู้ป่วย คือยาที่มีความจำเป็นราคาสูงมาก เนื่องจากตติสทธิบัตรของบริษัทยาต่างประเทศ กพอ. ได้ขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อผลักดันนโยบายการเข้าถึงยาและการรักษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งถือเป็นวาระสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวของ สมาชิก กพอ. ทุกภาค

นอกจากนี้เมื่อเกิดมีความร่วมมือกันขององค์กรพัฒนาเอกชนหลาย ๆ องค์กร เพื่อช่วยแก้ปัญหาการเข้าไม่ถึงยาของผู้ติดเชื้อเอดส์ ก็พบว่าในความเป็นจริงนั้นยังมีผู้ป่วยโรคเรื้อรังอีกหลายโรคที่ยังไม่มีโอกาสได้รับยาและการรักษาที่เหมาะสม ซึ่งโรคเรื้อรังที่พบ ได้แก่ โรคจิตเวช โรคไต โรคหัวใจ และโรคมะเร็ง เนื่องจากยายังมีราคาแพงและตติสทธิบัตร ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ป่วยโรคเหล่านี้ กพอ. จึงได้ดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อผลักดันให้รัฐใช้มาตรการ CL กับยาของโรคเหล่านี้ด้วย ทำให้การเคลื่อนไหวขององค์กรยังคงดำเนินต่อมาจนถึงปัจจุบัน

1.3 มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)

ความเป็นมา

มูลนิธิเข้าถึงเอดส์⁴² (Aids Access) เริ่มเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแก้ปัญหาเอดส์ของสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ.2534 ในฐานะ "โครงการเข้าถึงเอดส์" โดยเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนทำงานพัฒนาสังคม ที่ตระหนักว่าเอดส์ไม่ใช่ปัญหาสาธารณสุข หากคือปัญหาสังคมที่เป็นผลพวงมาจากความไม่เท่าเทียมของหญิงชาย ช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท และความสัมพันธ์อันห่างเหินของผู้คนในสังคม ชุมชน และครอบครัว

ภาพที่ 7 สัญลักษณ์มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)

ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตรครั้งแรกในสมัยรัฐบาล พล.เอก สุรยุทธ์ จุลานนท์นั้น มูลนิธิเข้าถึงเอดส์นำโดยคุณนิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิ เริ่มให้ความสนใจและศึกษามาตรการบังคับใช้สิทธิกับยาที่ติดสิทธิบัตร ซึ่งจะเป็นกระบวนการหนึ่งที่แก้ปัญหาผู้ป่วยไม่มียารักษา เพราะยาราคาแพงมาก และก่อให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงมาก คือผู้ป่วยจะเสียชีวิต

เบื้องต้นมูลนิธิเข้าถึงเอดส์พยายามหาทางออก ด้วยการไม่ใช้ยาต้านไวรัส โดยรักษาไปตามอาการของผู้ติดเชื้อ แต่แล้วผู้ป่วยก็กลับมาเป็นซ้ำใหม่ อาจด้วยโรคเดิม หรือโรคฉวยโอกาสใหม่หลายครั้ง ในที่สุดก็เสียชีวิต เพราะร่างกายทนไม่ไหว และหลักการเดียวที่จะยืดชีวิตผู้ป่วยเอดส์ได้ คือต้องลดจำนวนไวรัส เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกัน

⁴² สรุปลงมาจาก <http://www.aidsaccess.com/09/>

เมื่อองค์กรภาคประชาสังคมไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะยาต้านไวรัสถูกผูกขาด และแพงมาก มีเงื่อนไขของสิทธิบัตร จำเป็นต้องแก้ปัญหาด้วยหนทางอื่น ซึ่งเริ่มด้วยการให้นักกิจกรรมทำความเข้าใจกับเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย โดยใช้วิธีการคุยกกลุ่มจัดเวทีเสวนาระดับจังหวัด ระดับภาค แล้วขยายมาเป็นระดับประเทศ ใช้กระบวนการฝึกอบรมให้ความรู้กับแกนนำเพื่อให้ถ่ายทอดกับกลุ่มผู้ติดเชื้อ โดยใช้ข้อมูลสำคัญในพ.ร.บ.สิทธิบัตร ที่กล่าวถึงมาตรการยกเว้น และทำให้ใช้กลไกทางกฎหมายมาแก้ปัญหาได้

หลังจากนั้นนักกิจกรรมก็ค่อย ๆ ทำความเข้าใจกับนักข่าว ให้ข้อมูล แลกเปลี่ยน อธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบายให้ความสำคัญกับปัญหานี้ วิธีแรกที่ทำคือทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของยาต้านไวรัส ที่สามารถลดอัตราการตายได้ ชั้นแรกมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ได้ทำการศึกษาที่มาที่ไปของราคายาที่แพงมาก และค้นหาแหล่งผลิตยาราคาถูก ซึ่งพบว่าอินเดียมียาราคาถูก เพราะอินเดียใช้เงื่อนไขข้อยกเว้นของ WTO ในการใช้ช่วงเวลาที่ยกเว้นให้ 10 ปี อินเดียใช้เงื่อนไขอย่างคุ้มค่าที่สุด ส่งเสริมให้เกิดการผลิตยาชื่อสามัญ

มูลนิธิและเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ถ้าผู้ป่วยได้กินยาต้านไวรัสจะมีชีวิตที่ยืนยาวได้ โดยใช้วิธีการพูดคุยกับผู้ป่วย ตั้งชมรมร่วมกันชื่อ (Buyer Club) ที่ทุกคนจะไปหาหมอเอาใบสั่งยามารวมกัน แล้วส่งคนไปซื้อยาที่อินเดีย แม้วิธีการนี้จะเป็นวิธีการที่ผิดกฎหมาย แต่ทางแกนนำให้เหตุผลว่า ต้องการเริ่มการรณรงค์ด้วยการท้าทายกฎหมาย เพราะยาเป็นสินค้าที่สำคัญ แต่รัฐปล่อยให้ธุรกิจมีอำนาจยึดครองชีวิตคน จึงต้องทำให้เห็นว่าผู้ป่วยต้องการเอาชีวิตคืนด้วยการไม่เคารพกฎหมายนี้

วิธีการนี้ดำเนินไปได้ประมาณ 3-4 ครั้ง จนกระทั่งถูกจับกุม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใกล้จะผลักดันกฎหมายสำเร็จแล้ว และคนที่ได้รับยาจากวิธีนี้ ก็แข็งแรงขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถบอกกับสังคมและคนที่เกี่ยวข้องว่าคนที่ได้ยาเหล่านี้ไม่ตาย คนที่กินยาเหล่านี้เกือบสองปีแล้วมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง หลังจากนั้นองค์กรเภสัชกรรม เริ่มผลิตยาจีพีโอเวีย ที่กลุ่มชมรมผู้ซื้อไปซื้อที่อินเดีย เพราะยาตัวนี้ไม่ติดสิทธิบัตรในประเทศไทย ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อสังคม ว่าการรักษาผู้ป่วยเอดส์ด้วยยาต้านไวรัสได้ผล และนำไปสู่การผลักดันให้มีการดำเนินนโยบายกับยาต้านไวรัสที่ติดสิทธิบัตรที่จำเป็นต่อไป

วัตถุประสงค์

มูลนิธิเข้าถึงเอดส์จัดเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเอดส์องค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในสังคมตลอดช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดยมียุทธศาสตร์หลักในการเคลื่อนไหว คือการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม และได้ดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมศักยภาพในการป้องกันเอดส์ให้กับประชาชน โดยเน้นการเสนอทางเลือกในการลดความเสี่ยงที่หลากหลาย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มบุคคล
2. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้มีเชื้อเอชไอวี และครอบครัว โดยการผลักดันให้เกิดสวัสดิการทางสังคมที่เท่าเทียม และเพียงพอต่อการรองรับปัญหาที่ผู้มีเชื้อต้องเผชิญ ซึ่งการผลักดันมาตรการการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐกับผลิตภัณฑ์ยาหรือ CL ก็เป็นการขับเคลื่อนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว
3. ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสังคมต่อผู้มีเชื้อเอชไอวี และครอบครัวโดยการลดอคติ การรังเกียจ และการเลือกปฏิบัติที่มีต่อผู้มีเชื้อเอชไอวี ตลอดจนการปกป้องสิทธิ และโอกาสของผู้มีเชื้อเอชไอวีและครอบครัว

1.4 เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)

ความเป็นมา

ย้อนหลังกลับไปช่วงก่อนปี 2538⁴³ ซึ่งเป็นช่วงที่ปัญหาการระบาดของเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย อยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง ผู้ติดเชื้อจำนวนมากถูกผลักดันออกจากชุมชนเพราะความไม่เข้าใจของผู้คนในสังคม ส่งผลให้แต่ละคนต้องพยายามหาที่ยืนให้กับตัวเอง โดยการมาพบปะให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน

⁴³ สรุปลงมาจาก <http://www.thaiplus.net/>

แต่จากจุดเริ่มต้นเพียงแค่ความหวังในการหาที่พึ่งทางใจ จากคนที่ตกอยู่ในปัญหาเดียวกันนี้เอง กลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มกันของผู้ติดเชื้อฯ ในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคเหนือตอนบน และภาคกลาง กระจบเหมาะๆกับในช่วงปี 2538 มีการจัดประชุมผู้ติดเชื้อฯ นานาชาติขึ้นที่ จ.เชียงใหม่ จึงกลายเป็นแรงกระตุ้นอย่างดีให้กลุ่มผู้ติดเชื้อฯในประเทศไทย และองค์กรต่าง ๆ เริ่มมองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม และเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายการทำงานมากขึ้น

ภาพที่ 8 การรวมกลุ่มประสานความสัมพันธ์เครือข่ายผู้ติดเชื้อ ในการประชุมผู้ติดเชื้อฯ นานาชาติที่ จ.เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2538 มี

งานหลัก ๆ ของกลุ่มผู้ติดเชื้อฯ ในช่วงแรก มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่สมาชิก เช่น การประชุมกลุ่ม หรือการพบปะประจำเดือน ให้สมาชิกได้มีโอกาสได้พบเพื่อน และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การเยี่ยมบ้านเพื่อนสมาชิกที่มีปัญหา การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเฉพาะหน้า การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาสำหรับเด็กที่ได้รับผลกระทบ เป็นต้น ต่อมา กลุ่มผู้ติดเชื้อฯ ในหลายพื้นที่ได้ขยายขอบเขตการทำงานมากขึ้น เช่น การเป็นวิทยากรสร้างความเข้าใจเรื่องเอดส์ในชุมชน จนกระทั่งนำไปสู่การพยายามให้ชุมชนเห็นปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเอดส์

อย่างไรก็ดี จากการเรียนรู้ของหลายกลุ่มก็พบว่า มีงานอีกหลายอย่างที่ในระดับกลุ่มเอง ยังไม่สามารถทำงานแก้ไขปัญหาได้ เพื่อนสมาชิกยังไม่ได้รับการรักษาที่เหมาะสม การละเมิดสิทธิมนุษยชนยังเกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อ รวมทั้งเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ สังคมโดยรวมยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเรื่องเอดส์ ดังนั้นจึงมีการพบปะกันระหว่างกลุ่ม จนรวมเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด ระดับภาค เพื่อจะได้เห็นมุมมองกลุ่มอื่น ๆ ในการทำงาน และร่วมคิด ร่วมผลักดัน ด้านนโยบายการแก้ปัญหาเอดส์ รวมทั้งเป็นตัวแทน เป็นปากเสียงของผู้ติดเชื้อ ในการเสนอปัญหาและมีส่วนร่วมในการทำงานระดับนโยบายของรัฐบาล

วันที่ 8-10 ตุลาคม 2540 มีการพบปะกันของตัวแทนผู้ติดเชื้อ ครั้งใหญ่ ในการประชุมสมัชชาผู้ติดเชื้อในประเทศไทย ที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพฯ ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ โดยการพบกันในครั้งนี้ที่ประชุมได้มีมติก่อตั้ง “เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย” ขึ้นมา และถือเป็นการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายระดับประเทศอย่างเป็นทางการของไทย หลังจากที่ยกก่อนหน้าเกิดการรวมตัวกันในระดับภาคมาแล้ว คือ เครือข่ายผู้ติดเชื้อภาคเหนือตอนบน ภาคกลาง และภาคอีสาน

ภาพที่ 9 สัญลักษณ์เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย

สัญลักษณ์ “TNP+” ย่อมาจาก “Thai Network of People Living with HIV/AIDS”

ผลจากการรวมตัวกันครั้งแรกนี้ ทำให้มีการวางแผนการทำงานของเครือข่าย และเลือกตั้งคณะกรรมการเครือข่าย โดยคัดเลือกจากตัวแทนของทุกภาค เพื่อเป็นกลไกในการทำงานเครือข่าย จากนั้นแกนนำจากแต่ละภาค ก็กลับไปดำเนินภารกิจในภาคของตน อย่างไรก็ตามในระยะแรกการทำงานด้านแผนงานร่วมในระดับนโยบาย ยังไม่มีการสานต่อที่ชัดเจนนัก

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542 มีการประชุมสมัชชาเครือข่ายผู้ติดเชื้อ ครั้งที่ 2 ที่ จ.หนองคาย ซึ่งมีแกนนำกลุ่มเข้าร่วมจากเครือข่ายฯ ภาคต่าง ๆ คือ ภาคเหนือตอนบน ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคตะวันออก และภาคเหนือตอนล่าง มาเข้าร่วมประชุม ขณะที่ในส่วนของภาคใต้

แม้ในขณะนั้นจะยังไม่มีกรรวมตัวเป็นเครือข่าย แต่ก็มีตัวแทนจากกลุ่มในพื้นที่เดินทางมาร่วมประชุม

โดยในการประชุมครั้งนี้ เครือข่ายได้เห็นความชัดเจนมากขึ้นว่า นอกจากปัญหาการถูกรังเกียจ กีดกัน ยังมีปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือ เรื่องการเข้าถึงการรักษา รูปแบบที่สะท้อนปัญหาที่ชัดเจน คือการสำรวจการได้รับยาป้องกันโรคปอดอักเสบพีซีพี (ซึ่งเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้น ๆ ของผู้ติดเชื้อ) ของแกนนำที่มาร่วมประชุม พบว่า มีผู้ที่เข้าเกณฑ์การรับยาป้องกัน ได้รับยาไม่ถึง 50% ทั้งที่ยาป้องกันหาได้ ราคาไม่แพง แต่ระดับแกนนำผู้ติดเชื้อ ไม่สามารถเข้าถึงได้ และนั้นยังไม่รวมถึงสถานการณ์การเข้าถึงยาต้านไวรัส ที่แทบไม่ต้องนึกถึงในสถานการณ์ขณะนั้น

จากการพบกันครั้งนี้ เครือข่ายมีเป้าหมายและแผนงานร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะแนวทางการทำงานเรื่องการเข้าถึงการรักษา ซึ่งงานดังกล่าว มีแนวร่วมที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่พร้อมร่วมทำงานด้วยอย่างชัดเจน เริ่มจากการทำงานเพื่อเข้าถึงการป้องกันและรักษาโรคหอยโอกาส และขยายสู่การทำงานเพื่อการเข้าถึงการรักษาด้วยยาต้านไวรัส

วัตถุประสงค์

แม้จุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย เกิดจากปัญหาที่สังคมยังไม่ยอมรับและให้โอกาสผู้ป่วย ทำให้ไม่มีที่ยืนในสังคม จำเป็นต้องพูดคุย ปรับทุกข์ และช่วยเหลือกันเอง แต่เมื่อเกิดการรวมกลุ่ม และจัดตั้งเครือข่ายผู้ติดเชื้อ เป็นองค์กรภาคประชาชน ก็ได้เกิดการเรียนรู้ และเข้าถึงปัญหาของผู้ติดเชื้ออย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงปัญหาระดับนโยบาย เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย หรือ TNP+ ได้ระดมความคิดจากเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเอดส์ เคลื่อนไหวภายใต้ยุทธศาสตร์ การเข้าถึงยาและการรักษา และลดการติดเชื้อรายใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. การดูแลรักษาผู้ติดเชื้อฯ อย่างมีมาตรฐานรอบด้าน และทั่วถึง เท่าเทียม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมโอกาสให้แก่กลุ่มผู้ติดเชื้อฯ ที่เข้าถึงยาก (เช่น คนรักเพศเดียวกัน ผู้ใช้ยาเสพติด แรงงานพลัดถิ่น เด็ก ผู้หญิง ฯลฯ)

2. รณรงค์ให้ชุมชนยอมรับผู้ติดเชื้อ โดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ผู้ติดเชื้อ และ ผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์ สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ โดยชุมชน เข้าใจ ยอมรับ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเอดส์

3. ส่งเสริมศักยภาพกลุ่มผู้ติดเชื้อ โดยการสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อ และ เครือข่ายผู้ติดเชื้อ สามารถทำงานกันเองได้อย่างมีศักยภาพ ซึ่งมีทิศทางและกลไกการ ประสานงาน ที่โปร่งใสตรวจสอบได้

4. ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อ และเครือข่ายฯ ตระหนักถึงสิทธิอันชอบธรรม และ มีความเข้าใจเรื่องสิทธิ โดยอาศัยกลไกในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิด้านเอดส์

1.5 องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย

ความเป็นมา

องค์การหมอไร้พรมแดน⁴⁴ หรือ Medecine Sans Frontiers Doctors Without Borders (MSF) เป็นองค์กรอิสระด้านสาธารณสุข ที่ไม่แสวงหาผลกำไร ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปีพ.ศ. 2514 โดย กลุ่มหมอชาวฝรั่งเศส นำโดย นายเบอร์นาร์ต โคชเนอร์ การดำเนินโครงการในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกขององค์การหมอไร้พรมแดน มีเป้าหมายหลักในการให้ความช่วยเหลือ พันฟู และส่งเสริม สุขภาพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งทางการเมือง สงคราม ภัยพิบัติธรรมชาติ โรคระบาด และโรคเรื้อรังต่าง ๆ ทั้งในภาวะฉุกเฉิน และภาวะปกติบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน โดยไม่เลือก ชนชาติ ศาสนา และลัทธิทางการเมือง

องค์การหมอไร้พรมแดน มีสำนักงานใหญ่ใน 5 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม (บรัสเซลล์), ฝรั่งเศส (ปารีส), สวิตเซอร์แลนด์ (เจนีวา), สเปน (บาเซโลนา), เนเธอร์แลนด์ (อัมสเตอร์ดัม) อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ และเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ กว่า 20,000 คน ปฏิบัติงาน วางแผน ประสาน และสนับสนุน โครงการต่าง ๆ ใน 80 กว่าประเทศทั่วโลก และ ด้วยความมุ่งมั่นเพื่อให้ทุกคนเข้าถึงการรักษาที่ได้มาตรฐาน และเท่าเทียม องค์การหมอไร้ พรมแดน ได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ ในปี 2542

⁴⁴ สรุปลงมาจาก จดหมายข่าวขององค์การหมอไร้พรมแดนฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม) 2550

ภาพที่ 10 สัญลักษณ์ขององค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) (MSF)

การดำเนินโครงการในประเทศไทยขององค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) เริ่มจากโครงการเพื่อการเข้าถึงการรักษาของคนในเขตชุมชนเมือง เมื่อปีพ.ศ. 2526 และเนื่องจากอัตราการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องในประเทศไทย องค์การฯ จึงได้เริ่มดำเนินโครงการเพื่อการเข้าถึงการป้องกันและรักษาการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 เป็นต้นมา

องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) ได้ริเริ่มสนับสนุน ผลักดัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านสาธารณสุข จากการดำเนินโครงการขององค์การฯ และร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย เพื่อให้ทุกคนในประเทศไทยได้รับสิทธิในการได้รับการรักษาที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมและยั่งยืน

ช่วงปีพ.ศ. 2542 - พ.ศ.2543 ประเทศไทยยังไม่มีกรให้ยาด้านไวรัสกับผู้ป่วยเอดส์ ในระบบหลักประกันสุขภาพ คนที่ต้องกินยาต้องจ่ายเงินเอง ซึ่งยามีราคาแพงมาก องค์การหมอไร้พรมแดนมีความกังวลในปัญหาดังกล่าว จึงเริ่มมีโครงการให้นักกิจกรรมขององค์การฯ แจกจ่ายยาด้านไวรัสให้ผู้ติดเชื้อ ก่อน แล้วร่วมกับเครือข่ายผู้ติดเชื้อ และ NGO อื่น ๆ เคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้องค์การเภสัชกรรมผลิตยาด้านไวรัส ดีดีไอ โดยการปักหลักร่วมชุมนุมประท้วงหน้ากระทรวงสาธารณสุข แต่การเรียกร้องครั้งนั้นไม่สำเร็จ เพราะรัฐบาลไม่ยอมรับข้อเรียกร้องดังกล่าว เนื่องจากกังวลกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวในครั้งนั้นก็ทำให้เกิดการเรียนรู้หลักการและกลไกทางกฎหมาย ที่เป็นข้อยกเว้นให้สามารถผลิตหรือซื้อขายชื่อสามัญแทนยาต้นแบบที่ติดสิทธิบัตรได้ และนำไปสู่การผลักดันมาตรการ CL ตลอดจนมาถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) มีเป้าหมายหลัก คือการรณรงค์การเข้าถึงการรักษา ซึ่งดำเนินการตามแผนงานและโครงการที่นักกิจกรรมทำงานทั้งในด้านการศึกษา และสนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการ และการลงพื้นที่ทำกิจกรรมกลุ่มกับประชาชนในภาคต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุน ผลักดัน และมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านสาธารณสุขจากการดำเนินโครงการขององค์การฯ
2. ร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย เพื่อให้ทุกคนในประเทศไทยได้รับสิทธิในการได้รับการรักษาที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมและยั่งยืน
3. รณรงค์การเข้าถึงยาต้านไวรัสสูตรสำรอง องค์การหมอไร้พรมแดนฯ เริ่มต้นด้วยโครงการให้การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่ อ.ภูฉินรายณ์ จ.กาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นโครงการนำร่องที่ต้องการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อให้มีโอกาสเข้าถึงยามากที่สุด
4. ส่งเสริมความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีให้กับคนในชุมชน โดยการสอดแทรกข้อมูล และความรู้ต่าง ๆ ไปกับกิจกรรมในการพบกลุ่ม
5. รณรงค์การป้องกันและรักษาโรคเอดส์อย่างถูกต้อง นอกจากการรณรงค์การเข้าถึงการรักษาแล้ว โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การหมอไร้พรมแดนฯ ยังถือเป็นประโยชน์ด้านสุขภาพแก่คนไทยมาก การรณรงค์ขององค์กรยังครอบคลุมไปถึงกลุ่มแรงงานต่างชาติ และกลุ่มชายรักชาย ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์

1.6 ชมรมแพทย์ชนบท

ความเป็นมา

“สหพันธ์แพทย์ชนบท”⁴⁵ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2519 เพื่อแก้ปัญหาความลำบากและลำหลังของสถานพยาบาลในชนบท โดยการริเริ่มของ นพ. มานิตย์ ประพันธ์ศิริ นพ. อุเทน จารณศิริ นพ. ประสพ พาลพ่าย และคณะอีกหลาย ๆ คน สหพันธ์แพทย์ชนบท เป็นศูนย์กลางประสานงานแพทย์ระดับอำเภอทั่วประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน และเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนนโยบายสาธารณสุขที่เอื้อประโยชน์แก่ประชาชน สหพันธ์แพทย์ชนบท เป็นกำลังส่วนหนึ่งในการผลักดันให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ไปสู่ชนบท แต่สหพันธ์แพทย์ชนบทได้สลายตัวไปหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยที่ปัญหาต่างๆ และความคับแค้นของโรงพยาบาลอำเภอก็ยังมีอยู่ และต้องการการรักษาเยียวยาอย่างยิ่ง

หลังจากเหตุการณ์การเมืองคลี่คลายลง ประมาณ ปี พ.ศ.2521 กลุ่มผู้ก่อตั้งสหพันธ์แพทย์ชนบทโดย นพ. มานิตย์ ประพันธ์ศิริ และ นพ. สุวิทย์ วิบูลย์ผลประเสริฐ ได้ผลักดันให้มีการประชุมแพทย์ชนบททั่วประเทศอีกครั้งในเดือนกุมภาพันธ์ 2521 และที่ประชุมตกลงจะให้มีการรวมกลุ่มขึ้นมาใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “ชมรมแพทย์ชนบท”

ภาพที่ 11 สัญลักษณ์ชมรมแพทย์ชนบท

ช่วง พ.ศ. 2521- พ.ศ. 2526 เป็นช่วงของการวางรากฐานของชมรม กิจกรรมเป็นไปในลักษณะของการเยี่ยมเยียนสมาชิก ให้กำลังใจ ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน มีการรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางในการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ โดยเน้นเรื่องการบริหารจัดการภายใน

⁴⁵ สรุปลงความจาก <http://ruraldoctor.org/>

โรงพยาบาลชุมชน มีการจัดทำคู่มือโรงพยาบาลชุมชน จัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี ชมรมแพทย์ชนบท ระยะท้ายของช่วงแรกนี้ได้เริ่มมีบทบาทเข้าไปเป็นคณะทำงานชุดต่างๆ ของกระทรวงสาธารณสุข

การเคลื่อนไหวกรณี CL ของชมรมแพทย์ชนบท ริเริ่มโดย นพ.สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ที่ได้หารือกับกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเห็นพ้องว่าผู้ป่วยในระบบหลังประกันสุขภาพยังเข้าถึงยาได้ไม่เต็มที่ จึงได้เสนอ นพ.มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ให้ประกาศบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตร แต่เนื่องจากมีแรงดันจากบริษัทยาอย่างมาก ชมรมแพทย์ชนบทในฐานะองค์กรภาคประชาสังคมด้านสาธารณสุข ซึ่งเห็นถึงประโยชน์ในการเข้าถึงยาของผู้ป่วยในชนบทโดยตรง จึงได้ร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม ให้ความเห็นต่อสาธารณชน ถึงประโยชน์และข้อดีของการทำ CL อย่างต่อเนื่อง โดยการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน

วัตถุประสงค์

ชมรมแพทย์ชนบทก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงาน และบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในชนบท เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ดียิ่งขึ้น เป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาปัญหาและส่งเสริมสนับสนุน การปฏิบัติงานของแพทย์ชนบท และส่งเสริมความเข้าใจ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. แก้ปัญหาการเข้าไม่ถึงยา สมาชิกชมรมแพทย์ชนบทเป็นผู้ที่ได้รับรู้ และสัมผัสกับปัญหาด้านสุขภาพของคนชนบทอย่างแท้จริง ซึ่งปัญหาการเข้าไม่ถึงยาเป็นปัญหาใหญ่อย่างหนึ่ง ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชน การนำเสนอปัญหาที่พบในพื้นที่ก็เป็นอีกจุดเริ่มต้นหนึ่งที่ทำให้เกิดแนวความคิดหาทางออกของปัญหาการเข้าไม่ถึงยา ทำให้ชมรมแพทย์ชนบทมีบทบาทและเป็นส่วนร่วมที่สำคัญในการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL

3. สร้างแนวร่วมจากสังคม การขับเคลื่อน CL ของชมรมแพทย์ชนบทนอกจากช่วยเหลือผู้ป่วยให้เข้าถึงยาแล้ว การเคลื่อนไหวยังต้องการสร้างความเข้าใจต่อสังคม โดยอาศัยการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน ซึ่งนำไปสู่การสร้างแนวร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่อาจจะขัดแย้ง

กับผู้มีอำนาจทางการเมือง การทำให้ประเด็น สิทธิบัตรยา เป็นประเด็นสาธารณะ จึงมีความจำเป็น และเป็นเป้าหมายหนึ่งในการเคลื่อนไหวของชมรมแพทย์ชนบท

ตอนที่ 2 การเสนอมหาสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม

จากการสัมภาษณ์ พบว่าองค์กรภาคประชาสังคมจะเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเสนอมหาสาธารณะ เมื่อมีประเด็นทางสังคมเกี่ยวกับ CL เกิดขึ้น โดยการสร้างความสำคัญให้กับประเด็นและการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องความสนใจ และใช้ช่องทางสื่อมวลชนสื่อสารสร้างความเข้าใจกับสังคม ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดขั้นตอนของแต่ละองค์กร ได้ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.)

จากการสัมภาษณ์ ผศ.วรรณภา ศรีวิริยานุกาพ ประธานกลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.) พบว่าการเสนอมหาสาธารณะของกลุ่มศึกษาปัญหา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดประเด็น กลุ่มศึกษาปัญหา เป็นกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านเภสัชกรรม มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ และวางแผนกำหนดประเด็นการเคลื่อนไหวและสร้างการเป็นข่าว เพื่อให้องค์กรภาคประชาชนขับเคลื่อนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หรือเรียกได้ว่าเป็น “เสนานิการ” โดยนักวิชาการของกลุ่มศึกษาปัญหาจะเป็นผู้ติดตามสถานการณ์ และประเมินว่าองค์กรเครือข่ายควรดำเนินการกับสถานการณ์นั้นอย่างไร ซึ่งกลุ่มศึกษาปัญหาจะร่วมเคลื่อนไหวในบางรูปแบบเท่านั้น เช่น การออกแถลงการณ์ จัดประชุมหรือเสวนาทางวิชาการ และการจัดแถลงข่าว เป็นต้น แต่การเคลื่อนไหวที่ต้องการสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐ เช่น การชุมนุมประท้วง การยื่นหนังสือต่อรัฐบาล กลุ่มศึกษาปัญหาจะทำหน้าที่สังการเท่านั้น

“ผู้ที่เคลื่อนไหวต้องเป็นคนที่ได้รับความเดือดร้อนจริง เพราะประเด็นการเข้าถึงยา เป็นประเด็นที่ค่อนข้างมีความละเอียดอ่อน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาจึงเป็นผู้ที่สามารถสร้างความสำคัญให้กับการขับเคลื่อนได้ดีที่สุด” (ผศ.วรรณภา ศรีวิริยานุกาพ ประธานกลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.), สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2552)

2. จัดการเคลื่อนไหว แม้ว่ากลุ่มศึกษาปัญหาจะทำหน้าที่เป็น “เสนาธิการ” ของเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่เรียกร่อง CL แต่ก็ถือเป็นแนวร่วมที่เคลื่อนไหวเรียกร่อง CL เช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหมอไร้พรมแดน (MSF) มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (access) หรือ เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+) แต่อาจใช้แนวทางและรูปแบบการเคลื่อนไหวตามความสามารถเฉพาะตัวของบุคลากร ที่มีความโดดเด่นทางด้านวิชาการมากกว่าองค์กรอื่น ๆ ดังนี้

- อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ในกรณี CL กลุ่มศึกษาปัญหา เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญมากในการสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ ซึ่งนำไปสู่การผลักดันนโยบาย และเนื่องจากประเด็น CL เป็นเรื่องยาก และส่งผลกระทบต่อหลายด้าน การให้ความรู้และถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเคลื่อนไหวภาคประชาชนด้วยตนเอง ผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้ป่วย แพทย์ และสื่อมวลชน

- ออกแถลงการณ์ เป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวหนึ่งที่ภาคประชาสังคมมักจะใช้เมื่อต้องการออกมาสสนับสนุน หรือต่อต้าน/คัดค้าน ภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในกรณี CL กลุ่มศึกษาปัญหาได้อาศัยข้อสนับสนุนจากการศึกษาค้นพบ ที่ค่อนข้างมีความน่าเชื่อถือถึงความสนใจจากสื่อมวลชน และสาธารณชน

- จัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ติดตามสถานการณ์ และการดำเนินนโยบายของรัฐ ซึ่งจะมีการเชิญนักวิชาการมาให้ความรู้ ผู้บริหารระดับนโยบายมาตอบคำถาม ให้ความชัดเจนแก่สังคม รวมถึงการแสดงทัศนะของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาราคาแพง ซึ่งการเคลื่อนไหวในลักษณะนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจไปสู่ภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมได้

- ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมกับภาครัฐ เพื่อสนับสนุนข้อมูลระดับประเทศและนานาชาติแก่เครือข่ายภาคประชาชนที่เคลื่อนไหวร่วมกัน รวมถึงการออกแถลงการณ์ทั้งสนับสนุน คัดค้าน และตั้งข้อสังเกตในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างแถลงการณ์ของกลุ่มศึกษาปัญหา

แถลงการณ์กลุ่มศึกษาปัญหา

"ชีวิตคนไทยหรือผลประโยชน์มหาศาลของบรรษัทข้ามชาติสหรัฐฯ" ภายใต้ข้อตกลงการค้าระหว่างไทยและสหรัฐฯ

วันพุธที่ 11 มกราคม 2549 <http://www.prachatai.com>

ในการเจรจาข้อตกลงการค้าหรือเอฟทีเอระหว่างไทยและสหรัฐฯรอบที่หก ที่จัดขึ้น ณ โรงแรมเซอราตัน เชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 9 - 13 มกราคม 2549 นั้น มีหัวข้อสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพของคนไทยในการเข้าถึงยา ซึ่งสหรัฐฯเป็นฝ่ายดันเรื่อง คือ เรื่อง **สิทธิบัตรยา สิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต** ทั้งๆที่เป็นเรื่องสำคัญ สหรัฐฯได้ผิดสัญญาที่จะส่งเนื้อหาเรียกร้องเพื่อให้ทีมเจรจาของไทยได้มีเวลาพิจารณาและทำความเข้าใจล่วงหน้าในวันที่ 4 มกราคม 2549 ก่อนที่จะเริ่มการประชุมในวันพุธที่ 11 มกราคม นี้ แต่สหรัฐฯกลับใช้อุบายจัดส่งให้ในห้องประชุมเลย เพื่อให้ฝ่ายไทยตั้งตัวทัน

แม้ว่าก่อนหน้านี้ นายกรัฐมนตรีไทยเคยกล่าวไว้ว่าการเจรจาไม่มีกรอบเวลา จะเจรจาจนทุกฝ่ายพอใจ เป็นชัยชนะของทั้งสองฝ่ายแล้วจึงลงนาม แต่ขณะนี้ นายกรัฐมนตรีคนเดียวกลับป่าวประกาศและส่ายหน้าว่า การเจรจาผ่านมาห้ารอบแล้วยังไม่มีความคืบหน้าจำเป็นต้องรีบจบภายในเดือนเมษายนปีนี้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่รัฐบาลสหรัฐฯ ได้กำหนดไว้แล้ว

นอกจากนี้ นักวิชาการ วุฒิสภา กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ รวมทั้งกลุ่มศึกษาปัญหา และเครือข่ายประชาสังคมไทยที่ติดตามศึกษาข้อมูลเรื่องเอฟทีเอตั้งแต่รอบแรกของการเจรจา มีการทวงถามและเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูลการเจรจาตั้งต้นมาตลอด และได้รับคำตอบว่า **เรื่องสิทธิบัตรยา ยังไม่มีการเรียกร้องจากฝ่ายสหรัฐฯ** เมื่อขณะนั้นสหรัฐฯ ได้กำหนดเป็นหัวข้อการเจรจาในรอบนี้และต้องการจบโดยเร็ว รัฐบาลไทยกลับสนองตอบโดยฉับพลัน เช่นนี้ทำให้เข้าใจได้

ว่าชีวิตและสุขภาพของคนไทยมิได้อยู่ในการจัดลำดับความสำคัญของรัฐบาล แม้ว่านายกทักษิณให้คำพูดไว้ว่าเรื่องสิทธิบัตรยาเป็นเรื่องสำคัญ จึงเป็นวาทะที่ไม่มั่นใจได้นัก

จากการศึกษาโดยทีมงานกลุ่มศึกษาปัญหา ในด้านผลกระทบที่เกิดจากข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ จากการทำเอฟทีเอของสหรัฐฯกับประเทศต่างๆ เช่น จอร์แดน สิงคโปร์ มอโรคโค ออสเตรเลีย และบาร์เรน เป็นต้น พบว่าถ้า

ไทยรีบร้อนและยอมทำตามคำสั่งหรือเรียกร้องซึ่งมักเป็นข้อเรียกร้องที่มากกว่าข้อตกลงในองค์การการค้าโลก หรือที่เรียกกันว่า "ทริปส์พลัส" จะส่งผลทำให้ราคายาแพงจนคนไทยเข้าไม่ถึงยา และอุตสาหกรรม

ยาในประเทศถูกต้องไม่ให้มีโอกาสนำไปพัฒนาเลย ดังนั้น กลุ่มศึกษาปัญหาฯ จึงขอเรียกร้องต่อรัฐบาลไทย ดังนี้

1. เปิดเผยแพร่รายละเอียดข้อเรียกร้องของสหรัฐฯทุกเรื่อง เพื่อประเมินผลประโยชน์และผลเสียต่อระบบสาธารณสุขไทย
2. **ข้อเรียกร้องที่ยอมไม่ได้เกี่ยวกับสิทธิบัตร คือ**
 - ขยายอายุการผูกขาดตลาดยาวนานขึ้นกว่าข้อตกลงพหุภาคีทริปส์ โดยสหรัฐฯ กำหนดขยายอายุสิทธิบัตร จาก 20 ปี เป็น 25 ปี
 - ขอผูกขาดตลาดรูปแบบใหม่ด้วยการผูกขาดข้อมูลผลทดสอบเกี่ยวกับยาและผลิตภัณฑ์ (Data exclusivity) 5 ปี
 - จำกัดการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิและการนำเข้าซ้อน มาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการผูกขาดตลาดจากระบบสิทธิบัตรยาที่ระบุในข้อตกลงทริปส์และการสาธารณสุข
 - การให้สิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ทั้งพันธุพืชและพันธุสัตว์
3. **ข้อเรียกร้องที่ยอมไม่ได้** ที่ห้าม อย. รับขึ้นทะเบียนตำรับยาชื่อสามัญทางยาของยาที่ติดสิทธิบัตร

กลุ่มศึกษาปัญหาฯ (กศย.)

Drug Study Group (DSG)

3. ช่วงชิงพื้นที่ในสื่อมวลชน เมื่อมีมติการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการเสนอวาระสาธารณะแล้ว แต่บางรูปแบบก็ยังไม่มีความโดดเด่นหรือได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน องค์กรภาคประชาสังคมจึงมีความจำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์เพื่อเข้าถึงพื้นที่ข่าวสารให้กับการเคลื่อนไหวนั้นด้วย แนวทางในการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อมวลชนของกลุ่มศึกษาปัญหาฯ มีดังต่อไปนี้

- ส่งข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่สื่อมวลชน เพื่อเผยแพร่ไปสู่สาธารณชน ผลการศึกษาวิจัยทุกชิ้นและแผนการเคลื่อนไหวทุกครั้งจะถูกส่งให้สื่อ ไม่ว่าจะได้รับการพื้นที่หรือไม่ก็ตาม โดยใช้วิธีการโทรศัพท์ และส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ซึ่งผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้จะมีการติดต่อสื่อสารกับนักข่าวอย่างสม่ำเสมอ

- เขียนบทความและจดหมายข่าวส่งถึงสื่อมวลชน กลุ่มศึกษาปัญหาทำให้ความสำคัญกับการเข้าถึงพื้นที่ทางสื่อมวลชนมาก เนื่องจากเชื่อว่า สื่อเป็นช่องทางการสื่อสารที่ดีที่สุดในการสร้างความเข้าใจอันดีกับสาธารณะ และด้วยลักษณะเฉพาะของสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับยา จึงมีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดเห็นเป็นบทความหรือบทวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์ได้นอกจากนี้ข่าวที่ถูกส่งจากกลุ่มกศย.ก็มักได้รับพื้นที่จากหนังสือพิมพ์ เพราะมีความน่าเชื่อถือ โดยจะอ้างจากการศึกษา ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ

- เป็นแหล่งข่าว แกนนำกลุ่มกศย. มักเตรียมความพร้อมในการเป็นแหล่งข่าว แหล่งข้อมูลแก่สื่ออยู่เสมอ โดยการจัดวางตำแหน่งสมาชิกที่มีความรู้และความเข้าใจในประเด็นและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบคำถาม หรือให้ข้อมูลกับสื่อได้ทันที และตลอดเวลา นอกจากนี้ยังให้ความสะดวกแก่นักข่าวที่ยังไม่เข้าใจบางประเด็นที่ซับซ้อนเกี่ยวกับ CL โดยการอธิบายข้อสงสัยอย่างใกล้ชิด

“เราจัดเวทีเพื่อทำความเข้าใจกับสื่อหลายครั้ง เพราะ CL เป็นเรื่องยาก ถ้านักข่าวยังไม่เข้าใจ เราจะเปิดห้องเพื่ออธิบายกับนักข่าวตัวต่อตัว และจะจัดคิวการให้สัมภาษณ์วิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญ กลุ่ม กศย.มักจะมีเครือข่ายที่ค่อนข้างใกล้ชิดกับสื่อ เพราะเชื่อว่าสื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม เราจึงจะพยายามหาคนตอบคำถามนักข่าวเสมอ” (ศศ. วรรณภา ศรีวิริยานุกภาพ ประธานกลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.), **สัมภาษณ์**, 25 มีนาคม 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างบทความตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 17 ก.พ. 2551

อนาคตCL ในมือนักการเมือง

ซีแอลของไทย: อธิปไตย และโลกาภิวัตน์

รศ.ดร.จิราพร ลีมปานานนท์

อาจารย์ประจำคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ซีแอลยามะเร็งเป็นประเด็นร้อนขึ้นมาทันทีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขคนใหม่ นายไชยา สะสมทรัพย์ สั่งให้มีการทบทวน ผู้เขียนจึงขอถือเป็นโอกาสที่ดีนี้ ในการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกิดการพูดคุยในสังคมไทย อยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์

เครื่องมือทางกฎหมายที่ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีในทุกสาขา คือ กฎหมายสิทธิบัตร เป็นการให้รางวัลด้วยระบบการผูกขาดตลาดของสินค้าที่ผลิตจากเทคโนโลยีนั้นๆ จากโลกาภิวัตน์นี้สินค้ายาได้ใช้เครื่องมือนี้สร้างกำไรมหาศาล แต่จากระบบผูกขาดโดยเฉพาะสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตโดยเฉพาะยา สามารถก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคมโดยรวมได้ จึงได้ก่อให้เกิดการพัฒนากลไกที่ทำให้เกิดสมดุลของระบบสิทธิบัตรขึ้น นั่นคือ “ซีแอล” เป็นกลไกการแยกการผูกขาดเทคโนโลยี ออกจากการผูกขาดผลิตภัณฑ์ไม่ใช่กลไกเพื่อมนุษยธรรม

เมื่อเจ้าของสิทธิบัตรใช้เทคโนโลยีที่ได้สิทธิบัตรของตนผลิตยาแล้วขายแพงมาก ในขณะที่บริษัทอื่นสามารถใช้เทคโนโลยีเดียวกัน แต่ผลิตยาในคุณภาพเดียวกันออกสู่ตลาด ในราคาที่ถูกลงกว่ากันมากเป็นหลายสิบหลายร้อยเท่าได้ ซึ่งเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนของการผูกขาดที่ไม่เป็นธรรม

การทำ “ซีแอล” จึงเป็นการขอซื้อเทคโนโลยีโดยไม่ขอซื้อผลิตภัณฑ์ ด้วยการจ่ายค่าตอบแทนการใช้สิทธิ เป็นร้อยละของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีที่ขอซื้อ หรือที่รู้จักกันว่า **ค่าร้อยละ** นั่นเอง เป็นการออกแบบกลไกเพื่อ 1) ให้มีการพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ต่อยอดได้ และ 2) ป้องกันการผูกขาดที่ไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านเทคโนโลยีได้

กลไกการทำซีแอลนี้พัฒนามาพร้อมกับระบบสิทธิบัตร และเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศ แม้แต่ในข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า หรือข้อตกลงทริพส์ ขององค์การการค้าโลก

การทำซีแอลไม่ว่าโดยรัฐหรือเอกชนก็ตาม เป็นกลไกเดียวกัน แต่ขั้นตอนการดำเนินการต่างกันเท่านั้น การทำซีแอลโดยรัฐ สามารถทำได้โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของสิทธิบัตรก่อน ซึ่งต่างจากการทำซีแอลโดยเอกชน ที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากเอกชนก่อน ซึ่งขั้นตอนที่ต่างนี้ จึงก่อให้เกิดเงื่อนไขของการทำซีแอลของรัฐได้เป็น 3 กรณี คือ 1) เกิดเหตุฉุกเฉิน 2) เกิดเหตุเร่งด่วน และ 3) เพื่อประโยชน์สาธารณะที่ไม่มุ่งหวังกำไร

กรณีการทำซีแอลของไทยที่ผ่านมา เป็นไปตามกฎหมายสิทธิบัตรไทยมาตรา 51 เพื่อใช้ในระบบสุขภาพที่รัฐต้องดูแลตามรัฐธรรมนูญ 2551 เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่หวังกำไร ในกรณีมะเร็งไทยซื้อเทคโนโลยีด้วยการให้ค่าตอบแทนการใช้สิทธิสูงถึงร้อยละ 4-5 ของมูลค่ายาที่ผลิตหรือนำเข้าจากกลไกนี้

การทำซีแอลของไทยที่ผ่านมาไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ เพราะไม่ใช่การทำซีแอลโดยนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 52 ของกฎหมายสิทธิบัตรไทย

การทบทวนยกเลิกซีแอลจากเหตุผลที่ว่า การทำซีแอลของไทย ทำให้ปลายเมษายน 2550 สหรัฐอเมริกาใช้กฎหมายทางการค้ามาตรา 301 จัดให้ไทยอยู่ในรายชื่อประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ (PWL) เกิดความเสียหายทางการค้าเป็นพันล้าน และในปลายเมษายนปีนี้ ไทยอาจถูกขยับไปอยู่ในรายชื่อประเทศที่ถูกจัดการ (PFC) เป็นเรื่องน่าสนใจว่า **ไทยเราจะยอมเสียอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ เพื่อแลกกับเงินตราที่ได้รับเช่นนั้นหรือ** และที่อาจเลวร้ายกว่านี้ถ้าเหตุผลข้างต้นไม่จริง ในขณะที่ไทยอยู่ใน PWL สหรัฐฯยังไม่สามารถเข้ามาตรวจทางการค้าใดๆ ต่อไทยได้ ความเสียหายถ้าเกิดขึ้นก็ไม่มากนักเป็นพันล้านบาท และจากข้อมูลรายงานของยูเอสทีอาร์ในการจัดประเทศไทยใน PWL ก็ไม่ใช่ที่ว่าไทยทำซีแอลไม่ถูกต้อง แต่กระบวนการทำไม่โปร่งใสพอ ในการทำซีแอลยามะเร็งได้ทำขั้นตอนอย่างโปร่งใสแล้ว

จึงเป็นการท้าทายความสามารถของรัฐมนตรีไทยที่จะทำให้การทำซีแอลของไทย
ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนไทย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการค้า มากกว่าที่จะ
ยอมเสียอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศไปง่ายๆ ด้วยการ
ยกเลิกซีแอล

ประเทศไทยเคยได้รับบทเรียนราคาแพงมากในลักษณะเดียวกันนี้ ในปี 2534 ไทยถูก
จัดอยู่ใน PFC ในปี 2535 ไทยยอมแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์
ยา และขยายอายุสิทธิบัตรจาก 15 ปี เป็น 20 ปี ด้วยหวังจะแลกเปลี่ยนกับการที่ไทยจะ
ถูกลดระดับมาอยู่ที่ PWL หรือ WL แต่ข้อมูลความเป็นจริงคือ ไทยยังอยู่ใน PFC ตั้งแต่
2534 จนถึง 2536

หวังว่าคนไทยคงยังไม่ลืมบทเรียนอันเจ็บปวดจากโลกาภิวัตน์ และอธิปไตยของชาติ
จากเรื่องสิทธิบัตร นำมากอบกู้สถานการณ์เรื่องซีแอลได้ทันทั่วทั้ง

2.2 องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)

จากการสัมภาษณ์ นางสาวสุภัทรา นาคะผิว ประธานคณะกรรมการองค์กรพัฒนา
เอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) พบว่าการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ มี
ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชุมวางแผนร่วมกับองค์กรเครือข่าย ซึ่งจะวางแผนที่สอดคล้องกับประเด็น
ของสังคมในขณะนั้น เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการเคลื่อนไหวที่เหมาะสม ซึ่งกพอ.มี
บทบาทในการประสานงานกับสมาชิกเครือข่ายที่ขับเคลื่อนนโยบาย CL ด้วย

2. จัดการเคลื่อนไหว สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรายวันใน
ช่วงเวลาที่มีการประกาศ CL ทำให้นักเคลื่อนไหวทางสังคมทุกองค์กร ต้องเกาะติดสถานการณ์
และกำหนดรูปแบบการเคลื่อนไหวที่เหมาะสม และได้ผลดีที่สุด ซึ่งรูปแบบการเคลื่อนไหวของ
กพอ. มีดังต่อไปนี้

- จัดแถลงข่าว องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์จะร่วมกับเครือข่ายพันธมิตรที่
เคลื่อนไหวและทำงานด้านเอดส์ ทำหนังสือเชิญสื่อมวลชนเพื่อฟังการแถลงข่าวชี้แจงเกี่ยวกับการ

จัดการเคลื่อนไหวในทุกวาระที่มีการขับเคลื่อน รวมถึงการจัดแถลงข่าวเพื่อตอบโต้มาตรการหรือนโยบายที่มักส่งผลกระทบต่อการใช้ยาของประชาชน

- ออกแถลงการณ์ ปรากฏอยู่ทั้งในรูปแบบของหนังสือ และจดหมายที่มีการกำหนดวาระไว้อย่างชัดเจน เพื่อการแจ้งข้อมูลที่ถูกต้องแก่สาธารณะ และการตอบโต้กับฝ่ายที่คัดค้านการประกาศนโยบาย CL

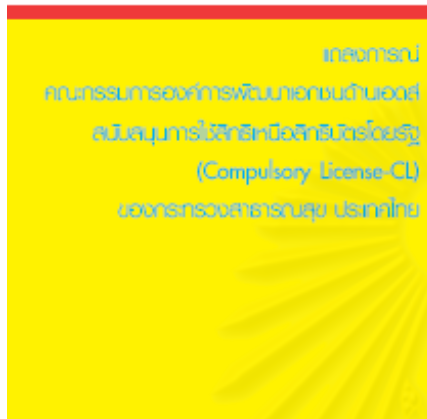
- ชุมชนประท้วง นับเป็นการเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างได้รับความสนใจจากสาธารณชน และสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามแก่นนำระบุนำว่าการจัดการเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย และเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งเท่านั้น และค่อนข้างเสี่ยงต่อผลการตอบรับจากสังคม เพราะจะมีคนที่ได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวจำนวนมาก

ภาพที่ 12-13 การเคลื่อนไหวเรียกร้องการเข้าถึงการรักษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และการประท้วง บริษัท Abbott ของเครือข่ายคนทำงานด้านเอดส์ และพันธมิตร

“การทำม็อบ เป็นรูปแบบหนึ่งที่บางครั้งมีความจำเป็นในสถานการณ์ที่ค่อนข้างมีความอ่อนไหว และต้องการสร้างผลสะท้อนให้สังคมมีส่วนร่วมมากพอสมควร แต่ก็ไม่ใช่ทางเลือกหลักทางเดียว คนส่วนมากก็จะให้ความสนใจตอนที่เห็นม็อบ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจ และหันมาสนับสนุนการขับเคลื่อน” (สุภัทรา นาคะผิว ประธานคณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชน ด้านเอดส์ (กพอ.), **สัมภาษณ์**, 10 กุมภาพันธ์ 2552)

แถลงการณ์จากจดหมายข่าวคณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) ในกรณีการเคลื่อนไหวเรียกห้อง CL

“ประเทศไทยจะทำซีแอลตามความจำเป็นจริง ๆ ไม่เกิน 5 ตัว จะทำยาที่ช่วยชีวิต เราไม่ทำซีแอลยาปลูกผมหรือยานกเขาไม่จริง มันไม่เกี่ยว เราไม่ทำแน่ เราทำเฉพาะยาที่เกี่ยวข้องกับการรักษาชีวิต ตามสาเหตุการตาย 5 อันดับแรกของประเทศไทย ซึ่งโรคเอดส์มาอันดับ 1 ตามด้วยหัวใจ มะเร็งและอื่น ๆ ไม่ใช่ทำพร่ำเพรื่อ 20-30 ตัวที่มีข่าวในสหรัฐเป็นการสร้างข่าวให้เราเสียหายมากกว่า ผมไม่ทราบว่าคุณมูสบิคเหมือนได้อย่างไร ทำให้เราเป็นผู้ร้ายได้นำเกลี้ยคนกักตัวยิ่งขึ้น”

นายแพทย์มงคล ณ สงขลา
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเอดส์ในประเทศไทย 18 เครือข่าย จำนวน 155 องค์กร แถลงให้ทราบโดยทั่วกันว่า ในนามขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ ขอสนับสนุนการดำเนินการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรโดยรัฐ หรือ CL ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เพราะเป็นการช่วยให้ผู้ป่วยเอดส์และผู้ป่วยโรคอื่น ๆ เข้าถึงยาได้มากขึ้น ถือว่าเป็นการดำเนินการด้านมนุษยธรรมเป็นการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย และเป็นการกระทำที่ทำให้ประชาชนทั้งประเทศได้รับประโยชน์ ทั้งนี้ทางคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) จะดำเนินการเพื่อสนับสนุนการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรโดยรัฐ หรือ CL ดังต่อไปนี้

1. จะดำเนินการสร้างความเข้าใจเรื่อง CL ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศผ่านเครือข่าย 18 เครือข่ายของคณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)
2. คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) จะร่วมกับเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย และพันธมิตรจัดทำเอกสารเรื่อง CL ที่เข้าใจง่าย ๆ เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปรับรู้และเข้าใจเรื่องนี้อย่างมากขึ้น รวมทั้งจะมีการพัฒนาและเปิดเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่อง CL ด้วย
3. กพอ. และเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทยจะจัดเวที เรื่อง CL ในงานสัมมนาเอดส์แห่งชาติครั้งที่ 11 ซึ่งจะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 4-6 กรกฎาคม 2550 นี้ ที่อิมแพค เมืองทองธานี
4. ขอให้รัฐบาลไทยเห็นแก่การทำ CL กับยาตัวอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งเห็นพ้องร่วมมือกับ 18 ประเทศ และมูลนิธิบิล คลินตัน จัดซื้อยาราคาถูกให้กับผู้ป่วยเอดส์ต่อไปด้วย
5. ขอเรียกร้อง และเชิญชวนให้ประชาชนในประเทศไทยทุกคนออกมาสนับสนุนรัฐบาลในการประกาศใช้มาตรการ CL เพราะเชื่อว่าทุกคนควรมีโอกาสที่จะมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยและต้องได้รับการรักษาด้วยยาที่มีราคาแพง
6. สนับสนุนให้ร่วมกันเลิกซื้อ เลิกใช้สินค้าของบริษัทแอมบอด ลาบอแรตอรี จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ถอนการขึ้นทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย โดยอ้างว่าเป็นการตอบโต้รัฐบาลไทยที่ประกาศใช้ CL เพราะเป็นการกระทำที่ไร้จริยธรรมและรัฐบาลต้องไม่ยอมรับข้อเสนอของบริษัทแอมบอดฯ ที่บอกว่า จะขายยาให้ในราคาถูกเพื่อแลกกับการยกเลิกการทำ CL
7. ขอเรียกร้องให้กระทรวงต่างประเทศและกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับการทำ CL แสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการสนับสนุนการประกาศใช้มาตรการ CL ของรัฐบาลไทย เพราะการประกาศใช้มาตรการ CL เป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่อุปถัมภ์ประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยรวมทั้งประเทศ

3. กำหนดยุทธศาสตร์ในการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อที่ยังพอจะเปิดโอกาสให้คนที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองในระบบปกติได้แสดงออก และสื่อสารกับสาธารณะอยู่บ้าง โดยยุทธศาสตร์การเข้าถึงพื้นที่ในหนังสือพิมพ์ของคณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ที่ได้ทำไปพร้อม ๆ กับการเคลื่อนไหวทางสังคม มีดังต่อไปนี้

- สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับนักข่าว นักเคลื่อนไหวทางสังคมมีความเชื่อว่าสื่อมวลชนที่เข้าใจปัญหา และมีความกลาง จะเปิดพื้นที่ให้ทั้งสองฝ่าย การสร้างสายสัมพันธ์กับนักข่าวที่เกี่ยวข้องถือเป็นประเด็นแรกที่จะนำไปสู่การได้รับพื้นที่และช่องทางจากสื่อ

- ส่งข่าวให้สื่อมวลชน และการประสานหนังสือพิมพ์ให้นำเสนอบทความ หรือคอลัมน์พิเศษ ซึ่งการทำงานในลักษณะดังกล่าวต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับนักข่าว ที่ได้มีการปูทางทำความเข้าใจและความเข้าใจกันในการเปิดแถลงข่าวที่มักจะมีการจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

“การขับเคลื่อนงานเชิงนโยบาย มีความจำเป็นต้องแย่งชิงพื้นที่ทางสื่อมวลชน การมีพื้นที่ในสื่อสาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนทั่วไป อย่างน้อยก็ไม่ใช่ว่าข้อมูลด้านเดียวจากผู้มีอำนาจ และถือเป็นความโชคดีที่สื่อมวลชนเข้าใจและให้พื้นที่กับภาคประชาชนมาโดยตลอด โดยเฉพาะการที่สื่อมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายภาคประชาชน” (สุภัทรา นาคะผิว ประธานคณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.), **สัมภาษณ์**, 10 กุมภาพันธ์ 2552)

2.3 มุลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access)

จากการสัมภาษณ์ นายนิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ พบว่าการเสนอมวาระสาธารณะของมูลนิธิเข้าถึงเอดส์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เปิดประเด็นและทำความเข้าใจกับแกนนำ นับได้ว่ามูลนิธิเข้าถึงเอดส์เป็นองค์กรแรกที่เปิดประเด็นข่าวสารในการเรียกร้อง CL ซึ่งในกระบวนการเสนอมวาระสาธารณะของมูลนิธิคือการทำความเข้าใจและให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับแกนนำเครือข่ายภาคประชาสังคม แล้วถ่ายทอดต่อกลุ่มเพื่อนผู้ติดเชื้อ รวมถึงเพื่อนสมาชิกที่เป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อสร้างพลังและการมีส่วนร่วมให้กับแต่ละวาระมากยิ่งขึ้น

2. จัดรูปแบบการเคลื่อนไหว การทำให้เรื่อง CL เป็นวาระสาธารณะนั้น

จำเป็นต้องอาศัยการเคลื่อนไหวที่เข้าถึงมวลชน เพื่อสื่อสารกับสาธารณะ โดยมูลนิธิเข้าถึงเอดส์นั้นไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว แต่จะเป็นการเคลื่อนไหวไปตามสถานการณ์ และความจำเป็นที่เกิดขึ้น ซึ่งที่ผ่านมามูลนิธิก็ได้ใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย ได้แก่

- รณรงค์ให้ความรู้ สร้างการยอมรับและเข้าใจผู้ติดเชื้อ นับว่าการเคลื่อนไหวที่ทำทนายกฎหมายที่มูลนิธิเข้าถึงเอดส์เป็นแกนนำสำคัญนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันการประกาศ CL เพราะการเปิดประเด็นด้วยการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อให้ข้อมูลกับสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อแพทย์ผู้รักษา และผู้บริหารระดับนโยบาย

- จัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเคลื่อนไหวที่มูลนิธิเข้าถึงเอดส์และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เคลื่อนไหวร่วมกันใช้ในการสื่อสารกับภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม โดยเฉพาะสื่อมวลชน เพื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้เข้าใจที่ถูกต้องกับสาธารณชน

- ยื่นหนังสือต่อรัฐบาล นายนิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิฯ มักจะเป็นแกนนำภาคประชาชนเข้าพบผู้บริหารระดับนโยบาย โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดภาวะการณ์ที่จะสร้างผลกระทบต่อผู้ติดเชื้อ เช่น การเข้าพบนายไชยา สะสมทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กรณีมีนโยบายทบทวนการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (ซีแอล) ยารักษาโรคเอดส์

4 รายการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 14 นายนิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ พร้อมด้วยกลุ่มเครือข่ายผู้ป่วยโรคเอดส์ เข้าพบนายไชยา สะสมทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กรณีมีนโยบายทบทวนการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (ซีแอล) ยารักษาโรคเอดส์ 4 รายการ

- ชุมชนประท้วง นับเป็นการเคลื่อนไหวอีกรูปแบบหนึ่งที่แกนนำมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ เข้าร่วมในการวางแผนการเคลื่อนไหวกับองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมักสร้างความสนใจจากสังคมได้ดี แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ก็สร้างผลกระทบให้กับภาคประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุม เนื่องจากคนที่มาบางครั้งต้องเดินทางมาจากต่างจังหวัด ทำให้ต้องลงงาน และมีค่าใช้จ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบด้วยตัวเอง การชุมนุมประท้วงจึงเป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวที่มีทั้งผลดีและผลเสียในเวลาเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 15 การชุมนุมประท้วงต่อต้านการเปิดเขตการค้าเสรี FTA โดยมีนายนิมิต เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์เป็นแกนนำประชาชน

3.ให้ข้อมูลกับนักข่าว ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน และการปรากฏชื่อของแกนนำและชื่อองค์กรในประเด็นข่าวสารที่พบบ่อยครั้งนั้น เนื่องจากการให้ความสำคัญกับการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อมวลชน

“สื่อมวลชนคือจิ๊กซอสำคัญ คือหมายความว่า เรื่องที่เราทำทั้งหมดมันอยู่ในกลไกของคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ถ้าเกิดว่ามันไม่ถูกนำเสนอเป็นข่าวสาธารณะ แรงกดดันกับรัฐบาลมันก็จะไม่มี อะไรที่มันเป็นข่าวสาธารณะ นักการเมืองจะกังวล แล้วเวลาที่เราให้ภาพสู่สาธารณะ เราพยายามจะบอกว่ามันเกี่ยวกับพวกคุณ ดังนั้นมันก็เหมือนกับว่ามีอำนาจในการต่อรอง แล้วจะทำให้เป็นที่หน้าจับตามองว่านักการเมืองจะเอาอย่างไรกับเรื่องแบบนี้” (นิมิต เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์, **สัมภาษณ์**, 18 กุมภาพันธ์ 2552)

และ มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ได้ให้ข้อมูลกับนักข่าว โดยใช้การเคลื่อนไหวเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีกำหนดยุทธศาสตร์ทางการสื่อสารดังต่อไปนี้

- สร้างการเคลื่อนไหวตลอดเวลา แกนนำมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ เชื่อว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะสามารถเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนได้ โดยนักเคลื่อนไหวต้องทำให้ประเด็น CL เป็นข่าวได้อย่างต่อเนื่อง และมีความน่าสนใจ มีความคืบหน้าของเนื้อหาอยู่เสมอ

- เคลื่อนไหวให้เป็นประเด็นสาธารณะ เพื่อให้มีพื้นที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นที่รู้จัก และติดตาม ประชาชนย่อมอยากจะรู้ว่าสรุปแล้วนักการเมืองจะแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างไร ซึ่งสร้างแรงกดดันให้ผู้บริหารระดับนโยบายได้มาก

- สร้างผลกระทบในระดับกว้างขวาง นอกจากการแย่งชิงพื้นที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ จะมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวแล้ว แกนนำภาคประชาชนยังตระหนักถึงตำแหน่งหรือหน้าข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ด้วย เนื่องจากข่าวที่ได้ลงในหน้าหนึ่งย่อมได้รับความสนใจจากสาธารณชน และเป็นประเด็นที่เกิดผลกระทบกับสังคม การทำให้ข่าวการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ได้ลงในหน้าหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่นักเคลื่อนไหวต้องคิดและให้ความสำคัญเช่นกัน

“พื้นที่ข่าวในหนังสือพิมพ์ ประเด็นการเคลื่อนไหวเรื่อง CL ส่วนใหญ่จะอยู่หน้าใน คือ หน้าข่าวสาธารณะสุข องค์กรภาคประชาสังคมจึงใช้วิธีการนำประเด็นเรื่องสิทธิบัตรยาไปผูกรวมกับประเด็นต่อเรื่องอื่น ๆ ที่ใหญ่กว่า มีผลกระทบมากกว่า เช่น การเอาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาไปเกี่ยวเนื่องกับ FTA ไทย - สหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้เห็นภาพการทำสัญญาไม่ค่อยตรงไปตรงมา และอาจทำให้เห็นว่าประเทศเสียเปรียบ เป็นการจุดประเด็นในลักษณะของชาตินิยม” (นิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์, **สัมภาษณ์**, 18 กุมภาพันธ์ 2552)

2.4 เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย (TNP+)

จากการสัมภาษณ์นายบริพัตดี ดอนมอญ ประธานเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ พบว่าการเสนอวาระสาธารณะของเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ร่วมประชุมเพื่อกำหนดประเด็นและรับทราบมติของเครือข่ายภาคประชาสังคม แต่บทบาทสำคัญของเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ คือการขับเคลื่อนตามประเด็นที่ได้รับการเสนอแนะจากนักเคลื่อนไหวทางสังคม และนักวิชาการ

2. เคลื่อนไหวตามมติของเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยสมาชิกเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ จะเป็นแกนนำสำคัญในการเคลื่อนไหวรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากองค์กรภาคประชาสังคมมีความ

เชื่อว่า การเคลื่อนไหวโดยผู้ที่ประสบปัญหาจริงจะสร้างความสนใจและความเห็นใจจากสาธารณะได้ดีที่สุด ซึ่งการเคลื่อนไหวของเครือข่ายผู้ติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์ มีรูปแบบดังต่อไปนี้

- การชุมนุมประท้วง ภาพการเคลื่อนไหวของเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย ที่ปรากฏต่อสังคมในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นภาพของการชุมนุมเรียกร้องเหตุผลที่องค์กรจำเป็นต้องใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ในประเทศไทยมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก อยู่ในทุกภาคของประเทศ การชุมนุมประท้วงที่จะเกิดผลกระทบและเรียกร้องความสนใจจากสาธารณะได้จำเป็นต้องอาศัยคนจำนวนมาก โดยเฉพาะเป็นคนที่ประสบกับปัญหาจริง ซึ่งในกรณีของ CL เป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีความละเอียดอ่อน เพราะมีผลกระทบต่อความเป็นความตาย ดังนั้นคนที่จะสื่อสารกับสังคมได้ดีที่สุด คือกลุ่มผู้ติดเชื้อเอง

ภาพที่ 16-17 การชุมนุมประท้วงและเดินขบวนเรียกร้องของเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย

- จัดเสวนา แม้ว่าเครือข่ายผู้ติดเชื้อจะต้องอาศัยองค์กรพัฒนาเอกชนในการเคลื่อนไหวรูปแบบนี้อยู่ แต่สมาชิกเครือข่ายก็มักได้รับความสนใจให้เป็นวิทยากร เพื่อถ่ายทอดความคิดเห็น ประสบการณ์ และแนวทางการเคลื่อนไหว ซึ่งถือเป็นวิทยากรสำคัญในการจัดเสวนาขององค์กรภาคประชาสังคมที่ร่วมกันเคลื่อนไหว

- แดงขาว เครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ มักมีส่วนร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง จัดแดงขาว แสดงจุดยืนเพื่อเรียกร้องไปถึงรัฐบาล รวมถึงสาธารณชน

- ยื่นหนังสือต่อรัฐบาล การเคลื่อนไหวรูปแบบนี้ก็เช่นเดียวกัน เป็นลักษณะที่ เครือข่ายผู้ติดเชื้อจะร่วมกันขับเคลื่อนกับภาคประชาสังคมองค์กรอื่น ๆ แต่ส่วนใหญ่มักเป็นหน้าที่ ของแกนนำในระดับประเทศหรือระดับภาค สมาชิกอาจร่วมลงชื่อหรือเสนอความคิดเห็นผ่านทาง แกนนำ

อย่างไรก็ดีแกนนำเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของ สื่อมวลชน ในการสื่อสารกับสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ยอมรับว่าการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อยังคง เป็นเรื่องยากสำหรับเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ การเชื่อมโยงกับสื่อมวลชน เครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ยังต้อง อาศัยความรู้ความสามารถจากองค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ โดยเฉพาะในการขับเคลื่อน นโยบาย CL ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก และค่อนข้างซับซ้อน ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ แม้จะเป็น คนที่มีความรู้ บางคนก็ไม่อยากเปิดเผยตัวว่าเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี การสร้างการเป็นข่าวโดยตรงของ เครือข่ายจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้การเสนอการรณรงค์ด้วยสารที่สื่อความหมายให้สังคมเปิดกว้าง ยอมรับผู้ติด เชื้อ บางครั้ง ก็มักจะมีข้อโต้แย้งจากหน่วยงานของรัฐ และสื่อมวลชนบางแขนง ซึ่งถือเป็น ปัญหาและช่องว่างสำคัญระหว่างเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ และสื่อมวลชน

“บางสื่อไม่ค่อยเข้าใจการรณรงค์ เช่น เมื่อเครือข่ายผู้ติดเชื้อผลิตสารเพื่อรณรงค์ให้สังคม เข้าใจและยอมรับผู้ติดเชื้อ เช่น “เอชไอวีเร็ว รักษาได้” “HIV ควบคุมได้” แต่บางสื่อไม่เข้าใจ มี ข้อโต้แย้งกับสารที่ถูกผลิตออกมา เช่นว่า ถ้ารณรงค์แบบนี้ คนก็ไม่กลัวจะติดเอชไอวีกันหมด แต่ ถ้าเป็นการรณรงค์ที่สะท้อนอารมณ์ เช่น “เอชไอวี เป็นแล้วตาย” ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในอดีต ซึ่งทำให้ผู้ติดเชื้อฯ ถูกกีดกัน รังเกียจจากสังคม กลับได้รับการยอมรับ” (บริพัมดี ดอนมอญ ประธานเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย,สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2552)

2.5 องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (MSF) ประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์ นางสาวกรรณิการ์ กิจติเวชกุล เจ้าหน้าที่รณรงค์การเข้าถึงการรักษา องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) พบว่าการเสนอมหาวิทยาลัยขององค์การหมอไร้พรมแดนมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ดำเนินงานตามโครงการการเข้าถึงยา องค์การหมอไร้พรมแดนเป็นองค์กรที่ริเริ่มการให้ยาต้านไวรัสกับกลุ่มผู้ติดเชื้อ ซึ่งนับเป็นการเคลื่อนไหวที่สำคัญที่สามารถปูทางและให้ความข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ CL ที่ถูกต้องกับประชาชน ขณะเดียวกันก็ได้สร้างแนวร่วมทางสังคมที่เข้มแข็ง และมีพลังในการต่อรองต่อผู้มีอำนาจมากขึ้น

ภาพที่ 18 การดำเนินงานตามโครงการกุนินารายณ์ (โครงการนำร่องเพื่อการเข้าถึงยาต้านสูตรสำรอง)

ภาพที่ 19 การดำเนินโครงการมุสลิม (โครงการเพื่อการเข้าถึงยา ในชุมชนมุสลิม)

2. กำหนดประเด็น หลังจากที่รัฐบาลประกาศใช้นโยบาย CL กับยา 3 ตัวแรก ก็ได้เกิดกระแสทางสังคมที่หลากหลาย นักกิจกรรมจึงมีความจำเป็นต้องประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น เพื่อกำหนดประเด็นในการสื่อสารที่เหมาะสมและสร้างความเข้าใจกับสังคมให้ดีที่สุด เช่น ในกรณีบริษัทแอบบอตประกาศไม่ขึ้นทะเบียนยาในประเทศไทย องค์การหมอไร้พรมแดนก็ต้องกำหนดประเด็นการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับมาตรการตอบโต้ของบริษัทยา เพื่อสร้างแนวร่วมจากคนไทยให้หันมาต่อต้านและประณามบริษัทแอบบอต และนักเคลื่อนไหวทางสังคมขององค์การหมอไร้พรมแดนจะมีการประชุมเพื่อระดมความคิดร่วมกับองค์กรเครือข่ายด้วย

3. ร่วมเคลื่อนไหวกับองค์กรเครือข่าย โดยใช้รูปแบบที่หลากหลายและตามความสามารถของบุคลากร ดังต่อไปนี้

- สนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการ เนื่องจากนักกิจกรรมขององค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ ซึ่งถือเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพด้านความรู้เชิงวิชาการ จึงมีการเคลื่อนไหวโดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับ CL แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

- ติดต่อประสานงานกับ NGO ต่างชาติ องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) เป็นองค์กรระหว่างประเทศ การติดต่อสื่อสารกับต่างประเทศเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อน CL เป็นอย่างยิ่ง เพราะการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในกรณีนี้ ประเทศไทยได้เรียนรู้ประสบการณ์จากต่างประเทศ ซึ่งบทเรียนจากหลายประเทศสามารถนำมาปรับใช้เพื่อต่อต้าน และรับมือกับบริษัทยา และประเทศมหาอำนาจได้

- จัดเสวนา องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) มักร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมอื่น ๆ จัดเสวนาทางวิชาการ โดยหน้าที่สำคัญคือ การนำเสนอผลงานทางวิชาการ ถ่ายทอดประสบการณ์จากต่างประเทศ และร่วมกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวเพื่อคุณประโยชน์ด้านสุขภาพของคนไทย

- ยื่นหนังสือต่อรัฐบาล ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จากองค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) จะร่วมวางแผนและทำหนังสือเพื่อยื่นต่อผู้มีอำนาจในฝ่ายบริหาร ซึ่งอาจจะเข้าร่วมในการยื่นหนังสือเองด้วยในบางครั้ง

- ชุมชนประท้วง เป็นลักษณะการเคลื่อนไหว ที่เจ้าหน้าที่องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย) ยอมรับว่าต้องมีการวางแผนอย่างดี เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ แม้ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวที่สร้างความสนใจจากสังคมได้มาก แต่ก็ต้องคำนึงถึงผลเสียและความจำเป็น เพราะต้องอาศัยคนจำนวนมาก และอาจสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนทั่วไป

4. สื่อสารกับนักข่าว แกนนำองค์การหมอไร้พรมแดนฯ พยายามติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับนักข่าวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญและอาศัยช่องทางสื่อมวลชนในการสื่อสารกับสาธารณะ ทำให้องค์การหมอไร้พรมแดนฯ สามารถเข้าถึงพื้นที่ในสื่อได้มาก โดยอาศัยวิธีการ ดังต่อไปนี้

- อธิบาย และทำความเข้าใจกับสื่อ โดยการจัดเสวนา กิจกรรม เพื่อสื่อสารกับนักข่าว ซึ่งนักกิจกรรมต้องใช้วิธีอธิบายข้อมูลทางวิชาการที่ค่อนข้างยาก และซับซ้อน ให้เป็นเรื่องที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ เนื่องจากการทำให้สื่อเข้าใจ ย่อมนำไปสู่การสร้างความสำเร็จแก่สังคม

“สื่อมวลชนมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนมาก เพราะสื่อมวลชนเป็นปัจจัยหลักในการที่ทำให้การเคลื่อนไหวดำเนินไป และประสบความสำเร็จได้ สื่อมวลชนที่เข้าใจ นำเสนอเนื้อหาที่มากกว่าข่าว หรือภาพข่าว สามารถอธิบายให้ประชาชนเข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์มากขึ้น ซึ่งนักกิจกรรมเองก็มีการสื่อสารกับนักข่าวอย่างใกล้ชิด และสม่ำเสมอ” (กรรณิการ์ กิจติเวชกุล เจ้าหน้าที่รณรงค์การเข้าถึงการรักษา องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย), **สัมภาษณ์**, 30 มกราคม 2552)

- อำนวยความสะดวกในเรื่องแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล เพื่อตอบคำถามหรือข้อสงสัยแก่นักข่าว โดยแกนนำนักเคลื่อนไหวทางสังคมในการเรียกร้อง CL ขององค์การหมอไร้พรมแดนฯ เช่น คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล เจ้าหน้าที่รณรงค์การเข้าถึงการรักษา ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวมาโดยตลอด ก็เป็นนักกิจกรรมคนหนึ่งที่ถูกคลุกคลีกับนักข่าวพอสมควร

คุณกรรณิการ์สามารถตอบคำถามหรือข้อสงสัยกับนักข่าวได้ และประสานงานให้นักข่าวได้ สัมภาษณ์กับนักเคลื่อนไหวคนอื่น ๆ ตามที่ต้องการ แม้แต่การแนะนำหรือให้เบอร์โทรศัพท์ของ ฝ่ายต่อต้าน คือบริษัทฯ ซึ่งการทำงานร่วมกับนักข่าวในลักษณะดังกล่าว ย่อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคประชาชนกับนักข่าว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อ ได้มากยิ่งขึ้น

2.6 ชมรมแพทย์ชนบท

จากการสัมภาษณ์นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ เลขาธิการมูลนิธิแพทย์ชนบท พบว่า การเสนอวาระสาธารณะของชมรมแพทย์ชนบท มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำเสนอข้อมูลต่อภาครัฐ ชมรมแพทย์ชนบทเป็นองค์กรที่ได้ทำงานสัมผัสกับผู้ป่วยอย่างแท้จริง จึงทำให้รับรู้ปัญหาเกี่ยวกับความลำบากของผู้ป่วยในชนบทที่ไม่สามารถเข้าถึงยาราคาแพงได้ รวมทั้งมีการศึกษาสภาพปัญหาทางการเงินของโรงพยาบาล ที่ไม่สามารถจัดซื้อยาราคาแพงได้ตามความต้องการของผู้ป่วย ทำให้แพทย์สมาชิกของชมรมนำเสนอข้อมูลต่อฝ่ายนโยบาย เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา โดยมีแนวทางของการประกาศใช้สิทธิกับยาติดสิทธิบัตร (CL) เป็นทางเลือกหนึ่ง

2. ปรีกษาหารือเพื่อกำหนดประเด็น และยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว หลังจากที่มีนโยบาย CL ออกมาแล้ว ทำให้แพทย์ในชมรมแพทย์ชนบทออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยในขั้นต้นถ้าเป็นกรณีที่ต้องการมติเร่งด่วนจะมีการหารือกันระหว่างประธานและกรรมการชมรมก่อน และจะมีการประชุมร่วมกันกับสมาชิกชมรมในการประชุมใหญ่ ทุก ๆ 1 เดือน

3. จัดการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวของชมรมแพทย์ชนบทมีความน่าสนใจ และค่อนข้างสร้างผลกระทบให้กับสังคมอยู่มาก ส่วนหนึ่งเกิดจากผลของการเคลื่อนไหวที่กระทบกับการทำงานของแพทย์ที่เป็นแกนนำ ดังลักษณะต่อไปนี้

- ยื่นหนังสือต่อรัฐบาล แม้ว่าสมาชิกของชมรมแพทย์ชนบทจะเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ในฐานะองค์กรภาคประชาชน แต่ด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบที่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุข การเคลื่อนไหวที่ไม่เป็นไปตามแนวทางของผู้บริหารระดับนโยบาย ก็อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานตามหน้าที่หลักของแพทย์ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นกรณียื่น

หนังสือคัดค้านนโยบายของผู้บริหาร ซึ่งเป็นเหตุให้แพทย์หลายคนที่ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน ถูกสั่งย้าย

- จัดเวทีเสวนาทางวิชาการ ชมรมแพทย์ชนบทได้มีการจัดเสนาทางวิชาการขึ้นหลายครั้ง ทั้งเป็นการจัดของชมรมเอง และร่วมกับองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการทางด้านการแพทย์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายขึ้นรองรับ

- ชุมนุมประท้วง โดยบางครั้งใช้กลยุทธ์ที่สร้างสีสันและเรียกร้องความสนใจจากประชาชน และสื่อมวลชนได้มาก นั่นคือวางพวงหรีด ดอกไม้จันทน์หน้ากระทรวงสาธารณสุข ในช่วงที่มีการเรียกร้อง CL ในสมัยที่นายไชยา สะสมทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เพื่อคัดค้านการสั่งทบทวนนโยบายการประกาศสิทธิตามสิทธิบัตรยา

ภาพที่ 20 ชมรมแพทย์ชนบทวางพวงหรีดและดอกไม้จันทน์ หน้ากระทรวงสาธารณสุข กรณีต่อต้านนโยบายทบทวนการประกาศ CL ของ รมต.ไชยา สะสมทรัพย์

- ทำหนังสือเวียนถึงโรงพยาบาล ด้วยความเชี่ยวชาญและการเข้าถึงการทำงานด้านสาธารณสุขของประเทศ ชมรมแพทย์ชนบทสามารถเคลื่อนไหวในรูปแบบที่ค่อนข้างมีความเฉพาะ ที่เป็นช่องทางระหว่างแพทย์ได้ กล่าวคือ ในขณะที่มีการผลักดันนโยบาย CL และมีเสียงคัดค้านและมาตรการตอบโต้จากบริษัทฯ ชมรมแพทย์ชนบทได้ทำหนังสือเวียนถึงโรงพยาบาลทั่วประเทศ ให้ร่วมกันแสดงพลังตอบโต้โดยใช้มาตรการทางสังคม ให้แพทย์และพยาบาลเลิกใช้ และสั่งผลิตภัณฑ์ของบริษัทแอบบอตฯ ทั้งหมด

ตัวอย่างหนังสือเวียนถึงโรงพยาบาลทั่วประเทศ ของชมรมแพทย์ชนบท

ที่ พชน. 2550 / 27

ชมรมแพทย์ชนบท
โรงพยาบาลอุตุกระดัง
อ.อุตุกระดัง จ.เลย

วันที่ 19 มีนาคม 2550

เรื่อง ขอความร่วมมือการประเมินและเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ของบริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด
เวียน ผู้ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทุกแห่ง และประชาชนคนไทยทั่วประเทศ

- ภายหลังจากที่รัฐบาลประกาศบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา (Compulsory License) สำหรับ
1. ยาโลปีนาเวียร์ + ริโทรนาเวียร์ (Lopinavir + Ritonavir, Kaletra) ของ บริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด
 2. ยาเอฟาวิเรนซ์ (Efavirenz) ของบริษัท เมิร์ค ชาร์ป แอนด์ โค จำกัด
 3. ยาโคลพิโดเกรล (clopidogrel, Plavix) ของบริษัท ซาโนฟี-จันเซอลาโบ (ประเทศไทย) จำกัด

เพื่อให้ประชาชนได้รับยาจำเป็นที่มีคุณภาพดีอย่างทั่วถึงด้านหน้าด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากเป็นยาที่รัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดหาที่มีสิทธิบัตรซึ่งมีราคาสูงมากให้แก่ผู้ป่วยที่จำเป็นต้องใช้ยาได้อย่างทั่วถึง เมื่อวันที่ 26 มกราคม - 2 กุมภาพันธ์ 2550 นั้น

ต่อมาได้เกิดการเคลื่อนไหวตอบโต้การบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา (Compulsory License) จากบริษัทยาข้ามชาติดังกล่าว โดยล่าสุด บริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด ได้กดดันประเทศไทยด้วยการปฏิเสธที่จะนำเสนอขายใหม่ๆ ในประเทศไทย โดยการยื่นขอหยุดกระบวนการยื่นขอทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทยทั้งหมด นับได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงธาตุแท้และคอกก้าให้เห็นถึงทวิภาวะ โลกของบริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด ซึ่งครอบงำรัฐบาลไทยด้วยการลงโทษประชาชนในประเทศไทยที่ต่อมารการเอื้อยวธารกษา โดยไม่ได้คำนึงถึงสิทธิมนุษยค์ ที่ควรมะมีชีวิตอยู่ต่อมกู่เหนือกว่าผลประโยชน์ทางการค้า

ชมรมแพทย์ชนบทจึงใคร่ขอความร่วมมือ โรงพยาบาลทุกแห่งและประชาชนไทยทุกคน ได้ร่วมกันใช้มาตรการทางสังคมตอบโต้ บริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด ด้วยการประณามการกระทำดังกล่าวและเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ของบริษัท แอบบิออด แล็บบอราทอรีส์ จำกัด ซึ่งประกอบด้วย

1. หมวดยา Ery-tab (Erythromycin), Brufen (Ibuprofen), Klacid (Clarithromycin)
2. หมวดอาหารเสริม นมผง Ensure, Similac, Isomil, Pedrialyte
3. ยาลดความอ้วน Reductil

4. นักถือทุกชนิด

โดยชมรมแพทย์ชนบทได้ตรวจสอบแล้วว่า ผลิตภัณฑ์ของบริษัทอื่นที่อ้างว่ามีคุณธรรม สามารถทดแทนผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้โดยไม่ส่งผลกับคุณภาพบริการแต่อย่างใด

จึงเรียนมาเพื่อทราบและร่วมแสดงพลังกันต่อต้านบริษัทที่ไร้คุณธรรมต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ)
ประธานชมรมแพทย์ชนบท

โทร 081-872-9600

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. สร้างการเป็นข่าวในสื่อมวลชน ชมรมแพทย์ชนบทนับเป็นองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรหนึ่ง que เข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนได้มาก เนื่องจากการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ในช่วงต่อต้านนโยบายของรัฐมนตรีนั้น เกิดผลกระทบกับการทำงานของแพทย์ และสร้างความสนใจแก่สังคม ซึ่งกลยุทธ์การในการสร้างการเป็นข่าว มีดังต่อไปนี้

- ใช้การเคลื่อนไหวโดยใช้สัญลักษณ์ที่มีนัยของการตอบโต้ ดูหมิ่น หรือสบประมาทอย่างรุนแรง เช่น การวางพวงหรีด ดอกไม้จันทน์หน้ากระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากกรณีการให้สัมภาษณ์ของนายไชยา สะสมทรัพย์ หลังจากมีนโยบายการทบทวน CL เมื่อนักข่าวถามว่า “ถ้าผู้ป่วยไม่มียากินจะทำอย่างไร” และได้รับคำตอบว่า “ก็ให้ไปกินดอกไม้จันทน์” ชมรมแพทย์ชนบทจึงใช้ดอกดอกไม้อันเป็นสัญลักษณ์ในการตอบโต้คำพูดดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะการโต้ตอบที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่อาจจะบานปลาย สื่อจึงให้ความสำคัญและนำเสนอสถานการณ์การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

- เป็นแหล่งข่าวแหล่งข้อมูล ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาและหลักการการทำ CL เป็นอย่างดี ทำให้ชมรมแพทย์ชนบทมักได้รับพื้นที่จากสื่อมวลชน ทั้งการให้สัมภาษณ์ ตอบคำถามแก่นักข่าว การชี้แจงผ่านรายการโทรทัศน์ และการนำเสนอบทความทางหนังสือพิมพ์

“การสร้างสีสันเพื่อเรียกร้องความสนใจจากสื่อมวลชนในบางครั้ง ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น กรณีการจุดไฟเข้ากระทรวงสาธารณสุข ไล่ผีป่าจากกระทรวง เป็นการดำเนินการในบางกรณีที่เมื่อให้ความเห็นต่อสื่อมวลชนแล้ว แต่ผู้มีอำนาจยังไม่ฟัง หรือฟังแต่ทำเป็นไม่ได้ยิน จึงจำเป็นต้องทำให้ผู้มีอำนาจได้ยินผ่านสื่อมวลชนให้มากขึ้น” (นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ เลขาธิการมูลนิธิแพทย์ชนบท ประธานชมรมแพทย์ชนบท ปี 2548-2550 และที่ปรึกษาชมรมแพทย์ชนบท, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2552)

ภาพที่ 21 น.พ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ ในรายการโทรทัศน์ คมชัดลึก หัวข้อ : วิชากรรม
รวมว.สาธารณสุข

ตอนที่ 3 ประเด็นข่าวสารกรณี CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

ในส่วนของประเด็นข่าวสารที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา 3 ฉบับ ในช่วงเวลาดังแต่
วันที่ 1 มกราคม 2549 – 31 ธันวาคม 2550 เป็นการศึกษาการสร้างการเป็นข่าวขององค์กร
ภาคประชาสังคมและการเปิดพื้นที่ของหนังสือพิมพ์ โดยนำเสนอจากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นข่าวของภาคประชาชนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

ช่วงเวลา	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
ม.ค.-ต.ค.2549	เครือข่ายภาคประชาชนต่อต้าน การเปิดเขตการค้าเสรี หรือ เอฟ ทีเอไทย-สหรัฐฯ	เนื่องจากในการเจรจาการเปิดเขตการค้าเสรี ไทย-สหรัฐฯ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเดือน มกราคม 2549 มีวาระการเจรจาในประเด็น ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อประโยชน์ให้ บริษัทยาของสหรัฐฯ สามารถขยายเวลา การผูกขาดการผลิตยาออกไปจาก 20 ปี เป็น 25 ปี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยที่ ยากจนจำนวนมาก เพราะจะไม่สามารถ เข้าถึงยาที่จำเป็นได้ เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอช ไอวี/เอดส์ประเทศไทย และองค์กรพัฒนา เอกชน จึงได้เคลื่อนไหวต่อต้านการเจรจาใน ครั้งนั้น ประกอบกับการเปิดเขตการค้าเสรี

ช่วงเวลา	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
		ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยหลายด้าน จึงได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคประชาชนจำนวนมาก ได้ร่วมกันเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ⁴⁶
ก.พ. 2549	เครือข่ายภาคประชาสังคมยื่นหนังสือคัดค้านบริษัทยาสหรัฐ	เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีฯ ยื่นหนังสือถึง รมว.สธ. ขอให้ทักท้วงการจดสิทธิบัตรยาต้านไวรัสเอดส์ ยี่ห้อ "คอมบิเด" ในประเทศไทย เนื่องจากไม่ใช่ยาใหม่
มิ.ย. 2549	เอ็นจีโอไทยประณามอเมริกา ปลดผู้แทน 'ฮู' ไทยในยูเอ็น	กลุ่มเอฟทีเอวอชท์ ⁴⁷ ประณามสหรัฐฯ ใช้ อำนาจแทรกแซงองค์การอนามัยโลก(ฮู) โดยบีบให้ย้าย 'นพ.วิลเลียม' ผู้แทนฮูของไทย ที่เขียนบทความวิจารณ์ความได้เปรียบของ สหรัฐฯ ในการเจรจาเอฟทีเอ กรณีสิทธิบัตร ยา
ม.ค.-พ.ย.2550	ภาคประชาสังคมไทย เคลื่อนไหวสนับสนุนการ ประกาศสิทธิเหนือสิทธิบัตร (CL)	หลังจากมีการประกาศมาตรการบังคับใช้ สิทธิโดยรัฐกับผลิตภัณฑ์ยาครั้งแรกกับยา 3 ตัว เครือข่ายองค์การภาคประชาสังคมได้ ออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ทั้งการให้กำลังใจรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงสาธารณสุข นพ.มงคล ณ สงขลา และการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ ประชาชน

⁴⁶ ดูรายละเอียดในภาคผนวก

⁴⁷ กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (เอฟทีเอวอชท์) เป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่ติดตามการเจรจาข้อตกลงเอฟทีเอ โดยเฉพาะระหว่างไทยและสหรัฐฯมาโดยตลอด ดังรายนามสมาชิกดังนี้ เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย, มูลนิธิเข้าถึงเอดส์, กลุ่มศึกษาปัญหา ยา, องค์การความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย, โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ไฟกัส, มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก, ชมรมสิทธิผู้บริโภคชนบทและเพื่อน, คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์, คณะทำงานโลกาภิวัตน์, คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน, กลุ่มศึกษา และรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม และมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ

ช่วงเวลา	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
ก.พ. 2550	กลุ่มผู้ติดเชื้อ พบอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ขอคำชี้แจง กรณีจะส่งมาตรการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ ให้ความกฤษฎีกา	นางพวงรัตน์ อัครพิศิษฐ์ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เปิดเผยภายหลังการเข้าพบของตัวแทนเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ได้ชี้แจงให้ทราบว่ากรมไม่มีเหตุจำเป็นที่ต้องส่งเรื่องให้กฤษฎีกาตีความถึงกรณีที่กระทรวงสาธารณสุขบังคับสิทธิภายใต้ข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญา (ทริปส์) ขององค์การการค้าโลก (WTO)
มี.ค.-เม.ย.2550	ภาคประชาสังคมประณามแอบบอดและรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้า	ภาคประชาสังคมได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านบริษัทแอบบอด โดยการออกแถลงการณ์ ชุมนุมประท้วงหน้าบริษัท และการเดินขบวนรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้าแอบบอด หลังจากประกาศไม่ขึ้นทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย 7 รายการ ซึ่งเป็นมาตรการที่บริษัทตอบโต้การประกาศ CL ของรัฐบาล
พ.ค.-ส.ค.2550	องค์กรภาคประชาสังคมตอบโต้และประณามสหรัฐฯ กรณีประกาศให้ไทยเป็นประเทศจับตามองพิเศษ (PWL)	นักวิชาการ นักกิจกรรม และเครือข่ายภาคประชาสังคมเคลื่อนไหวตอบโต้มาตรการทางการค้าที่สหรัฐฯ ใช้กดดันประเทศไทย หลังจากมีการประกาศใช้ CL ทั้งการออกแถลงการณ์ประณาม จัดเสวนาสร้างความเข้าใจกับสังคม และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่สหรัฐฯ ได้จากบริษัทยา

ช่วงเวลา	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
ส.ค. 2550	เอ็นจีโอจี้ ผู้แทนอียู หลังจากออกมาวิพากษ์กรณีไทยทำซีแอล	เอ็นจีโอทำหนังสือจี้ นายปีเตอร์ แมนแดลสัน กรรมการคณะกรรมการการค้า สหภาพยุโรป กรณีทำหนังสือตักเตือนไทยทำซีแอล หลังกรรมการการค้า สหภาพยุโรปวิตก กรณีรัฐบาลไทยกดดันให้บริษัทยาลดราคาขาย เหลือไม่เกิน 5%
ต.ค. 2550	โนวาริตส์ขอเลื่อนเจรจาซีแอล เอ็นจีโอถามใจนักการเมืองเรื่องยา	บริษัท โนวาริตส์ เจ้าของสิทธิบัตร ยารักษา มะเร็งเม็ดเลือดขาวและมะเร็งทางเดินอาหาร และยารักษา มะเร็งเต้านม แจ้งกับ อย.ว่าไม่สามารถมาร่วมประชุมเจรจาต่อรองราคาขายได้ ขณะเดียวกันเครือข่ายภาคประชาสังคมได้ จัดการประชุม "ยุทธศาสตร์เพื่อการเข้าถึงยาของภาคประชาสังคมและการแสดงวิสัยทัศน์ของพรรคการเมือง" ในวันที่ 20 ตุลาคม เพื่อให้พรรคการเมืองเสนอแนวคิด และนโยบายของพรรคเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุข

ตอนที่ 4 การกำหนดกรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์

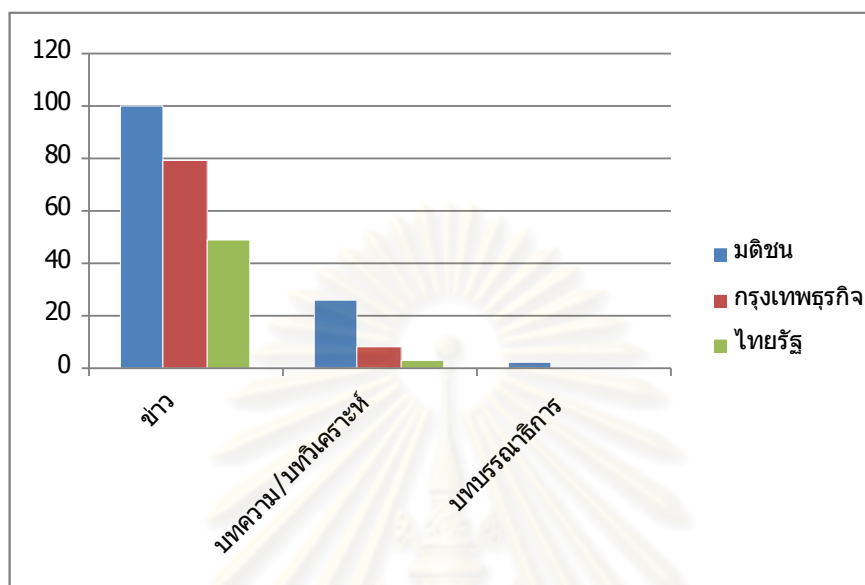
การเสนอวาระขององค์กรภาคประชาสังคมไปสู่สาธารณะนั้นต้องอาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางในการสื่อสาร หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่ภาคประชาสังคมต้องการพื้นที่เป็นอย่างมาก ขณะที่แต่ละองค์กรก็มีแนวทางในการกำหนดวาระ การเน้นย้ำประเด็นในการนำเสนอ และให้ความสำคัญในเรื่องราว ประเด็น บุคคลไปตามลักษณะเฉพาะ และนโยบายขององค์กร

3.1 รูปแบบการนำเสนอ

งานวิจัยนี้ศึกษาการนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ 3 ประเภท คือ ข่าว บทความ/บทวิเคราะห์ และบทบรรณาธิการ พบว่าหนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษาทั้ง 3 ฉบับ มีปริมาณและความถี่ของเนื้อหาทั้ง 3 ประเภทนี้ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ นำเสนอข่าวมากที่สุดและบ่อยที่สุด รองลงมาคือบทความ/บทวิเคราะห์ และบทบรรณาธิการ ดังต่อไปนี้

1. หนังสือพิมพ์มติชน นำเสนอเนื้อหาประเภทข่าวจำนวน 100 ข่าว บทความ/บทวิเคราะห์ 26 ครั้ง และบทบรรณาธิการ 2 ครั้ง
2. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ นำเสนอเนื้อหาประเภทข่าวจำนวน 79 ข่าว บทความ/บทวิเคราะห์ 8 ครั้ง และไม่พบบทบรรณาธิการในช่วงเวลาที่ศึกษา
3. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ นำเสนอเนื้อหาประเภทข่าวจำนวน 49 ข่าว บทความ/บทวิเคราะห์ 3 ครั้ง แต่ไม่พบบทบรรณาธิการในช่วงเวลาที่ศึกษาเช่นกัน

แผนภูมิที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบปริมาณในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ

3.2 ลักษณะกรอบที่ใช้นำเสนอ

จากการศึกษากรอบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ตามลักษณะของกรอบ 4 ประเภทที่ Entmann เสนอไว้ นั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กรอบโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 2 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงในการลงรหัส (inter-coder reliability) พบว่าข้อเขียนส่วนใหญ่สะท้อนกรอบมากกว่า 1 ประเภท แสดงให้เห็นถึงการเหลื่อมซ้อนกันของกรอบ ดังผลการวิจัยและตัวอย่างข้อเขียนที่นำเสนอต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์มติชน

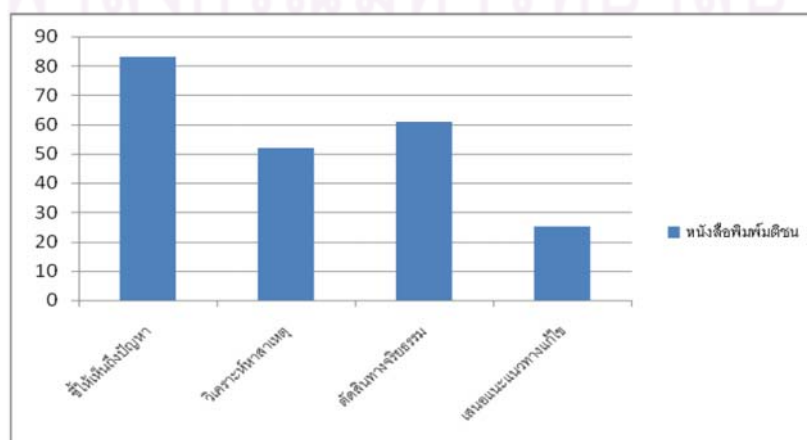
ข่าว

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 100 (ข่าว)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	82
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	52
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	61
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	25

ผลจากตารางที่ 2 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้กรอบนำเสนอข่าวประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 82 ข่าว รองลงมาคือ ตัดสินทางจริยธรรมจำนวน 61 ข่าว วิเคราะห์หาสาเหตุ 52 ข่าว และ เสนอแนะแนวทางแก้ไข 25 ข่าว ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน

ตัวอย่างข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน

NGO หนุนสิทธิเหนือสิทธิบัตร NGO หนุนสิทธิเหนือสิทธิบัตร

มติชน - 27 ม.ค. 50

จากกรณี นพ.มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) จะแก้ปัญหาาราคาแพงด้วยการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing) ในยาอีก 2 ตัว คือ ยาต้านไวรัสเอชไอวี และยารักษาโรคหลอดเลือดหัวใจ ล่าสุดเมื่อวันที่ 26 มกราคม องค์การหมอไร้พรมแดน ร่วมกับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ องค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ และเครือข่ายผู้ติดเชื้อ HIV / AID ประเทศไทย จัดแถลงข่าว "มาตรการบังคับใช้สิทธิ : สิทธิอันชอบธรรมของประเทศไทย" ที่สำนักงานองค์การหมอไร้พรมแดน

นายนิมิตร เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ กล่าวว่า ขอสนับสนุนมาตรการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาของ นพ.มงคล ถือเป็นความกล้าหาญทางการเมืองอย่างมาก และเป็นผลงานที่ดีที่สุดของรัฐบาลชุดนี้ ในส่วนที่มีเสียงโต้ตอบจากบริษัทยาข้ามชาติว่าเป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา และทำลายบรรยากาศการลงทุน ถือเป็นเรื่องที่ไม่ควรออกมาแสดงออกแบบนี้ เพราะบ่งบอกถึงความไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและเอาแต่ได้ มาตรการนี้ไม่ได้เป็นการขโมยทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการใช้ชั่วคราวโดยมีระยะเวลากำหนด ซึ่งอาจจะเป็น 5 ปี โดยจะมีการจ่ายค่าชดเชยให้ตามข้อตกลง

ด้าน น.ส.สุภัทรา นาคะผิว ประธานคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ กล่าวว่า หากมีการประกาศใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร ยาจะถูกลงมาก โดยเฉพาะยาต้านไวรัสเอชไอวี (Lopinavir/ritonavir) และยาหลอดเลือดหัวใจ (Chopidogrel)

จากตัวอย่างข่าวข้างต้น พบกรอบ 2 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : เนื่องจากปัญหาาราคาแพง ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงยาจำเป็นได้ นพ.มงคล ณ สงขลา จึงต้องจะช่วยเหลือด้วยการใช้มาตรการ CL ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “จากกรณี นพ.มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) จะแก้ปัญหาาราคาแพงด้วยการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing)”

2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : ในการคำสัมภาษณ์ของแหล่งข่าว “นายนิมิตร เทียนอุดม” ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ เป็นการแสดงความชื่นชม และสนับสนุนการประกาศ CL ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “นพ.มงคล ถือเป็นความกล้าหาญทางการเมืองอย่างมาก และเป็นผลงานที่ดีที่สุดของรัฐบาลชุดนี้”

เอ็นจีโอ “มะกัน” จับโกหก “ยูเอส ฟอร์ อินโนเวชัน”

มติชน 11 พ.ค. 50

หลังจาก เคน อีเดิลแมน และ องค์การ ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน เปิดเว็บไซต์เพื่อโจมตีประเทศไทยในชื่อ ไทยไลด์ดอทคอม (www.thailies.com) เป็นเว็บไซต์ที่อ้างว่าเปิดขึ้นเพื่อเปิดเผยการโกหกกรณี CL ของไทย,เพิ่มเติมโดยผู้วิจัย) เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม โดยจะเปิดโปงสิ่งที่ ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน ระบุว่า เป็น "เทพนิยาย" โกหกปกคลุมของไทยวันละเรื่องนั้น ปรากฏว่าได้เกิดขบวนการจับโกหกข้อกล่าวอ้างของ ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน ขึ้นมากมายในเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้ง เว็บบล็อกของนายโรเบิร์ต ไรส์แมน นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชน บรรณาธิการนิตยสารออนไลน์และผู้อำนวยการองค์การ เอสเซนเชียล แอคชั่น ซึ่งเป็นองค์กรรณรงค์เพื่อบรรษัทภิบาลในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา โดยไรส์แมนให้ชื่อข้อเขียนจับโกหกนี้ว่า "เคน อีเดิลแมน นิว ไลด์ การโกหกใหม่ของนายเคน อีเดิลแมน"

ไรส์แมน ระบุในข้อเขียนวันที่ 7 พฤษภาคม ถึงข้อกล่าวอ้างลำดับแรกสุดของ ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน ที่ระบุว่าไทยอ้างว่าเป็นประเทศยากจนไม่สามารถจัดซื้อยาจากประเทศตะวันตกได้นั้นไม่เป็นความจริงว่า ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน เอาความจริงเพียงบางส่วนมาใช้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยเป็นประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง โดยไม่ได้พูดถึงข้อเท็จจริงที่ว่า รายได้ประชากรต่อหัวต่อปีของไทยนั้นเท่ากับแค่ 1 ใน 16 ของรายได้ประชากรต่อหัวต่อปีของสหรัฐอเมริกา จึงไม่สามารถจัดซื้อยาในราคาแพงเทียบเท่ากับในสหรัฐอเมริกาได้

โรเบิร์ต ไรส์แมน ยังโต้แย้งข้อกล่าวอ้างที่ 3 ของ ยูเอสเอ ฟอร์ อินโนเวชัน ที่ระบุว่า ไทยกำลังพยายามลดราคาขายของประเทศตะวันตก ในขณะที่ผู้ผลิตยาตะวันตกได้ลดราคาขายให้ไทยแล้วว่า ไม่เป็นความจริงอีกเช่นกัน เพราะข้อเท็จจริงก็คือ บริษัทยาอย่าง บ.แอ็บบอต ลาบอแรตอริส ประกาศลดราคาขายคาแลด้าของตนเองลงจาก 2,200 ดอลลาร์ เหลือ 1,100 ดอลลาร์ หลังจากที่ไทยประกาศใช้ซีแอลกับยาของแอ็บบอตฯแล้วเท่านั้น

นายไรส์แมนยังเปิดเผยไว้ในเว็บบล็อกของตนว่า สาเหตุที่นายเคน อีเดิลแมน ต้องออกโรงประณามไทยอย่างหนักในกรณีนี้นั้น เนื่องจากแอ็บบอต ลาบอแรตอริส และ เมิร์ค เป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สุดของบริษัท อีเดิลแมน บริษัทประชาสัมพันธ์ของ นายเคน อีเดิลแมน นั่นเอง นอกจากนั้น 7 ใน 14 บริษัทที่มีรายชื่อเป็นลูกค้าของอีเดิลแมน ก็เป็นบริษัทผู้ผลิตยาเช่นเดียวกัน ประกอบด้วย แอสตราเซนเนกา, จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน, โนวาติส, ไฟเซอร์, และ เซอริง-พล์ฟ และลูกค้าเหล่านี้ไม่ต้องการให้ประเทศอื่นๆ

ดำเนินการตามแบบอย่างของไทยดำเนินการ

นายไวส์แมนยังตั้งข้อสังเกตไว้ในเว็บบล็อกของตน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ว่า ยูเอสเอ ฟอรั อินโนเวชัน ได้เปลี่ยนชื่อเว็บไซต์เพื่อโจมตีประเทศไทยโดยเฉพาะจาก thailies.com เป็น thaimyths.com ซึ่งไวส์แมนระบุว่า เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า การเรียกผู้อื่นว่าเป็นนักโกหกของนายเคน อีเดลแมน ก็ไม่ยิ่งยั้งเหมือนกับชื่อเว็บไซต์

จากตัวอย่างข้างต้น พบกรอบ 2 ประเภท ได้แก่

1. วิเคราะห์หาสาเหตุ (frame diagnose cause) : ในเนื้อข่าวมีการหาต้นตอการโจมตีประเทศไทยของนายเคน อีเดลแมน ผู้เปิดเว็บไซต์ ไทยไลน์ดอทคอม และเป็นประเด็นที่สนับสนุนการกล่าวหาว่า ยูเอสเอ ฟอรั อินโนเวชัน นั้นโกหก ใส่ร้ายประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “สาเหตุที่นายเคน อีเดลแมน ต้องออกโรงประณามไทยอย่างหนักในกรณีนี้นั้น เนื่องจากแอบบอต ลาบอแรตอริส และ เมิร์ค เป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สุดของบริษัท อีเดลแมน บริษัทประชาสัมพันธ์ของ นายเคน อีเดลแมน นั้นเอง นอกจากนั้น 7 ใน 14 บริษัทที่มีรายชื่อเป็นลูกค้าของอีเดลแมน ก็เป็นบริษัทผู้ผลิตยาเช่นเดียวกัน”
2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : การใช้คำว่า “โกหก” ในพาดหัวข่าวว่า “เอ็นจีโอ มะกัน จับโกหก ยูเอส ฟอรั อินโนเวชัน” แสดงให้เห็นว่า ยูเอส ฟอรั อินโนเวชันไม่ได้พูดความจริง ไม่มีความจริงใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

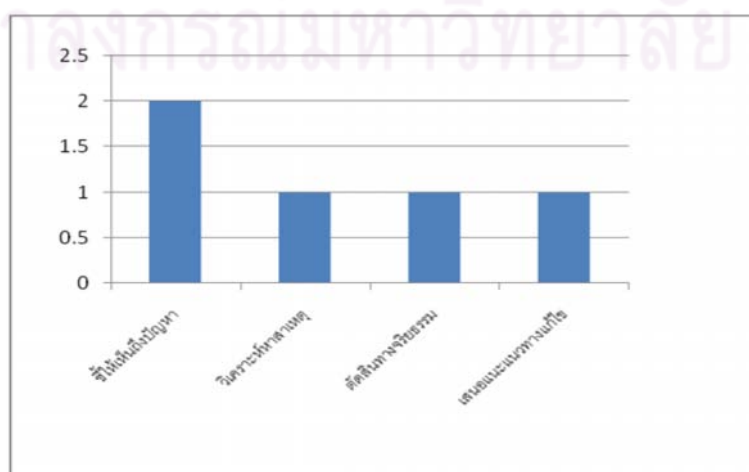
บทบรรณาธิการ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 2 (บทบรรณาธิการ)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	2
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	1
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	1
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	1

ผลจากตารางที่ 3 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้กรอบนำเสนอบทบรรณาธิการ ประเภทชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 2 ข้อเขียน รองลงมาคือ วิเคราะห์สาเหตุ ตัดสินทางจริยธรรม และเสนอแนะแนวทางแก้ไขจำนวน 1 ข้อเขียนเท่ากัน

แผนภูมิที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน

ตัวอย่างบทบรรณาธิการจากหนังสือพิมพ์มติชน

เลิกเป็น หมูสยามได้แล้ว

บทนำมติชน 7 พ.ค. 50

การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข นพ.มงคล ณ สงขลา เป็นผู้นำการต่อสู้คดีคลายปัญหาสิทธิบัตรยา ที่ **รัฐบาลสหรัฐโดยสำนักงานผู้แทนการค้า ใช้วิธีการย้ายบัญชีประเทศที่ถูกจับตา ให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ต้องจับตาเป็นพิเศษ เป็นเครื่องมือในการบีบแทนบริษัทยายักษ์ใหญ่ พยายามบังคับให้ไทยให้สิ้นสภาพการผลิตยาต้านไวรัส เพื่อรักษาผู้ป่วยเอดส์นั้น** เป็นการต่อสู้ที่รัฐบาลต้องสนับสนุนและยื่นหยัดช่วยเหลือตอบโต้อย่างชัดเจนในทุกๆ ทาง ไม่ว่าจะทางการทูต การเมือง หรือแม้แต่ใช้พลังประชาชนในประเทศ แสดงให้เห็นว่าไทยไม่ยอมให้มหาอำนาจเขมเหงเอาเปรียบได้ง่ายๆ เหมือนลูกไล่อย่างแทบทุกครั้งที่เคยเป็นมา ในขณะที่นานาประเทศโลกที่สามล้วนเห็นด้วยกับการแข็งขึ้นครั้งนี้เต็มที่

มหาอำนาจสหรัฐเจ้าของคำขู่การคว่ำเสรี แต่พยายามผูกขาดการเป็นเจ้าในทุกวิธีการ ฝ่าเล่นงานประเทศที่ด้อยกว่าอยู่ตลอดเวลา หากยังมีที่รับมือไม่ได้ เช่นประเทศไทยที่ได้บทเรียนลักษณะนี้มาแล้วหลายต่อหลายครั้ง จนข้าราชการประจำซึ่งต้องทำงานเผชิญปัญหา ต่างรู้ทางหนีทีไล่ที่จะต่อสู้ เพียงแต่เราไม่เคยมีรัฐบาลที่ประกาศยืนหยัดเคียงข้างข้าราชการในการต่อสู้มาเลยอย่างจริงจัง เช่นการตั้งกำแพงภาษีกีดกันกึ่งกุลดาค่า ด้วยเหตุผลที่คนหัวเราะกันทั้งโลกว่า เราไม่ดูแคลาพะยูน แต่เราต่อสู้ฟ้องร้องจนชนะ เป็นตัวอย่างแก่ประเทศอื่นๆ ที่ถูกกระทำเช่นอินเดีย เป็นต้น และที่ย้ายบัญชีประเทศไทยครั้งนี้ ก็อ้างความเสื่อมทรามในกระบวนการจัดการเรื่องปัญหาสิทธิบัตรฯ ทั้งๆ ที่หน่วยงานรัฐคอยจัดการตามกฎหมายอยู่เป็นระยะ ตลอดเวลามาผู้นำไทยไม่เคยแสดงตนอย่างองอาจอยู่ข้างประชาชน ในปัญหาที่กระทบกับมหาอำนาจ อย่างกับลอยแพให้ข้าราชการทำงานไป ซึ่งดูเหมือนว่าจะสนับสนุนอยู่ในที่ แต่คนไทยเห็นว่าพยายามลอยตัวอยู่เหนือปัญหามากกว่า ภาพที่ดูเหมือนนุ่มนวลเป็นสุภาพบุรุษเมื่อเทียบกับนานาประเทศที่ไม่ยอมให้มหาอำนาจเอาเปรียบ กลายเป็นไม่มีน้ำยา เนื่องจากไม่มีแม้แต่เสียงสะท้อนเข้มแข็งกลับไป ไม่ว่าจะกรณีใดๆ เรื่องการใช้สิทธิที่มีได้ละเมิดระเบียบองค์การการค้าโลกคราวนี้ หากรัฐบาลไม่ลุกขึ้นอุดหนุนคนทำงานให้เต็มที่ ขณะที่ประชาชนไม่ว่าจะโดยเครือข่ายผู้ป่วย และผู้ที่จิตใจเป็นธรรม รวมไปถึงองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ ล้วนสนับสนุน จะมาพูดเรื่องความถูกต้องดั่งงามอะไรในวันข้างหน้าย่อมป่วยการทั้งสิ้น /

รายงานประจำปีของสำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐ ที่นอกจากย้ายบัญชีประเทศไทยให้ถูกจับตาเป็นพิเศษแล้ว เนื้อความยังข่มขู่ไทยและประเทศที่จะเดินตามแบบอย่างน่าละอาย แสดงจิตใจที่เห็นแก่ได้ ถ้ายเดียว โดยปราศจากสำนักซึ่งจะเข้าใจถึง การที่ประเทศหนึ่งพยายามช่วยตัวเอง ด้วยการดูแลผู้ป่วยและยกระดับการสาธารณสุขภายใน ให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข ในสภาพที่ไม่สามารถจ่ายเงินชื้อยาจำเป็นซึ่งแพงมหาศาลได้ การรบรากันอย่างเต็มรูปแบบในผลประโยชน์ตรงไปตรงมาเช่นนี้ จะเป็นเรื่องน่าขันไปทันที หากประชาชนและผู้รับผลกระทบพยายามต่อสู้อย่างหนัก แต่รัฐบาลหรือผู้รับผิดชอบโดยตรงทางการเมืองละเลยหรือเป็นมวยล้มล้มคนดู ยอมตัวเป็นหมูสยามที่แม้แต่คนฮ่องกงยังหัวเราะที่อวดรอยแต่หลอกได้ง่ายๆ อย่างชนิดขุ่นให้มีความคิดไม่ขึ้น

จากตัวอย่างบทบรรณาธิการข้างต้น พบกรอบ 2 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : โดยการระบุให้เห็นว่า มาตรการที่สหรัฐตอบโต้การประกาศ CL นั้นเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการค้าและการส่งออกของไทย ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “รัฐบาลสหรัฐโดยสำนักงานผู้แทนการค้า ใช้วิธีการย้ายบัญชีประเทศที่ถูกจับตา ให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ต้องจับตาเป็นพิเศษ เป็นเครื่องมือในการบีบแทนบริษัทยักษ์ใหญ่ พยายามบังคับให้ไทยให้สิ้นสภาพการผลิตยาต้านไวรัส เพื่อรักษาผู้ป่วยเอดส์นั้น” ซึ่งมาตรการทางการค้าดังกล่าวเป็นการตอบโต้ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการจัดให้ไทยอยู่ในกลุ่มต้องจับตาพิเศษ (Priority Watch List: PWL) จะให้ไทยเสียประโยชน์ในเรื่องสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไปขายในสหรัฐอเมริกา
2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : การใช้สำนวนเปรียบเทียบ “หมูสยาม” เป็นการตัดสินทางศีลธรรมว่าประเทศไทยถูกหลอกมาโดยตลอด และผู้เขียนได้นำเสนอว่า การใช้มาตรการตอบโต้ของสหรัฐ นอกจากจะสร้างปัญหาให้กับไทยแล้ว ยังมีการประเมินให้เห็นว่าเป็นการกระทำที่เห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึก และไร้มนุษยธรรม เนื่องจากใช้ชีวิตของผู้ป่วยมาเป็นเครื่องต่อรองทางการค้า ดังข้อความที่ว่า “รายงานประจำปีของสำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐ ที่นอกจากย้ายบัญชีประเทศไทยให้ถูกจับตาเป็นพิเศษแล้ว เนื้อความยังข่มขู่ไทยและประเทศที่จะเดินตามแบบอย่างน่าละอาย แสดงจิตใจที่เห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว โดยปราศจากสำนึกซึ่งจะเข้าใจถึง”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

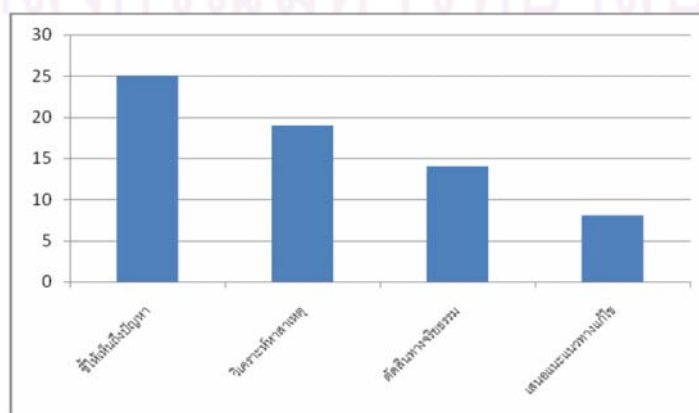
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 26 (บทวิเคราะห์)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	25
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	19
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	14
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	8

ผลจากตารางที่ 4 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้กรอบนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 25 ข้อเขียน รองลงมาคือ วิเคราะห์หาสาเหตุ 19 ข้อเขียน ตัดสินทางจริยธรรมจำนวน 14 ข้อเขียน และ เสนอแนะแนวทางแก้ไข 8 ข้อเขียน ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน

ตัวอย่างบทความ/บทวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์มติชน

มาตรการ "สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา" เกมเดิมพันเก้าอี้ "หมอมงคล"

มติชน 10 เม.ย. 50

ความรุนแรงของสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทย และจำนวนผู้ป่วยติดเชื้อยาสูตรแรก "จีพีโอเวียร์" ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับงบประมาณที่ใช้เพื่อการสาธารณสุขไม่ได้มีมากนัก แม้งบประมาณด้านนี้จะมีอัตราส่วนเป็น 11% ของงบประมาณทั้งหมด เป็นแรงผลักดันให้กระทรวงสาธารณสุขต้องประกาศบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา (Compulsory Licensing) 3 ตัว คือ ยาต้านไวรัสเอชไอวี "เอฟฟาไวเรนซ์" (Efavirenz) ยา "คาเลตรา" (Kaletra) และยารักษาโรคหลอดเลือดหัวใจ "พลาวิกซ์" (Plavix)

ถือว่าเป็นความพยายามครั้งแรกของกระทรวงสาธารณสุขที่จะทำให้คนไทยเข้าถึงยามากขึ้น แม้ "นพ.มงคล ณ สงขลา" รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขต้องเตรียมใจรับแรงต้านจากบริษัทายักษ์ใหญ่ข้ามชาติ ที่พร้อมจะปกป้องผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญาที่ใช้เวลา และงบประมาณมหาศาลในการวิจัยกว่าจะได้ยาชนิดใหม่แต่ละตัว

เมื่อต่างฝ่ายต่างยืนในมุมของตนเองการปะทะกันจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการหารือระหว่างกันหลายครั้งทั้งกระทรวงสาธารณสุข กับสมาคมผู้วิจัยและผลิตภัณฑ์แห่งประเทศไทย (PReMA) ตัวแทนบริษัทยาต่างชาติ และบริษัทายักษ์ใหญ่ เจ้าของสิทธิบัตรยาที่ถูกประกาศบังคับใช้สิทธิ คือ บริษัท เอ็มเอส ดี (ประเทศไทย) จำกัด เจ้าของสิทธิบัตรยาเอฟฟาไวเรนซ์ และ บริษัท ซาโนฟี อเวเนตีส (ประเทศไทย) จำกัด เจ้าของ

สิทธิบัตรยาพลาวิกซ์ มีที่ทำไอนอ่อนนให้คนไทยได้ "เข้าถึง" ยาที่จำเป็นมากขึ้น

จะมีก็แต่ บริษัท แอบบอต แลบบอราทอรีส์ จำกัด เจ้าของสิทธิบัตรยาคาเลตรา ที่ยืนตรงข้ามกับกระทรวงสาธารณสุขอย่างชัดเจนและไม่มีที่ท่าจะเปลี่ยนแปลง จนกว่ากระทรวงสาธารณสุขจะทบทวนท่าทีในเรื่องนี้ใหม่ ด้วยการประกาศถอนการขึ้นทะเบียนยาตัวใหม่ 7 ตัว และปฏิเสธการหารือกับคณะกรรมการเจรจาต่อรองราคา ยาจำเป็นที่มีสิทธิบัตร ที่มี "นพ.ศิริวัฒน์ ธิพิยธราดล" เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เป็นประธาน โดยสิ้นเชิง

แม้จะถูกประณามและถูกบอยคอตจากทั้งจากองค์กรภายในประเทศ เช่น เครือข่ายผู้บริโภค ชมรมแพทย์ชนบท เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านโรคเอดส์ และองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรหมอไร้พรมแดน (MSF) นักวิชาการด้านสาธารณสุขทั่วโลก

ซึ่งเป็นการต่อสู้ในส่วนของภาคประชาชน

ส่วนในภาคของการเมืองนั้น เมื่อบริษัทยักษ์ใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลมากพอที่จะใช้ช่องทางให้นักการเมืองของสหรัฐฯบางคนออกมาทวงถามความเหมาะสมที่ประเทศไทยดำเนินการเรื่องนี้ และยังปกป้องผลประโยชน์ที่พึงได้ด้วยการให้นักการทูตเข้ามา "ล๊อบบี้" ทางกรไทย โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการต่างประเทศ

เพื่อให้บทวนมาตรการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ด้วยเกรงว่ามาตรการนี้จะเป็น "เยี่ยงอย่าง" ให้ประเทศอื่นๆ ทำตาม

ข้างฝ่ายกระทรวงสาธารณสุขไทยก็ได้รับแรงใจ จาก "Susan C.Schwab" ผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ (USTR) ที่ระบุว่ารัฐบาลไทยไม่ได้กระทำสิ่งผิดพลาดในการบังคับใช้สิทธิ ภายใต้ปฏิญญาโดฮาว่าด้วยความตกลงทริปส์กับการสาธารณสุข (Doha Declaration on TRIPs and Public Health หรือ TRIPs ส่วน พญ.มากาเร็ต ซาน ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก ก็แสดงความชื่นชมที่ไทยที่กล้าหาญใช้มาตรการดังกล่าว

"การประลองกำลัง" ของทั้งสองฝั่งยังไม่มีทีท่าว่าจะจบลงง่ายๆ

ขณะนี้ยังไม่มีฝ่ายใดที่ "เพลี่ยงพล้ำ" แต่ที่น่าห่วงคือ "เก้าอี้" ของ นพ.มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ที่นอกจากจะผลักดันเรื่องมาตรการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรแล้ว ยังทำเรื่องใหญ่ คือ พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องตีมแอลกอฮอล์ พ.ศ.....ที่กระทบหม้อข้าวของธุรกิจยักษ์ในประเทศ ที่มีข่าวกระเซ็นกระสายมาว่าถูกเลื่อยขาเก้าอี้อยู่เนืองๆ

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น พบกรอบ 2 ประเภท ได้แก่

1. วิเคราะห์หาสาเหตุ (frame diagnose cause) : ผู้เขียนได้ให้อธิบายถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศ ซึ่งทำให้เข้าใจถึงความจำเป็นของการประกาศ CL ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “ความรุนแรงของสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทย และจำนวนผู้ป่วยคือยาสูตรแรก “จีพีโอเอียร์” ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับงบประมาณที่ใช้เพื่อการสาธารณสุขไม่ได้มีมากนัก แม้งบประมาณด้านนี้จะมีอัตราส่วนเป็น 11% ของงบประมาณทั้งหมด”
2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : ผู้เขียนอ้างถึง ผู้แทนการค้าสหรัฐ ที่ชื่นชมรัฐบาลไทยที่ตัดสินใจประกาศ CL ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐเอง ยังตัดสินการกระทำของประเทศไทยว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดังปรากฏให้เห็นในข้อความที่ว่า “ข้างฝ่ายกระทรวงสาธารณสุขไทยก็ได้รับแรงใจ จาก "Susan C.Schwab" ผู้แทนทางการค้าสหรัฐ (USTR) ที่ระบุว่ารัฐบาลไทยไม่ได้กระทำสิ่งผิดพลาดในการบังคับใช้สิทธิภายใต้ปฏิญญาโดฮาว่าด้วยความตกลงทริปส์กับการสาธารณสุข (Doha Declaration on TRIPs and Public Health หรือ TRIPs ส่วน พญ.มากาเร็ต ชาน ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก ก็แสดงความชื่นชมที่**ไทยกล้าหาญ**ใช้มาตรการดังกล่าว”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

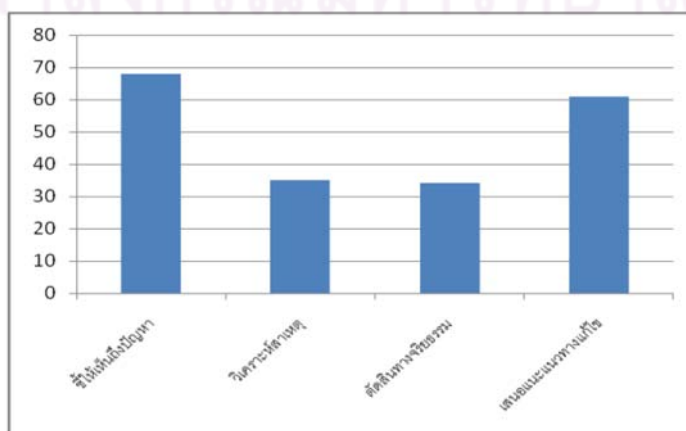
ข่าว

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 79 (ข่าว)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	68
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	35
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	34
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	61

ผลจากตารางที่ 5 พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้กรอบนำเสนอข่าวประเภทชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 68 ข่าว รองลงมาคือ เสนอแนะแนวทางแก้ไข 61 ข่าว วิเคราะห์หาสาเหตุ 35 ข่าว และ ตัดสินทางจริยธรรมจำนวน 34 ข่าว ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

ตัวอย่างข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source :	กรุงเทพธุรกิจ		
Date :	6 ก.ค. 2550	Page :	41
		No :	50302766

เอ็นจีโอเอดส์จับตารัฐบาล ยกเลิกกฎหมายแอลพร้อมต้าน

"เอ็นจีโอเอดส์" จับตารัฐบาลหน้า หากยกเลิกแอลพร้อมลูกสื่อต่างประเทศเมื่อได้ประโยชน์

การสัมมนาระดับชาติ เรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 11 "เอดส์: ก้าวต่อไปในยุคเศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งจัดระหว่างวันที่ 4-6 กรกฎาคม 2550 มีการเสวนาเรื่อง "ประสบการณ์ของไทยในการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรกัญชา" โดยมี น.พ.วิชัย โชควิวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับ 11 กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่าการตัดสินใจใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร หรือซีแอล (Compulsory License) ของไทยก่อให้เกิดปัญหาตามมา และสหประชาชาติมีมติทุกทาง

ในการทำเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐ หรือสหรัฐขอให้ไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร โดยให้ประเทศไทยต้องเจรจาก่อนการบังคับใช้สิทธิ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะหากเจรจาก่อนจะไม่ทางได้บังคับใช้สิทธิอย่างแน่นอน

นายจอน อึ้งภากรณ์ อดีตส.ว. กรุงเทพฯ กล่าวที่ฝ่ายกรรมาธิการสิทธิบัตร ไม่ได้สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ

แต่กลับขัดขวางการพัฒนาใหม่ๆ ด้วยซ้ำ แต่อย่างไรก็ตามแรงผลักดันจากผู้ป่วยทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยกำลังจะเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่องสิทธิบัตรของโลก เช่น แคนาดา มีกฎหมายที่สนับสนุนการผลิตยาที่ถูกเอื้อส่งออกไปประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้นขอให้ทุกคนทุกภูมิภาคในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ นอกจากนั้นหากบริษัทยาต้องการช่วยเหลือประเทศที่ขาดแคลนควรรักษาในราคาที่เป็นไปตามรายได้ในแต่ละประเทศ

นายนิมิตร เทียนอุดม ผู้จัดการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ กล่าวว่า หลังเลือกตั้งครั้งใหม่ หากได้รัฐบาลที่เป็นตัวแทนของนักธุรกิจ และหากเรายังได้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขที่มาจากคนที่บริจาคเงินเข้าพรรค เพื่อให้ได้เป็นรัฐมนตรี จะทำให้การใช้มาตรการซีแอลยากขึ้น ดังนั้นเราจะจับตามองอย่างใกล้ชิดว่าในรัฐบาลหน้าหากมีการยกเลิกการใช้ซีแอลโดยไม่มีเหตุผลจำเป็น และไม่มีการชดเชยค่าใหม่ทดแทน แต่ต้องกลับไปซื้อยาต้นตำรับในราคาแพงอีก เราจะต่อต้านอย่างที่สุด แม้จะต้องฆ่านอนปรุแห่งก็ตาม

คู่มือกฎหมาย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข่าวข้างต้น พบกรอบ 2 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : มีการระบุให้เห็นแง่มุมของปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการประกาศ CL คือมาตรการตอบโต้ของสหรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “การตัดสินใจมาตรการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร หรือซีแอล (Compulsory License) ของไทยก่อให้เกิดปัญหาตามมา มาก และสหรัฐพยายามบีบไทยทุกทาง”
2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : มีการเสนอแง่มุมที่เป็น การตัดสินและสร้างความมั่นใจว่าการทำ CL เป็นสิ่งที่ถูกต้อง และสามารถ ช่วยเหลือผู้ป่วยที่ยากจนได้จริง สะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “ขอให้ทุกคน ภาควุมิใจในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ นอกจากนี้หากบริษัทยาต้องการช่วยเหลือ ประเทศที่ยากจนควรขายยาในราคาที่เป็นไปตามรายได้เฉลี่ยประชากร”

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source :	กรุงเทพมหานคร		
Date :	26 ส.ค. 2550	Page :	5
		No :	50039832

เอกชนด้านสธ.ผลิตยา'เอดส์-โรคหัวใจ'

ชะลอแผนลงทุนในไทย, หวั่นถูกฉะเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

กลุ่มธุรกิจด้าน"หมอมงคล"บังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร ผลิตยาเอดส์-โรคหัวใจ ประกาศชะลอแผนลงทุนทั้งหมดในประเทศไทย เหตุกังวลบรรยากาศลงทุน หวั่นรัฐไม่สามารถคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แต่บังคับเอาทรัพย์สินของเอกชนโดยไม่ให้ความเคารพต่อกฎกติกาสากล

นายธีระ ฉกานโรดม นายกมลสมาธิวัฒน์ และผลิตภัณฑ์ (PRAMA) กล่าวว่า สมาชิกสำคัญของสมาคมส่วนหนึ่งต่างคัดค้านกรณีที น.พ.มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ประกาศใช้แผนการที่จะบังคับใช้สิทธิบัตรยาอีกหลายบริษัท เพื่อผลิตยาด้านไวรัสเอดส์และยาโรคหลอดเลือดหัวใจ รวมทั้งยาอื่น ที่อยู่ในแผนการในอนาคต ซึ่งรวมถึงยาโรคมาลาเรีย และยาปฏิชีวนะ

ล่าสุด ได้มีการสั่งชะลอแผนการลงทุนใหม่ทั้งหมดในประเทศไทย เพื่อทบทวนบรรยากาศการ

ลงทุน เพราะทุกบริษัทต่างก็เป็นกังวลเกี่ยวกับการลงทุน ในประเทศที่รัฐบาลไม่สามารถให้การรับรองเบื้องต้น ถึงความปลอดภัยในทรัพย์สินทางปัญญาได้

"พวกเราตั้งใจที่ได้ยื่นคำร้องจากปากท่านนายกรัฐมนตรี ที่ได้ไว้ไว้กับกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศ โดยไทยยังคงเปิดอ้อมแขนต้อนรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์สำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตทางเศรษฐกิจ ให้ประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ด้วยการดำเนินการลงทุนจากต่างประเทศ" นายธีระกล่าว

อย่างไรก็ตาม ทางสมาคมจะรออนุมัติจากรัฐมนตรี จะแสดงเจตนาพร้อมการทบทวนนโยบายที่มีการประกาศไว้ และจะพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนขยายการลงทุนต่อไปในประเทศไทย นายธีระกล่าวว่า พวกเขาสงสัยว่าประเทศไทยต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศได้ก็ตามที่ไม่สามารถ

ให้การรับรองเบื้องต้น ถึงความปลอดภัยในทรัพย์สินของพวกเขาได้ เพราะเหตุที่ทราบมา ยังมียาโรคหัวใจ โรคมาลาเรีย และยาปฏิชีวนะ ที่ตกเป็นเป้าหมายในการถูกบังคับใช้สิทธิบัตร (compulsory licensing) ครึ่งหนึ่งด้วย

เราขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีที่ให้ความเอาใจใส่ในสุขภาพของประชาชน และรู้สึกเห็นใจกับปัญหาทางการเงินที่กระทรวงสาธารณสุขต้องประสบอย่างที่ท่านรัฐมนตรีได้อธิบายไว้ อย่างไรก็ตาม การกระทำที่คิดดีที่สุดสำหรับปัญหาเหล่านี้ คือ มีการพูดคุยกันเพื่อที่จะหาจุดสมดุลในการแก้ปัญหา" นายธีระกล่าว

โดยมองว่าการที่รัฐบาลบังคับเอาทรัพย์สินของเอกชน เพราะไม่สามารถซื้อได้นั้น เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี และจะทำให้ทำลายชื่อเสียงของประเทศว่าเป็นประเทศที่ไม่ให้ความเคารพต่อกฎกติกาสากล

เขากล่าวเสริมว่า โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายอนุญาตให้รัฐกำหนดกับเวรภัณฑ์ใดๆ ได้ในกรณีที่เป็นเรื่องฉุกเฉินของชาติจริงๆ หรือในระหว่าง

สงครามเท่านั้น แต่กรณีนี้ก็ยังคงมีการเจรจาตกลงกับบริษัทที่เกี่ยวข้องก่อน

ดังนั้น สิ่งที่เราควรสนับสนุนให้เอกชนทำ เป็นข้อยกเว้นทางกฎหมายที่ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อความมั่นใจของนักลงทุน

"ตามที่นายกรัฐมนตรีเองได้กล่าวกับสมาชิกสมาคมหอการค้าต่างประเทศว่า ประเทศของเราเป็นตัวอย่างของการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ เพราะเราต้อนรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ไม่มีประเทศไทยที่หวังจะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการค้าโลก จะสามารถทำอย่างประเทศของเราได้ที่จะกระทำ โดยไม่สูญเสียมูลค่าส่วนเกินด้านจากการลงทุนจากรายได้และโอกาสในการพัฒนา" นายธีระกล่าว

ดังนั้น หากไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเหมาะสม ก็จะไม่แรงจูงใจและการช่วยเหลือทางการเงิน หรืออื่นใดที่เพียงพอ ก็ไม่สามารถที่จะดึงบริษัทวิจัยพัฒนาเข้ามาลงทุนได้

จากข่าวข้างต้น พบกรอบ 4 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : รายละเอียดของข่าวชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยอาจต้องประสบภาวะเสี่ยงต่อการค้าการลงทุน เนื่องจากการประกาศ CL ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “กลุ่มธุรกิจยาต้าน “หมอมงคล” บังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร ผลิตภัณฑ์เอส-โรคหัวใจ ประกาศชะลอแผนลงทุน ทั้งหมดในประเทศไทย”
2. วิเคราะห์หาสาเหตุ (frame diagnose cause) : การประกาศชะลอการลงทุนเนื่องจากภาคเอกชนเกิดความไม่มั่นใจในมาตรการบังคับใช้สิทธิของรัฐบาล ว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “เหตุกังวลบรรยากาศลงทุน หวั่น รัฐบาลไม่สามารถคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แต่บังคับเอาทรัพย์สินของเอกชน โดยไม่ให้ความเคารพต่อกฎกติกาสากล”
3. เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies) : แม้ว่าภาคเอกชนจะอยู่ด้วยการประกาศชะลอการลงทุน แต่ก็มี การประนีประนอม ด้วยการเสนอทางออก ให้มีการพูดคุยและตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย สะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “การกระทำที่ดีที่สุดสำหรับ ปัญหาเช่นนี้ คือ การพูดคุยกันเพื่อที่จะหาจุดสมดุลในการแก้ปัญหา”
4. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : ข่าวนี้เป็น การเสนอแง่มุมในการตัดสินทางจริยธรรมจากฝ่ายบริษัทฯ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการประกาศ CL โดยอ้างถึงหลักการของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และประเมินว่าการกระทำเช่นนี้จะเกิดผลเสียกับประเทศ ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “การที่รัฐบาลบังคับเอาทรัพย์สินของเอกชน เพราะไม่สามารถซื้อได้นั้น เป็นแบบอย่างที่ไม่อันตราย และจะทำให้ทำลายชื่อเสียงของประเทศ ว่าเป็นประเทศที่ไม่ให้ความเคารพต่อกฎกติกาสากล”

บทบรรณาธิการ

ในช่วงเวลาดังแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550 ไม่พบการนำเสนอบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

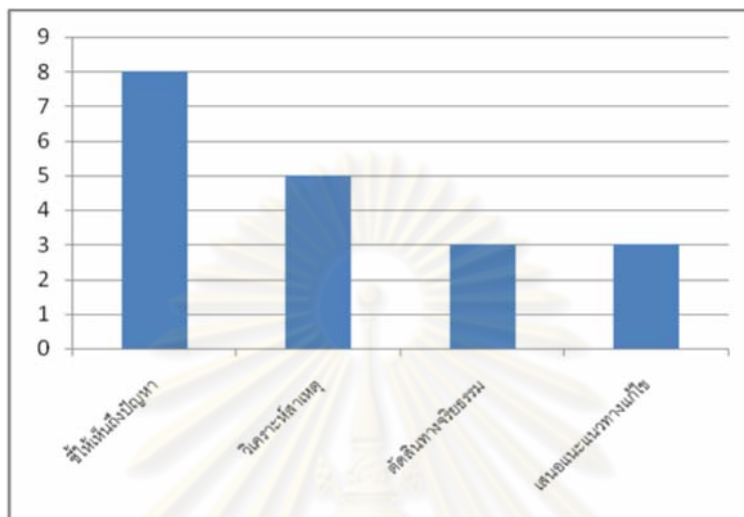
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 8 (บทวิเคราะห์)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	8
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	5
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	3
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	3

ผลจากตารางที่ 6 พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้กรอบนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 8 ข้อเขียน รองลงมาคือ วิเคราะห์สาเหตุ จำนวน 5 ข้อเขียน ตัดสินทางจริยธรรมจำนวน และ เสนอแนะแนวทางแก้ไข 3 ข้อเขียนเท่ากัน

แผนภูมิที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างบทวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source :	กรุงเทพธุรกิจ		
Date :	13 ก.พ. 2550	Page :	11
		No :	50068697

มูสาเจ็ดประการ

เรื่องการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา

■ **วิทยา กุลสมบูรณ์**
โครงการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้แปลจาก PhRMA's Seven Deadly Lies about Thai Compulsory Licenses ซึ่งเขียนโดย Brock K. Baker, Health GAP (วันที่ 1 ก.พ. 2007)

ตั้งแต่ประเทศไทยเห็นหน้าปฏิวัติทศกัณฐ์ของการค้าโลกและใช้บทบัญญัติตามกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศที่จะใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาโคเออร์ และสอดคล้อง 3 รายการ ผู้แทนกลุ่มบริษัทยาข้ามชาติได้มีการให้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความสับสนและอาจหลงเชื่ออย่างผิดๆ ได้ ดังมูสาเจ็ดประการและข้อโต้แย้งต่อไปนี้

การโกหก 2 ประการแรก : ผู้แทนกลุ่มบริษัทยาข้ามชาติ ซึ่งเป็นคนไทยกล่าวว่า เราไม่เห็นว่าการใช้สิทธิดังกล่าวเป็นไปตามกฎหมายหรือเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนไข้

ความจริง การใช้สิทธิผลิตของไทยถูกกฎหมายในทุกแง่ (1) เป็นการสอดคล้องกับข้อตกลงการค้าโลกตามบทบัญญัติ 31(b) สิทธิเหนือสิทธิบัตรที่ดำเนินการอยู่บนเหตุผลด้านสาธารณสุขเป็นการดำเนินการโดยรัฐและไม่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์การค้า ดังนั้น จึงไม่มีค่าธรรมเนียมที่ต้องเจรจาต่อรองกับเจ้าของสิทธิบัตร

(2) สอดคล้องกับกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยที่ให้รัฐบาลสั่งออกโดยชอบที่จะดำเนินการในสิทธิโดยไม่เป็นไปเพื่อการค้าและไม่ต้องเจรจาต่อรองมาก่อน (3) ได้มีการกำหนดการจ่ายค่าตอบแทนให้ร้อยละ 0.5 ของราคายาในแล้ว

ความจริงประการที่ 2 การใช้สิทธิดังกล่าวเป็นความต้องการทั้งของผู้ป่วยและรัฐบาลไทย บริษัทเจ้าของยาต้านไวรัส HIV ที่จะลดราคาให้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐานของรายได้ คือต่ำกว่า 77,000-80,000 บาทต่อคนใช้ต่อคนต่อปีทั้งที่มีการรณรงค์เรียกร้องของคนไข้ต่อสังคมครั้งแล้วครั้งเล่าในกรุงเทพฯ และรัฐบาลไทยจะได้ยาไว้ใช้หรือให้บริการในราคาที่ต่ำกว่าครึ่งของราคายาของบริษัทที่เคยเสนอไว้ล่าสุด

แต่ราคายาดังกล่าวที่ถูกลง จะทำให้เกิดการขยายความต้องการของผู้ใช้ยาที่มีภาพพจน์ถึงระดับเหมาะสมกับขนาดการผลิตของบริษัทฯ ของประเทศอินเดียและบริษัทผลิตของไทย

การโกหกประการที่สาม โดยผู้แทนบริษัทยาข้ามชาติคนเดิม กล่าวว่า บริษัทฯข้ามชาติได้ทำการวิจัย

ยาถึง 10 ปี แต่รัฐบาลไทยได้บังคับการใช้สิทธิ ถือเป็น การแบ่งสิทธิ แยกทรัพย์สินของบริษัทไป

ความจริง สิทธิบัตรมีไว้สำหรับสิทธิหรือผลงานที่ ในความหมายทั่วไปของรัฐใช้สิทธิพิเศษต่อผู้ผลิตที่ เกี่ยวข้อง ผลกระทบระหว่างเจ้าของสิทธิบัตรกับ สาธารณะ อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวของ รัฐบาลเป็นไปตามเจตนาบรรณ และเงื่อนไขต่างๆ ซึ่ง รวมถึงเงื่อนไขให้มีการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรได้

รัฐบาลในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้สิทธิเหนือสิทธิ บัตรบัตรต่างๆ ครึ่ง ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ซึ่งรวมถึง การใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา อันไม่ก่นั้น ประเทศ ไทยได้บัญญัติเรื่องการให้สิทธิไว้ในกฎหมายสิทธิบัตร อย่างชัดเจนและบริษัททุกบริษัทก็ได้ปฏิบัติตามตราการ ดังกล่าวมาตั้งแต่ได้ขออนุญาตเอาประโยชน์จากสิทธิ บัตรในประทศไทย

“จะเป็นไปได้อย่างไร ที่การอนุญาตให้เอา ประโยชน์จากสิทธิบัตรโดยรัฐได้กลายเป็นสิทธิ สมบูรณ์ที่ขัดขวางการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรที่มีการ บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

การโกหกประการที่สี่ ผู้แทนบริษัทข้ามชาติ คนเดียวกัน กล่าวว่ “ทุกเรื่องสามารถเจรจาได้”

ความจริง สำหรับบริษัทที่ดำเนินธุรกิจแบบ ผู้ขาดแล้วทุกอย่างไม่เคยตกลงได้ด้วยวิธีการเจรจา บริษัทหนึ่งได้ปฏิเสธข้ออ้างข้อเสนอกว่า เดือนที่ แล้ว ที่จะมีราคา 77,000-80,000 บาทต่อคนใช้ต่อปี จะมีการลดราคาลง แต่ก็คือ ประเทศบราซิลที่ประกาศ ว่าจะมีการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาไปนาน

ทุกบริษัทยอมลดราคาลงมากบริษัทก็จะขอให้มีการ สัญญาว่ารัฐของประเทศนั้นๆ จะสั่งล้มเลิกความคิด ในการแสวงหาแหล่งยาราคาถูกให้กับประเทศ

โดยความหมายดังกล่าว ความต้องการที่แท้จริง ของบริษัทข้ามชาติก็คือการหยุดยั้งการแข่งขันของผู้ผลิตชื่อสามัญลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ชัดว่า บริษัทขายจะลดราคาลงในประเทศขนาดใหญ่ ที่มี ระดับรายได้ปานกลาง (Middle income) หรือ ประเทศที่กำลังเติบโต เช่น ไทย บราซิล แต่จะไม่ ยินยอมลดราคาให้กับประเทศที่ขนาดเล็กและยากจน เช่น ประเทศกัมพูชา

การโกหกประการที่ห้าและหก นายฮวี เบล ผู้ แทนสหพันธ์ผู้ผลิตข้ามชาติกล่าวว่า “การใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรจะเป็นช่องทางให้เกิดการผูกขาดแบบ ไม่ถูกต้องและจะก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้ป่วย” บริษัทที่ได้ถูกบังคับให้สิทธิดังกล่าวจะเป็นเสียเปรียบ กันว่าการใช้สิทธิดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่อ คุณภาพยา... **ความจริง** กลายเป็นว่าการผูกขาดและการทำให้อายุรโรคทางเภสัชคิด มีใช้การดำเนินไม่ ถูกต้องและการสร้างแรงจูงใจ และการทำให้ราคายา ถูกสูง กลายเป็นการส่งเสริมการค้าแบบ ไม่ถูก ต้องกระนั้นหรือ ?

ข้างเป็นเรื่องที่โหดเหี้ยมเหลือเชื่อเหนือเกิน อุตสาหกรรมการรักษาพยาบาลจากการวิจัยและ พัฒนา ซึ่งครอบคลุมกว่าร้อยละ 90 ของตลาดยาใน โลกกำลังเสี่ยงต่อความล้มเหลวของอุตสาหกรรมที่ชื่อ สมัญที่ครอบคลุมตลาดยาในเกือบร้อยละ 10

กล่าวสำหรับคุณภาพยามขบดได้ใช้ตัวชี้วัดมี รัชากรณินา ที่ ยาสามัญอยู่ต่อคุณภาพ เภสัชภัณฑ์ จะกล่าวถึงความจริงที่ว่า ยาอู่ฟารมาเรส ชื่อสามัญ หลายชนิดได้รับการยอมรับมาตรฐานจากองค์การอนามัยโลกและชื่อสามัญอยู่ต่อกับคนเสียตรา ก็ กำลังรอการอนุมัติการยอมรับดังกล่าวเช่นเดียวกับ องค์การอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา ได้อนุมัติ การยอมรับผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราไวรัส จำนวนมากมาย หลายชนิดของบริษัทข้ามชาติส่วนหนึ่งของยาเหล่านี้

นี่ผลิตในบริษัทที่ได้รับการยอมรับมาตรฐานตาม แนวทางการผลิตที่ดี (GMP) กว่า 70 แห่งที่ตั้งอยู่ในประเทศอินเดีย

การโกหกประการที่เจ็ด ด้วยเรื่องราวการโกหก ทั้งหมด การใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา จะทำให้เกิดการ กดดันของแรงจูงใจที่จะคิดค้นยาใหม่ๆ

ความจริง หัวใจป้อนเขียนว่าอินเดียเป็นประเทศ เดียว และยังคงไม่ถึงแม้พิธีกรครอบครองตลาดยา เพียงร้อยละ 5.1 ของตลาดโลก จากข้อมูลของ INFORMATION MANAGE GROUP แม้ว่าตลาด ยาของประเทศลุ่มรายได้ปานกลางและต่ำจะเติบโต เร็วกว่าตลาดของประเทศพัฒนาแล้ว

แต่บริษัทข้ามชาติยังคงความกระตือรือร้น ทางการผลิตที่จะขยายผลกำไรจากการค้าในตลาด ยาขนาดใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ยุโรป และ ญี่ปุ่น ผู้ซึ่งรวมแล้วซื้อถึงเกือบร้อยละ 99 ของมูลค่า ทั้งหมดที่เป็นตัวเงินบรรษัทข้ามชาติยังคงอ้างอีกว่า การใช้สิทธิจะเปราะบางกับแรงจูงใจในการวิจัยและ พัฒนาแต่กลับไม่ยอมรับว่าการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร ไม่มีวันเลยที่จะกระทบต่อสภาพการผูกขาดกำไรใน ตลาดยาของประเทศต่างๆ

เป็นเรื่องแปลกร้ายที่ตลาดที่ซึ่งขนาดเล็กรู้ กะจริตของเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะ สามารถส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจของการวิจัยผลิตยา

นี่คือสารมวลชนที่ติดตามเรื่องการให้สิทธิใน ประเทศไทย ควรจะเริ่มต้นคำถามอย่างจริงจังกับ ผู้ใช้ข้อมูลของบรรษัทข้ามชาติให้มากขึ้น หากแทน การที่จะหาหน้ที่เพียงถ่ายถอดข้อความที่เลื่อนลอย ของบรรษัทข้ามชาติ ที่กล่าวโจมตีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิอย่างไม่ถูกต้อง และเพื่อความสมมูล เป็นธรรมแล้ว

อย่างน้อยที่สุด นี่คือสารมวลชนควรจะเผยแพร่สาระข่าวสารที่หากันได้แม้ข้อมูลที่ไม่ตรง ความจริงของบรรษัทข้ามชาติเหล่านั้น เพื่อไม่ให้ เกิดความเข้าใจผิดต่อการให้สิทธิเหนือสิทธิบัตรของ ประเทศไทย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น พบกรอบ 3 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : ผู้เขียนได้ระบุถึงปัญหา ที่กลุ่มผู้เสียหายประโยชน์ในการประกาศ CL สร้างความเข้าใจผิดให้สังคม ซึ่งจะทำการดำเนินนโยบายสะดุดลง สะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “ผู้แทนกลุ่มบรรษัทข้ามชาติได้มีการให้ข้อมูลที่ทำให้สังคมเกิดความสับสน และอาจหลงเชื่ออย่างผิด ๆ ได้”

2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : เป็นการตัดสิน โดยใช้ภาษาที่ประเมินการกระทำอย่างชัดเจนในหัวข้อเรื่อง “**มุสาเจ็ดประการ เรื่อง การใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา**” ซึ่งคำว่า “มุสา” หมายความว่า โทกหก แสดงให้เห็นถึงการตัดสินของผู้เขียนว่า บริษัทยาหลอกลวงสังคม
3. เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies) : ผู้เขียนเสนอแนวทางแก้ปัญหอย่างหนึ่ง คือการอาศัยการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของสื่อมวลชน เพื่อลดอคติและความเข้าใจผิดของสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “นักสื่อสารมวลชนควรจะเผยแพร่สาระข่าวสารที่วิพากษ์ได้แย้ง ข้อมูลที่ไม่ตรงความจริงของบริษัทข้ามชาติเหล่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดต่อการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรของประเทศไทย”

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

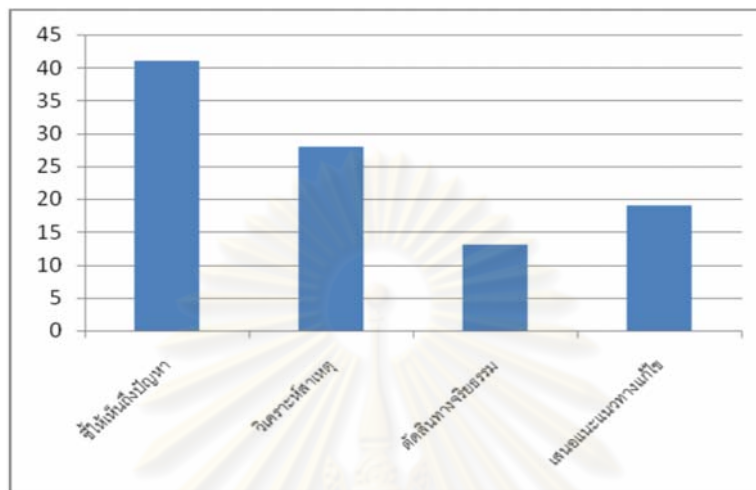
ข่าว

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 49 (ข่าว)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	41
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	28
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	13
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	19

ผลจากตารางที่ 7 พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐใช้กรอบนำเสนอข่าวประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด คือ 41 ข่าว รองลงมาคือ วิเคราะห์สาเหตุจำนวน 28 ข่าว เสนอแนะแนวทางแก้ไข 19 ข่าว และ ตัดสินทางจริยธรรมจำนวน 13 ข่าว ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์
ไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source : ไทยรัฐ		50056022	
Date : 5 ก.พ. 2550	Page : 9	No :	

พาณิชย์เร่งค่าชดเชยราคายา วันดีดิลลิต์ ม.301 ของสหรัฐฯ

ผู้สื่อข่าวรายงานจากกระทรวงพาณิชย์ว่า ขณะนี้กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมการค้าภายใน และกระทรวงสาธารณสุข เพื่อพิจารณาอัตราชดเชยการนำเข้าที่มีสิทธิบัตร ตามหลักการบังคับใช้สิทธิขององค์การการค้าโลก (ดับเบิลทีโอ) โดยคณะกรรมการชุดนี้จะพิจารณาหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในการกำหนดอัตราชดเชยให้กับเจ้าของสิทธิบัตรยาที่ไทยนำมาผลิต

อย่างไรก็ตาม ต้องรอกระทรวงสาธารณสุขเจรจากับบริษัทยาที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรปริมาณสี่ปีค่าห้า และมีความเป็นไปได้ 3 ทาง คือบริษัทยาเจ้าของสิทธิบัตรยินดีลดราคายาลง หรืออาจตกลงว่าไทยจะนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย และจะชดเชยค่าเสียหายให้กับบริษัทยาในอัตราที่เหมาะสมและเป็นธรรม หรือสุดท้ายกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับอัตราและเงื่อนไขการชดเชย ซึ่งต้องตั้งคณะกรรมการพิจารณาอัตราค่าชดเชย แต่ที่น่าเป็นห่วงคือ การประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิของไทยอาจได้รับผลจากมาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินทางปัญญา ตามมาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐฯ ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาประจำปี และประกาศผลในเดือน เม.ย. นี้

สำหรับการจัดตั้งคณะกรรมการดังกล่าว เกิดขึ้นหลังจากที่กระทรวงสาธารณสุขออกประกาศบังคับใช้สิทธิผลัดยา 3 ชนิด ได้แก่ ยารักษาโรคเอดส์ โรคมาลาเรีย และโรคหัวใจอุดตัน เพื่อให้คนไทยนำเข้าได้ในราคาถูกกว่าที่ซื้อจากบริษัทผลิตยาโดยตรง.

จากข่าวข้างต้น พบกรอบ 1 ประเภท ได้แก่

- ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : ผู้เขียนข่าวต้องการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจของประเทศ ที่เกิดจากการตอบโต้นโยบาย CL ของสหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “การประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิของไทยอาจได้รับผลจากมาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้อง ทรัพย์สินทางปัญญา ตามมาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐฯ ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาประจำปี และประกาศผลในเดือน เม.ย. นี้”

บ. ยามะกันถอนจตลิตธิบัตร์ยาเอตส์

18 ส.ค. 49 - 04:41

ภ.ญ.ดร.จิราพร ลีมปนานนท์ อาจารย์ประจำหน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดเผยว่า ขณะนี้บริษัทแก๊สโซลีน (ประเทศไทย) จำกัด ได้ขอถอนการจดสิทธิบัตรยาต้านไวรัสเอชไอวี 2 ตัวคือ สตาร์วูดีน และมาซีดาวูดีน ซึ่งเป็นยาที่นำยาสองตัวมารวมกันเพื่อความสะดวกในการกินยา โดยได้ขอขึ้นทะเบียนไว้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย หลังจากก่อนหน้านี้มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา (มสพ.) ได้ยื่นคัดค้านการจดสิทธิบัตรดังกล่าวมาตั้งแต่ปี 2540 และล่าสุดเมื่อวันที่ 7 ส.ค.ที่ผ่านมา เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเอดส์ กว่า 500 คน ได้ไปประท้วงที่หน้าบริษัทดังกล่าว ซึ่งก่อนหน้านี้บริษัทได้มีจดหมายเปิดผนึกจากบริษัทใหญ่ในต่างประเทศระบุว่า ได้สั่งให้บริษัทในประเทศไทยยกเลิกการจดสิทธิบัตรดังกล่าวแล้ว แต่ไม่ทราบเหตุผลว่าเพราะเหตุใดทางประเทศไทยถึงไม่ดำเนินการ

ภ.ญ.ดร.จิราพรกล่าวว่า การขอถอนการจดสิทธิบัตรดังกล่าว อาจเป็นเพราะบริษัทอาจเห็นแล้วว่ายาทั้ง 2 ชนิดนี้ แม้ว่าจะไม่เคยมีการขึ้นทะเบียนยาในประเทศไทยมาก่อน แต่การนำยาเก่าที่ไม่มีสิทธิบัตรมารวมกันไม่ถือเป็นความรู้ใหม่ถึงกับต้องจดสิทธิบัตรยา อีกทั้งก็มีเรื่องของผลประโยชน์ทับซ้อนในตัว คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องดังกล่าวของกรมทรัพย์สินทางปัญญาด้วย.

จากข่าวข้างต้น พบกรอบ 1 ประเภท ได้แก่

1. วิเคราะห์หาสาเหตุ (frame diagnose cause) : มีการใช้แหล่งข่าวที่มีความน่าเชื่อถือในการอธิบายถึงสาเหตุ ที่บริษัททยอยถอนการขึ้นทะเบียนยาในประเทศไทย ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “ภ.ญ.ดร.จิราพรกล่าวว่า การขอถอนการจดสิทธิบัตรดังกล่าว อาจเป็นเพราะบริษัทอาจเห็นแล้วว่ายาทั้ง 2 ชนิดนี้ แม้ว่าจะไม่เคยมีการขึ้นทะเบียนยาในประเทศไทยมาก่อน แต่การนำยาเก่าที่ไม่มีสิทธิบัตรมารวมกัน ไม่ถือเป็นความรู้ใหม่ถึงกับต้องจดสิทธิบัตรยา”

บทบรรณาธิการ

ในช่วงเวลาดังแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550 ไม่พบการนำเสนอบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

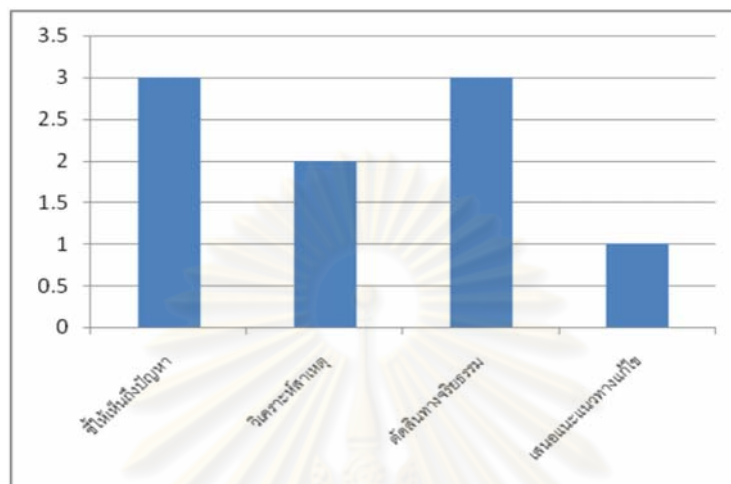
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนกรอบการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

ประเภทของกรอบ	จำนวน 3 (ข่าว)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	3
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	2
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	3
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	1

ผลจากตารางที่ 8 พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐใช้กรอบนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา และตัดสินทางจริยธรรมมากที่สุดเท่ากัน 3 ข้อเขียน รองลงมาคือ วิเคราะห์สาเหตุจำนวน 2 ข้อเขียน และ เสนอแนะแนวทางแก้ไข 1 ข้อเขียน ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของกรอบในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ตัวอย่างบทความจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

คนดีมีน้อย [7 พ.ค. 50 - 16:58]

ดูเหมือนกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ ไม่นินดีด้วยนัก กับการที่กระทรวงสาธารณสุข ประกาศใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ผลิตยาราคาถูก ดูแลรักษาผู้ป่วยเอดส์

บริษัทฯข้ามชาติเสียประโยชน์ สหรัฐฯกดดัน เพิ่มอันดับไทย จากประเทศที่จับตามอง เป็นประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ

คำ “พิเศษ” โดยตัวเอง เป็นคำมีความหมายดี แต่ในรูปประโยคนี้ กลับมีความหมายร้าย...ประเทศไทยจะเจอมาตรการทางภาษีตามมากี่มาก

กระทรวงการต่างประเทศก็ต้องเหนียวใจเจรจา กระทรวงพาณิชย์ก็เหนียว หาทางประนีประนอมเพื่อให้การค้าขายไทยกับสหรัฐฯ เดินหน้าไปให้ได้

ผลจากมาตรการกันท่าพ่อค้าต่างชาติ 30% บ่นกันจนถึงวันนี้ว่า บรรยากาศการทำมาค้าขาย ไม่ว่าจะนอกหรือในประเทศ มีแต่สาละวันเตี้ยลงๆ

เป็นห่วงกัน การที่หมอมงคล ณ สงขลา ชักธงรบ...บริษัทฯข้ามชาติ จะเป็นเหตุให้

เศรษฐกิจไทยเตี้ยลงไปอีก

โดยสติปัญญาชาวบ้าน คงยังซังน้ำหนักไม่ได้ งานนี้เราจะได้ มากกว่าเสีย หรือจะเสียมากกว่าได้

เรื่องของธุรกิจ เรื่องน้ำจิตน้ำใจพูดกันไปยังนั่นเอง หากตกลงกันได้ ก็แสดงว่าตัวเลขลงตัว ผมก็ได้แต่หวังว่า...
งานนี้ แม้เราจะเสีย

ก็ขออย่าให้เสียมากเกินไป

**ฝรั่ง...ไม่ว่าอเมริกาหรือชาติไทย ไม่ว่าจะร้อยปีทีแล้ว หรือปีนี้ มันก็เหมือนกันไปหมด ปากหวานกัน
เปรี้ยว ถ้าไม่เห็นกำไร โอกาสตกลง...คงไม่มี**

เพราะฉะนั้น อย่าเผลอวางใจ ว่าเรามีเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ...พูดไทยได้ ใช้คำไทยหวานๆเป็น...ประเด็นที่
พูดหวานๆกัน... ก็ยังคงอยู่กับเกมกดดันเท่าเดิม จับตาเป็นพิเศษเหมือนเดิม

พ่อแก่แม่เฒ่า อาบน้ำร้อนมาก่อน รู้เช่นเห็นชาติคนพวกนี้ดี จึงเตือนเอาไว้

ระวัง! หวานจะเป็นลม ขมจะเป็นยา

สำหรับข้อกล่าวหา แถม...มีคนไทยหัวใจทาส...กระซิบให้ สหรัฐฯเล่นงานไทย ล้างแค้นด้วยการเผาบ้าน
ตัวเอง...เราคนไทย ต้องฟังหูไว้หู

ฟังแล้วเชื่อ...ข้างไหน ก็บันทึกไว้ในแฟ้มความทรงจำ...

โอกาสล้างแค้นจะมี ก็เมื่อถึงวันเลือกตั้ง ถ้าแน่ใจว่า พวกไหนเป็นพวกไทยหัวใจทาส ทำตัวเป็นเสนียด
แผ่นดิน ก็ไล่ๆพวกมันไป อย่าเผลอไปเลือกเข้าสภา

สถานการณ์บ้านเมืองเป็นเช่นโบราณว่า หนทางพิสูจน์ม้า เวลาพิสูจน์คน เวลาหก-เจ็ดเดือน พิสูจน์แล้ว ไทย
บางพวกที่ใช้ ข้อมูลลงในขายชาติ ถ้ามันเผาโรงเรียนได้ เผาบ้านได้ มันยิ่งกว่า... ขายชาติ

และเวลาเดียวกัน ก็พิสูจน์ได้เช่นกัน...ว่า พวกที่มีข้อมูลลงใน...นอกจากไม่ใช่ประโยชน์หาความรำรวย...ให้
ตัวเอง แต่ยังพลิกผันเผื่อแผ่ไปให้คนยากไร้ เป็นคนดี ที่หาพบได้ยาก

กรณีสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา ทำให้เราพบคนดีที่หายาก ก็อยากขอให้พี่น้องคนไทยช่วยกันปรบมือให้ เจอแล้ว
ดูแลรักษากันไปให้ดีๆ...คนดีจะต้องเหมือนที่โบราณว่า ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้.

"กิเลน ประลองเชิง

จากบทความข้างต้น พบกรอบ 4 ประเภท ได้แก่

1. ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem) : ผู้เขียนบทความระบุว่ามาตรการที่สหรัฐฯใช้ตอบโต้การประกาศ CL ของไทย คือการประกาศให้เป็นประเทศจับตามองพิเศษ จะนำไปสู่ปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนกับคนไทย ดังปรากฏในข้อความที่ว่า “บริษัทฯข้ามชาติเสียประโยชน์ สหรัฐฯกดดัน เพิ่มอันดับไทย จากประเทศที่จับตามอง เป็นประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ”
2. ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment) : บทความนี้มีการใช้สำนวนเปรียบเทียบ ที่ไม่ได้ตัดสินอย่างชัดเจนว่าอเมริกาขาดจริยธรรม แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่าไม่มีใครยอมเสียผลประโยชน์กันง่าย ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในข้อความที่ว่า “ฝรั่ง...ไม่ว่าอเมริกาหรือชาติไทย ไม่ว่าร้อยปีที่แล้ว หรือปีนี้ มันก็เหมือนกันไปหมด ปากหวานกันเปรี้ยว ถ้าไม่เห็นกำไร โอกาสตกลง...คงไม่มี” สำนวน “ปากหวานกันเปรี้ยว” นั้นหมายถึง การพูดในทางที่ดี ทำให้ผู้ฟังพอใจ แต่ในใจคิดไม่ซื่อ ซึ่งในกรณีนี้ก็หมายความว่า แม้การที่สหรัฐฯจะแสดงตัวเป็นพันธมิตรกับไทยอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคิดที่จะหาผลประโยชน์จากประเทศไทยอยู่ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 เปรียบเทียบกรอบการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ

จากการศึกษา พบว่าหนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษา 3 ฉบับ มีการใช้กรอบการนำเสนอเนื้อหาแต่ละประเภทแตกต่างกัน ดังข้อมูลที่น่าสนใจต่อไปนี้

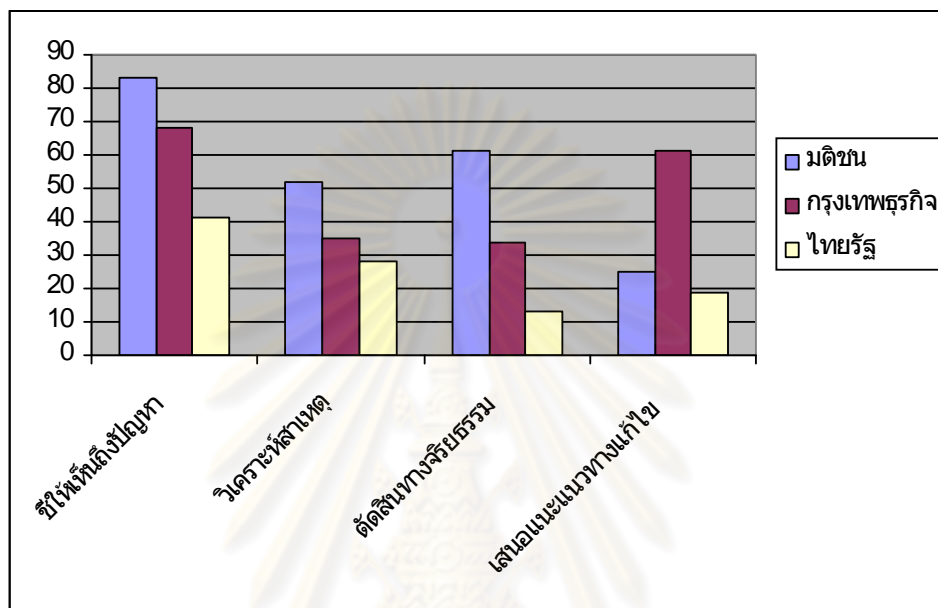
ข่าว

ตารางที่ 9 แสดงกรอบของข่าวในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

ประเภทของกรอบ	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	ไทยรัฐ
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	82	68	41
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	52	35	28
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	61	34	13
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	25	61	19

จากตารางแสดงประเภทกรอบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับใช้กรอบประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด กรอบประเภทอื่น ๆ มีการนำเสนอมากรองลงมา ดังนี้ มติชนใช้กรอบประเภท ตัดสินทางจริยธรรม วิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนะแนวทางแก้ไข ตามลำดับ กรุงเทพธุรกิจและไทยรัฐใช้กรอบประเภท เสนอแนะแนวทางแก้ไข วิเคราะห์สาเหตุ และ ตัดสินทางจริยธรรม ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 9 แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน
กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

บทบรรณาธิการ

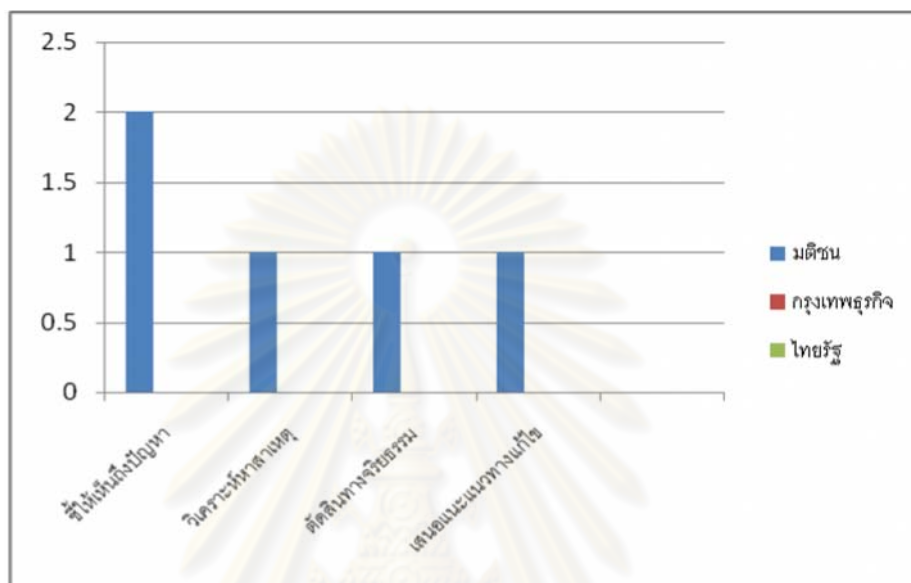
ตารางที่ 10 แสดงกรอบของบทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และ ไทยรัฐ

กรอบของบทบรรณาธิการ	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	ไทยรัฐ
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	2	0	0
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	1	0	0
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	1	0	0
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	1	0	0

จากตารางแสดงประเภทกรอบการนำเสนอบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา จะเห็นได้ในช่วงเวลาที่ศึกษามีเพียงหนังสือพิมพ์มติชนเท่านั้นที่นำเสนอบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL โดยใช้กรอบประเภท ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุด และใช้กรอบ วิเคราะห์สาเหตุ ตัดสินทางจริยธรรม และเสนอแนะแนวทางแก้ไข รองลงมาในจำนวนที่เท่ากัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์
มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความ/บทวิเคราะห์

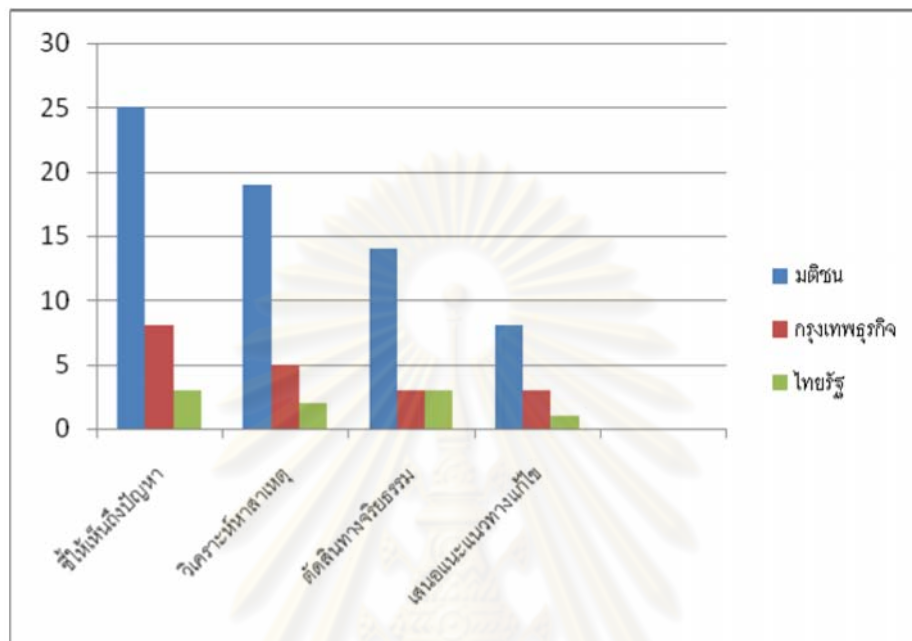
ตารางที่ 11 แสดงกรอบของบทความ/บทวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

กรอบของบทความ/บทวิเคราะห์	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	ไทยรัฐ
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	25	8	3
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	19	5	2
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	14	3	3
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	8	3	1

จากตารางแสดงประเภทกรอบการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา จะเห็นได้หนังสือพิมพ์มติชนใช้กรอบที่ ชี้ให้เห็นถึงปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ วิเคราะห์หาสาเหตุ ตัดสินทางจริยธรรม และเสนอแนะแนวทางแก้ไข ตามลำดับ กรุงเทพธุรกิจใช้กรอบ ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มากที่สุดเช่นกัน รองลงมาคือ วิเคราะห์หาเหตุ ตัดสินทางจริยธรรม และเสนอแนะแนวทางแก้ไข เป็นอันดับ 3 ในจำนวนที่เท่ากัน ส่วนไทยรัฐใช้กรอบ ชี้ให้เห็นถึงปัญหา และตัดสินทางจริยธรรมมากที่สุด ในจำนวนที่เท่ากัน รองลงมาคือ วิเคราะห์หาสาเหตุ และเสนอแนะแนวทางแก้ไข ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอกรอบบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.4 แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล

จากการศึกษาแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูล โดยใช้คุณลักษณะ (character) ตามบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นซีแอลเป็นหน่วยการวิเคราะห์ ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์มติชน

ข่าว

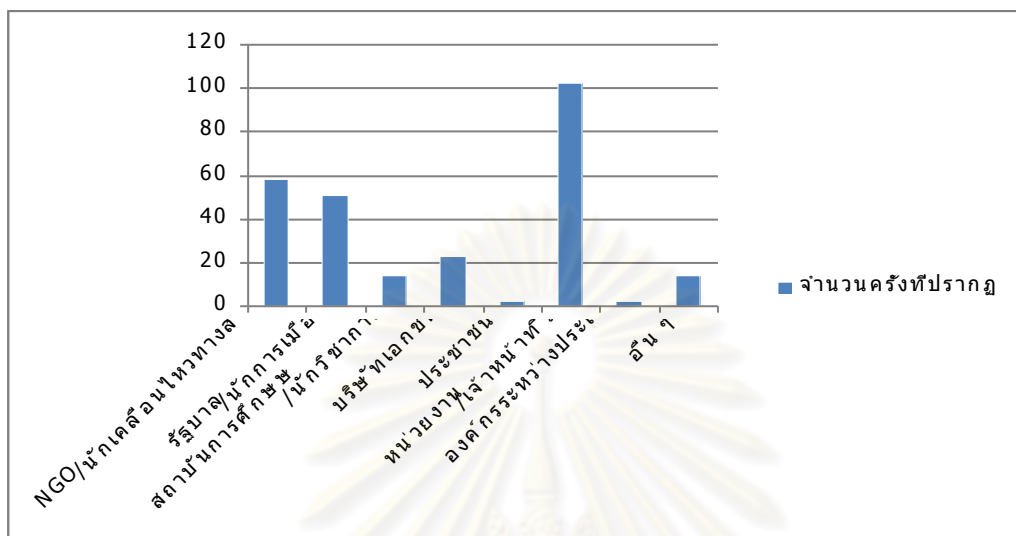
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	54
รัฐบาล/นักการเมือง	51
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	14
บริษัทเอกชน	23
ประชาชน	2
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	102
องค์กรระหว่างประเทศ	2
อื่น ๆ	14

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ในจำนวนนักวิชาการที่พบเป็นแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจำนวน 14 ครั้ง พบว่าเป็นบุคคลที่ทำงานในฐานะนักเคลื่อนไหวทางสังคมควบคู่ไปด้วยด้วย 4 ครั้ง

ผลจากตารางที่ 12 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอข่าวจาก หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ มากที่สุด จำนวน 102 ครั้ง และจากแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นอันดับสอง จำนวน 54 ครั้ง รัฐบาล/นักการเมืองเป็นอันดับสาม จำนวน 51 ครั้ง และ บริษัทเอกชน สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ แหล่งข่าวอื่น ๆ รองลงมาตามลำดับ และใช้แหล่งข่าวจากกลุ่ม ประชาชน และองค์กรระหว่างประเทศ น้อยที่สุดในจำนวนที่เท่ากัน 2 ครั้ง

แผนภูมิที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน

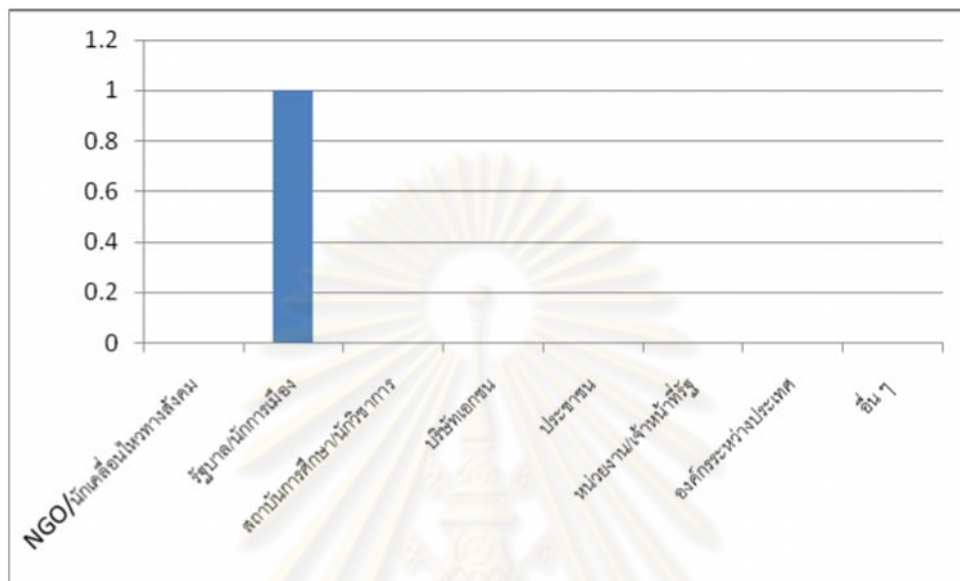
บทบรรณาธิการ

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	0
รัฐบาล/นักการเมือง	1
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	0
บริษัทเอกชน	0
ประชาชน	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	0
องค์กรระหว่างประเทศ	0
อื่นๆ	0

ผลจากตารางที่ 13 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอบทบรรณาธิการจาก รัฐบาล/นักการเมือง เพียง 1 ครั้งเท่านั้น

แผนภูมิที่ 13 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

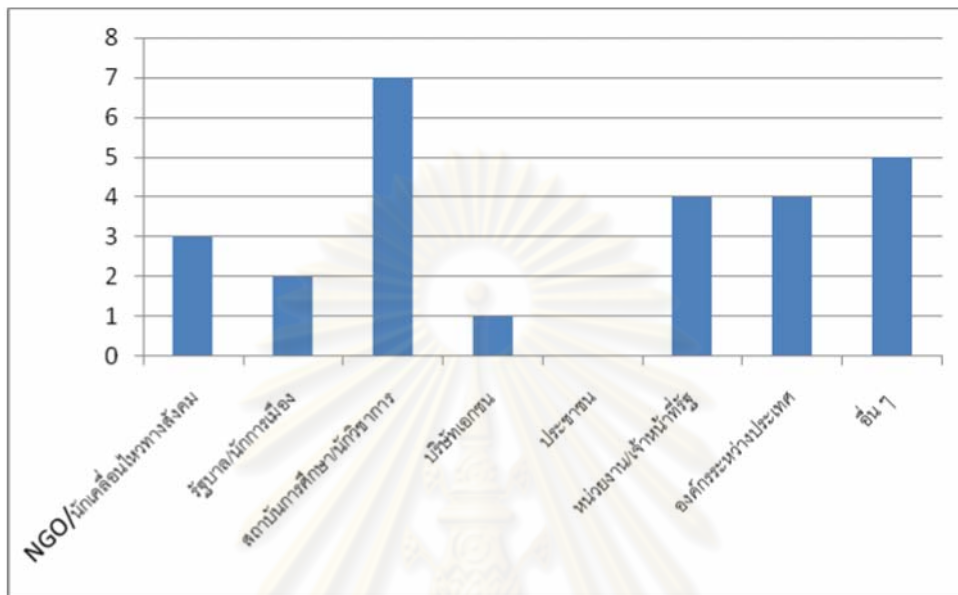
แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	3
รัฐบาล/นักการเมือง	2
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	7
บริษัทเอกชน	1
ประชาชน	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	4
องค์กรระหว่างประเทศ	4
อื่น ๆ	5

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ในจำนวนนักวิชาการที่พบเป็นแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจำนวน 7 ครั้ง พบว่าเป็นบุคคลที่ทำงานในฐานะนักเคลื่อนไหวทางสังคมควบคู่ไปด้วยด้วย 1 ครั้ง

ผลจากตารางที่ 14 พบว่าหนังสือพิมพ์มติชนใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอ บทความ/บทวิเคราะห์จาก สถานศึกษา/นักวิชาการ มากที่สุด 7 ครั้ง รองลงมาคือจากแหล่งข่าวอื่น ๆ 5 ครั้ง และใช้แหล่งข่าวจากหน่วย/เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 4 ครั้ง NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม 3 ครั้ง ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 14 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์
ของหนังสือพิมพ์มติชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

ข่าว

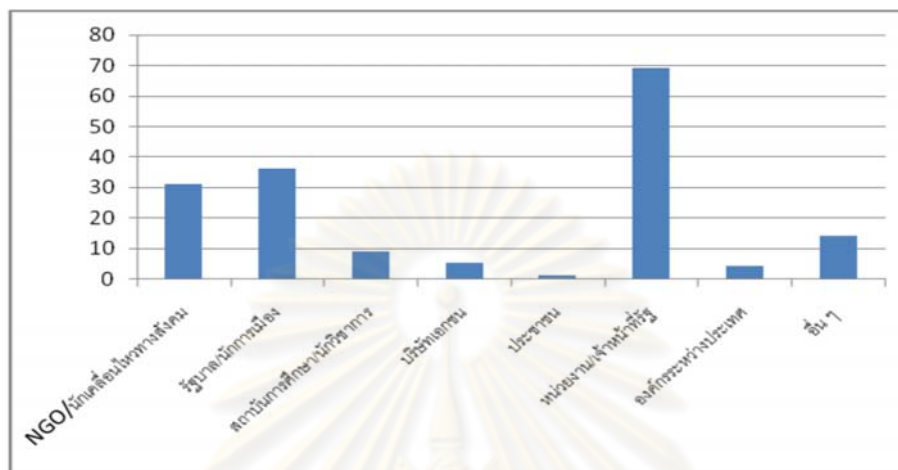
ตารางที่ 15 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	31
รัฐบาล/นักการเมือง	36
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	9
บริษัทเอกชน	5
ประชาชน	1
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	69
องค์กรระหว่างประเทศ	4
อื่น ๆ	14

ข้อสังเกตเพิ่มเติม ในจำนวนนักวิชาการที่พบเป็นแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจำนวน 9 ครั้ง พบว่าเป็นบุคคลที่ทำงานในฐานะนักเคลื่อนไหวทางสังคมควบคู่ไปด้วยด้วย 3 ครั้ง

ผลจากตารางที่ 15 พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอข่าวจาก หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ มากที่สุด จำนวน 69 ครั้ง และ รัฐบาล/นักการเมือง เป็นอันดับสอง จำนวน 36 ครั้ง จาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นอันดับสาม จำนวน 31 ครั้ง และ แหล่งข่าวอื่น ๆ 14 ครั้ง สถานศึกษา/นักวิชาการ 9 ครั้ง และใช้แหล่งข่าวจาก บริษัทเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศจำนวน 4 ครั้งเท่ากัน และแหล่งข่าวจาก ประชาชน น้อยที่สุดจำนวน 1 ครั้ง

แผนภูมิที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์ กรุงเทพมหานคร

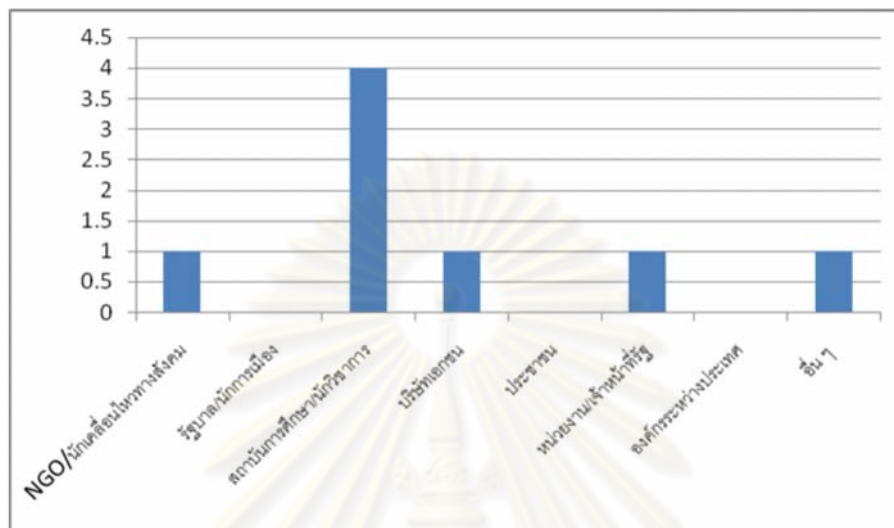
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือกรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	1
รัฐบาล/นักการเมือง	0
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	4
บริษัทเอกชน	1
ประชาชน	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	1
องค์กรระหว่างประเทศ	0
อื่น ๆ	1

ผลจากตารางที่ 16 พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ จากสถาบันการศึกษามากที่สุด 4 ครั้ง และใช้แหล่งข่าวจาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม บริษัทเอกชน หน่วยงานรัฐ และแหล่งข่าวอื่น ๆ จำนวน 1 ครั้ง เท่ากัน

แผนภูมิที่ 16 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์
ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ข่าว

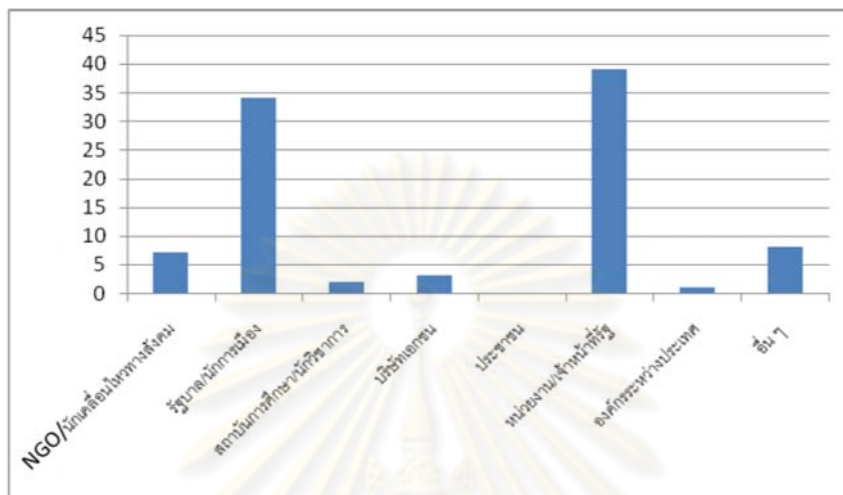
ตารางที่ 17 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากข่าว CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	7
รัฐบาล/นักการเมือง	34
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	2
บริษัทเอกชน	3
ประชาชน	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	39
องค์กรระหว่างประเทศ	1
อื่น ๆ	8

ผลจากตารางที่ 17 พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอข่าวจากหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ มากที่สุด 39 ครั้ง รัฐบาลและนักการเมือง 34 ครั้ง แหล่งข่าวอื่น ๆ 8 ครั้ง NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม 7 ครั้ง บริษัทเอกชน 3 ครั้ง สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ 2 ครั้ง และองค์กรระหว่างประเทศ 1 ครั้ง ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 17 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์
ไทยรัฐ

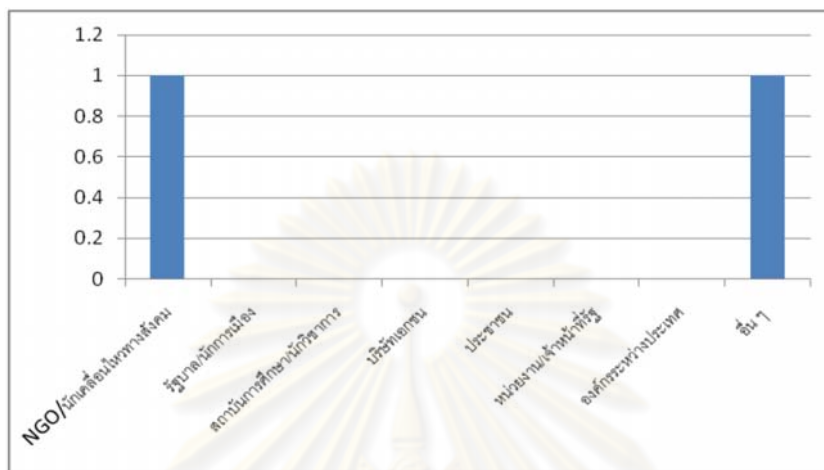
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลจากบทความ/บทวิเคราะห์เกี่ยวกับ
CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2549 – วันที่ 31 ธันวาคม 2550

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	จำนวนครั้งที่ปรากฏ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	1
รัฐบาล/นักการเมือง	0
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	0
บริษัทเอกชน	0
ประชาชน	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	0
องค์กรระหว่างประเทศ	0
อื่น ๆ	1

ผลจากตารางที่ 18 พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอ
บทความ/บทวิเคราะห์จาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม และ แหล่งข่าวอื่น ๆ จำนวน 1 ครั้งเท่านั้น

แผนภูมิที่ 18 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์
ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.4 เปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ

จากการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษา มีปริมาณการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล ในเนื้อหาแต่ละประเภทแตกต่างกัน ดังข้อมูลที่น่าสนใจต่อไปนี้

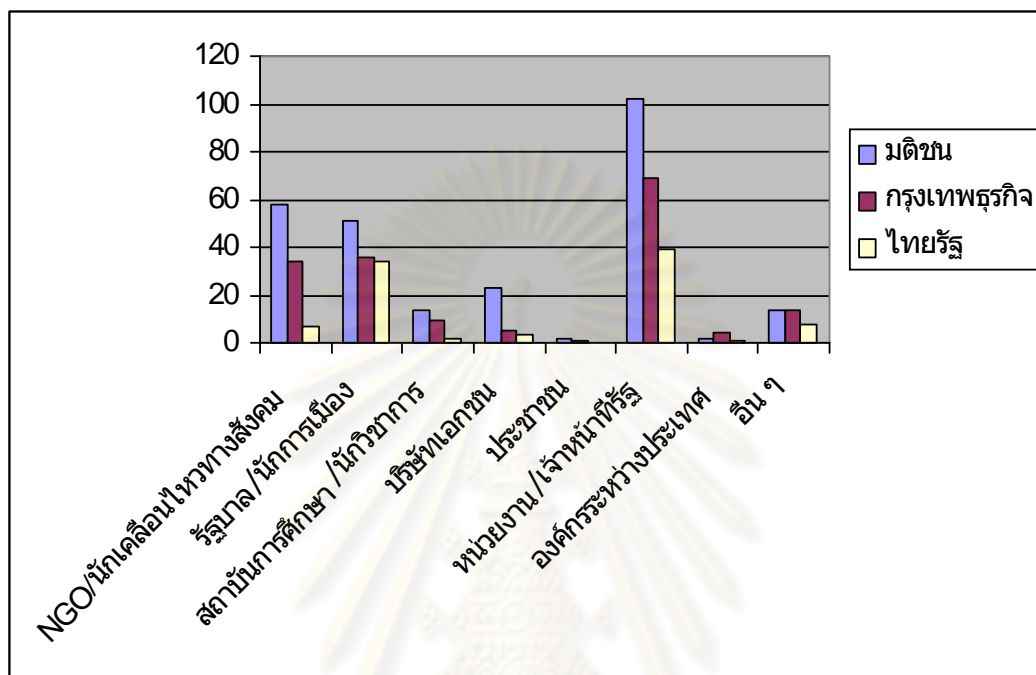
ข่าว

ตารางที่ 19 แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	ไทยรัฐ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	54	31	7
รัฐบาล/นักการเมือง	51	36	34
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	14	9	2
บริษัทเอกชน	23	5	3
ประชาชน	2	1	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	102	69	39
องค์กรระหว่างประเทศ	2	4	1
อื่น ๆ	14	14	8

จากตารางแสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ฉบับ ใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในกลุ่มหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด เหมือนกัน โดยมติชนใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นอันดับสอง และรัฐบาล/นักการเมือง เป็นอันดับสาม หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและไทยรัฐใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจากรัฐบาล/นักการเมือง เป็นอันดับสอง และ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นอันดับสามตามลำดับ

แผนภูมิที่ 19 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์
มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

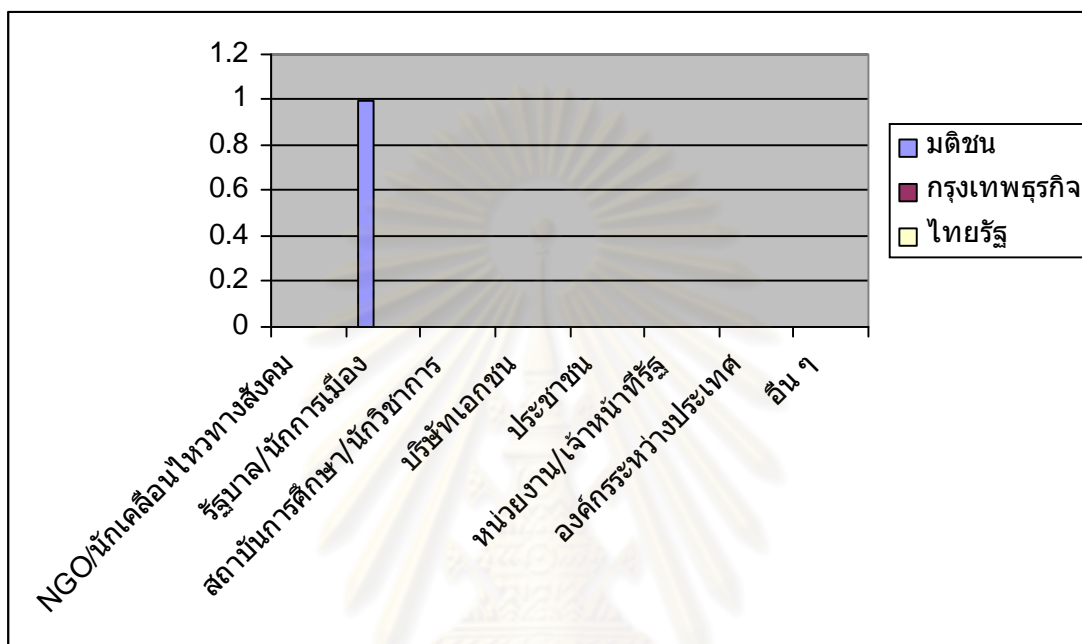
ตารางที่ 20 แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน
กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	มติชน	กรุงเทพมหานคร	ไทยรัฐ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	0	0	0
รัฐบาล/นักการเมือง	1	0	0
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	0	0	0
บริษัทเอกชน	0	0	0
ประชาชน	0	0	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	0	0	0
องค์กรระหว่างประเทศ	0	0	0
อื่น ๆ	0	0	0

จากตารางแสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา ซึ่งในเวลาที่ศึกษามีเพียงหนังสือพิมพ์มติชนเท่านั้นที่นำเสนอบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL และมีการใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลจากรัฐบาล/นักการเมืองเพียง 1 ครั้งเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 20 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

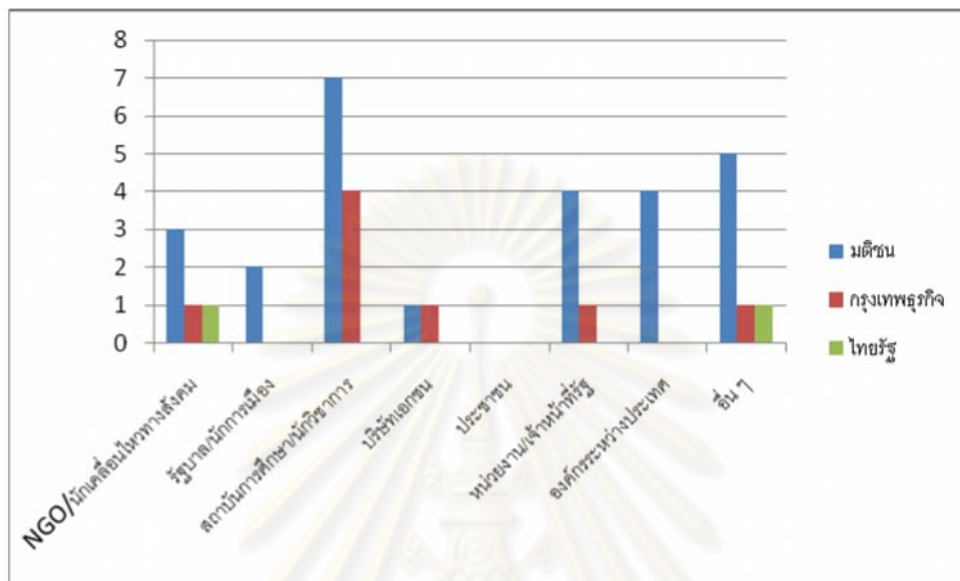
บทความ/บทวิเคราะห์

ตารางที่ 21 แสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	มติชน	กรุงเทพมหานคร	ไทยรัฐ
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	3	1	1
รัฐบาล/นักการเมือง	2	0	0
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	7	4	0
บริษัทเอกชน	1	1	0
ประชาชน	0	0	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	4	1	0
องค์กรระหว่างประเทศ	4	0	0
อื่น ๆ	5	1	1

จากตารางแสดงการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในการนำเสนอบทความ/บทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา จะเห็นได้ว่ามติชนใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจากสถาบันการศึกษาและนักวิชาการมากที่สุด รองลงมาคือ หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ ในจำนวนที่เท่ากัน และ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ในอันดับสาม ส่วนกรุงเทพมหานครมีการใช้แหล่งข่าวจากกลุ่มสถาบันการศึกษา/นักวิชาการมากที่สุดเช่นกัน รองลงมา คือ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม บริษัทเอกชน หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ และแหล่งข่าวอื่น ๆ ในจำนวนที่เท่ากัน สำหรับไทยรัฐใช้เพียงแหล่งข่าวจากกลุ่ม NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม และแหล่งข่าวอื่น ๆ 1 ครั้ง

แผนภูมิที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอเนื้อหา CL ในหนังสือพิมพ์

การวิจัยจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (in-depth interview) และศึกษาเอกสาร (documentary research) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ของหนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านคุณค่าข่าว
2. ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร
3. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าว

ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว

หนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษาทั้ง 3 ฉบับมีแนวทางในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับกรณี CL ที่ใกล้เคียงกัน ประเด็นข่าวส่วนใหญ่จะเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น คือการติดตามนโยบายรัฐเกี่ยวกับการประกาศ CL การเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาชน ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งและมาตรการตอบโต้จากบริษัทฯ และสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษา โดยการสัมภาษณ์นักข่าว หัวหน้าโต๊ะข่าว และบรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ พบว่าหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ได้ประเมินคุณค่าข่าวในการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในกรณี CL ในลักษณะดังต่อไปนี้

● มติชน

จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ มติชนเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอข่าว CL มากที่สุด การนำเสนอข่าวในประเด็นนี้ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข และบรรณาธิการข่าวอาศัยปัจจัยด้านคุณค่าข่าวตัดสินใจเลือกทำและนำเสนอประเด็นสิทธิบัตรยาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับในแง่มุมมองของผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม ความสำคัญของเหตุการณ์ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงความก้าวหน้าทางวิทยาการในการสร้างการเรียนรู้ให้กับสังคมได้มีความเข้าใจ และตระหนักถึงความจำเป็นในการประกาศสิทธิตามสิทธิบัตรยา

“การนำเสนอประเด็น CL จะประเมินคุณค่าข่าว ที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ซึ่งเป็นคนไร้อำนาจในการต่อรอง คือผู้ป่วย เป็นองค์ความรู้ใหม่ให้กับสังคม มีผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ การค้า มีความสำคัญ หลายมิติที่มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และด้วยลักษณะของหนังสือพิมพ์มติชนที่เป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพ ก็จะพยายามผลักดันให้ ประเด็น CL ขึ้นหน้าหนึ่ง” (ภาคภูมิ ป่องภัย บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มติชน, **สัมภาษณ์**, วันที่ 9 มีนาคม 2552)

● กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับ CL ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร พบว่า มี ปริมาณและความถี่ในการนำเสนอเป็นอันดับสอง รองจากมติชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว และหัวหน้าโต๊ะข่าวสายสาธารณสุข เกี่ยวกับปัจจัยในการเลือกนำเสนอข่าว CL พบว่า นักข่าว ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณค่าข่าว ในแง่มุมมองของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้จะไม่มีวามใกล้ชิดในด้านระยะทาง แต่ประเทศที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับกรณีการประกาศ CL ของไทย นับว่าเป็นประเทศที่มีความใกล้ชิดด้านการค้าและ การลงทุน ซึ่งเป็นประเด็นที่หนังสือพิมพ์ที่มีความโดดเด่นในเนื้อหาด้านเศรษฐกิจการค้าต้องให้ ความสำคัญ และให้ความสำคัญในประเด็นของสิทธิมนุษยชน

“กรณี CL มีผลกระทบต่อกระทบกับคนส่วนใหญ่ และเป็นประเด็นเชิงนโยบายที่กระทบ กับทุกส่วน โดยเฉพาะผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน เศรษฐกิจ และมีเรื่องของมุมมองจาก ต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น สหรัฐ และประเทศที่มีนโยบายจะประกาศตาม เช่น บราซิล ซึ่งมี คุณค่าข่าวที่หนังสือพิมพ์ด้านธุรกิจต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ” (ดวงกมล สจิริวัฒนากุล ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, **สัมภาษณ์**, 5 มีนาคม 2552)

● ไทยรัฐ

จากการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอเนื้อหา ข่าวเกี่ยวกับ CL น้อยที่สุด แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์นักข่าวสายสาธารณสุข และ หัวหน้าข่าวการศึกษาและสาธารณสุข ก็พบว่า การเลือกนำเสนอข่าว CL ของไทยรัฐนั้น ให้ ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณค่าข่าวเช่นกัน โดยเฉพาะในแง่มุมมองของผลกระทบ เนื่องจากไทยรัฐ

เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีคนอ่านจำนวนมาก และประเด็น CL ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่เป็นกลุ่มผู้อ่านหลักของไทยรัฐ นอกจากนี้ยังคำนึงถึงความสำคัญของบุคคลในข่าว โดยเฉพาะนักการเมือง ซึ่งการนำเสนอข่าว CL เป็นทั้งการรายงานความคืบหน้าของสถานการณ์และติดตามนโยบายของรัฐ

“CL สร้างผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ประเด็นนี้มีความสำคัญทั้งในแง่ของเหตุการณ์และตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยังเป็นกระแสสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง” (จิตติวรรณ ไสวแสนยากกร หัวหน้าข่าวการศึกษาและสาธารณสุข หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2552)

ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร

ปริมาณและความถี่การนำเสนอเนื้อหาในประเด็น CL ที่แตกต่างกันของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายการนำเสนอเนื้อหาของแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

- **มติชน** เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีนโยบายเน้นการนำเสนอข่าวเชิงคุณภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองเป็นหลัก รวมทั้ง การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไม่เน้นข่าวอาชญากรรม⁴⁸ กลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์มติชน⁴⁹ มีทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ พนักงานบริษัทต่าง ๆ ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของหนังสือพิมพ์มติชน คือ การเสนอบทความ บทวิเคราะห์จากคอลัมนิสต์ตลอดจนนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งรอบด้านแล้ว ยังเป็นแหล่งนำเสนอความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์กรณีปัญหาต่าง ๆ อย่างถึงแก่น ในด้านเนื้อหาจะเพิ่มความเข้มข้น ทั้งในความรู้ ความลึกของข่าวให้มากโดยจะขยายเนื้อหาในส่วนของการสืบค้นข้อมูล บันทึกลงเทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้อ่านที่เป็นคนรุ่นใหม่ เด็ก เยาวชน สตรีทั่วไป ในขณะที่เดียวกันก็จะดำรงเนื้อหาในส่วนที่เป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม บทวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ

⁴⁸ ผู้สตี อรุณมาศ “บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเรื่องกากของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม ศึกษาจากหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร ไทยรัฐ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2539 – 30 มิถุนายน 2539” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.) หน้า 36.

⁴⁹ ดร.ณิ หิรัญรักษ์. การจัดการธุรกิจหนังสือพิมพ์ Journalism Business Management . (กรุงเทพ : บริษัทเอกพิมพ์ไทย จำกัด, 2543). หน้า 250.

ไว้อย่างครบถ้วน และยังเปิดโอกาสให้มีการส่งบทความ จดหมายถามปัญหา หรือจดหมายติชมมายังกองบรรณาธิการ และยังได้จัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อระดมความคิดและการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่าง

จากการศึกษาในส่วนของเนื้อหา พบว่า มติชนเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอข่าว บทความ และบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL มากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณากรณีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL จะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะของเนื้อหาที่ตรงกับนโยบายและกลุ่มเป้าหมายของมติชน คือเป็นลักษณะของข่าวที่มีประเด็นทางเศรษฐกิจ และการเมืองเกี่ยวข้องกันอยู่ และเป็นเรื่องที่น่าสนใจเข้าใจยากกว่าข่าวทั่ว ๆ ไป แต่กลุ่มเป้าหมายของมติชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ ย่อมมีความสนใจและสามารถเข้าใจประเด็นข่าวได้ นอกจากนี้บทความ และบทบรรณาธิการเกี่ยวกับ CL ที่มติชนนำเสนอก็เป็นทั้งการอธิบายให้ความรู้ วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาอย่างรอบด้าน และเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแก้สังคม

“มติชนมีนโยบายในการติดตามและรายงานข่าว CL อย่างต่อเนื่อง เพราะต้องการรักษาสิทธิของผู้ป่วย และสิทธิที่ประเทศที่ด้อยพัฒนา และกำลังพัฒนาควรได้รับ และส่วนใหญ่ทุกคนในองค์กรก็มีความเห็นอยู่บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน” (ภาคภูมิ ป่องภัย บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มติชน, สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2552)

- **กรุงเทพธุรกิจ** เป็นหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจในเครือธุรกิจสื่อของ บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2530⁵⁰ เพื่อตอบสนองกลุ่มผู้อ่านที่มีความสนใจและต้องการรับรู้ข่าวสารด้านธุรกิจมากขึ้น โดยมีนโยบายเน้นการเสนอข่าวด้านความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจ และนโยบายเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ ลักษณะเด่นของเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ คือ บทความและบทวิเคราะห์ที่เฉียบคม โดยเฉพาะในประเด็นเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ มักจะมีการเสนอมุมมองจากผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีลักษณะเด่นของการนำเสนอเนื้อหาสารด้านสิ่งแวดล้อม ที่นำเสนอเป็นคอลัมน์ประจำ คือ “คอลัมน์จุดประกาย” อีกด้วย

⁵⁰ ดรุณี หิรัญรักษ์. (อ้างแล้ว)

จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL เป็นอันดับ 2 รองจากมติชน ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากรายละเอียดของเนื้อหาเป็นแนวทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์อยู่แล้ว เพราะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์นักข่าวและหัวหน้าโต๊ะข่าวสาธารณสุขของกรุงเทพธุรกิจ พบว่า การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องนี้ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ แต่จะนำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน

“กรุงเทพธุรกิจต้องการนำเสนอให้เห็นผลกระทบของการประกาศ CL ที่เกิดขึ้น และให้นำหนักทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เรียกร้อง และคัดค้าน ในระดับที่เท่าเทียมกัน รวมถึงเน้นผลกระทบในระดับสากล” (ดวงกมล สจิริวัฒน์กุล ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2552)

- **ไทยรัฐ** เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ที่มียอดจำหน่ายสูงสุดของประเทศ เนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะเน้นข่าว บทความ ที่ตอบสนองของความต้องการของประชาชนเป็นหลัก เน้นการเสนอข่าวอาชญากรรม ข่าวแปลกที่ดึงดูดใจผู้อ่าน⁵¹ โดยมักจะใช้ภาพข่าวเป็นจุดดึงดูดใจผู้อ่าน เพราะข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยเฉพาะข่าวหน้า 1 มักจะปรากฏภาพข่าวที่ค่อนข้างหวือหวา ทั้งภาพประกอบข่าว และภาพดารา นอกจากนี้ไทยรัฐยังมีการนำเสนอการ์ตูนล้อเลียนการเมือง เพื่อวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งเสียดสีนักการเมือง ทำให้เรื่องการเมืองกลายเป็นเรื่องตลก

จากการศึกษาเนื้อหา พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอเนื้อหา CL น้อยที่สุด จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดของประเด็น CL จะพบว่า เป็นเนื้อหาที่ไทยรัฐอาจไม่ให้ความสำคัญมากนัก เนื่องจากนโยบายการนำเสนอข่าวขององค์กรที่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับข่าวทั่วไปตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย คือกลุ่มชาวบ้าน

“ทิศทางข่าวของไทยรัฐส่วนใหญ่ไม่ได้นำเสนอในแง่มุมของการค้า หรือ ผลกระทบระดับประเทศ เพราะไทยรัฐเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ทำให้มีข่าวเกี่ยวกับ CL ไม่มากนัก จะ

⁵¹ ผู้สดี อรุณมาศ. (อ้างแล้ว)

ปรากฏบ้างในหน้าเศรษฐกิจและหน้าสาธารณสุขเท่านั้น ซึ่งเป็นข่าวเล็ก ๆ และบางครั้งก็นำเสนอเป็นสื่อบ้าง” (วันวิสาข์ ชูชนม์ ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, **สัมภาษณ์**, 11 มีนาคม 2552)

ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าว

จากการสัมภาษณ์นักข่าวสายสาธารณสุขของหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ซึ่งทำงานประจำอยู่ที่กระทรวงสาธารณสุข ในประเด็นความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าวนั้น พบว่า การทำข่าว CL นักข่าวในพื้นที่นั้นเลือกใช้แหล่งข่าวที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- แหล่งข่าวประจำที่มีความสนิท เป็นแหล่งข่าวที่นักข่าวได้สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นประจำและได้รับความไว้วางใจในระดับหนึ่ง ซึ่งแหล่งข่าวประเภทนี้ทำให้นักข่าวมีความสะดวกในการทำข่าวมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแหล่งข่าวก็อาจมีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าว ซึ่งอาจชี้ให้นักข่าวขาดความเป็นกลาง ในกรณีการนำเสนอข่าว CL แหล่งข่าวประเภทนี้ ได้แก่ นักเคลื่อนไหวทางสังคม และนักวิชาการบางคน เป็นต้น

“ความสัมพันธ์กับ NGO และนักวิชาการบางคนถือว่ามีความสนิทสนมกัน เพราะสามารถโทรศัพท์สอบถามข้อมูลได้ เช่น เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่อง CL ที่ค่อนข้างยากและซับซ้อน ก็จะโทรศัพท์ไปหาอ.ลำลี กลุ่มศึกษาปัญหาฯ และท่านก็จะพยายามอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจมากขึ้น หรือ เมื่อมีความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ก็จะมี NGO โทรศัพท์มาหา และบอกว่าจะมีการเคลื่อนไหวเรื่องอะไร วันที่เท่าไร และที่ไหน ให้เราไปทำข่าว ซึ่งลักษณะแบบนี้ ทำให้เราคุ่นเคยกับแหล่งข่าวไปเอง” (วันวิสาข์ ชูชนม์ ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, **สัมภาษณ์**, 11 มีนาคม 2552)

- แหล่งข่าวระดับผู้บริหารหรือตัวแทนองค์กร ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นแหล่งข่าวที่หน่วยงานหรือองค์กรจัดเตรียมไว้เพื่อให้ข้อมูลกับนักข่าว หรือเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในกรณีของข่าว CL แหล่งข่าวที่นักข่าวต้องการสัมภาษณ์มากที่สุดสำหรับภาครัฐ คือ นพ. มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ผู้ริเริ่มประกาศใช้นโยบายบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยาในประเทศไทย ซึ่งนอกจากเป็นผลการศึกษาที่ผู้วิจัยพบ

จากการสัมภาษณ์นักข่าวแล้ว การศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหา ยังพบว่า แหล่งข่าวบุคคลใน ส่วนของภาครัฐ ชื่อของนพ.มงคล ยังปรากฏในข่าว CL มากที่สุดอีกด้วย

นอกจากนี้ในส่วนของภาคเอกชน แหล่งข่าวประเภทนี้ คือตัวแทนจากบริษัทฯ ซึ่งมักจะ เป็นระดับผู้บริหารที่สามารถให้ข้อมูล และมีอำนาจในการแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม แหล่งข่าวระดับผู้บริหารและตัวแทนองค์กรในข่าว CL ที่นักข่าวเลือกใ้ยังมีอีกหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น ข้าราชการของกระทรวงพาณิชย์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงตัวแทนจากองค์กร ระหว่างประเทศ เช่น องค์กรอนามัยโลก (WTO) เป็นต้น ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของนักข่าว และแหล่งข่าวในกลุ่มนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นทางการ การติดต่อขอสัมภาษณ์ต้องทำการนัดหมายล่วงหน้า หรือเป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องเจอตัว ไม่สามารถใช้การติดต่อทางโทรศัพท์ได้อย่าง สะดวกมากนัก

“การนำเสนอข่าว CL จำเป็นเปิดพื้นที่ให้กับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อความเป็น กลาง นักข่าวจึงต้องใช้แหล่งข่าวจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม แต่ในส่วน ของเจ้าหน้าที่ในกระทรวงก็อาจมีจะติดต่อขอข้อมูลได้สะดวกมากกว่า แต่ก็ถือเป็นการติดต่อ และมีความสัมพันธ์กันเฉพาะการทำงานเท่านั้น” (ดวงกมล สจิริวัฒน์กุล ผู้สื่อข่าวสาย สาธารณสุข หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2552)

- แหล่งข่าวที่เคยใช้เป็นประจำ การประจำพื้นที่อยู่ที่กระทรวงสาธารณสุขของนักข่าว เพื่อติดตามข่าวความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกระทรวงนี้ ทำให้นักข่าวจำเป็นต้องอาศัย เจ้าหน้าที่ และข้าราชการประจำกระทรวงเป็นแหล่งข่าวอย่างสม่ำเสมอ และสำหรับกรณี CL ซึ่ง นโยบายเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนรัฐบาล นโยบาย CL ถูกสั่ง ให้มีการทบทวนทันทีที่นายไชยา สะสมทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข แทน นพ.มงคล ฤ สงขลา ซึ่งนับเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของ กระทรวงที่จะให้สัมภาษณ์กับนักข่าวในกรณีนี้ได้อย่างเปิดเผยเช่นเดิม

แต่อย่างไรก็ดีความคุ้นเคยของนักข่าวในพื้นที่กับแหล่งข่าวกลุ่มเจ้าหน้าที่ และข้าราชการ ของกระทรวงสาธารณสุข ถือเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหนังสือพิมพ์ เพราะ ถึงแม้ว่านโยบาย CL จะเปลี่ยนทิศทางไป หลังจากที่มีการเปลี่ยนรัฐบาล และข้าราชการบาง กลุ่มได้หมดอำนาจ หรือสิ้นสุดบทบาทหน้าที่ในการทำงานไป แต่คนกลุ่มนี้ก็ยังเป็นแหล่งข่าวได้

อย่างต่อเนื่อง แต่อาจจะใช้วิธีการให้ข้อมูลที่ต่างไปจากเดิม หรือหลีกเลี่ยงการเปิดเผยชื่อจริง ขณะเดียวกันก็อาจส่งผลกระทบต่อการนำเสนอข่าวของนักข่าวได้ กล่าวคือ แหล่งข่าวในกลุ่มนี้เป็น แหล่งข่าวที่มีทัศนคติที่ดี และสนับสนุนการประกาศ CL ของ นพ. มงคล มาโดยตลอด จึงอาจมี ทัศนคติบางอย่างเกี่ยวกับการทำงานของรัฐมนตรีนคนใหม่ ซึ่งถ้านักข่าวใช้แหล่งข่าวในกลุ่มนี้เป็น ประจำ อาจทำให้การนำเสนอข่าวขาดความเป็นกลาง และชี้นำสังคมให้คล้อยตามแหล่งข่าวได้

“กระบวนการการทำ CL ในสมัยคุณไชยาลัมไปหมดเลย คนทำงานหลัก ๆ ถูกย้ายงาน ถูกยกเลิก แต่แหล่งข่าวคนเดิม คือพวกหมอที่เคยทำงานในที่มของ หมอมงคล ก็ยังเป็น แหล่งข่าวหลักได้เหมือนเดิม เพราะเขามีช่องทางในการได้ข้อมูลมากกว่าเรา แต่ไม่มีอำนาจใน การตัดสินใจเหมือนเดิมเท่านั้น และการให้ข่าวก็ยังคงเหมือนเดิม แต่อาจจะเป็นรายงานข่าว ใช้วิธี ไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง แต่ข้อมูลยังเหมือนเดิม หรืออาจจะไม่พูดแต่ให้เอกสาร การเขียนข่าว สามารถอ้างแหล่งข่าวได้หลายวิธี อาจจะเป็นการสัมภาษณ์ หรือใช้เอกสาร ซึ่งก็มีน้ำหนักพอ ๆ กัน” (ชลธิดา ภูระหงส์ ผู้สื่อข่าวสายสาธารณสุข (หน้าชีวิตคุณภาพ) หนังสือพิมพ์มติชน, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม กรณีการบังคับใช้สิทธิ ตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา และการกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) นักเคลื่อนไหวทางสังคมจากองค์กรภาคประชาสังคม 6 องค์กร และนักหนังสือพิมพ์ จากหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ประกอบการศึกษาเอกสาร (documentary research) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หนังสือพิมพ์ 3 ฉบับผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม
2. วาระข่าวสารกรณีสิทธิบัตรยา (CL) ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์
3. กรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ กรณีสิทธิบัตรยา (CL)
4. แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ กรณีสิทธิบัตรยา (CL)
5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหา กรณีสิทธิบัตรยา (CL) ในหนังสือพิมพ์

1. การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แกนนำองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำการศึกษา พบว่าทั้ง 6 องค์กรมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันในกรณีการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL คือการรณรงค์การเข้าถึงยา ซึ่งเป็นทั้งการเคลื่อนไหวเชิงนโยบายและการรณรงค์สร้างความเข้าใจกับสาธารณชน โดยภาคประชาสังคมจะทำการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำเสนอวาระต่อสาธารณะ ประกอบกับการสร้างการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อมวลชนให้เป็นช่องทางในการสื่อสารกับภาครัฐ และสาธารณชน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

การเคลื่อนไหวทางสังคม การเคลื่อนไหวในประเด็น CL ขององค์กรภาคประชาสังคม ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว แต่จะประเมินตามสถานการณ์และขั้นตอนการพัฒนาประเด็นในสังคมว่าควรเคลื่อนไหวในรูปแบบใด และเนื่องจากความเชี่ยวชาญของแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกัน ทำให้การกำหนดรูปแบบการเคลื่อนไหวเป็นไปตามความถนัดและความสามารถของแต่ละองค์กร ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 22 แสดงรูปแบบการเคลื่อนไหวกององค์กรภาคประชาสังคม กรณีสิทธิบัตรยา (CL)

การเคลื่อนไหว	ชื่อองค์กร					
	กศย. ⁵²	กพอ. ⁵³	Aids access ⁵⁴	TNP+ ⁵⁵	MSF ⁵⁶	ชมรมแพทย์ชนบท
จัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ	√		√		√	√
จัดแถลงข่าว	√	√		√	√	
ออกแถลงการณ์	√	√				
อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน	√		√		√	
ชุมนุมประท้วง		√	√	√	√	√
ยื่นหนังสือต่อรัฐบาล			√	√	√	√
ติดต่อประสานงาน NGO ต่างชาติ	√	√			√	
ส่งหนังสือเวียนถึง รพ. ทั่วประเทศ						√

ตารางแสดงรูปแบบการเคลื่อนไหวกององค์กรภาคประชาสังคม คือ กลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.) ใช้การเคลื่อนไหวในรูปแบบ จัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ จัดแถลงข่าว ออกแถลงการณ์ อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน และติดต่อประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ต่างประเทศ คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) เคลื่อนไหวในรูปแบบการจัดแถลงข่าว ออกแถลงการณ์ ชุมนุมประท้วง และติดต่อประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ต่างประเทศ และมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids access) เคลื่อนไหวในรูปแบบการจัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ชุมนุมประท้วง และยื่นหนังสือต่อรัฐบาล เป็นต้น

⁵² ชื่อย่อของ กลุ่มศึกษาปัญหา

⁵³ ชื่อย่อของ คณะกรรมการพัฒนาเอกชนด้านเอดส์

⁵⁴ ชื่อย่อของ มูลนิธิเข้าถึงเอดส์

⁵⁵ ชื่อย่อของ เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย

⁵⁶ ชื่อย่อของ องค์กรหมอไร้พรมแดนเบลเยียม (ประเทศไทย)

ยุทธศาสตร์ในการสร้างการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชน จากการสัมภาษณ์พบว่า องค์การภาคประชาสังคมทุกองค์กรให้ความสำคัญกับการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนเป็นอย่างมาก แม้ว่าศักยภาพของการเข้าถึงพื้นที่ในสื่อจะแตกต่างกันไปตามความสามารถของบุคคลากร เพราะสื่อจะเป็นช่องทางในการสื่อสารกับสาธารณชนได้อย่างกว้างขวาง และรวดเร็วที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมติมหาชน และความชอบธรรมในการประกาศใช้นโยบาย CL ซึ่งการสื่อสารขององค์การภาคประชาสังคมที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ในสื่อมวลชนได้มาก มีดังต่อไปนี้

- สร้างการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเคลื่อนไหวที่องค์การภาคประชาสังคมกำหนดขึ้นนั้น จะมีการขับเคลื่อนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาพื้นที่ข่าวสารให้กรณีสิทธิบัตรยาเป็นวาระข่าวสารได้นานที่สุด เพื่อการติดตาม และสนับสนุนจากสังคม

- ใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารและตอบโต้ การเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในลักษณะเชิงกร้าว ทำท่าย และสะเทือนอารมณ์ มักจะได้รับพื้นที่ในสื่อมวลชน โดยเฉพาะได้เป็นข่าวหน้าหนึ่ง เนื่องจากประเด็นมีคุณค่าข่าวในเชิงความขัดแย้งและปลุกชนสนใจ และส่วนใหญ่การเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการสื่อสารไปสู่ผู้มีอำนาจทางการเมืองด้วย

- สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับนักข่าว นักกิจกรรมขององค์การภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวเรียกร้อง CL จะมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับสื่อมวลชนในทุกแขนง โดยเฉพาะนักข่าวสายสาธารณสุข ความสัมพันธ์ที่ดีของนักข่าวและนักกิจกรรมนั้นเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ การสร้างวาระข่าวสารได้รับการเปิดพื้นที่จากสื่อง่ายขึ้น

- เป็นแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล เมื่อมีประเด็นข่าวเกี่ยวกับ CL องค์การภาคประชาสังคมจะมีการเตรียมแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลไว้เพื่อตอบคำถามและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักข่าว เพราะการได้เป็นแหล่งข่าวที่ให้สัมภาษณ์ หรือแสดงความคิดเห็นในข่าว นับเป็นการได้รับพื้นที่จากสื่อ และจะเป็นช่องทางในตอบโต้หรือแสดงข้อมูลที่สามารถหักล้างกับฝ่ายที่ต่อต้านได้

- นำเสนอข่าว/บทความในหนังสือพิมพ์ เนื่องจากกรณีสิทธิบัตรยาเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและซับซ้อน องค์การภาคประชาสังคมที่เป็นกลุ่มของนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้าน

สาธารณสุข เช่น กศย. MSF ชมรมแพทย์ชนบท มักจะได้รับความเชื่อถือให้นำเสนอข้อมูลทั้งในรูปแบบของข่าว บทความ และสื่อบนหนังสือพิมพ์ ซึ่งนอกจากจะนำเสนอเนื้อหาในเชิงข้อเท็จจริงแล้ว ยังมีการสอดแทรกแนวความคิดที่สามารถชี้นำประชาชนให้เห็นด้วยและสนับสนุนการเรียกร้อง CL ของภาคประชาชนไปพร้อม ๆ กันด้วย

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาก็พบว่า เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย เป็นองค์กรเดียวที่ไม่มีการวางแผนเพื่อเข้าถึงพื้นที่จากสื่อมวลชนอย่างชัดเจน ทั้งที่สมาชิกเครือข่ายเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL มาโดยตลอด ยุทธศาสตร์ทางการสื่อสารส่วนใหญ่ยังคงถูกกำหนดขึ้นโดยนักวิชาการ และนักกิจกรรมที่มีความรู้ ภาคประชาชนและผู้ประสบปัญหาจริงยังคงขาดการเชื่อมโยงกับสื่อมวลชนโดยตรง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. วาระข่าวสารกรณีสิทธิบัตรยา (CL) ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

จากการวิจัย ในภาพรวมพบว่า องค์การภาคประชาสังคมที่ทำการศึกษาค้นคว้า ได้เคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ร่วมกัน ในลักษณะของเครือข่าย มีการสร้างประเด็นหลักในการเรียกร้อง CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ และมีความต่อเนื่องในการนำเสนอ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 แสดงวาระข่าวสารของภาคประชาสังคมและช่วงเวลาการปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชน

ช่วงเวลา	วาระข่าวสาร
ม.ค.2549 – ต.ค.2549	เครือข่ายภาคประชาสังคมเคลื่อนไหวต่อต้านการเจรจาเปิดเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ(เอฟทีเอ) ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเรียกร้องให้นำประเด็นสิทธิบัตรออกจากการเจรจา เนื่องจากสหรัฐฯ ต้องการขยายเวลาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจาก 20 ปี เป็น 25 ปี ซึ่งรวมถึงสินค้าประเภทยาด้วย ทำให้ผู้ป่วยได้รับความเดือดร้อน เพราะบริษัทยาของสหรัฐฯจะมีสิทธิผูกขาดการผลิตยาได้อย่างยาวนาน ทำให้ยามีราคาแพง
ม.ค.2550 – พ.ย. 2550	ภาคประชาชนเคลื่อนไหวสนับสนุนนโยบายการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร(CL)
มี.ค.2550 – เม.ย. 2550	ภาคประชาสังคมร่วมประณามและรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้าแอบบอด เนื่องจากบริษัทขอลงทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นมาตรการตอบโต้นโยบาย CL
พ.ค.2550 – ส.ค. 2550	เครือข่ายภาคประชาชนประณามและต่อต้านสหรัฐฯ กรณีใช้มาตรการทางการค้าตอบโต้การประกาศ CL

3. กรอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ กรณีสิทธิบัตรยา (CL)

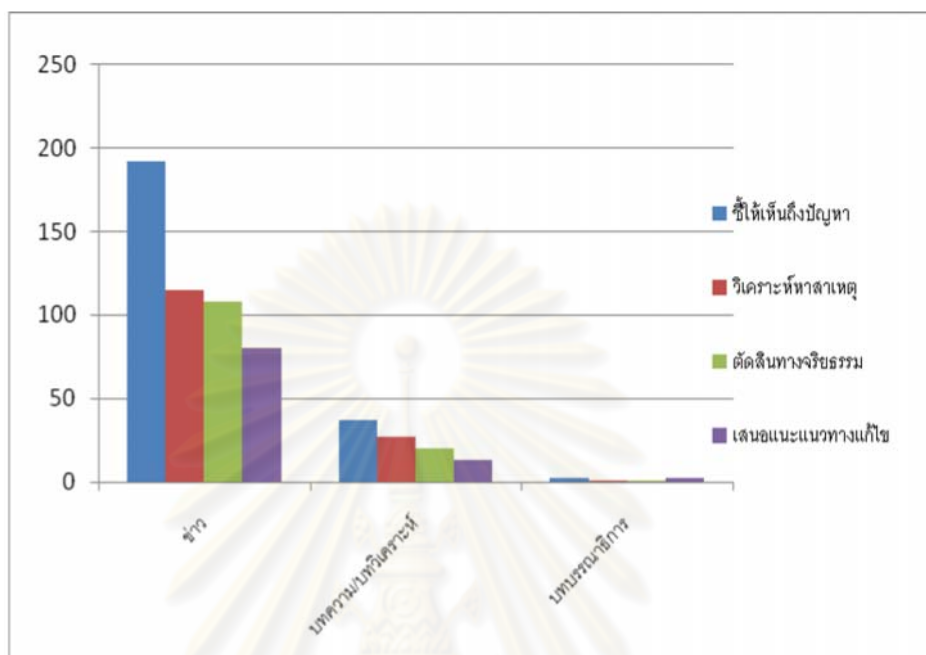
ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษา 3 ฉบับ ตามทฤษฎีการกำหนดกรอบของ Entmann ซึ่งระบุลักษณะของกรอบข่าวสารไว้ 4 ประการ ปรากฏผลการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 24 แสดงการใช้กรอบนำเสนอเนื้อหาที่พบในหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ประเภทของกรอบ	ประเภทของเนื้อหา (จำนวนทั้งหมด)		
	ข่าว (228)	บทบรรณาธิการ (2)	บทความ/บทวิเคราะห์ (37)
ชี้ให้เห็นถึงปัญหา (frame define problem)	192	2	37
วิเคราะห์สาเหตุ (frame diagnose cause)	115	1	27
ตัดสินทางจริยธรรม (frame make moral judgment)	108	1	20
เสนอแนะแนวทางแก้ไข (frame suggest remedies)	105	1	12

จากตาราง จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษาประเภท ข่าว และบทความ/บทวิเคราะห์ มีการกำหนดกรอบในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ มีการชี้ให้เห็นถึงปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ การวิเคราะห์สาเหตุ การตัดสินทางจริยธรรม และการเสนอแนะแนวทางแก้ไข ตามลำดับ สำหรับบทบรรณานุกรมนั้นมีกรอบการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของ การชี้ให้เห็นถึงปัญหา และการเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เท่ากัน และการวิเคราะห์สาเหตุ และการตัดสินทางจริยธรรมเท่ากัน

แผนภูมิที่ 22 แสดงเปรียบเทียบการใช้กรอบการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

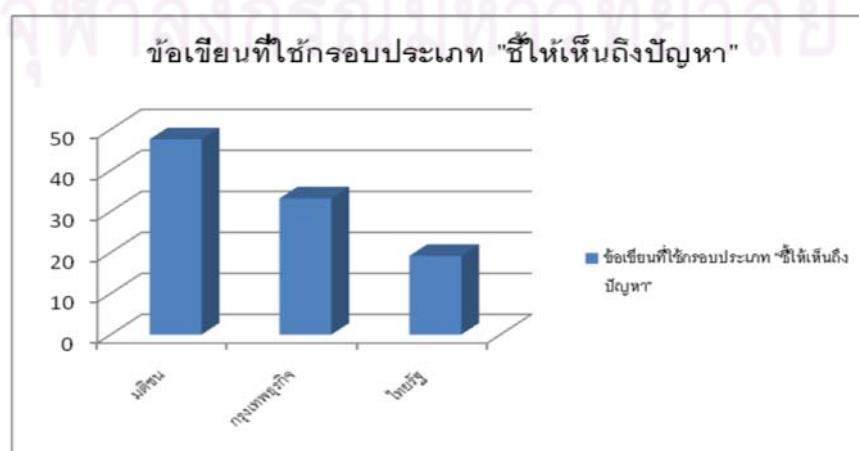
จากการวิจัย พบว่าการนำเสนอเนื้อหาทั้ง 3 ประเภท หนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษาใช้กรอบ “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” มากที่สุด และจากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้กรอบประเภทดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ ปรากฏผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 25 แสดงการเปรียบเทียบการใช้กรอบประเภท “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์	ชี้ให้เห็นถึงปัญหา(จำนวนทั้งหมด)	
	จำนวนข้อเขียน (229)	คิดเป็นร้อยละ(%)
มติชน	109	47.60
กรุงเทพธุรกิจ	76	33.19
ไทยรัฐ	44	19.21
รวม	229	100.00

ผลจากตารางที่ 25 พบว่าจำนวนเนื้อหาทั้งหมด 267 ข้อเขียน เป็นเนื้อหาที่ใช้กรอบประเภทชี้ให้เห็นถึงปัญหา 229 ข้อเขียน โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นเนื้อหาของหนังสือพิมพ์มติชนมากที่สุดจำนวน 109 ข้อเขียน (ร้อยละ47.60) รองลงมาคือกรุงเทพธุรกิจจำนวน 76 ข้อเขียน (ร้อยละ 33.19) และไทยรัฐจำนวน 44 ข้อเขียน (ร้อยละ19.21) ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 23 แสดงการเปรียบเทียบการใช้กรอบ “ชี้ให้เห็นถึงปัญหา” ในข่าว บทบรรณาธิการ และบทความ/บทวิเคราะห์ ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ (คิดเป็นร้อยละ)

4. แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ กรณีสิทธิบัตรยา (CL)

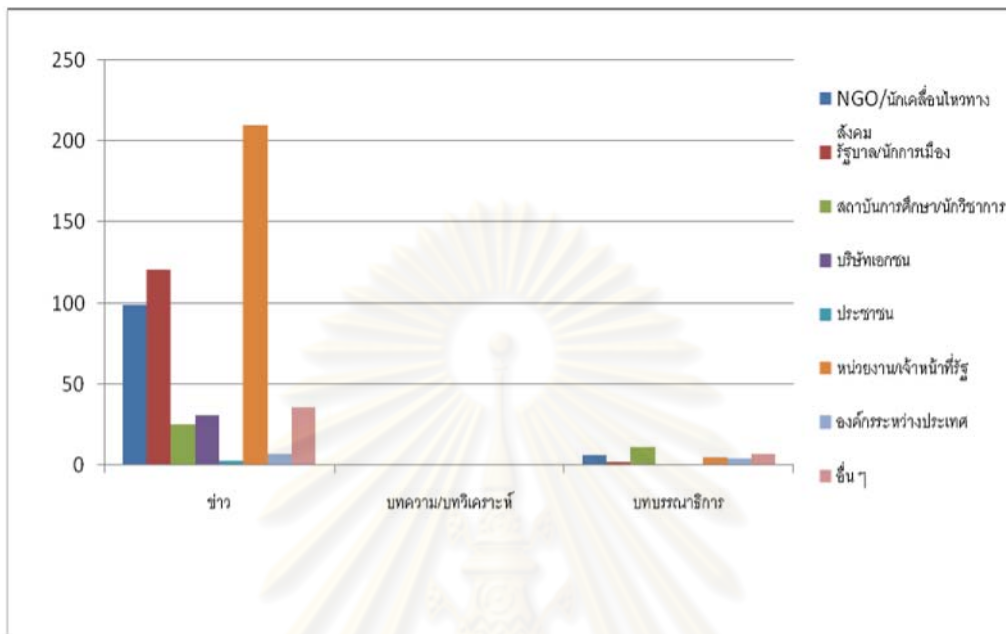
ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หนังสือพิมพ์ที่ทำการศึกษา 3 ฉบับ เพื่อศึกษาการให้พื้นที่กับแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลในกลุ่มต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 26 แสดงจำนวนแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่พบในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ มติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	ประเภทของเนื้อหา (จำนวนครั้งที่ปรากฏ)		
	ข่าว	บทบรรณาธิการ	บทความ/ บทวิเคราะห์
NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม	92	0	5
รัฐบาล/นักการเมือง	121	1	2
สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	25	0	11
บริษัทเอกชน	31	0	1
ประชาชน	3	0	0
หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ	210	0	5
องค์กรระหว่างประเทศ	7	0	4
อื่น ๆ	36	0	7

จากการศึกษา ในภาพรวมการปรากฏของแหล่งข่าวแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่จะพบในเนื้อหาประเภทข่าว ซึ่งแหล่งข่าวที่ปรากฏมากที่สุดในข่าว CL คือ หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐ รองลงมาคือ รัฐบาล/นักการเมือง และ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ตามลำดับ ในส่วนของบทบรรณาธิการ มีแหล่งข่าวจากรัฐบาล/นักการเมือง ปรากฏเพียง 1 ครั้งเท่านั้น สำหรับบทความ/บทวิเคราะห์ พบแหล่งข่าวในจากสถาบันการศึกษา/นักวิชาการมากที่สุด

แผนภูมิที่ 24 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่พบในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า มีปริมาณการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในเนื้อหาประเภทข่าวมากที่สุด และผลการศึกษาเปรียบเทียบปริมาณการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลมากที่สุด 3 อันดับแรกในข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตาราง 27 เปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล 3 อันดับแรกในข่าว ของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพมหานคร และไทยรัฐ

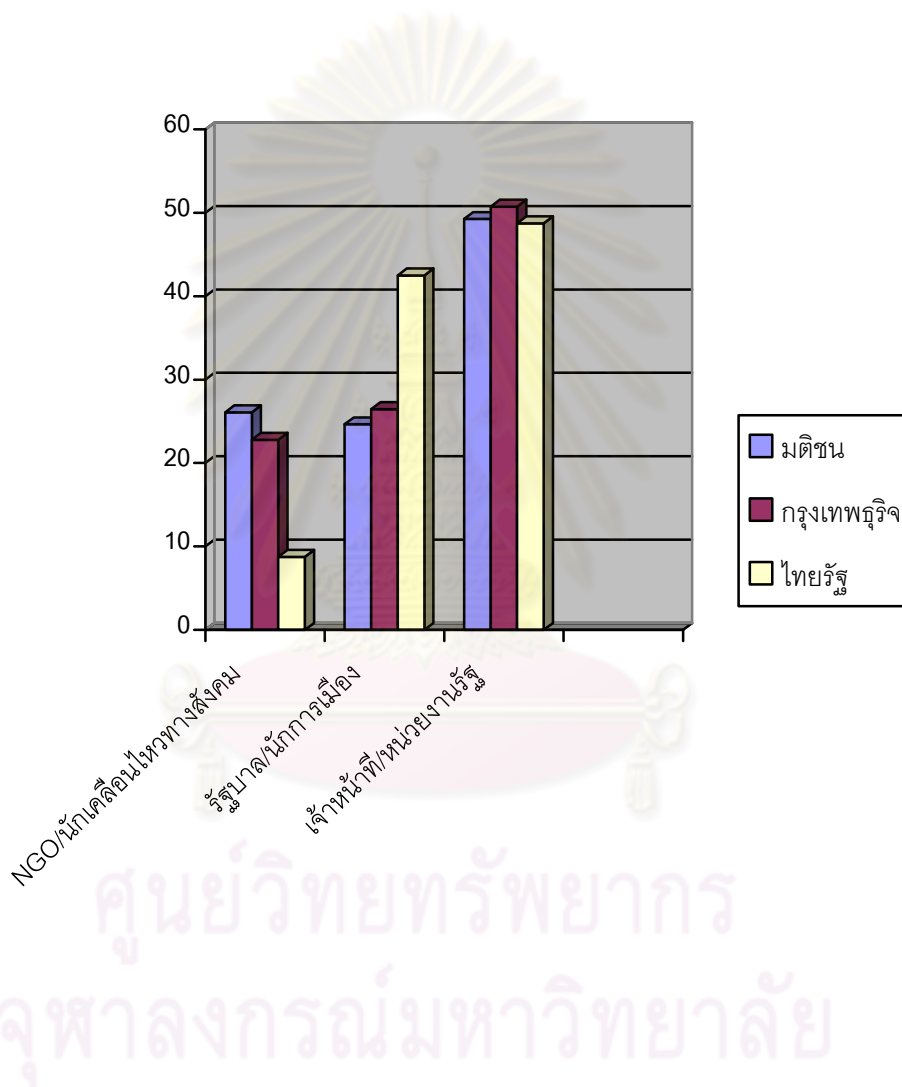
หนังสือพิมพ์	แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลที่พบในข่าวทั้งหมด			
	NGO/ นักเคลื่อนไหวทางสังคม (ร้อยละ)	รัฐบาล/ นักการเมือง (ร้อยละ)	หน่วยงาน/ เจ้าหน้าที่รัฐ (ร้อยละ)	รวม
มติชน	54 (26.09)	51 (24.64)	102 (49.28)	207 (100)
กรุงเทพมหานคร	31 (22.79)	36 (26.47)	69 (50.74)	136 (100)
ไทยรัฐ	7 (8.75)	34 (42.5)	39 (48.75)	80 (100)

ผลจากตารางที่ 27 พบว่า ในหนังสือพิมพ์มติชน มีการใช้แหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด คือ ร้อยละ 49.28 NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ร้อยละ 26.09 และรัฐบาล/นักการเมือง ร้อยละ 24.64 ส่วนหนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร มีการใช้แหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด คือ ร้อยละ 50.74 รัฐบาล/นักการเมือง ร้อยละ 26.47 และ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ร้อยละ 22.79 ขณะที่ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีการใช้แหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด คือ ร้อยละ 48.75 รัฐบาล/นักการเมือง ร้อยละ 42.5 และ NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ร้อยละ 8.75

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์สามฉบับจะเห็นได้ว่าในหนังสือพิมพ์มติชน มีการใช้แหล่งข่าวที่เป็น NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคมมากที่สุด คือ ร้อยละ 26.09 รองลงมาคือหนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 22.79 และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ร้อยละ 8.75 ส่วนแหล่งข่าวที่เป็นรัฐบาล/นักการเมือง พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีการใช้แหล่งข่าวประเภทนี้มากที่สุด คือ ร้อยละ 42.5 รองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 26.47 และหนังสือพิมพ์มติชน ร้อยละ

24.64 สำหรับแหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้แหล่งข่าวประเภทนี้มากที่สุด คือ ร้อยละ 50.74 หนังสือพิมพ์มติชน ร้อยละ 49.28 และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ร้อยละ 48.75

แผนภูมิที่ 25 แสดงการเปรียบเทียบการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลในข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน กรุงเทพธุรกิจ ไทยรัฐ (คิดเป็นร้อยละ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหา กรณีสิทธิบัตรยา (CL) ในหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) นักข่าว หัวหน้าข่าวสายสาธารณสุขและบรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหาดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว

เมื่อพิจารณาตามหลักองค์ประกอบของข่าว (News Elements) กรณี CL เป็นประเด็นที่มีคุณค่าข่าวอยู่หลายแง่มุม ดังต่อไปนี้

1. ความใกล้ชิด (Proximity) เรื่องของสิทธิบัตรยา นับว่ามีความใกล้ชิดกับผู้รับสารค่อนข้างมาก เนื่องจากยาเป็นปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญกับคนทุกคน แม้ว่ายาที่มีความจำเป็นต้องประกาศ CL มีผู้ป่วยบางกลุ่มเท่านั้นที่ต้องใช้ แต่ก็อาจเป็นคนในครอบครัวญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงของผู้อ่านหนังสือพิมพ์
2. ความเด่น (Prominence) โดยเฉพาะในด้านของบุคคล และช่วงเวลา ในช่วงที่กระแสโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันด้านการค้ารุนแรง การทำ FTA ระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องที่ได้รับ ความสนใจจากทุกฝ่าย ซึ่งเมื่อเรื่องยาเป็นหัวข้อหนึ่งในการเจรจาทางการค้า ย่อมถูกจับตามองเป็นพิเศษ เพราะยาเป็นสินค้าจริยธรรม รวมทั้งผู้รับผิดชอบก็เป็นบุคคลในรัฐบาล
3. สิ่งที่น่าสนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human interest) การเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ของภาคประชาชน โดยเฉพาะในกรณีของผู้ป่วยที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเข้าไม่ถึงยา เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมทางอารมณ์กับบุคคลในข่าวด้วย ซึ่งผู้อ่านอาจเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ เห็นใจ เข้าใจ สงสาร อยากมีส่วนร่วมช่วยเหลือ
4. ความขัดแย้ง (Conflict) ข่าว CL ที่หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่นำเสนอ เป็นความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย คือความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมีคุณค่าทางข่าวสูง เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความอยากรู้อยากเห็นอยู่แล้ว

5. ความกระทบกระทั่ง (Consequence) การประกาศ CL เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับมวลชนเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเกิดโดยตรงหรือทางอ้อม
6. ความก้าวหน้า (Progress) แง่มุมหนึ่งที่ถูกนำเสนอในข่าว CL บ่อยครั้ง คือการขัดขวางความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยีในการผลิตยาที่ทันสมัย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณาคุณค่าข่าว ที่เป็นผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสิ้น

จากองค์ประกอบของคุณค่าข่าวที่กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ากรณี CL มีองค์ประกอบหลายด้านที่หนังสือพิมพ์ควรให้ความสำคัญ และนำเสนอต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของการรายงานข่าว อธิบายให้ความรู้ และตีความตัดสินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจากการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ได้ประเมินคุณค่าข่าวในการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในกรณี CL ดังตารางต่อไปนี้ต่อไป

ตารางที่ 28 แสดงการประเมินประเด็นคุณค่าข่าวในการเลือกนำเสนอเนื้อหากรณี CL ของหนังสือพิมพ์

คุณค่าข่าวที่ผู้วิจัยประเมินจากกรณี CL	คุณค่าข่าวที่หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญในการเลือกนำเสนอข่าว CL		
	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	ไทยรัฐ
ความใกล้ชิด (Proximity)		√	
ความเด่น (Prominence)	√	√	√
สิ่งที่มีมนุษย์สนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human interest)			
ความขัดแย้ง (Conflict)			
ความกระทบกระทั่ง (Consequence)	√	√	√
ความก้าวหน้า (Progress)	√		

จากตารางจะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับให้ความสำคัญกับคุณค่าข่าวในด้านความกระทบกระทั่งและความเด่นเหมือนกัน และมีการให้ความสำคัญในประเด็นที่ต่างกัน คือ หนังสือพิมพ์มติชนให้ความสำคัญด้านความก้าวหน้า และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจให้ความสำคัญในด้านความใกล้ชิด

ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร

หนังสือพิมพ์ตัวอย่างที่ศึกษาทั้ง 3 ฉบับ มีนโยบายการนำเสนอข่าวที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณและความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL แตกต่างกัน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

มติชน มีแนวทางการนำเสนอข่าวเชิงคุณภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองเป็นหลัก รวมทั้งการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม ไม่เน้นข่าวอาชญากรรม กลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์มติชน มีทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ พนักงานบริษัทต่าง ๆ ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป

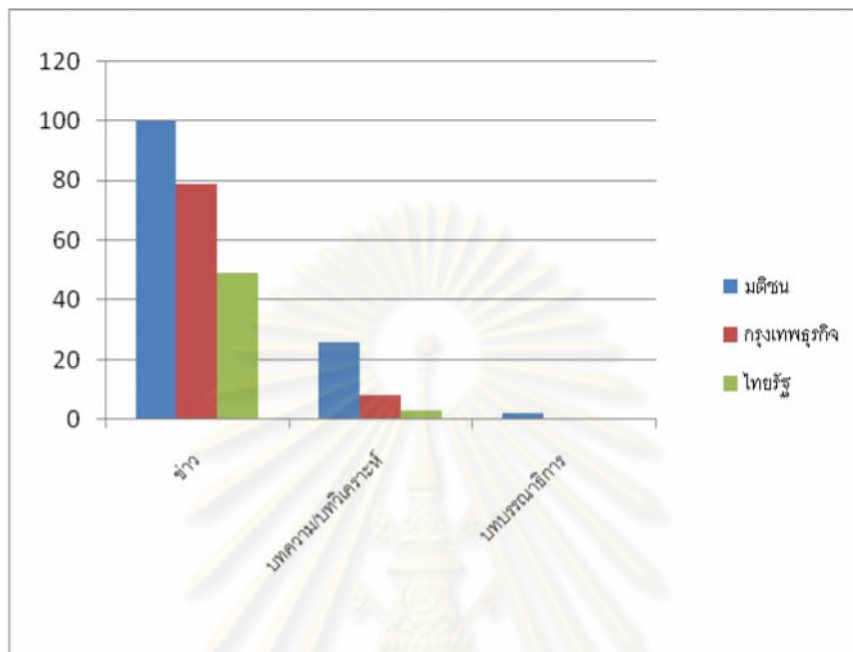
กรุงเทพธุรกิจ เน้นการเสนอข่าวด้านความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจ และนโยบายเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศตอบสนองของกลุ่มผู้อ่านที่มีความสนใจและต้องการรับรู้ข่าวสารด้านธุรกิจมากขึ้น

ไทยรัฐ เน้นข่าว บทความ ที่ตอบสนองความสนใจของประชาชนเป็นหลัก เน้นการเสนอข่าวอาชญากรรม ข่าวแปลกที่ดึงดูดใจผู้อ่าน ไม่เน้นนำเสนอข่าวการเมือง กลุ่มเป้าหมายคือวัยรุ่น และผู้อ่านโดยทั่ว ๆ ไป

นโยบายขององค์กรหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับที่ผู้วิจัยได้สรุปในข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับการศึกษาในส่วนของการนำเสนอเนื้อหา CL ดังแผนภูมิต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 26 แสดงปริมาณความแตกต่างของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ของหนังสือพิมพ์ทั้งมติชน กรุงเทพธุรกิจ และไทยรัฐ

จากการวิจัย พบว่า นโยบายของหนังสือพิมพ์มีผลต่อการนำเสนอเนื้อหา CL เนื่องจากประเด็น CL จัดเป็นข่าวประเภทข่าวหนัก เกี่ยวข้องทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง และเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและซับซ้อน ผู้อ่านต้องทำความเข้าใจกับหลักการทางกฎหมายและวิชาการ ประกอบไปด้วย ซึ่งจัดเป็นข่าวที่ตรงกับนโยบายการนำเสนอและกลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ มติชน และกรุงเทพธุรกิจ มากกว่าไทยรัฐ ที่เน้นนำเสนอข่าวอาชกรรมและข่าวแปลก ทำให้เนื้อหา CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีน้อยกว่าหนังสือพิมพ์อีก 2 ฉบับ

ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าว

จากการวิจัย ประเด็นความสัมพันธ์ของนักข่าวและแหล่งข่าวแหล่งข้อมูลในกรณีการนำเสนอเนื้อหาในประเด็น CL ในภาพรวมพบว่า นักข่าวสายสาธารณสุขที่รับผิดชอบทำข่าว CL เลือกลงแหล่งข่าวแหล่งข้อมูลแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งข่าวประจำที่มีความสนิทสนม ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน นักเคลื่อนไหวทางสังคม และนักวิชาการ โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดี ค่อนข้างสนิทสนมเป็นกันเอง ซึ่งความสนิทสนมส่วนตัวก็อาจนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้กับแหล่งข่าวในกลุ่มนี้มากขึ้น ทำให้กรอบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว

เรียกรื่อง CL ขององค์กรภาคประชาสังคมในหนังสือพิมพ์ เป็นลักษณะของการต่อสู้เพื่อความชอบธรรมในสังคม

2. แหล่งข่าวระดับผู้บริหารหรือตัวแทนองค์กร ได้แก่ รัฐมนตรี ข้าราชการระดับสูงของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น รวมทั้งตัวแทนจากบริษัทฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในระดับผู้บริหาร หรือมีอำนาจตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชนได้ โดยความสัมพันธ์ของนักข่าวและแหล่งข่าวกลุ่มนี้จะมีลักษณะที่เป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตามนักข่าวก็ยังจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ประกอบในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งถ้าแหล่งข่าวเป็นคนที่ไม่เห็นด้วยกับการประกาศ CL และมีความน่าเชื่อถือมากพอ ก็จะทำให้เกิดการหักล้างกันทางเหตุผลระหว่างแหล่งข่าวที่มีความเห็นต่างกัน โดยเฉพาะแหล่งข่าวจากภาคประชาสังคม กรอบเนื้อหาที่ถูกนำเสนอก็จะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและความขัดแย้ง
3. แหล่งข่าวที่เคยใช้เป็นประจำ ได้แก่ เจ้าหน้าที่และข้าราชการในกระทรวงสาธารณสุข เช่น แพทย์ที่เคยเป็นที่ทำงานในคณะทำงาน CL ของ นพ.มงคล ณ สงขลา แต่ได้หมดอำนาจหน้าที่ลงในสมัยที่นายไชยา สะสมทรัพย์ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแทน ซึ่งนักข่าวและแหล่งข่าวในกลุ่มนี้ จะมีความคุ้นเคยในการทำงานร่วมกัน จึงสามารถพึ่งพาอาศัยกันในด้านข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งจากผลการวิจัยปริมาณการใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล ก็พบว่าหนังสือพิมพ์ที่ศึกษาทั้ง 3 ฉบับใช้แหล่งข่าวในกลุ่มนี้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ความคุ้นเคยและความเชื่อถือของนักข่าวที่มีต่อแหล่งข่าวก็อาจทำให้นักข่าวถูกชี้นำไปตามความคิดของแหล่งข่าว ทำให้เนื้อหาที่ถูกนำเสนอขาดความเป็นกลาง และถูกวางกรอบการรับรู้ตามความต้องการของแหล่งข่าวได้

อภิปรายผล

การเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเสนอวาระสาธารณะกรณีสิทธิบัตรยา (CL) ขององค์การภาคประชาสังคม

การเสนอวาระสาธารณะขององค์การภาคประชาสังคมจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย และสามารถเข้าถึงพื้นที่ทางสื่อมวลชนได้ เพื่อสื่อสารกับสาธารณะและผู้มีอำนาจตัดสินใจระดับนโยบาย เนื่องจากการสื่อสารโดยตรงอาจไม่ประสบความสำเร็จและไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ดังที่ประภาส ปันตกแต่ง (อ้างแล้ว) กล่าวว่า “การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจะต้องใช้ช่องทางโดยอ้อม เพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ความสำเร็จอยู่ที่การเข้าไปเชื่อมต่อกับกลุ่มคนอื่น ๆ และฝ่ายที่สามที่เข้ามาร่วม เป็นการยืมอำนาจของฝ่ายที่สาม เช่น สื่อมวลชนในการสร้างพื้นที่ข่าว เพื่อกดดันรัฐบาล การสร้างพันธมิตรทางการเมือง คนชั้นกลางให้หันมากดดันรัฐบาล การเคลื่อนไหวต่อสู้จึงมักมีมิติของการสร้างมติมหาชนผ่านสื่อมวลชน”

จากการวิจัย พบว่า การเคลื่อนไหวเรียกร้อง CL ขององค์การภาคประชาสังคม มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบเก่า คือการเดินขบวน ชุมนุมประท้วง และการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่พยายามจะลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง เช่น การยื่นหนังสือต่อรัฐบาล การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน และการออกแถลงการณ์ เป็นต้น

รูปแบบการเคลื่อนไหวดังกล่าว บางครั้งมีความเสี่ยงต่อความเข้าใจของสาธารณะ เช่น การชุมนุมประท้วง เดินขบวนต่อต้านบริษัทยา แต่ก็ก็เป็นความจำเป็นที่ภาคประชาสังคมต้องแสวงหาโอกาสที่จะได้พื้นที่ข่าว นำข้อเท็จจริงมาเปิดเผยต่อสาธารณชน และส่งผลให้เกิดความสนใจในหมู่สาธารณชนจนผลักดันนโยบายต่อไป ขณะเดียวกันถ้าการเคลื่อนไหวบางครั้งไม่ได้รับการตอบรับจากสังคม หรือได้รับในทางลบ ก็ยังเป็นโอกาสให้ภาคประชาสังคมปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนครั้งต่อไป และสำหรับวาระข่าวสารกรณี CL ที่ได้รับพื้นที่ในหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง พบว่าเกิดจากการสร้างการเคลื่อนไหวในเวลาติดต่อกัน ทำให้ประเด็นได้รับการเน้นย้ำ ประกอบกับรูปแบบการเคลื่อนไหวที่โดดเด่น ประเด็นมีความสำคัญ ทำให้สาธารณะเกิดความสนใจและจดจำได้

แม้ว่าการรณรงค์การเข้าถึงยา จะเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคม แต่เมื่อพิจารณาถึงความหมายของการรณรงค์ ที่ กิตติ กันภัย (2543) ระบุลักษณะของการรณรงค์ไว้ว่า “การรณรงค์จะต้องเป็นการกระทำที่มีเป้าหมายประสงค์ มีการพุ่งเป้าไปที่คนจำนวนมากหรือกลุ่มคนขนาดใหญ่ มีการระบุเวลาที่ชัดเจน และการรณรงค์นั้นต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารที่มีการจัดการวางแผนการใช้ไว้ล่วงหน้า” ซึ่งในการเสนอวาระสาธารณะกรณี CL พบว่าการเคลื่อนไหวขององค์กรประชาสังคม ไม่ได้อาศัยรูปแบบการรณรงค์ตามความหมายดั้งเดิม เนื่องจากเครือข่ายภาคประชาสังคมทั้ง 6 องค์กร จะเคลื่อนไหวทางสังคมเมื่อมีสถานการณ์หรือประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการประกาศ CL ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างกระบวนการรับรู้ของสาธารณชน เกี่ยวกับประเด็นความสำคัญของการเข้าถึงยา และเมื่อมีการประกาศใช้ CL แล้ว การเคลื่อนไหวทางสังคมก็มีเป้าหมายเพื่อการสนับสนุนนโยบายรัฐ และเสริมแรงในกรณีที่เกิดภาวะกดดันหรือคัดค้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งการออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสื่อสารกับสังคมในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนหรือมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องเท่าที่ควร รวมทั้งไม่ได้การประเมินผลการรณรงค์ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้าย

เมื่อพิจารณารูปแบบการเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคม เปรียบเทียบกับระดับวัตถุประสงค์ของการรณรงค์ของ Rogers และ Storey (1987 อ้างถึงใน กิตติ กันภัย, อ้างแล้ว) ที่มีการแบ่งระดับไว้ 3 ระดับ คือ 1) เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร (to inform) 2) เพื่อโน้มน้าวใจให้กระทำตาม (to persuade) และ 3) เพื่อระดมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (to mobilize overt behavior) จะเห็นได้ว่า ในภาพรวมการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาสังคมมีวัตถุประสงค์ในระดับของการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และมีการระดมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยไม่ได้เน้นในระดับการโน้มน้าวใจ โดยการรณรงค์เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร (to inform) มีวัตถุประสงค์ในสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิอันชอบธรรมในการเข้าถึงยา ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การรณรงค์เพื่อระดมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (to mobilize overt behavior) ได้แก่ การเดินขบวนรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้าแอบบอด

อย่างไรก็ตาม การเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคมในการเคลื่อนไหวประเด็น CL นั้นก็นับเป็นรูปแบบของการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (Media Advocacy) ตามความหมายของ Wallac et al.(1993)⁵⁷ ที่ระบุไว้ว่า “การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ หรือการเรียกร้องประเด็นผ่านสื่อ เป็นการแสวงหาแนวทางในการใช้สื่อสารมวลชนในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดัน

⁵⁷ อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (อ้างแล้ว)

ให้เกิดการริเริ่มใหม่ ๆ ในเชิงนโยบายด้านสังคม หรือนโยบายสาธารณะ “ เนื่องจากในแนวทางการเคลื่อนไหวเพื่อเสนอวาระสาธารณะนั้น องค์การภาคประชาสังคมได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างการเป็นข่าวด้วย จุดประสงค์สำคัญของยุทธศาสตร์การสื่อสารนี้ ก็เพื่อการมีเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเชิงนโยบาย และการผลักดันให้รัฐประกาศ CL ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

นอกจากนี้ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2551)⁵⁸ ได้สรุปไว้ว่า “หัวใจสำคัญของการเสนอประเด็นผ่านสื่อ คือกระบวนการกำหนดวาระ (agenda setting process) และการวางกรอบประเด็น (framing) โดยเฉพาะการชี้แนะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาแนวทางในการทำให้วาระหนึ่ง ๆ ให้กลายเป็นวาระในสื่อมวลชน (media agenda) วาระในหมู่สาธารณชน (public agenda) และวาระเชิงนโยบาย (policy agenda) ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการวางกรอบประเด็นโดยคำนึงถึงมุมมองหรือประโยชน์สาธารณะ” ซึ่งจากการศึกษาการวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวขององค์การภาคประชาสังคมนั้น พบว่า นักกิจกรรมได้ประเมินสถานการณ์หรือประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมก่อนที่จะมีมติจัดการเคลื่อนไหวรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสม และได้รับความสนใจและการนำเสนอผ่านสื่อ เพื่อให้เป็นวาระในสื่อมวลชน (media agenda) โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับการพิจารณาในระดับนโยบาย เป็นวาระเชิงนโยบาย (policy agenda) ในส่วนของการเข้าถึงประชาชน เป็นวาระในหมู่สาธารณชน (public agenda) นั้นองค์การภาคประชาสังคมเชื่อว่าสามารถสร้างได้ผ่านวาระในสื่อมวลชน อีกทั้งการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพมากพอที่จะเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก ได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง

เมื่อพิจารณาจากหลักปฏิบัติในการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อ (step in media advocacy) ตามที่ Wallace & Dofman (2001 อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์, อ้างแล้ว) ระบุไว้ 3 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดวาระ (setting the agenda) 2) การวางกรอบในการถกเถียงกัน (shaping the debate) และ 3) การพัฒนานโยบาย (advancing the policy) จะเห็นได้ว่าการเสนอวาระสาธารณะขององค์การภาคประชาสังคมในกรณี CL นั้นได้ใช้หลักปฏิบัติดังกล่าว ทั้ง 3 ขั้นตอน คือการกำหนดวาระ โดยยุทธศาสตร์การเข้าถึงพื้นที่ในสื่อ นั้น ได้มีการใช้กลยุทธ์เพื่อสื่อสารกับนักข่าวหลายด้าน เช่น การสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับนักข่าว หรือการลอบบี้นักข่าว และการประเมินสถานการณ์และเลือกจัดการเคลื่อนไหวที่มีคุณค่าข่าว สามารถสร้างการเป็นข่าวได้ ในขั้นตอนการวางกรอบการถกเถียงกัน องค์การภาคประชาสังคมจะใช้การเคลื่อนไหวโดยผู้ประสบ

⁵⁸ อ้างแล้ว

ปัญหาจริง คือเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย ในการเคลื่อนไหวที่สำคัญทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการยื่นหนังสือต่อรัฐบาล การแถลงข่าว และการชุมนุมประท้วง ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถสร้างความสำคัญและความหนักแน่นให้กับประเด็นได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า แม้เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย จะมีศักยภาพในการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่กลับไม่มีการเชื่อมโยงกับสื่อมวลชน เพื่อสร้างการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนด้วยตัวเอง ต้องอาศัยการทำงานในลักษณะองค์กรเครือข่าย ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนการวางกรอบการถกเถียง เพื่อชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชนก็เช่นเดียวกัน เครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ จะได้รับการวางแผนและช่วยเหลือจากนักวิชาการ และนักกิจกรรม ลักษณะดังกล่าวยังเป็นแนวทางการระดมพลังทางสังคม (Social Mobilization) ที่องค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาคประชาชน ได้ร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาการเข้าถึงยา โดยการผลักดันนโยบาย CL และสำหรับขั้นตอนการพัฒนา นโยบาย จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาที่มีการประกาศ CL รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ซึ่งในระหว่างนั้นเองที่องค์กรภาคประชาสังคมได้ใช้กลยุทธ์การเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง เพื่อให้สื่อมวลชนสนใจติดตามความคืบหน้าของนโยบาย ไม่ว่าจะเป็น การให้กำลังใจ นายแพทย์ มงคล ณ สงขลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข การจัดประชุม/เสวนาทางวิชาการ การจัดเทศกาลหนัง Drying for Drug ที่ล้วนเป็นการเคลื่อนไหวที่สนับสนุนการประกาศ CL และมีวัตถุประสงค์สำคัญในการรักษาพื้นที่ข่าว เพื่อให้กระบวนการในระยะยาวไม่หลุดไปจากความสนใจของสาธารณชน

วาระข่าวสารกรณีสิทธิบัตรยา

จากการวิจัยพบว่า ภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวเรียกร้อง CL โดยเสนอมาระทางสาธารณะในกรณีสิทธิบัตรยา ที่สำคัญ 4 วาระหลักได้แก่

1. เครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการเจรจาเปิดเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐ (เอฟทีเอ) ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเรียกร้องให้นำประเด็นสิทธิบัตรทางปัญญาออกจากการเจรจา เป็นวาระที่ได้รับพื้นที่จากสื่อเป็นเวลาติดต่อกันตลอด 1 ปี ซึ่งในระยะเวลาที่ประเด็นนี้เป็นวาระข่าวสารทางสื่อ ทำให้สังคมไทยหันมาให้ความสนใจกับการเปิดเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐมากขึ้น จนทำให้ประเด็นนี้เป็นวาระหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากมีการนำเสนออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเพื่อเรียกร้อง CL ในประเด็นนี้เป็นการนำเรื่องสิทธิบัตรยาผูกไปกับการเคลื่อนไหวต่อต้านเอฟทีเอ ซึ่งเป็นประเด็นที่ใหญ่กว่าและส่งผลกระทบมากกว่า ทำให้วาระนี้ได้รับการเปิดพื้นที่จากสื่อมวลชนได้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน

2. ภาคประชาชนสนับสนุนนโยบายการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (CL) หลังจากที่มีการประกาศใช้นโยบาย CL แล้ว ภาคประชาสังคมก็ยังออกมาเคลื่อนไหวตลอดเวลา เพื่อสนับสนุนให้รัฐบาลต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้มีการประกาศ CL กับยาจำเป็นอื่น ๆ เพิ่ม วาระนี้เป็นการสร้างกระแสการรับรู้ของสังคม และแสวงหาแนวร่วมจากสาธารณะ เพื่อสื่อสารกับผู้อำนาจระดับสูง โดยการเคลื่อนไหวให้ได้รับพื้นที่ข่าวจากสื่อมวลชน ทำให้ประเด็น CL เป็นที่จดจำได้ของสังคม

3. ภาคประชาสังคมร่วมประณามและรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้าแอบบอด เนื่องจากบริษัทขอลดอนุทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นมาตรการตอบโต้นโยบาย CL วาระข่าวสารนั้นนับว่ามีความน่าสนใจในตัวอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นความขัดแย้งที่มีผลกระทบในระดับประเทศ การรณรงค์ให้คนไทยเลิกใช้สินค้าแอบบอด ยังใช้ประเด็นชาตินิยมในการปลุกระดม ซึ่งค่อนข้างมีความอ่อนไหว และกระทบกับความรู้สึกมาก ประกอบกับการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องทำให้วาระนี้ได้รับความสนใจและนำเสนอจากสื่อมวลชนอย่างเข้มข้น

4. เครือข่ายภาคประชาชนประณามและต่อต้านสหรัฐ กรณีใช้มาตรการทางการค้าตอบโต้การประกาศ CL เป็นอีกวาระหนึ่งที่องค์กรภาคประชาชนมักจะหยิบยกประเด็นชาตินิยม เป็นเครื่องมือเรียกร้องความสนใจและความเห็นใจจากสื่อมวลชนและสาธารณชน บทบาทของสื่อในการนำเสนอวาระนี้นอกจากจะเป็นการกระจายข่าวสารสู่สังคมแล้ว ยังเป็นเสมือน “เวทีทางวัฒนธรรม” (cultural forum) เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์สาธารณะ ที่ต้องได้รับการกล่าวถึงให้ชัดเจน และถ่วงน้ำหนักกับวาระข่าวสารอื่น ๆ วาระนี้ ถือว่าสำคัญทั้งกับปัจเจกบุคคลและประเทศชาติมาก

วาระข่าวสารในกรณี CL ที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นการกำหนดประเด็น หรือคัดกรองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมารายงานให้กับสังคมได้ทราบ ตามแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) แต่ถ้ามองให้ลึกลงไป ในกรณีนี้สื่อได้ทำหน้าที่คัดกรองข่าวสารที่ผ่านการสร้างจากผู้สร้างวาระข่าวสาร (Agenda Builder) ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง องค์กรภาคประชาชน หรือบริษัทยา ที่ต้องการเผยแพร่วาระของกลุ่มตนเองเพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจกับสาธารณะ โดยแต่ละกลุ่มต่างมีความพยายามที่จะทำให้วาระที่ตนเองนำเสนอได้รับการตอบรับจากสื่อมวลชนมากที่สุด ซึ่งนอกจากจะเป็นการแย่งชิงพื้นที่ในสื่อมวลชนเพื่อเสนอวาระของฝ่ายตนแล้ว ยังจำเป็นต้องแย่งชิงพื้นที่กับประเด็นข่าวอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น

ในแต่ละวันอีกด้วย ดังที่แม็คเควล์และวินดาห์ล (1986)⁵⁹ ได้กล่าวไว้ว่า “วาระต่าง ๆ ที่สื่อ นำเสนอนั้น บางวาระอาจถูกกำหนดโดยสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง หรืออาจถูกกำหนดโดยกลุ่มพลเมือง หรือกลุ่มนักธุรกิจหรือปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มี วัตถุประสงค์ในการกำหนดวาระของตนที่แตกต่างกันออกไป”

จากข้อสรุปของเควีลล์และวินดาห์ล ถือได้ว่า องค์กรภาคประชาชนเป็นผู้สร้างวาระ ข่าวสารกรณีสิทธิบัตรยาของกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากในระบอบการเมืองปัจจุบัน องค์กรภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ของประเทศมากขึ้น และกรณี CL ก็มีจุดเริ่มต้นมาจากการร่วมกันเคลื่อนไหวเรียกร้องขององค์กรภาคประชาสังคม โดยมี วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้คนไทยได้เข้าถึงยาและการรักษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การสื่อสาร ไปสู่สาธารณะจึงมีความจำเป็นอย่างมาก ทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของสังคม รวมทั้งการสื่อสารไปถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย

นอกจากนี้การรักษาพื้นที่ข่าวในหนังสือพิมพ์ ของวาระหลักกรณี CL ที่เกิดจากการ เคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ยังสะท้อนให้เห็นว่าเกิดจากความพยายามสร้างการเคลื่อนไหว อย่างต่อเนื่อง และสร้างความโดดเด่นในรูปแบบการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง ทำให้วาระต่าง ๆ กลายเป็นประเด็นทางสังคมที่มีความสำคัญในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และได้รับความสนใจจาก รัฐบาล ซึ่งถือได้ว่ากระบวนการเสนอมวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคมประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ดังที่ Lang and Lang (1981)⁶⁰ กล่าวว่า “บทบาทสำคัญของตัวแสดง ทางการเมืองในกระบวนการสร้างวาระข่าวสาร ก็คือการทำประเด็นให้เป็นวาระข่าวสารได้ ต่อเนื่องหรือเพิ่มระยะเวลาการเป็นข่าวให้นานที่สุด”

⁵⁹ อ้างแล้ว

⁶⁰ Dietram A. Scheufele : *Agenda-setting, Priming, and Framing Revisited : Another Look at Cognitive Effects of Political Communication* (journal, 2000) , p. 303

ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือพิมพ์กับการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม

การกำหนดกรอบข่าวสารของหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า กรอบข่าวสารที่หนังสือพิมพ์กำหนดในการนำเสนอข่าว CL มีลักษณะของการชี้ให้เห็นปัญหา (frames define problems) มากที่สุด และเป็นลักษณะที่พบเหมือนกันในหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าข่าวสารเกี่ยวกับ CL ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้น สื่อต้องการอธิบายและชี้้นำให้ผู้อ่าน เข้าใจถึงที่มาที่ไปและผลได้ผลเสียในการประกาศ CL โดยนำเสนอแง่มุมที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้มีความโดดเด่น และทำให้อ่านคิดถึงและจดจำได้เมื่อพูดถึงกรณี CL ดังที่ Wanta et al. (2004)⁶¹ สรุปความแตกต่างระหว่างระดับที่หนึ่งและระดับที่สองของการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ไว้ว่า “การกำหนดกรอบเป็นอิทธิพลในระดับที่สอง ที่ลึกลงไปกว่าการกำหนดวาระข่าวสาร การกำหนดวาระข่าวสาร คือการที่สื่อทำให้ผู้รับสารคิดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ขณะเดียวกันสื่อก็ได้วางกรอบ โดยเลือกนำเสนอให้บางแง่มุมของเรื่องนั้นมีลักษณะที่โดดเด่นขึ้นมาด้วย เพื่อให้ผู้รับสารให้ความสำคัญและจดจำแง่มุมนั้นได้มากที่สุด” ลักษณะของการวางกรอบข่าวสารกรณีสิทธิบัตรยาสรุปได้ว่า สื่อต้องการให้ผู้รับสารตระหนักว่ากรณีนี้เป็นปัญหา จึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของยา ซึ่งเป็นยาประเภทที่ใช้ในการรักษาโรคที่คนไทยมีสถิติเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นจำนวนมาก (ผู้ป่วยเอดส์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น จำนวน 342,416 ราย เสียชีวิตแล้ว จำนวน 92,744 ราย)⁶² และผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่อยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจที่จะเข้าถึงยาได้ เพราะยาราคาแพง เนื่องจากระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้สิทธิผูกขาดการผลิตแก่บรรษัทข้ามชาติเท่านั้น

นอกจากนี้ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ CL ของหนังสือพิมพ์ เป็นที่น่าสังเกตว่า ข่าวหรือเนื้อหาที่เป็นการสร้างวาระข่าวสารจากองค์กรภาคประชาสังคม หรือข่าวที่นักข่าวใช้นักเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นแหล่งข่าว มักจะพบลักษณะของกรอบประเภท การตัดสินทางจริยธรรม ในคำให้สัมภาษณ์ของแหล่งข่าวจะอ้างถึงหลักศีลธรรม คุณธรรม การช่วยเหลือผู้ป่วยที่ยากจน

⁶¹อ้างถึงใน Matthew Hale. "Superficial Friend : A Content Analysis of Nonprofit and Philanthropy Coverage in Nine Major Newspapers" (research, 2007.) p.467

⁶² รายงานสถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อที่มีอาการในประเทศไทยล่าสุด (31 ธันวาคม 2551) สำนักระบาดวิทยา

รวมถึงมีการตัดสินใจหรือชี้แนะทางจริยธรรมว่า สหรัฐอเมริกา และบริษัทฯ มีความละโมภ 'ไว้
จริยธรรมคุณธรรม

อย่างไรก็ตามการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม มักเป็นเป็นการ
นำเสนอข่าวที่เกิดจากการจัดการเคลื่อนไหวทางสังคม การได้รับพื้นที่ในสื่อ นั้น ภาคประชาสังคม
ต้องอาศัยรูปแบบการเคลื่อนไหวที่สร้างผลกระทบและความสนใจ เพราะสื่อจะให้ความสำคัญใน
การเปิดพื้นที่ให้องค์กรภาคประชาสังคมแสดงความคิดเห็นน้อยกว่าผู้มีอำนาจในเชิงนโยบาย
เช่นเดียวกับการศึกษา ของ Deacon (1999)⁶³ ที่พบว่า “สื่อมักนำเสนอข่าวที่เป็นกิจกรรมการ
เคลื่อนไหวขององค์กรไม่แสวงหากำไร มากกว่าการนำเสนอแนวความคิด”

การใช้แหล่งข่าวแหล่งข้อมูล

แหล่งข่าวแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มากที่สุด คือหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมี
จำนวนใกล้เคียงกับรัฐบาล/นักการเมือง ซึ่งการประกาศ CL บุคคลเหล่านี้ถือเป็นคนที่มีอำนาจ
ในการกำหนดและให้ความหมายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ใน
กระทรวงสาธารณสุข นักข่าวมักจะต้องเลือกใช้แหล่งข่าวกลุ่มนี้เพื่อเสนอข้อเท็จจริง และความ
คิดเห็นแก่สังคม เนื่องจากคนกลุ่มดังกล่าวสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข่าวที่ปรากฏใน
สื่อมวลชนได้มาก

ผลการวิจัยทำให้สามารถสรุปได้ว่านักข่าวเลือกใช้แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลที่เป็นผู้ให้นิยาม
หลักแก่ข่าวสาร หรือ Primary Definer ตามแนวคิดของ Hall et al. (1978)⁶⁴ ที่ชี้ให้เห็นว่า “ใน
การผลิตข่าวของสื่อมวลชนได้รับแรงกดดันจาก 2 ทางคือ 1) หลักวิชาชีพ และ 2) การบีบบังคับ
จากองค์กรด้วยเงื่อนไขของเวลา เป็นเหตุให้สื่อมวลชนต้องพึ่งพาผู้ที่สามารถตีความหมาย
สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้ทันที สื่อจึงแสดงบทบาทร่วมกับผู้ให้นิยามของสถาบัน ซึ่ง
เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ” กล่าวได้ว่าแหล่งข่าวทั้งสองกลุ่มเป็นกลุ่มคนชั้นนำในสังคม การ
เปิดพื้นที่ให้แหล่งข่าวกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แสดงถึงการดำรงอยู่ของระบบชนชั้นในสังคมไทย
ซึ่งผู้มีอำนาจหรือชนชั้นปกครองสามารถควบคุมข่าวสารและสร้างความเป็นจริงในสังคม โดย

⁶³ อ้างถึงใน Matthew Hale. (อ้างแล้ว)

⁶⁴ อ้างแล้ว

สร้างการยอมรับผ่านสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่สืบทอดหลักปฏิบัติ และความเชื่อของสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป หรือผลิตซ้ำสัญลักษณ์ของโครงสร้างอำนาจในสังคมในดำรงอยู่นั่นเอง

สำหรับการใช้แหล่งข่าวจาก NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคม ของหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยปรากฏเป็นจำนวนที่รองลงมาจาก รัฐบาล/นักการเมือง และหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แสดงให้เห็นว่าในสถานการณ์การประกาศ CL NGO/นักเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทในการให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร หรือเป็น Primary Definer ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Schlesinger, P (1990)⁶⁵ ที่คำนวณผลการศึกษาของ Hall et Al. และมองว่า “ฮอลล์และคณะนั้นประเมินค่าชนชั้นกลางและชนชั้นล่างในสังคมต่ำเกินไป คนเหล่านี้ก็มีโอกาสที่จะเป็นผู้ให้นิยามหลักแก่ข่าวสาร โดยเฉพาะในสื่อประเภทจุลสาร วิชยุกระจายเสียง สื่อที่มีความสดหรือมีชีวิตได้เช่นกัน อย่างเช่น การรณรงค์ หรือการอภิปรายสาธารณะ คนกลุ่มดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อการให้นิยามหลักแก่ข่าวสารในชั้นแรกเช่นกัน”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการเสนอวาระสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม และการกำหนดกรอบเนื้อหาข่าวสารกรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผลิตภัณฑ์ยา (CL) ซึ่งเก็บข้อมูลจากบุคคลในองค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรสื่อ ในอนาคตควรมีการศึกษาในส่วนของบุคคลที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในการประกาศนโยบาย CL เพื่อประเมินบทบาทของภาคประชาสังคมอย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคมเพื่อเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนนั้น มักมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อดึงความสนใจจากสื่อ และใช้ภาษาอังกฤษในการเคลื่อนไหวรณรงค์วาระสำคัญระดับประเทศ ซึ่งในอนาคตควรมีการศึกษารอบด้านถึงการเข้าถึงพื้นที่ข่าวในเชิงสัญลักษณ์ และการรณรงค์เพื่อสื่อสารในระดับสากล เพื่อประเมินความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สื่อมวลชนขององค์กรภาคประชาสังคม โดยอาศัยกลยุทธ์ดังกล่าว

⁶⁵ อ่างแล้ว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระสุน สกุลโพน. กรอบในเนื้อหาเชิงลบของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับรัฐบาล ช่วงปลายสมัยรัฐบาล
บรรหาร ชวลิต และชวน. วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

กมลรัตน์ โชติสูงเนิน. การเมืองและระบบราชการเบื้องหลังการประกาศใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยา
(ซีแอล). วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิชาการพัฒนาระหว่างประเทศ คณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

กวรรณิการ์ กิจติเวชกุล. สิทธิบัตรยา ยาใจคนรวย. กลุ่มศึกษาปัญหา (กศย.), มูลนิธิ
สาธารณสุขกับการพัฒนา, องค์การหมอไร้พรมแดน-เบลเยียม (ประเทศไทย), 2548.

กวรรณิการ์ กิจติเวชกุล วิทยา กุลสมบุญณ์ และจักรกฤษณ์ ควรพจน์. เสียงเพื่อผู้บริโภค การใช้
สิทธิกับยาที่มีสิทธิบัตร เพื่อการเข้าถึงยาจำเป็น. แผนคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ
(คคส.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

กวรรณิการ์ กิจติเวชกุล และอวยพร แต่ชูตระกูล. อีกก้าวที่กล้า...ของหมอซีม่าแกลบ. บริษัท เป็น
ไท พับลิชชิง จำกัด กรุงเทพฯ, 2550.

จิราพร สัมปานานนท์. ซีแอลของไทย : อธิปไตยและโลกาภิวัตน์, 2551. (ออนไลน์)

จิราพร สัมปานานนท์. ตัดวงจรอุปาทันแห่งความกลัวและกักตักทาส : กรณีซีแอลยา. หน่วย
ปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
(ออนไลน์)

เชิญพร คงมา. บทบาทของภาคประชาสังคมในการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์
ปริญามหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 255.

ธีระพล อันมัย. บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการพึ่งพาข่าวสารของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจาก
โครงการสร้างเขื่อนปากมูล. วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

นิตาชาล ทวนทอง. การเสนอวาระสาธารณะกรณีคัดค้านการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง
ประเทศไทยในสื่อมวลชนและสื่อของสหภาพแรงงานฯ. วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. ประชาสังคม...รากฐานการพัฒนาประเทศ. คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ปีการศึกษา, 2549. (ออนไลน์)

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย.

รายงานการวิจัย ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

มนทกานต์ ตปนียางกูร. พัฒนาการของสื่อประชาสังคมไทยบนอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

วิทยา กุลสมบูรณ์. สิทธิเพื่อการเข้าถึงยา. ข่าวสภกรณ์ออมทรัพย์จุฬาฯ. กรุงเทพฯ : อาคารจามจุรี 9 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

วอลเดน เบลโด และคณะผู้เขียน. วิกฤติกระแสโลกาภิวัตน์ : บทวิเคราะห์และแม่แบบการพัฒนา. พจน์ กริชไกรวรรณ. บรรณาธิการ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2542.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). ยุทธศาสตร์เพื่อเข้าถึงยาของภาคประชาสังคม.

<http://www.thaifactory.com/Manage/GSP.htm>.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะผู้เขียน. สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. ใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. บรรณาธิการ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อริน เจ็ยจันทร์พงษ์. การเข้าถึงสื่อมวลชนกระแสหลักของสำนักข่าวประชาธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

เอกสารเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยในเรื่องสิทธิบัตรยา. กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2550.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม ใน อนุชาติ พวงสำลี และ กฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ. ขบวนการประชาสังคมไทย ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

ภาษาอังกฤษ

John F. Cragan and Donald C Shields. Understanding Communication Theory The Communication Forces For Human Action. A Viacom Company Needham Height MA 02194, 1998.

Kevin Williams. Understanding Media Theory. Arnold, a member of the Hodder Headline Group, 338 Euston Road, London NW1 3BH, 2003.

Matthew Hale .Superficial Friend : A Content Analysis of Nonprofit and Philanthropy Coverage in Nine Major Newspapers. Available from :

<http://nvs.sagepub.com/cgi/content/abstract/36/3/469>, 2007.

Nob Doran. Decoding 'encoding' : Moral panics, media practices and Marxist presupposition. Sage journal [online], 2008

Robert M. Entmann. Framing : Toward Clarification of a Fractured Paradigm. Journal of Communication, 1993

Roy Coleman. Surveillance in the city : Primary definition and urban spatial order. Sage journal [online], 2005.

Susan Nall Bales Franklin D. Gilliam, Jr. Communications for Social Good. Available from : foundationcenter.org/gainknowledge/practicematters [April 2004]

Dietram A. Scheufele : Agenda-setting, Priming, and Framing Revisited : Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. Mass Communication and society. Available from : <http://www.informaworld.com/smpp/title-content=t775653676>, 2000:p.303.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงประเด็นข่าวสารภรณ์ CL ของภาคประชาชน ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
8 ม.ค. 2549	เครือข่ายภาคประชาชนจี้รัฐ เปิดเผยเงื่อนไขเอฟทีเอไทย- สหรัฐ	เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี เคลื่อนพลสมทบ เครือข่ายภาคประชาชน 10 องค์กร ด้าน เอฟทีเอไทย - สหรัฐ พร้อมแต่งเพลง "सान ฝันคนเดินดิน" รับการประชุมใหญ่ 9 ม.ค.นี้ พร้อมเคลื่อนขบวนบุกกอสลุออเมริกาประจำ เชียงใหม่ ทำพิธีตัดหัวหุ่นเสียบประจาน
9 ม.ค. 2549	เครือข่ายประชาชนร่วมหมิ่น ด้านเอฟทีเอ	เครือข่ายองค์กรประชาชนด้านการเปิดเสรี การค้าและแปรรูปประเทศไทยราว 10,000 คน เคลื่อนขบวนจากสวนสาธารณะรถไฟ
10 ม.ค. 2549	กลุ่มเอดส์ ฮีอ ด้านเอฟทีเอ วันราคายาพุ่งกระชูด	"ทักษิณ" ยืนยันเจรจาเอฟทีเอไทย-สหรัฐ รัดกุม การันตีเปิดเผยข้อมูลแน่นอน ขณะที่ เครือข่ายภาคประชาชน 11 กลุ่มกว่าหมื่น คนยก ขบวนด้านที่เชียงใหม่ ระบุการ เจรจาท่าไทยเสียหาย ผู้ติดเชื้อเอดส์หอบ สังขารร่วมขบวนวันเอฟทีเอด้านสิทธิยา จำกัดการจำหน่ายยาต้านไวรัส ไปตามถนน เจริญเมือง เพื่อประกอบพิธีกรรมบวงสรวง ครุบาศรีวิชัย บนสะพานนพรัตน์ ก่อนเข้ายื่น หนังสือกับตัวแทนกอสลุออเมริกันประจำ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอให้ยกเลิกเจรจา
12 ม.ค. 2549	กลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านการ ประชุมเอฟทีเอ ฮีอเข้าขวาง ไม่ให้รถของผู้แทนการค้าทั้ง ฝ่ายไทยและอเมริกันออกจากที่ ประชุม	ถกเอฟทีเอวุ่นต้องย้ายสถานที่จัดประชุม จากโรงแรมเซอราดัน ไปยังนอร์ทเทิร์น เฮอริ เทล กอล์ฟ แอนด์ สปา หลังมีอบด้านอย่าง หนัก ปิดทางเข้าออกโรงแรม เกิดการปะทะ กับตำรวจ กลุ่มผู้ชุมนุมเผาหุ่น"นิติพิบูลย์ สงคราม"หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายไทย และ

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
		ธงชาติมะกัน ก่อนจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญแล้วสลายตัว พร้อมออกแถลงการณ์ประกาศชัยชนะ
19 ม.ค. 2549	องค์การภาคประชาชนส่งหนังสือถึงรัฐมนตรีไทยและรัฐมนตรีในกลุ่มประเทศเอฟต้า	องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนกว่า 50 องค์กรในไทยและในกลุ่มประเทศสมาชิกเอฟต้าร่วมกันส่งจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในการเจรจาการค้าและรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยและประเทศสมาชิกเอฟต้าอีก 4 ประเทศ เรียกร้องให้การเจรจาเขตการค้าเสรีหรือเอฟทีเอระหว่างไทยและเอฟต้านำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาออกจากการเจรจา
6 ก.พ. 2549	เครือข่ายเอดส์ยื่นหนังสือคัดค้านบริษัทยาสหรัฐ	เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีฯ ยื่นหนังสือถึงร.มว.สธ. ขอให้ทักท้วงการจดสิทธิบัตรยาต้านไวรัสเอดส์ ยี่ห้อ "คอมบิต" ในประเทศไทย เนื่องจากไม่ใช่ยาใหม่หากยาดังกล่าวได้รับสิทธิบัตรต้องชื้อยาแพงถึง 20 ปี ด้าน "พินิจ" สายตรงปลัดกระทรวงพาณิชย์ ได้ข้อสรุปชะลอการพิจารณาออกไปก่อน
19 มิ.ย.2549	เอ็นซีไอไทยประณามอเมริกาปลดผู้แทน 'ฮู' ไทยในยูเอ็น	กลุ่มเอฟทีเอวอชท์ ประณามสหรัฐฯใช้อำนาจแทรกแซงองค์การอนามัยโลก(ฮู) โดยบีบให้ย้าย 'นพ.วิลเลียม' ผู้แทนฮูของไทย ที่เขียนบทความวิจารณ์ความได้เปรียบของสหรัฐฯ ในการเจรจาเอฟทีเอ กรณีสิทธิบัตรยา

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
7 ต.ค. 2549	เครือข่ายผู้ติดเชื้อ บุกสหรัฐ เดินนำรณรงค์ต่อต้านเอพทีเอ	เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ร่วมกับองค์กรเอ็นเกท ⁶⁶ จัดการแถลงข่าวการส่งตัวแทนผู้ติดเชื้อฯ และคนทำงานด้านเอดส์ไปสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 3 อาทิตย์ ระหว่างวันที่ 8-29 ตุลาคม เพื่อรณรงค์ให้ชาวอเมริกันตระหนักถึงผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่กำลังเจรจาอยู่ ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ว่าจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนไทยและอเมริกันอย่างไร โดยเฉพาะในเรื่องการเข้าถึงยาและการรักษาของทั้งผู้ป่วยเอดส์และผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ
27 ม.ค.2550	NGO หนุนสิทธิเหนือสิทธิบัตร	เมื่อวันที่ 26 มกราคม องค์กรหมอไร้พรมแดน ร่วมกับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ และเครือข่ายผู้ติดเชื้อ HIV / AID ประเทศไทย จัดแถลงข่าว "มาตรการบังคับใช้สิทธิ : สิทธิอันชอบธรรมของประเทศไทย" ที่สำนักงานองค์กรหมอไร้พรมแดน เพื่อสนับสนุนการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing)

⁶⁶ องค์กรเอ็นเกท (ENGAGE-the Educational Network for Global and Grassroots Exchange) องค์กรที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาต่างชาติได้ทำงานร่วมกับภาคประชาชนของประเทศที่ตนศึกษา

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
14 ก.พ. 2550	กลุ่มผู้ติดเชื้อ พบอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ขอคำชี้แจง กรณีจะส่งมาตรการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ ตีความโดยกฤษฎีกา	นางพวงรัตน์ อัครพิศิษฐ์ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เปิดเผยภายหลังการเข้าพบของตัวแทนเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ ได้ชี้แจงให้ทราบว่ากรมไม่มีเหตุจำเป็นที่ต้องส่งเรื่องให้กฤษฎีกาตีความถึงกรณีที่กระทรวงสาธารณสุขบังคับสิทธิภายใต้ข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญา (ทริปส์) ขององค์การการค้าโลก (WTO) ในกรณีผลิตหรือนำเข้ายาต่อต้านไวรัสเอดส์และยารักษาโรคหัวใจจุดต้นว่าทำถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ หากมีความจำเป็นต้องส่งตีความจะต้องหารือในเชิงนโยบายกับนายเกริกไกร จีระแพทย์ รมว.พาณิชย์ก่อน
26 ก.พ. 2550	NGO ห่วงรัฐบาลเลือกตั้งไม่กล้าลุยบังคับสิทธิบัตรยา ผลักดันสร้างเครือข่ายโรคเรื้อรัง	วันที่ 27 ก.พ.เวลา 13.00-16.30 น.จะมีการเสวนาเรื่อง “ความทุกข์ของผู้ป่วยโรคเรื้อรังจากปัญหาหยากราคาแพง เข้าไม่ถึงยา” กรณีผู้ป่วยโรคหัวใจ ผู้ป่วยมะเร็ง และผู้ป่วยไตวาย โดยมีการแลกเปลี่ยน ความทุกข์ของผู้ป่วยโรคเรื้อรังจากปัญหาหยากราคาแพง เข้าไม่ถึงยากรณีผู้ป่วยโรคหัวใจ ผู้ป่วยมะเร็ง และผู้ป่วยไตวาย และเน้นทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) ตามกฎหมายสิทธิบัตร

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
15 มี.ค. 2550	โลกรุมจาก “แอบบอต” ไร้หัวใจ “ไทย” บอตคอตสินค้าในตลาด	"แอบบอต" เจอศึกหนัก เครือข่ายผู้ติดเชื้อ เอชไอวีทั้งใน-ตปท. รุมต้าน หลังขอลอน ทะเบียนยาใหม่ ถูกจวก"ไร้หัวใจ-ละโมภ" ไทยประท้วง บอยคอตเล็กซื้อ"นมผง-อาหาร เสริม" "หมอมงคล" บินด่วนไปสหรัฐ เคลียร์ ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
20 มี.ค. 2550	ชมรมแพทย์ชนบทส่งหนังสือให้ แพทย์ รพ.ทั่วปท. ด้านแอบบอต	นพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกูลเกียรติ ประธาน ชมรมแพทย์ชนบท กล่าวได้ว่า ได้ทำ หนังสือเวียนถึงโรงพยาบาลทั่วประเทศให้ ร่วมกันแสดงพลังตอบโต้บริษัทแอบบอต ลาบอแรตอริส ที่ได้ประกาศงดขึ้นทะเบียน ยาในไทย ด้วยการให้แพทย์และพยาบาลเล ใช้มาตรการทางสังคม เลิกสั่งผลิตภัณฑ์ ของบริษัท แอบบอตฯ ทั้งหมด
21 มี.ค. 2550	ภาคประชาชนเปิดเวทีถล่ม- บอยคอตสินค้าแอบบอต	เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ เครือข่ายผู้บริโภค ชมรมแพทย์ชนบท เครือข่ายเกษตรทางเลือก ฯลฯ ร่วมออก แถลงการณ์ "ประณามการกระทำของ บริษัท แอบบอตฯ ที่ยึดคนไข้/ผู้ป่วยเป็นตัว ประกัน ปีรัฐบาลให้ยกเลิกมาตรการบังคับใช้สิทธิ เหนือสิทธิบัตรยาต่างๆ ที่รัฐบาลไทยไม่ได้ ดำเนินการใดๆ ที่ขัดต่อกฎหมาย ภายในประเทศ และกติการะหว่างประเทศ

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
26 มี.ค.2550	เครื่องฉายผู้ติดเชื้อฯ นุกแอบบอต เรียกร้องหยุดถกถนการขึ้นทะเบียนยา	ตัวแทนเครื่องฉายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์แห่งประเทศไทย เครื่องฉายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ และเครื่องฉายองค์กรประชาชนอื่นๆ ในนาม 'เครื่องฉายประชาชน บอยคอต แอ็บบอต' ประมาณ 100 คนได้เดินขบวนประท้วงและชุมนุมบริเวณหน้าบริษัทแอ็บบอตถนนวนิทยุ เพื่อเรียกร้องให้บริษัทหยุดการเพิกถกถนการขึ้นทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย 7 รายการ ทำให้ไม่มีการนำเข้ายาดังกล่าวมาขายในไทย เพื่อเป็นการตอบโต้กระทรวงสาธารณสุขสุขที่ประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ (ซีแอล) กับยาที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยเอดส์และผู้ป่วยโรคหัวใจ
27 เม.ย. 2550	เครื่องฉายภาคประชาชนจี้รัฐเอาผิดแอ็บบอตฯ มีอำนาจเหนือตลาด เติมนรณรงค์ท้าวสีลม	กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ นำโดยนายนิมิตร์ เทียนอุดม ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ นำตัวแทนเครื่องฉายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ และตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนกว่า 200 คน ได้เดินทางไปยื่นหนังสือร้องเรียนถึงคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า กระทรวงพาณิชย์ กรณีที่บริษัท แอ็บบอต ลาบอแรตอริส เพิกถกถนการขึ้นทะเบียนยาใหม่กับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)
3 พ.ค. 2550	เอฟทีเอวอชท์แกลงใต้สหรัฐฯ เล่นบทหมาป่าขึ้นบัญชีดำประเทศไทย	กลุ่มเอฟทีเอวอชท์และเครื่องฉาย ออกแถลงการณ์ "อย่ายอมให้สหรัฐฯ ทำให้เกิดวงจรอุบาทว์ไปตลอดชาติ" ชวนคนไทยผนึกกำลังต่อสู้กับพฤติกรรมอันธพาลของ "หมาป่า" อย่าหวั่นไหวกับเกมชู้กรรโชก และอย่า

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
		ปล่อยให้กระทรวงสาธารณสุขต้องต่อสู้ อย่างโดดเดี่ยว
3 พ.ค. 2550	เอ็นจีโอพูด บ.ยาต่างชาติใช้ดี อบบียีสเดียวกับทักษิณ	เอ็นจีโอ แฉ บ.ยาต่างชาติใช้ดีอบบียีส เดียวกับ ‘แม้ว’ ปล่อยให้ข่าวเลื่องงานไทยจน สหรัฐลดสถานะการค้าไทยลง ‘นพ. มงคล’ ลั่นเดินหน้า ‘ซีแอล’ หลังเครือข่ายเอดส์ยก พลให้กำลังใจ ยืนยันนายกรับรู้-เห็นด้วย
4 พ.ค. 2550	ภาคประชาสังคมแฉบริษัทยา “โคตรใหญ่” ในระบบการเมือง สหรัฐ	"จอห์น" ซีไทยต้องยื่นหยุดเดินหน้านโยบาย บังคับใช้สิทธิ อธิบายความจริงให้สหรัฐฯ รู้ ผู้ลอบบียีสต์ปิดเป็นนข้อมูล แฉบ.ยามี อิทธิพลมากเพราะระบบการเมืองในสหรัฐฯ เชื้อ นักการเมืองได้รับเงินบริจาคหาเสียง
9 พ.ค.2550	มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ‘แฉ’ สหรัฐ สอดไส้บังคับสิทธิบัตรยา	วันที่ 8 พ.ค. ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีการเสวนา “การบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาหรือซี แอล (Compulsory Licensing) ต่อไปเพื่อ คนไทยเข้าถึงยา” นายจอห์น อิงภากรณ์ เลขานุการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ กล่าวว่า ขณะนี้แผนการต่อไปของ สหรัฐฯ คือการจะ เสนอให้ไทยยอมรับในแผนปฏิบัติการที่ สหรัฐฯ เสนอในระดับทวิภาคีเพื่อคุ้มครอง และแก้ปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทาง ปัญญา หลังจากไทยถูกจัดอันดับให้เป็น ประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
23 พ.ค. 2550	องค์กรภาคประชาชน 155 องค์กรเชียรรัฐเอื้อกลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงยาเอดส์	แกนนำเครือข่ายผู้ติดเชื้อฯ 19 เครือข่าย 155 องค์กร ออกแถลงการณ์ร่วมกัน ภายหลังได้ข้อสรุปในการหารือ เพื่อ ประเมินสถานการณ์การบังคับใช้สิทธิ และ วางยุทธศาสตร์ร่วมกันในสิ่งที่จะดำเนินการ ต่อไปในอนาคต ที่รวมถึงการกระจายสิทธิ การเข้าถึงยาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมให้กับ กลุ่มชาติพันธุ์ ที่ไม่อยู่ในระบบประกัน สุขภาพถ้วนหน้า
30 พ.ค. 2550	เครือข่ายปชช.เหนือเรียกร้อง “สุรยุทธ์” แสดงจุดยืนพร้อมแก้ ข้อกล่าวหาของสหรัฐ กรณีไทย ใช้ CL	เครือข่ายสุขภาพและการพัฒนา คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้าน เอดส์ ภาคเหนือ(กพอ.เหนือ) เครือข่ายผู้ติด เชื้อเอชไอวี/เอดส์ ภาคเหนือตอนบน เครือข่ายศาสนา, มูลนิธิสภาคริสเตียนแห่ง เอเชีย และองค์กรพันธมิตร ร่วมจัดเวที เสวนาเรื่อง “การประกาศใช้สิทธิเหนือ สิทธิบัตรยาสามารถช่วยผู้ป่วยได้จริงหรือ ?” ที่ โรงแรมรัตนโกสินทร์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พร้อมเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีแสดงจุดยืน กรณี CL ให้ชัดเจน
30 พ.ค. 2550	เครือข่ายเอดส์วอนรัฐบาลหนุน ซีแอล	วันที่ 29 พฤษภาคม 2550 ที่โรงแรม รัตนโกสินทร์ จ.เชียงใหม่ นายจอน อึ้ง ภากรณ์ กรรมการและเลขานุการมูลนิธิ เข้าถึงเอดส์ และ 8 องค์กรเครือข่ายทั้งใน และต่างประเทศ ร่วมแถลงสนับสนุนการ ประกาศใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (ซีแอล) โดย ออกแถลงการณ์ชี้วิตคนไม่ใช่สินค้า อย่าให้ อเมริกาตีราคาชีวิตเรา

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
8 มิ.ย. 2550	มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค-แพทย์ชนบท สนับสนุนให้รัฐใช้บัญชียาเดี่ยวทุกระบบ	น.ส. สารี อ่องสมหวัง และนพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ ประธานชมรมแพทย์ชนบท แสดงความเห็นเกี่ยวกับการควบคุมการเบิกจ่ายยานอกบัญชียาหลักของข้าราชการ และสนับสนุนให้ภาครัฐใช้ยาในบัญชียาหลักเพียงบัญชียาเดี่ยว และทำให้มาตรฐานการรักษาพยาบาลเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกระบบ
18 มิ.ย. 2550	เอ็นจีโอเสนอเลิกใช้ระบบสิทธิบัตรยา	วันนี้ (18 มิ.ย.) ทีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการสัมมนา “การบังคับสิทธิเหนือสิทธิบัตรยา (CL): สังคมเศรษฐกิจไทยได้ อะไร?” นายจอห์น อิงภากรณ์ เลขาธิการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ชี้ควรเลิกใช้ระบบสิทธิบัตรกับยาและการรักษาโรค เสนอให้ประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวใช้ยาประชาชน ตังกองทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์สาธารณะ คิดยาใหม่ได้ไม่มีสิทธิบัตร จีรัฐ-สปสช.ทำซีแอลยาเอดส์ “อลูเวีย” ด่วน ระบุจำเป็นมาก ขณะที่นักธุรกิจเผยเทียบจีเอสพีที่ต้องเสียไป 5 พันล้านบาทกับชีวิตผู้ป่วยเอดส์ถือว่าคุ้มค่า
20 มิ.ย. 2550	เครือข่ายภาคประชาสังคมเชิญชวนประชาชนชมเทศกาลหนังและร่วมเสวนา	ภาคประชาสังคมร่วมจัดกิจกรรมชวนดูหนังฟังเสวนาเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อประเด็นการบังคับใช้สิทธิ (CL) ผ่านการชมภาพยนตร์สารคดีเรื่อง “Dying for Drug”
13 ส.ค. 2550	เอ็นจีโอจี ‘ปีเตอร์’ ผู้แทนอียูวิพากษ์กรณีไทยทำซีแอล	เอ็นจีโอทำหนังสือจี นายปีเตอร์ แมนเดลสัน กรรมการคณะกรรมการการค้า สหภาพยุโรป กรณีทำหนังสือตึงไทยทำซีแอล หลังกรรมการการค้า สหภาพยุโรปวิตก กรณีรัฐบาลไทยกดดันให้บริษัทยาลดราคาขาย

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
		เหลือไม่เกิน 5%
23 ส.ค. 2550	NGO ไทยและต่างประเทศ ประณาม กมธ.การค้าอิยูและ ทูตสหรัฐ กรณีขัดขวางการทำ ซีแอล	วันที่ 22 ส.ค.50 เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ เอดส์ประเทศไทย, เครือข่ายเพื่อนมะเร็ง, มูลนิธิเข้าถึงเอดส์, มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, องค์การหมอไร้พรมแดน และ อ็อกแฟม ได้ร่วมกันแถลงข่าวประณามนายปีเตอร์ แมนเดลสัน ประธานคณะกรรมการการค้า สหภาพยุโรป และนายราล์ฟ บอยซ์ เอก อัครราชทูตสหรัฐประจำประเทศไทยกรณี ส่งจดหมายแทรกแซงการประกาศบังคับใช้ สิทธิหรือซีแอลของไทย
18 ต.ค. 2550	โนวาร์ตีสขอเลื่อนเจรจาซีแอล เอ็นจีโอถามใจนักการเมืองเรื่อง ยา	วันที่ 18 ตุลาคม เวลา 13.30 น. ที อย. บริษัท โนวาร์ตีส เจ้าของสิทธิบัตร ยารักษา มะเร็งเม็ดเลือดขาวและมะเร็งทางเดิน อาหาร และยารักษามะเร็งเต้านม แจ้งกับ อย.ว่าไม่สามารถมาร่วมประชุมเจรจา ต่อรองราคายาได้ และวันเดียวกัน มูลนิธิ เพื่อผู้บริโภค เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ เอดส์แห่งประเทศไทย มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ และแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ ร่วมกัน จัดการประชุม "ยุทธศาสตร์เพื่อการเข้าถึง ยาของภาคประชาสังคมและการแสดง วิสัยทัศน์ของพรรคการเมือง" ในวันที่ 20 ตุลาคม เพื่อให้พรรคการเมืองเสนอแนวคิด และนโยบายของพรรคเกี่ยวกับงานด้าน สาธารณสุข

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
8 พ.ย. 2550	11 เครือข่ายเอดส์-ยาเสพติด ยื่นหนังสือถึง สธ. ให้สิทธิเข้าถึง ยาเมทาโดน	วันที่ 7 พฤศจิกายน ที่กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ตัวแทนเครือข่ายผู้เฝ้าไข้ยาประเทศไทย, คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้าน เอดส์ (กพอ.) เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย, เครือข่ายเอดส์และยาเสพติด, มูลนิธิรณรงค์เพื่อการรักษาเอดส์, มูลนิธิเข้าถึงเอดส์, มูลนิธิรักไทย, บ้านไอโซน, ศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอดส์, บ้านออกเด็นท์และองค์การหมอไร้พรมแดนเบลเยียมประเทศไทย ประมาณ 20 คน ได้เดินทางมายื่นหนังสือ เรื่อง "ขอให้เพิ่มสิทธิประโยชน์และปรับปรุงการบริการเพื่อเพิ่มการเข้าถึงการดูแลรักษาผู้เฝ้าไข้ยาเสพติดในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ"
21 พ.ย. 2550	เครือข่ายนานาชาติเพื่อการเข้าถึงยา ถกปัญหา "การเข้าถึงยารวันนี้"	เครือข่ายนานาชาติเพื่อการเข้าถึงยา ถกปัญหาการเข้าถึงยา วันนี้ – 23 พ.ย.พร้อมถ่ายทอดผ่านอินเทอร์เน็ต
24 พ.ย. 2550	ประชุมนานาชาติ 'ซีแอล' เครือข่ายทั่วโลกหนุนไทยอย่าสนใจโฆษณาโจมตีของบริษัทยา	การประชุมนานาชาติ เรื่อง มาตรการบังคับใช้สิทธิ (ซีแอล) : นวัตกรรมและสิทธิในการเข้าถึงยา (21-23 พ.ย.) บรูค เบเกอร์ ศาสตราจารย์ด้านนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนอธส์เทิร์น สหรัฐอเมริกา กล่าวชื่นชมประเทศไทยที่ประกาศมาตรการบังคับใช้สิทธิ (ซีแอล) และกล่าวถึงโฆษณาของสมาคมผู้วิจัยและผลิตเภสัชภัณฑ์ (พรีมา) ซึ่งได้ซื้อพื้นที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและอังกฤษในวันที่ 23 พ.ย. และ

วันที่	ประเด็นข่าว	รายละเอียดโดยสังเขป
		<p>คาดว่าจะลงต่อเนื่องไปอีกหลายวันว่า ที่ผ่านมามีไทยต้องทุกขั้ทรมานที่ถูกแก้แค้น โดยบริษัทที่พยายามบ่อนข้อมูลผิดๆ ว่าไทยไม่มีสิทธิใช้ซีแอล และการประกาศซีแอลทำให้การวิจัยและพัฒนาถูกทำลาย เนื่องจากไม่ยอมจ่ายตามราคาที่ตั้งไว้</p>

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

เอกสารหมายเลข ๑

**การใช้สิทธิแทนผู้ทรงสิทธิโดยเอกชน
ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒
แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ ๓)**

พ.ศ. ๒๕๕๒

ส่วนที่ ๕

การใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

มาตรา ๔๕ ผู้ทรงสิทธิบัตรจะขอให้บันทึกคำยินยอมมิให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนลงในทะเบียนสิทธิบัตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงก็ได้

เมื่อได้บันทึกคำยินยอมลงในทะเบียนสิทธิบัตรแล้วและมีผู้มาขอใช้สิทธิบัตรนั้นให้อธิบดียินยอมให้บุคคลซึ่งขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ ตามเงื่อนไขข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ที่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตกลงกัน หากทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ภายในระยะเวลาที่อธิบดีกำหนดให้อธิบดีกำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนตามที่อธิบดีพิจารณาเห็นสมควร

คำวินิจฉัยของอธิบดีตามวรรคสอง คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้นคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การขอใช้สิทธิและการอนุญาตตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อได้มีการบันทึกคำยินยอมตามวรรคหนึ่ง ให้ลดค่าธรรมเนียมรายปีสำหรับสิทธิบัตรนั้นลงตามที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของค่าธรรมเนียมรายปี

มาตรา ๔๖ เมื่อพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันออกสิทธิบัตรหรือสี่ปีนับแต่วันยื่นขอรับสิทธิบัตรแล้วแต่ระยะเวลาใดจะสิ้นสุดลงทีหลัง บุคคลอื่นจะยื่นคำขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้นต่ออธิบดีก็ได้ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ยื่นคำขอมิพิดการณีสอดคล้องว่าผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ใช้สิทธิโดยชอบดังต่อไปนี้

(๑) ไม่มีการผลิตผลิตภัณฑ์หรือไม่มีการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรภายในราชอาณาจักรโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือ

(๒) ไม่มีการขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร หรือ

มีการขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในราคาสูงเกินควรหรือไม่พอสองความต้องการของประชาชน
ภายในราชอาณาจักรโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะกรณีตาม (๑) หรือ (๒) ผู้ขอใช้สิทธิจะต้องแสดงว่าผู้ขอได้พยายาม
ขออนุญาตใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจากผู้ทรงสิทธิบัตรโดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่
เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันสมควร

การขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดย
กฎกระทรวง

มาตรา ๔๖ ทวิ

(ยกเลิก)

มาตรา ๔๗ ถ้าการใช้สิทธิตามข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรใดอาจมีผลเป็นการละเมิดข้อถือ
สิทธิในสิทธิบัตรอื่น ผู้ทรงสิทธิบัตรซึ่งประสงค์จะใช้สิทธิดังกล่าวจะยื่นคำขอใช้สิทธิตามสิทธิ
บัตรอื่นต่ออธิบดีก็ได้ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) การประดิษฐ์ของผู้ขอใช้สิทธิเป็นการประดิษฐ์ที่มีความก้าวหน้าอย่างสำคัญทาง
เทคโนโลยีซึ่งเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับการประดิษฐ์ของสิทธิบัตรที่ขอใช้

(๒) ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิที่จะใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของผู้ขอใช้สิทธิภายใต้เงื่อนไขที่
เหมาะสมในการขอใช้สิทธินั้น

(๓) ผู้ขอใช้สิทธิไม่อาจโอนการใช้สิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่น เว้นแต่จะเป็นการโอน
ไปพร้อมกับสิทธิบัตรของตน

ทั้งนี้ ผู้ขอใช้สิทธิจะต้องแสดงว่าได้พยายามขออนุญาตใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจากผู้ทรง
สิทธิบัตรนั้นโดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้ว แต่
ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันสมควร

การขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด
โดยกฎกระทรวง

มาตรา ๔๗ ทวิถ้าการใช้สิทธิตามข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ตามมาตรา
๔๖ อาจมีผลเป็นการละเมิดข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรของบุคคลอื่นอีก ผู้ขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖
จะยื่นคำขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรอื่นนั้นต่ออธิบดีก็ได้ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) การประดิษฐ์ของผู้ขอใช้สิทธิเป็นการประดิษฐ์ที่มีความก้าวหน้าอย่างสำคัญทาง
เทคโนโลยีซึ่งเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับการประดิษฐ์ของสิทธิบัตรที่ขอใช้

(๒) ผู้ขอใช้สิทธิไม่อาจโอนการใช้สิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่น

ทั้งนี้ ผู้ขอใช้สิทธิจะต้องแสดงว่าได้พยายามขออนุญาตใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจากผู้ทรงสิทธิบัตรนั้น โดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้วแต่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันสมควร

การขอใช้สิทธิตามสิทธิบัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎกระทรวง

มาตรา ๔๘ ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนในการขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘ ทวิ

สำหรับผู้ได้รับอนุญาตแต่เพียงผู้เดียวให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๓๘ มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนในการขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ หรือมาตรา ๔๘ ทวิ ได้ ในกรณีนี้ผู้ทรงสิทธิบัตรไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน

มาตรา ๔๙ ในการยื่นคำขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ หรือมาตรา ๔๘ ทวิ ผู้ขอใช้สิทธิต้องเสนอค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง พร้อมกับคำขอใช้สิทธิ สำหรับกรณีการขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๗ ผู้ขอใช้สิทธิต้องยื่นขออนุญาตให้ผู้ทรงสิทธิบัตรที่ตนขอใช้สิทธิเป็นผู้มีสิทธิใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนเป็นการตอบแทนด้วย

เมื่อได้รับคำขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ หรือมาตรา ๔๘ ทวิ แล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งกำหนดวันสอบสวนคำขอไปยังผู้ขอใช้สิทธิ ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง ในกรณีนี้ ให้ส่งสำเนาคำขอไปยังผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง ด้วย

ในการสอบสวนตามวรรคสอง พนักงานเจ้าหน้าที่จะเรียกผู้ขอใช้สิทธิผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง มาให้ด้วยคำชี้แจงให้ส่งเอกสาร หรือสิ่งใดเพิ่มเติมก็ได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการสอบสวนและอธิบดีได้วินิจฉัยแล้ว ให้แจ้งคำวินิจฉัยไปยังผู้ขอใช้สิทธิผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้รับได้อนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง

คำวินิจฉัยของอธิบดีตามวรรคสาม คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๕๐ เมื่ออธิบดีวินิจฉัยว่าผู้ขอใช้สิทธิตามมาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ หรือมาตรา ๔๗ ทวิ เป็นผู้สมควรได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ ให้อธิบดีกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๘ วรรคสอง ตามที่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตได้ตกลงกัน และในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ภายในระยะเวลาที่อธิบดีกำหนด ให้อธิบดีกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และข้อจำกัดสิทธิดังกล่าว ตามที่อธิบดีพิจารณาเห็นสมควร ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ขอบเขตและระยะเวลาที่อนุญาตต้องไม่เกินกว่าพฤติการณ์อันจำเป็น

(๒) ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิที่จะอนุญาตให้ผู้รับอนุญาตรายอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนด้วยก็ได้

(๓) ผู้รับอนุญาตไม่มีสิทธิโอนใบอนุญาตให้แก่บุคคลอื่น เว้นแต่จะโอนกิจการหรือชื่อเสียงในทางการค้า โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นด้วย

(๔) การอนุญาตจะต้องมุ่งสนองของความต้องการของประชาชนภายในราชอาณาจักร เป็นสำคัญ

(๕) ค่าตอบแทนที่กำหนดจะต้องเพียงพอต่อพฤติการณ์แห่งกรณี

เมื่ออธิบดีได้กำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและข้อจำกัดสิทธิ ดังกล่าวแล้วให้อธิบดีสั่งให้ออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้น

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในหกสิบ วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งวินิจฉัยนั้น

การออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดโดยกฎกระทรวง

มาตรา ๕๐ ทวิ ใบอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ออกให้ด้วยเหตุตามมาตรา ๔๖ อาจยกเลิกได้ หากปรากฏว่าเหตุแห่งการอนุญาตได้หมดสิ้นไปและไม่อาจเกิดขึ้นได้อีก และการยกเลิกดังกล่าวจะไม่กระทบกระเทือนสิทธิหรือผลประโยชน์ที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้รับตามใบอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น

การขอให้อยกเลิกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยกฎกระทรวง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๔๘ วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา ๕๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ภาคผนวก ค

**การใช้สิทธิแทนผู้ทรงสิทธิโดยหน่วยงานของรัฐ
ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒
แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ ๓)**

พ.ศ. ๒๕๔๒

ส่วนที่ ๕

การใช้สิทธิตามสิทธิบัตร

มาตรา ๕๑ เพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภคหรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการสงวนรักษาหรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม หรือป้องกันหรือบรรเทาการขาดแคลนอาหาร ยาหรือสิ่งอุปโภคบริโภคอย่างอื่นอย่างรุนแรง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น กระทรวง ทบวง กรม อาจใช้สิทธิตามสิทธิบัตรอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๓๖ โดยกระทำการดังกล่าวเองหรือให้บุคคลอื่นกระทำแทน ในการใช้สิทธิดังกล่าว กระทรวง ทบวง กรม จะต้องเสียค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามมาตรา ๔๔ วรรคสอง และจะต้องแจ้งให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทราบเป็นหนังสือโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ โดยไม่อยู่ภายใต้บังคับเงื่อนไขในมาตรา ๕๖ มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๗ ทวิ

ในการนี้ให้ยื่นคำขอเสนอค่าตอบแทนและเงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรต่ออธิบดี การกำหนดค่าตอบแทนให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งประสงค์ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกับผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร และให้นำมาตรา ๕๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๕๒ ในภาวะสงครามหรือในภาวะฉุกเฉิน นายกรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งใช้สิทธิตามสิทธิบัตรใดๆ ก็ได้เพื่อการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศและรักษาความมั่นคงแห่งชาติ โดยเสียค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร และต้องแจ้งให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทราบเป็นหนังสือโดยไม่ชักช้า

ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรือจำนวนค่าตอบแทนต่อศาลภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น

ภาคผนวก ง

เอกสารประกอบคำอธิบาย ๒

**AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF
INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS**

Article 31

Other Use Without Authorization of the Right Holder

Where the law of a Member allows for other use of the subject matter of a patent without the authorization of the right holder, including use by the government or third parties authorized by the government, the following provisions shall be respected:

- (a) Authorization of such use shall be considered on its individual merits;
- (b) Such use may only be permitted if, prior to such use, the proposed user has made efforts to obtain authorization from the right holder on reasonable commercial terms and conditions and that such efforts have not been successful within a reasonable period of time. This requirement may be waived by a Member in the case of a national emergency or other circumstances of extreme urgency or in cases of public non-commercial use. In situations of national emergency or other circumstances of extreme urgency, the right holder shall, nevertheless, be notified as soon as reasonably practicable. In the case of public non-commercial use, where the government or contractor, without making a patent search, knows or has demonstrable grounds to know that a valid patent is or will be used by or for the government, the right holder shall be informed promptly;

WORLD TRADE ORGANIZATION

WT/MIN(01)/DEC/W/2
14 November 2001

MINISTERIAL CONFERENCE
Fourth Session
Doha, 9 - 14 November 2001

DECLARATION ON THE TRIPS AGREEMENT AND PUBLIC HEALTH

1. We recognize the gravity of the public health problems afflicting many developing and least-developed countries, especially those resulting from HIV/AIDS, tuberculosis, malaria and other epidemics.

2. We stress the need for the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement) to be part of the wider national and international action to address these problems.

3. We recognize that intellectual property protection is important for the development of new medicines. We also recognize the concerns about its effects on prices.

4. We agree that the TRIPS Agreement does not and should not prevent Members from taking measures to protect public health. Accordingly, while reiterating our commitment to the TRIPS Agreement, we affirm that the Agreement can and should be interpreted and implemented in a manner supportive of WTO Members' right to protect public health and, in particular, to promote access to medicines for all.

In this connection, we reaffirm the right of WTO Members to use, to the full, the provisions in the TRIPS Agreement, which provide flexibility for this purpose.

5. Accordingly and in the light of paragraph 4 above, while maintaining our commitments in the TRIPS Agreement, we recognize that these flexibilities include:

- (a) In applying the customary rules of interpretation of public international law, each provision of the TRIPS Agreement shall be read in the light of the object and purpose of the Agreement as expressed, in particular, in its objectives and principles.

- (b) Each Member has the right to grant compulsory licences and the freedom to determine the grounds upon which such licences are granted.
- (c) Each Member has the right to determine what constitutes a national emergency or other circumstances of extreme urgency, it being understood that public health crises, including those relating to HIV/AIDS, tuberculosis, malaria and other epidemics, can represent a national emergency or other circumstances of extreme urgency.
- (d) The effect of the provisions in the TRIPS Agreement that are relevant to the exhaustion of intellectual property rights is to leave each Member free to establish its own regime for such exhaustion without challenge, subject to the MFN and national treatment provisions of Articles 3 and 4.

6. We recognize that WTO Members with insufficient or no manufacturing capacities in the pharmaceutical sector could face difficulties in making effective use of compulsory licensing under the TRIPS Agreement. We instruct the Council for TRIPS to find an expeditious solution to this problem and to report to the General Council before the end of 2002.

7. We reaffirm the commitment of developed-country Members to provide incentives to their enterprises and institutions to promote and encourage technology transfer to least-developed country Members pursuant to Article 66.2. We also agree that the least-developed country Members will not be obliged, with respect to pharmaceutical products, to implement or apply Sections 5 and 7 of Part II of the TRIPS Agreement or to enforce rights provided for under these Sections until 1 January 2016, without prejudice to the right of least-developed country Members to seek other extensions of the transition periods as provided for in Article 66.1 of the TRIPS Agreement. We instruct the Council for TRIPS to take the necessary action to give effect to this pursuant to Article 66.1 of the TRIPS Agreement.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชนิดา รอดอยู่ เกิดวันที่ 14 กันยายน 2526 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จ การศึกษาปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (เกียรตินิยม อันดับสอง) ปีการศึกษา 2548 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญามหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2552

ศูนย์วิทยพัทพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย